

Sodobnost

7-8

Letnik 73
julij-avgust 2009

Sodobna slovenska dramatika

Ivo Svetina: Pasijon po Edvardu Kocbeku.....	803
Žanina Mirčevska: Konec Atlasa	891
Srečko Fišer: Nestalno nebo	929
Andrej E. Skubic: Hura, Nosferatu!.....	1001

Ivo Svetina

Ali je Edvard Kocbek upesnitve vreden junak?

Vprašanje, ali je Edvard Kocbek upesnitve vreden junak, sem si zastavil, ko sem se lotil pisanja igre o enem najpomembnejših slovenskih pesnikov in politikov, ki je tako usodno zaznamoval mnogo desetletij 20. stoletja – “ošabnega” stoletja, ki bo nekoč, ko ga bo “darežljiva vrtnica” pogledala v obraz, zardelo, kot poje pesnik v pesmi *Kdo sem?*, objavljeni v zbirki *Groza*. Zagotovo, sem si takoj odgovoril, in to vsak dan bolj, kajti vse kaže, da mi Slovenci ne moremo in ne moremo skleniti miru s svojo zgodovino; nenehno se obračamo nazaj, znova in znova se zatekamo v (pol)pretekle čase in tako ne živimo sedanjosti, ampak čas, ki ga sploh ni več! Zato tudi ne zmoremo t. i. aktivnega slovenstva, za katero se je zavzemal Edvard Kocbek, partizan Pavle, avtor 4. točke programa *Osvobodilne fronte*, ki govori o tem, da je čas narodnoosvobodilnega boja tudi čas, ko morajo Slovenci spremeniti značaj svojega naroda. Saj aktivno slovenstvo vendar ne more biti to, da smo pol leta “vodili posle” v ekonomski in socialni zvezi sedemindvajsetih evropskih držav!

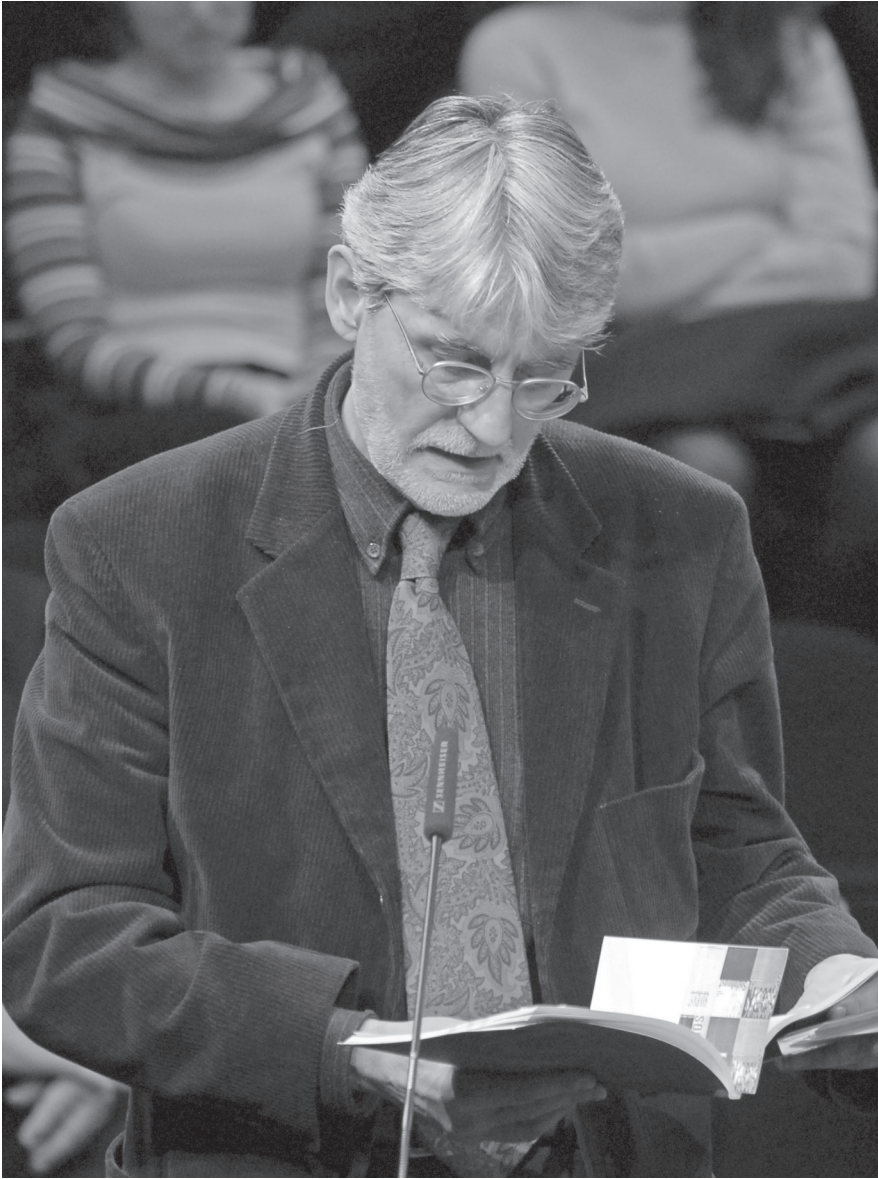
Edvard Kocbek pa ni le upesnitve vreden junak, ampak tudi tragičen junak, saj je neizmerno verjel v idejo o medsebojnem oplajanju krščanstva in marksizma, ki edina lahko zagotovita človeku svobodo in bivanje, ki mu ga ne bo krojil ne kapital ne *Odrešenikova milost*. Brezmejno pa je zaupal tudi svoji partizanski tovarišiji, s katero je preživel najkrutejša leta osvobodilnega boja, preden je jeseni 1943 skupaj z njo odšel v Jajce, v katerem je bila ustanovljena nova jugoslovanska država. A tovarišija je Kocbeka izdala, žrtvovala ga je, da je v novi federativni skupnosti “reprezentiral” Slovenijo; s tem je bil v najbolj usodnem obdobju konstituiranja slovenske državnosti na temelju neodtujljive pravice do samoodločbe odstranjen iz Slovenije. Tedaj se je začelo Kocbekovo tragično orfejevstvo, trpljenje *Ovida v Pontu*, ki je trajalo dve desetletji – vse do leta 1963, ko je izdal pesniško zbirko *Groza* in bil vsaj delno rehabilitiran, čez dobro

desetletje pa je bil zaradi intervjuja, v katerem je izpovedal resnico o pobojih domobrancev, znova anatemiziran.

Pesnikova pot v Jajce jeseni 1943 je enkraten dokument zgodovine in poezije, v katerem se razkrivajo vse usodnejše razpoke v tovarišiji, ki si je bolj kot osvoboditve (slovenskega) človeka želela moči in oblasti. Hkrati pa je pesnik Kocbek sredi vojne vihre skoraj ekstatično doživljal stvarstvo kot nenehno razodetje poslednjih skrivnosti človekovega bivanja pod obnebjem "starega Boga". Tragičnost Edvarda Kocbeka ne izvira iz njegove naivnosti, nikakor ne, njegovo trpljenje (zato tudi pasijon!) ni ne trpljenje mladega Wertherja niti trpljenje, ki je rodilo Sonete nesreče; Kocbekova ljubezen je namreč ljubezen do domovine – kako se to danes nenavadno sliši! – in slovenstva. Upesnitve je vreden kot tragični junak, ki je bil zaradi svojega vizionarstva in utopične vere v sožitje križa in pentagrama, zaradi prizadevanja, da bi se slovenski beli in rdeči bratje prepoznali najprej kot bratje in šele nato kot pripadniki določenih Institucij, v katerih prebivajo strašne Ideje, obsojen na mrzli Pont, na izolacijo in doživljanje avtentične groze človeka, na katerega se je zrušilo "ošabno" stoletje. Edvard Kocbek je zato (še vedno) junak našega časa.

Ta tekst sem napisal lansko pomlad za programsko knjižico ljubljanske Drame za sezono 2008/2009. Tedaj sem še "delal" dramo Pasijon po Edvardu Kocbeku, saj sva s tedanjim ravnateljem Drame Janezom Pipanom ugotovila, da si besedilo zasluži še dodatno obdelavo, ki bi izostrila optiko, skozi katero se kaže dramsko dogajanje. Delo sem končal natančno na 65. obletnico II. zasedanja AVNOJ-a – 29. novembra 2009, ko je bil v Drami že novi ravnatelj, igralec Ivo Ban. Kmalu potem pa so se začeli – recimo – zapleti in nesporazumi, ki jih je sprožil režiser Sebastijan Horvat. Rezultat teh neprijetnih, da ne rečem neprofesionalnih in komaj predstavljljivih homatij je, da predstava Pot v Jajce, ki je 28. maja doživela premiero v SNG Nova Gorica, predpremiera pa je bila 12. junija v ljubljanski Drami, nima nikakršne zveze z mojo dramo Pasijon po Edvardu Kocbeku. Režiser je s svojima sodelavkama napisal novo besedilo, ki ni nastalo niti "po motivih" moje igre, kot so želeli prikazati. To brez dvoma precej pove o ravnatelju ljubljanske Drame, ki v tej " aferi " ni hotel zaščititi avtorja, ampak se je postavil na stran režiserja; še več pa o režiserju, ki je s svojim dejanjem – gledališko predstavo – izkazal popolno nepoznavanje polpretekle slovenske zgodovine in vloge Edvarda Kocbeka v njej! Edvard Kocbek je zagotovo " upesnitve vreden junak ", je tragična osebnost, kot drama tudi zahteva, vendar njegova Ideja – kot je značilno za novoveško evropsko literaturo (roman in dramo) zmaga, čeprav junak propade. Režiser se je – kdo bi vedel, čemu! – odpovedal

priložnosti, da bi na odru zaživel Edvard Kocbek, obdan s svojo tovarišijo, ki je bila vse manj tovarišija in vse bolj le partijski oblastniki. In tako se je tudi Sebastijan Horvat pridružil tistim, ki so dolga desetletja – od 1937. in *Premišljevanja o Španiji do Krivde in greha* Spomenke Hribar, ki je lahko izšla šele 1990. – izkoriščali Edvarda Kocbeka, z njim manipulirali, hkrati pa upali, da bodo z izgovarjanjem njegovega imena odrešeni svoje pritlikavosti in neznatnosti.

Ivo Svetina

Ivo Svetina

Pasijon po Edvardu Kocbeku

Prolog, Podzemlje, Pot, Zasedanje, Epilog

Po dnevniških zapiskih Edvarda Kocbeka s poti v Jajce jeseni 1943

2008

Osebe

Edvard, pesnik
Pavle, Edvardovo partizansko ime
Zdravka, Edvardova žena
Saša
Andrej
Jakac
Peter
Hrast
Starec, slepec
Brkić, gospodar v Livnem
Krištof

Osebe iz Gogoljevega Revizorja

Glavar
Amos Fjodorovič
Artemij Filipovič
Luka Lukič
Poštar

PROLOG

ORFEJ IN EVRIDIKA

**Jasa sredi jesenskega gozda.
Edvard in Zdravka.**

ZDRAVKA

Moram iti.

EDVARD

Za teboj bom zrl, dokler se ne vrneš ...

ZDRAVKA

Vračam se v mesto.

EDVARD

Obdano z bodečo žico!

ZDRAVKA

Tam je najina deklica ...

EDVARD

Škoda, bil sem v gradu in v otroški sobi sem videl lepo lutko ... lahko
bi jo odnesla najini Lučki ...

ZDRAVKA

Saj ne bom mogla do nje ... prenevarno bi bilo ...

EDVARD

Kakšen čas, ko morajo še otroci biti ilegalci!

ZDRAVKA

Herod z golim mečem znova išče komaj rojene!

EDVARD

Peter je ukazal, da moramo zapustiti Bazo. In se takoj umakniti v kraško jamo. Začenja se ofenziva.

ZDRAVKA

Bojim se zate, Edi!

EDVARD

Ne boj se, med tovariši sem, zaupamo si.

ZDRAVKA

Tovariši, ki nenehno dvomijo o tebi ... še posebno se boj Petra.

EDVARD

S Petrom sva vzpostavila nov, zaupljivejši, zlasti pa enakovrednejši odnos.

ZDRAVKA

Zdaj že, ko si se vdal! Nikdar ne smeš pozabiti, kakšen pritisk je izvajal nad teboj! Kakšno strahovito nasilje – in to nad tovarišem! Podpiši Izjavo ali pa boste krščanski socialisti dokončno izključeni iz vodstva!

EDVARD

Februar je bil zelo krut in v Dolomitih se je preizkušala moja vera! Sicer pa, saj druge možnosti sploh nisem imel. Gašper in Miha sta se vdala, še preden je bila Izjava koncipirana.

ZDRAVKA

Da, hudo preizkušala ... in klonila pred surovo močjo nevere! Jaz te razumem, vidim v tvoje srce. Kaj pa tisti, ki vedo le to, da si se vdal ...

hudo mi je izreči to besedo, saj je kot nož – a storil si greh ... strašen greh, Edi moj!

EDVARD

Breme, ki sem si ga naložil na rame ...

ZDRAVKA

... ni križ, Edi ...

EDVARD

... mi daje moč, da vzdržim, da grem s tovariši, pa četudi sem pred njimi pokleknil, do končnega cilja ...

ZDRAVKA

Morda je ta cilj še daleč daleč ... in ni tak, kot si predstavljaš. Zato bodi do tovarišije zadržan, še zlasti do Petra. Prebrisan in zadrt partijec je. Gorečnej. Prav nič drugačen kot tisti, ki si jih srečeval v škofiji in okoli nje.

EDVARD

Pa vendar je sin univerzitetnega profesorja.

ZDRAVKA

Ti pa si ubog mežnarjev sin!

EDVARD

Vsa odgovornost leži na njegovih ramah.

ZDRAVKA

Saj prav zato! In pri tem hoče zakriti še svoj meščanski izvor.

EDVARD

Izjemen organizator je in s svojo predanostjo dobesedno začara vse okoli sebe.

ZDRAVKA

Saj, poklicni revolucionar, ki bo zgorel v ognju revolucije. Ti pa zdaj odhajaš v podzemlje in postajaš Orfej. Le da tam ne boš našel svoje mrtve Evridike, saj jaz odhajam in morda me zelo dolgo ne boš videl.

EDVARD

Zapri oči, da te poljubim nanje ...

ZDRAVKA

Ah, Edi, pesnik si in pesnik boš ostal ...

EDVARD

Zdaj sem tudi partizan Pavle! Podzemlje je moja usoda ... in za seboj vlečem grozovito breme ...

ZDRAVKA

Ostani zvest samemu sebi, Edi! Tovarišem pa ne daj vedeti, da jih ti bolj potrebuješ kot oni tebe.

EDVARD

... neke noči me bo poklicala Evridika in postala zvesta prijateljica moje smrti ... poslej bom skrit v zemlji izgovarjal še nikdar slišane besede ... in to bo moje poslanstvo ...

ZDRAVKA

Orfej ... Ne oziraj se za menoj ...

I. PODZEMLJE

Kraška jama nekje v roških gozdovih. Jesen 1943.

Edvard in Pavle.

1. prizor

EDVARD

Že tri tedne smo v tej grobnici.

PAVLE

Ali se te že polašča malodušje, Edvard?

EDVARD

Že? Mar tebe ne? V poltemi ždimo, šepetamo, vse okoli nas vlaga, kapljanje vode nam odšteva naš čas. Vse krhkejši postajamo. In čakamo in čakamo, da končno pride dan – ali noč, saj ne vemo niti, ali je zunaj svetlo od sonca ali od lune – ko se odpravimo na pot slovenskega poslanstva.

PAVLE

Prav na našo krhkost računa sovražnik. Zdaj ko je po kapitulaciji Italija stopila na stran protihitlerjevske koalicije, so Nemci postali še bolj bestialni. In verjemi, tu smo še najvarnejši. Zunaj bi nas že zdavnaj pobili.

EDVARD

Varni? Smo tu varni? Res je, da je ta jama naše edino zatočišče, a v njej smo se na milost in nemilost prepustili sovražniku. Če bi nas odkril ...

PAVLE

Saj smo tudi na Babni gori tedne preždeli v bunkerju.

EDVARD

Tam je bilo čisto drugače. V kleti kmečke hiše smo bili, do nas so prihajali prijazni domači glasovi in vonji, kadar je bilo kaj na štedilniku.

PAVLE

Edvard, naša usoda je, pravzaprav smo si jo sami izbrali leta enainštirideset, da smo se pripravljene žrtvovati. Vsak hip! Zato smo zdaj partizani, tudi ti, četudi si ostal pesnik! Še vedno si ključni del osvobodilnega boja, ne glede na dolomitsko izjavo. (*Premor.*) Vsi so že zaspali, malo od utrujenosti, malo od živcev ... Ti pa strmiš v temo in njena razodetja!

EDVARD

Veš, Pavle, kar zadeva pisanje: ni pesnik samo tisti, ki piše verze. Taki so v večini primerov bolj ali manj spretni stihoklepci. Pravi pesnik je – samo spomni se Jakobsenovega Nielsa Lihneyja – tisti, ki stvarnost doživlja kot pesem. Morda nikdar v življenju ne napiše enega samega verza, a svoje življenje, četudi kruto, preživi v eksaltiranosti, ki je značilna za pesniško ustvarjanje. In to temo doživljam kot prostor, v katerem mora priti razodetje. Razodetje, ki bo razsvetlilo ta temni čas in mi podarilo slovesne besede.

PAVLE

Samo s spanjem bomo ubili čas, ki se je v tej jami ustavil.

EDVARD

Kako naj spim v tem grobu! Ne bomo mi ubili časa, ampak bo čas nas. Kronos, ki žre svoje otroke! (*Premor.*) Andrej pa spet smrči in Saša ga bo vsak hip začel zmerjati s strahotnim šepetom.

PAVLE

V spanju si vsaj lahko odpočijemo od tega nenehnega šepetanja.

EDVARD

Tudi moje pisanje postaja vse bolj podobno šepetu ...

2. prizor

Peter, Pavle, Edvard, Saša, Andrej, Jakac. Sliši se oddaljeno grmenje. Jakac riše tovariše.

PETER

Začel se je boj z velikanom. Naše čete imajo natančna navodila in izdelan načrt. Sovražnik tokrat ne bo podrl naše obrambne črte. Oditi moram do glavnega poveljstva.

SAŠA

Čim prej se vrni s spodbudnimi novicami.

ANDREJ

Tu res ne bomo mogli več dolgo zdržati!

PETER

Saj se bomo odpravili na pot takoj, ko bo dan ukaz. Trenutno pa je Rog še poln nemške soldateske. S tanki prečesavajo vse ceste in poti.

EDVARD

Tu nas nažirajo vsakršni dvomi. To niso katakombe, v katere so se zatekli prvi Kristusovi glasniki. To je grobnica, jama živih mrtvecev.

PETER

Tovariši, razumem vaš položaj, ki je ne nazadnje tudi moj, saj sem še bolj v nevarnosti, ko moram kar naprej lesti ven in noter in se poskušam prebiti do poveljstva, a prosim vas, malo manj malodušja! Defetizem je prvi znak izdajstva! Odposlanci slovenskega naroda smo, ki so bili izvoljeni na zboru v Kočevju. S tem nam je bila naložena velika odgovornost, a tudi čast, saj smo bili izbrani kot tisti, ki bodo svojo nalogo zagotovo opravili.

SAŠA

Kolikor sploh še zmoremo, poskušamo razmišljati racionalno, Peter. A ta jama in tema in nenehno prisluškovanje zunanjim zvokom, ki lahko

pomenijo tudi naš konec, so nas spravili v prav posebno stanje: skrajno napetost živcev, a hkrati nenavadno otopelost v čakanju ...

PETER

Revolucija se dela s strastjo, ne z nenehnim tehtanjem in razmišljanjem. Verjemite mi, da ste v tem podzemnem svetu kljub vsemu še najvarnejši. Zdaj moram na pot. Pri Mlinarjevih me čaka kurir.

EDVARD

Vrni se s konkretnimi navodili, Peter. Potrebujemo natančno sliko položaja. Sicer se bo ustvaril vtis, da si med seboj ne zaupamo.

PETER

Pavle, popolnoma po nepotrebnem te skrbi. Naš boj temelji na zaupanju in spoštovanju ...

EDVARD

In na odločitvah Partije ...

PETER

Zagotovo! Sicer pa smo se o tem morda celo preveč pogovarjali že spomladi v Dolomitih. In takrat si, se mi zdi, razumel naš položaj.

PAVLE

Brez prikriivanja in brez praznih spodbud moramo spregovoriti tudi o najtežavnejših stvareh.

SAŠA

Saj prav o tem govori Peter!

ANDREJ

Vojna je, tovariši, in včasih res ni časa za debatni klub.

PETER

Položaj je še toliko težavnejši, ker na novo organizirane enote le s skrajnimi napori zadržujejo sovražnikov pritisk.

PAVLE

Treba bo pravočasno preiti na partizansko taktiko.

PETER

Ne pozabite, tovariši, Rusi že prodirajo proti Kijevu. V Moskvi se je začela konferenca treh zunanjih ministrov in sklenjeno je bilo, da bodo tako Sovjeti kot Anglo-Američani sprejeli le brezpogojno sovražnikovo vdajo. Grem, tovariši izvršniki, če bo sreča mila, bom še pred jutrom v glavnem poveljstvu.

Peter se splazi iz jame.

ANDREJ

Saj je res en Peter veter. Ves čas v gibanju, v akciji.

SAŠA

Tudi po Parizu je devetintridesetega vihral in za njim četica občudovalcev, ki so lovili vsako njegovo besedo.

JAKAC

No, zdaj mu pa pravijo "slovenski cesar".

SAŠA

In ti misliš, da mu to godi?

JAKAC

Malo samovšečnosti pa je vendarle v vsakem izmed nas, mar ne?

ANDREJ

In ti si ne moreš kaj, da ne bi znova govoril preglasno. Šepetati, šepetati, Jakac, je dan ukaz!

3. prizor

Edvard, Pavle.

PAVLE

Nemiren si, Edvard, videti si, kot da bi bil sam sebi v nadlego ...

EDVARD

To ubijajoče brezdelje, ko ne veš, kaj početi ... Da bi končno le odšli na pot!

PAVLE

Ne boj se, še prehitro bomo morali oditi. In to na pragu zime. V neznano.

EDVARD

Tu notri postajam sam sebi največja neznanka. In komaj se še poznam. Zdi se mi, da sem v teh treh tednih izgubil vse zaupanje. Vase in v tovarišijo. A hkrati se mi dozdeva, da več ko izgubljam, polnejši postajam. In ko nič več ne bom imel in samo še bom – tedaj se šele uresničim kot človek.

PAVEL

Saj imaš Lučko in Zdravko, svojo Evridiko, imaš svojo tovarišijo, imaš svoje verze, imaš svojo jasno idejo o revoluciji, o marksizmu in krščanstvu, ki ju vidiš kot neizključujoča se sistema ...

EDVARD

S podpisom Izjave v Dolomitih sem izgubil gotovost, ki sem jo imel leta sedemintrideset, ko je nastalo Premišljevanje o Španiji.

PAVLE

Dobro veš, da je bila Izjava tako rekoč nujno zlo!

EDVARD

Zlo zagotovo, a nikakor ne nujno!

PAVLE

In kaj ti je drugega preostalo? Tudi Gašperju in Mihi ni bilo prav lahko. Kako bi se lahko uprl Petru, ki je deloval točno po Krištofovih navodilih?

EDVARD

Ne gre za upor, gre za moralno dilemo, ki se je z mojim priznanjem nadvlade, "avantgardne vloge" Partije, samo poglobila.

PAVLE

Poglej Sašo, kako spretno in na videz brez vsakršnih zadržkov lavira med partijskimi čermi. Še šinjela si ne bo strgal.

EDVARD

Pusti Sašo! Njemu ni bilo treba podpisati Izjave. Ohranil je status "meščanskega idealista", četudi sta ga Peter in Zihelr že štiridesetega vabila v Partijo, pa se je tedaj – bog vedi kako – vendarle izvlekel. Saša sam zase pravi, da je človek "izrazito mentalnega tipa", kar lahko razumeš tudi, da je preračunljiv.

PAVLE

Pa vendar s svojo – četudi samo navidezno – distanco do konkretnih političnih vprašanj, vprašanj, ki so pravzaprav vprašanja prestiža, nadvlade, no, če hočeš – avantgarde, partijo nenehno opozarja, da vendarle ni edina, četudi se je sama postavila za prvo.

EDVARD

Tudi Andreju je uspelo ohraniti distanco, a hkrati je obdržal tudi svoje dostojanstvo. Celó Peter ima malo rešpekta do njega. A ko se bomo vrnili z

zasedanja, bo treba začeti aktivno delovati: kristjanom bom moral razložiti položaj, ki je nastal po tem – kot praviš – nujnem zlu.

Zasliši še oddaljeni hrup letal.

SAŠA

Znova avioni!

ANDREJ

Zavezniki!

JAKAC

Kako veš? Saj nisi letalski inženir! Lahko da so Švabi. In vsak hip lahko odvržejo bombe. In bo konec vsega.

ANDREJ

Kar takole po gozdu pa že ne bodo metali bomb! Jih šparajo za naseljena področja.

PAVLE

Pa četudi bi jih metali na te naše široke gozdove, je pod smrekami in bukvami občutek svobode manj varljiv.

EDVARD

Naši gozdovi so tempelj svobode in razodetja stvarstva.

SAŠA

Apokaliptični ptiči. Poslej bo človeštvo poznalo ali vesoljni mir ali vesoljno uničenje.

JAKAC

Nikdar več miru, kaj šele vesoljnega.

4. prizor

Edvard, Saša, Andrej, Jakac, Pavle.

SAŠA

Zadnje dni – no, saj tu notri niti ne vemo, ali je zunaj dan ali noč – bolj malo pišeš svoj dnevnik?

EDVARD

Pišem le toliko, da ohranjam sled tega časa, ki je izgubil ime. Za pisanje sem vedno potreboval občutek svobode, odprtosti, prepuščanja stvarstvu.

SAŠA

Res je, dokler ne bomo odšli iz te jame, smo na milost in nemilost prepuščeni jalovemu minevanju.

EDVARD

Včasih se mi zazdi, da je ta jama nekakšna Altamira. V njej bodo ostale sledi človeka 20. stoletja, ki se je vrnil v kameno dobo.

SAŠA

Jaz pa pestujem svojega Molièra in sanjam o uprizoritvi.

EDVARD

In odganjaš od sebe to paleolitsko temo.

**V drugem kotu.
Jakac in Andrej.**

JAKAC

Madona, ali so res **naši** požgali grad Sotesko?! Kaj je res treba vse uničiti, požgati, porušiti?

ANDREJ

Tudi Turjak je bilo treba zažgati, saj se ta beli niso in niso hoteli vdati. Potem so jih pa vseh sedemsto zajeli.

JAKAC

V Soteski niso bili ta beli! A mi vseeno kar zažigamo svoje gradove!

Pristopi Pavle.

PAVLE

Se razburjaš zaradi Soteske, Jakac? Saj Soteska ni bila nikdar naš grad! Tuje plemstvo je bilo lastnik, pa ne le gradu, ampak tudi vseh gozdov daleč naokoli.

JAKAC

Potem bo treba požgati pol Slovenije!

Saša in Edvard.

SAŠA

Tu notri sem začel na novo dojemati naravo. Nekaj zloveščega sem začel odkrivati v njej.

EDVARD

Stvarstvo je delo Stvarnika. Bog se nam razkriva v naravi, ki je maternica, iz katere se je rodil človek. Zato je človekov odnos do narave, stvarstva, hkrati tudi odnos do Stvarnika, torej Boga.

SAŠA

Kot kaže, je bila Bogu narava premalo; potreboval je še svojo zidano hišo na zemlji.

EDVARD

Bog ni doma ne v podeželski cerkvici ne v ljubljanski stolnici! V srcu človeka ima svoj edini dom!

SAŠA

Za svoje namestnike na zemlji pa je ukazal zgraditi katedrale in stolnice.

EDVARD

Kdo je prvi slišal za Njegov ukaz, ne vem. Res pa je, da sem moral škofu Rožmanu pisati v ljubljansko stolnico.

SAŠA

Tvoje pismo je razumel kot pismo nekoga, ki se je pridružil rdečim banditom in je poleg tega napisal tudi spis o Španiji.

EDVARD

Prosil, rotil sem ga, naj vendar stori kaj, da se ne bo začela bratomorna vojna. On pa nič!

SAŠA

Pa si res verjel, da ti bo odgovoril?

EDVARD

Saj ne gre zame, ampak za Slovence! Jasno in nedvoumno sem napisal, ga prosil, naj pove vsem Slovencem, saj on to more in mora!, da je treba danes najprej rešiti narod kot posodo osebnega duhovnega življenja, kajti če rešimo – mi vsi skupaj – narod, rešimo tudi človeka, njegovega duha in njegovo vero. Samo človek lahko veruje, ne pa tiara.

PAVLE

Tišina! Korake slišim. Nekdo hodi okoli vhoda v jamo. Ugasni leščerbo! Tišina!

Slišijo se koraki, koraki, koraki ... Nato grobna tišina.

PAVLE

Morda je bila nemška patrolja. Nič niso opazili.

JAKAC

Le kaj bi bilo z nami, če ...

ANDREJ

Ne predstavljaš si preveč živo, četudi imaš kot slikar vizualno domišljivo zelo razvito! Silovita predstava smrtne groze lahko človeka popolnoma ohromi.

JAKAC

Ne vem, ali ne bi kar segel po pištoli

PAVLE

Jakac, nikar se ne prepuščaj takim mislim! Tu moramo, moramo zdržati! Pa tudi ohraniti zdravo pamet. Čaka nas nepredstavljljiva pot na vzhod. Nekam v "središče države", je dejal Peter.

SAŠA

"Središče države", ki je še ni.

5. prizor

V jamo pride Peter.

PETER

Nemci so mi že prvi večer, ko sem odšel od vas, onemogočili vse prehode. Odkrili so več naših skladišč streliva. Na vseh koncih Roga je slišati močne detonacije. Tovariši, položaj je skrajno resen.

JAKAC

In kaj lahko storimo? Mar bomo kar tu ždeli kot netopirji in čakali? ...

PETER

Vsekakor moramo počakati, da bomo dobili navodila iz glavnega poveljstva.

JAKAC

Jaz ne zdržim več v tej jami! Kot kakšni proteusi si plazimo po tej vlagi in si domišljamo, da krojimo zgodovino!

PAVLE

Jakac, saj nisi edini; vsi si želimo akcije.

PETER

Akcija mora biti načrtovana hladno in natančno. Brez čustev in zaganjanja! Saj nismo rokovnjači! Smo organizirana vojaška sila ... V čim krajšem času bomo odšli od tod. In zunaj že naletava sneg.

EDVARD

Naše sledi bodo naše izdajalke.

6. prizor

Edvard in Pavle

EDVARD

Pravkar sem govoril ljudem, zbranim okoli odra, med starimi drevesi in njihovimi sencami sem se premikal na norih hoduljah, vihtel sem roke in kričal v veter in se nagibal nad neme postave in si z nasilnimi sunki utiral pot skozi tesne zenice v skrivnostno srce ...

PAVLE

Sanjal si, Edvard.

EDVARD

Ne vem, bilo je tako živo, kot da bi bil tam na Pugledu, sredi visokega poletja in silne množice ...

PAVLE

Celo v sanjah se zapletaš v svoje fantazije ...

EDVARD

V verze, ki se kar sami tkejo. Tako dolgo že nisem napisal prave pesmi. Potrebujem občutek odprtosti, svobode, ki je v brezbrežni ustvarjalni razpoložljivosti.

PAVLE

Tudi naš boj je stvariteljski.

EDVARD

Četudi prepoln uničevanja in smrti. Človeštvo je strahotno zaostalo v svoji človečnosti.

PAVLE

In ti vidiš pot iz te zaostalosti v združevanju marksizma in krščanstva?

EDVARD

Da, res je izvirna krščanska vera tista, ki nas osvobaja vsakršnega suženjstva. Skupni cilj je torej osvoboditev človeka.

PAVLE

In zakaj potem nenehno mučiš samega sebe z občutkom krivde, ker si podpisal Izjavo?

EDVARD

Prepustiti vodilno vlogo komunistom pomeni porušiti svojo lastno vero v možnost sodelovanja marksizma in krščanstva.

PAVLE

In misliš, da tvoja krščanska tovariša Gašper in Miha prav tako vrtata po sebi in objokujeta svoje dejanje?

EDVARD

Pusti ju: res smo bili sprva kot kakšni sveti trije kralji, ki so pokleknili k zibki komaj rojenega deteta, četudi sta v tistem koritu ležala Peter in Krištof, in prednju položili svoja darila ... svoja življenja, kajti komaj rojeno dete je imelo na čelu vrezan krvav pentagram.

PAVLE

Nekaj je narobe z nami Slovenci, kajti celo zdaj, ko smo smrtno ogroženi, ne zmoremo enotnosti.

EDVARD

Izjavo je bilo treba podpisati ne zaradi enotnosti, ampak zato, da si je Partija prigrabila večno slavo osvoboditeljice slovenskega naroda.

PAVLE

Če bi ravnal drugače, bi ogrozil celoten osvobodilni boj.

EDVARD

Posledice Izjave se bodo pokazale šele, ko se bo osvobodilni boj končal. Gašper in Miha sta to instinktivno dojela in se zato delata, kot da nikdar ne bi pripadala krščanskim socialistom.

7. prizor

Vsi spijo, le Peter in Saša sta budna.

PETER

Tako utrujen sem, da ne morem zaspati. A jutri moram znova poskušati priti do glavnega poveljstva. Tu res ne moremo ždeti in čakati ...

SAŠA

Letargija nas je vse že pošteno načela. Zunaj pa topovsko grmenje in rafali.

PETER

Še vedno ste tu najbolj varni. Res pa je, da če bi vas odkrili, bi bil naš boj v hipu obglavljen: vodstva Fronte ne bi bilo več ... Sicer pa sem te hotel zaupno vprašati, kako ocenjuješ Pavletovo stanje? Tudi kot predsednik izvršnega odbora moraš stvarno ocenjevati situacijo in vsakega posameznika. Če kdaj, nam je zdaj potrebna popolna enotnost. Ne gre več za vprašanje, v kakšni obliki lahko sobivata marksizem in krščanstvo, pa četudi Pavle misli, da je to poglavitno vprašanje, ki zadeva slovensko sedanost in prihodnost. To smo končali s podpisom Izjave ... in zdaj je pred nami samo boj, tako na vojaškem polju kot na idejnem. In vodilna vloga Kapees ne sme biti nikoli več vprašljiva!

SAŠA

Edvard se vse pogosteje zateka v sanjarije in fantazije. Pesnik je, pa konec. Svoj pogled na krščanski nazor in vlogo Cerkve je natančno razložil že v svojem Premišljevanju o Španiji. In pisal je škofu ...

PETER

To je bila solistična poteza! Ni se posvetoval z nami.

SAŠA

Zadnjič mi je razlagal, da današnji človek ne more več v sebi odkriti božanskosti, tako kot v Bogu ne more več odkriti človeškosti.

PETER

Preberi njegov članek v Slovenski revoluciji. V njem razpreda o junštvu in svetosti. S temi svojimi filozofijami in dvomi ne more in ne

sme obremenjevati vseh izvršnikov. Še dobro, da sta Miha in Gašper bolj naravna človeka ter jima gre bolj za položaj in pomembnost v očeh drugih kot pa za zvestobo svojemu prepričanju.

SAŠA

Edvard ostaja zvest, trmasto, iracionalno zvest svojemu prepričanju. Njegova vera je trdna kot skala, na kateri gradi svojo pesniško cerkev.

PETER

Hočeš reči, da bi **njemu** moralo biti ime Peter? A ne pozabi – Pavel je bil najprej Savel! In Pavle ni le pesnik, ampak hoče biti tudi politik.

SAŠA

In moral je za tri dni oslepeti, preden je znova spregledal in postal Kristusov oznanjevalec. Morda pa ne gre le za svetopisemske prispodobe, Peter. Morda je globlja resnica skrita v Edvardovem partizanskem imenu.

PETER

Takoj ko v glavnem poveljstvu dobim natančna navodila, se bomo odpravili ...

8. prizor

Peter, Edvard, Pavle, Andrej.

PETER

Radio poroča, da so zavezniki že tretjič zapored bombardirali Berlin.

EDVARD

Sanje o tisočletnem rajhu se spreminjajo v kataklizmo. Bog ve, kakšna bo Nemčija po koncu vojne?

ANDREJ

Nemški narod bo moral skozi purgatorij in na tonah pepela iz krematorijev priznati svoj greh in se zanj spokoriti.

PETER

Svoj greh in zaslepljenost bodo morali priznati tudi vsi kolaboranti, vsi izdajalci, vsi, ki so mislili v svojih do dna sprijenih dušah, da bodo s pomočjo nacizma zavzeli oblast. Tudi nas čaka na tem področju težko, zahtevno in – žal – tudi neusmiljeno delo.

EDVARD

Zmagovalci zlahka obračunajo s poraženci.

PETER

To bo naše očiščenje in pomlajenje!

EDVARD

O, ko bi te zdajle slišal Cankar! Bi ti navil ušesa!

ANDREJ

Poraženci bodo dvoji: tisti, ki bodo izgubili vojno, in tisti, ki so sodelovali s poraženci. In treba bo zelo pazljivo obravnavati tako prve kot druge. Zločin vojaka nad sovražnim vojakom je nekaj drugega kot zločin nad svojim lastnim narodom.

PETER

Na to vprašanje boste morali odgovoriti vi, pravniki! Čeprav revolucija terja tudi revolucionarno pravo. In revolucionarno nasilje, da se izkorenini zlo. Porušiti je treba, da se lahko zgradi novo. Pobiti, če je treba – in žal je treba! – da se lahko spočne novo. Pri tem pa bomo morali izkazovati tudi nekaj dobrodušnosti – do Cerkve, do izdajalcev, do kolaborantov ... In naša dobrodušnost ne bo naša slabost, ampak nevarno orožje, ki nasprotnika ne tolče le politično in materialno, temveč ga hkrati bije moralno!

EDVARD

Brez dvoma bomo morali kaznovati vse narodne izdajalce, nikakor pa si ne smemo po vojni iskati nasprotnika v svojem narodu, ker si bomo s tem otežili človeško osvoboditev.

PAVLE

Ljudje niso hiše, da bi jih rušili in na njihovih ruševinah spočenjali novo življenje!

PETER

Pavle, izkrivljaš moje besede! Preveč resne stvari so to, da bi se o njih diskutiralo tako čustveno. Emocije naj se razbohotijo, ko bo svoboda. Tedaj bo čas za intenzivno čustvovanje.

PAVLE

Oprosti, Peter, ampak tedaj bodo lahko intenzivno čustvovali, kot praviš, le zmagovalci. Kaj pa poraženci? Poraženci, ne kolaboranti?

PETER

Poraženci se bodo morali podrediti zmagovalcem. Ali ni že od nekdaj tako?

EDVARD

In zmagovalci bodo svojo svobodo zgradili na nesvobodi poražencev. In kje je potem osvobojeni človek, o katerem smo diskutirali dneve in noči?

PETER

Le kje? Naš boj osvobaja človeka, posameznika in vso narodno skupnost. Vsak izmed nas stopa po poti svoje osvoboditve.

PAVLE

Upam, da slovenski komunisti ne bodo slepo sledili Leninovi praksi osvobajanja človeka.

PETER

Teorija znanstvenega socializma je vedno odprta in njegovi praktični prijemi so odvisni od razmer.

EDVARD

Slovenski človek ne prenese več črednosti, primitivnega eksperimentiranja in brezpogojne poslušnosti.

PETER

Govoril sem o znanstvenem socializmu ...

PAVLE

Če boste vi komunisti vzeli v poštev spontanost ljudskih množic, jo boste morali razviti v resnično demokracijo.

PETER

Demokracija? Diktatura? Tudi demokracija je prav posebna diktatura, kajne? Diktatura proletariata!

EDVARD

Diktatura demokracije – leseno železo!

PETER

Večina vlada, manjšina se mora temu podrediti.

PAVLE

Vladavina množice je vladavina drhali! Misliš, Peter, da bo ves slovenski narod stopil v partijo in se ...

PETER

Pavle, znova močno pretiravaš! Tako daleč greš v teh svojih razglabljanjih, da postajaš razdiralen, ciničen ... To vodi v ekskluzivizem in samoizolacijo.

9. prizor

Saša in Edvard.

SAŠA

Znova sem prebral tvoj članek o kristjanu revolucionarju. Pišeš, da je največji revolucionar tisti kristjan, ki povezuje junaškega in svetega človeka. Drzna teza!

EDVARD

Tudi sam sem se ustrašil, da je misel prevelika in prezahtevna, da nihče ni vreden, da bi jo izrekel.

SAŠA

Ne gre za to, da jo nekdo izreče. Gre za to, da je nesprejemljivo povezovati junaštvo in svetost! Kaj so bili potem vsi svetniki junaki?

EDVARD

Tu je treba biti zelo natančen. Cerkev je razglašala svetnike tako, kot se ji je tisti trenutek zazdelo. Bili so instrumentalizirani, zlorabljeni, in to ljudje, ki so svoje fizično eksistenco darovali duhu. Ki so se odpovedali vsakršnim pričakovanjem, vsakršni nagradi ...

SAŠA

... ker jih je čakala v nebesih!

EDVARD

Govoriš kot Peter! Verjetno ne boš oporekal dejstvu, da je bil Frančišek Asiški ne le razglašen, ampak predvsem prepoznan za svetnika, in to ne od papeža in njegovih komisij, ampak od preprostih ljudi

SAŠA

Verujočih ljudi!

EDVARD

Tudi mi smo verujoči ljudje! Saj kaj pa nas žene, tebe in mene in Andreja in Petra in vse preostale, na stotine, na tisoče jih je – kaj pa vse nas žene? Povej, Saša, povej, kaj?

SAŠA

Boj proti okupatorju, boj za svobodo, boj za pravičnejši svet ...

EDVARD

V vse to mi verujemo! To je naša vera!

SAŠA

Predvsem se mi zdi sporno to, da svetost danes, ko je vse redkejša, povezuješ z junaštvom. S tem zagotovo ne krepiš morale naših borcev in aktivistov.

EDVARD

Se ti ne zdi, Saša, da znova, in tokrat še bolj nedopustno, poenostavljaš in me spravljaš v neugoden položaj, saj se moram braniti pred nečim, česar sploh nisem izrekel, zapisal? S svojim člankom sem hotel opozoriti predvsem na to, da junaštvo ni nekaj, kar se da meriti z jurišanjem in metanjem bomb.

SAŠA

V tvojem članku vsega tega ni, nisi bil dovolj jasen. In to je tvoja največja napaka. Če že govoriš ljudem, če pišeš članke, s katerimi agitiraš za našo stvar, potem bodi jasen, nedvoumen, udaren. Ne filozofiraj! Preberi zadnji Petrov članek v Slovenskem poročevalcu, pa boš videl, kako se tej stvari streže.

EDVARD (*zase*)

Moj bog, s kakšno gotovostjo lahko živi človek sredi negotovosti!

10. prizor

**Peter se znova vrne.
Peter in tovarišija.**

PETER

Bil sem v glavnem poveljstvu in povedati vam moram, tovariši, da položaj nikakor ni ugoden. Nemci prodirajo z vseh strani. Naše enote se razmeroma dobro branijo, četudi so bile narejene usodne strateške napake. Komandant Popivoda bo moral odgovarjati zanje. Tu ne smemo poznati usmiljenja. In za vsako ceno moramo preprečiti nastajanje domobranstva. Pavle, tvoja prošnja škofu Rožmanu je bila – kot je bilo pričakovati – neuspešna!

EDVARD (*Pavletu*)

Znova nisem bil uspešen!

PETER

Tovariši izvršniki! Takoj moramo na pot. Vsi delegati, izvoljeni na kočevskem zboru. Zasedanje Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije se bo začelo 11. novembra.

SAŠA

Kam bomo odšli?

PETER

Najprej na hrvaško glavno poveljstvo. Tam bomo izvedeli za cilj, kajti kraj zborovanja mora ostati skrbno prikrit.

JAKAC

Končno! Tu notri bi še znorel!

PETER

Pripravite se za pot in se prej dobro naspite. Jutri zjutraj odrinemo.

SAŠA

Zunaj sneži! Sneg postaja vedno globlji, čez nekaj dni bo napočil mraz, pot bo neskončna in sibirsko naporna; čakajo nas zasede, volkovi, lakota in epidemije, prazne pokrajine ...

ANDREJ

... slabo oborožene partizanske enote, divje sovraštvo, ustaši, četniki, sama negotovost na levi in desni ...

PETER

Tovariši, vse to je res. In še marsikaj drugega bo res! A država se ne ustanovi kar tako, za mizo, v topli sobi, med omarami, polnimi knjig, slikami na stenah, perzijskimi preprogami na tleh ...

PAVLE

Že pred dvema letoma smo se odločili za vse posledice svojega partizanstva, zato moramo zdaj kljub vsem težavam na pot.

ANDREJ

Seveda je treba na pot, o tem ni nobenega dvoma. Tudi leta osemnajst sem se kar čez noč pridružil borcem za severno mejo. Še čevljev si nisem preobul in kar s klobukom na glavi sem jo mahnil iz Maribora.

EDVARD

Mi slovenski delegati se moramo pred odhodom vendarle izčrpnije pogovoriti o svoji skupni vlogi na tako pomembnem zborovanju.

PETER

Za tak pogovor bo še dovolj časa na poti in na cilju. Še pred začetkom zasedanja se bomo tako ali tako srečali s Krištofom.

JAKAC

Ampak vreme prav zares ne bi moglo biti slabše ...

PETER

Ko bo pomlad in maj, bomo že imeli svojo državo, Jakac! In boš lahko postavil svoj štafelaj sredi cvetočega travnika. Sicer pa bomo imeli najboljše vodstvo. Vodil nas bo generallajtnant Hrast.

Peter odide.

SAŠA (*Edvardu*)

S Petrom se moram pogovoriti. Moja navzočnost na zasedanju nikakor ni potrebna. Name lahko računate na daljavo.

EDVARD

S Petrom se ne boš mogel prav ničesar dogovoriti, nedostopen je, skače sem in tja. Res je pravi veter; kaj veter, burja! Poleg tega postaja vse bolj nezaupljiv. Kot da ne bi nikomur več zaupal.

SAŠA

To se ti le zdi. Pa vendar ne moreš prikriti, da ga občuduješ in hkrati po malem sočustvuješ z njim.

EDVARD

Da, res je. Občudoval sem ga, priznam. Njegovo mladost in predanost. Nikakor pa ne morem občudovati njegove gorečnosti, ki že prehaja v ekskluzivizem. Njegovo popolno ignoriranje, zavračanje vseh mojih argumentov, s katerimi sem skušal razložiti svoj pogled na sožitje krščanstva in marksizma in iz tega izhajajoče nujnosti, če hočemo, da bo naš boj uspešen ne le na vojaškem, ampak tudi na idejnem, če hočeš, etičnem področju, ne da bi si kdo prisvojil prvenstvo, tako imenovano vodilno vlogo, lahko razumem le kot rušenje temeljnih načel Osvobodilne fronte. Res se vse bolj vede kot cesar!

SAŠA

Ti si zaslepljen, vedno bolj, saj nočeš videti, kaj šele razumeti, objektivnih okoliščin, v katerih se je znašel naš osvobodilni boj.

EDVARD

Saša, včasih te ne poznam več. Prehitro se učiš izbranih poglavij iz *Vekapebeja*.

SAŠA

Toliko se zaklinjaš na našo tovarišijo, s takšnim svojim govorjenjem in dejanji pa jo v resnici nenehno razbijaš in seješ dvom o njej.

II. P O T

1. prizor

Edvard, Pavle, Saša, Andrej, Jakac, Peter, Hrast.
Na poti na vzhod. Na bregu reke.

PAVLE

Končno smo le prišli do reke, onstran se začenja neznani prostor.

EDVARD

Čutim varen načrt in zavezo poslanstva, ki nas bo branilo vsega hudega.

PAVLE

Prvič po tako dolgem času čutim sonce.

JAKAC

Pa sonce imajo tudi na Hrvaškem. Človek bi kar obsedel in se predajal tej samotni lepoti.

ANDREJ

Duša resničneje in polneje živi v telesu, ki ga preizkušajo napor.

JAKAC

Andrej, tole ni fizkultura. In mi nismo sokolski podmladek.

ANDREJ

Podmladek zagotovo ne več! A res je, da z uveljavljanjem volje človek vzpostavlja svojo osebno svobodo.

PETER

Morda res, po profesorju Vebru, vendar pa zdajle ne moremo svobodno uveljavljati svoje volje, pa če bi še tako radi, ker smo ujetniki časa, ki nam obljublja svobodo.

HRAST

Tovariši, na drugi strani reke se začne naše resnično potovanje. Nemci in ustaši krožijo po teh krajih, zato bomo le počasi napredovali, hrvaške izvidnice nas bodo obveščale o položaju.

SAŠA

Tja proti vzhodu smo namenjeni ... ex oriente lux. Da bi res bila luč, ki je nihče več ne utrne!

HRAST

Moramo biti skrajno previdni. Vse kaže, da Nemci znova pripravljajo ofenzivo.

EDVARD (*Saši*)

Si kdaj pomislil, kdo je pravzaprav tisti, ki je ravnokar streljal nate? Kako govori s svojo ženo? Kako se bo jutri lahko igral s svojim otrokom? Kako spi ponoči? In kako bo spal čez deset let?

SAŠA

Bojim se onega budnega tamle na robu gozda, ki ga midva niti ne vidiva, on pa naju ima na muhi.

HRAST

Na pot, tovariši delegati!

JAKAC

Še tako nagle skice ne morem dokončati!

ANDREJ

Bodi hvaležen, saj se boš do konca našega pohoda tako izuril, da boš lahko v eni sami potezi narisal ves svet.

JAKAC

Slikanje ni telovadba, sokolski podstarosta!

PETER

Da, čim prej iz teh krajev, saj tu še otroci govore o požigih, mučenju in smrti kakor o naravnih pojavih.

2. prizor

Isti. Sredi požgane vasi. Pozneje Starec.

EDVARD

Kakšno strašno ozračje! Vsepovsod diši po ognju in krvi! Že od nekdanj, od davnih tisočletij do danes.

PAVLE

Boj med plemeni še vedno traja. Nedorodni postaja krvnik, krvnik pa žrtev nedolžnega.

HRAST

Počakati moramo na noč.

SAŠA

Kakšno osvobojeno ozemlje pa je to, da moramo ponoči hoditi po njem!

HRAST

To je že Kordun, stara vojaška pokrajina, konservativna. Prebivalci Korduna so Srbi, uskoki, ki so zbežali pred Turki.

PETER

Ultracionalistični ustaši so hoteli te Srbe na mah iztrebiti. Rešilo jih je partizanstvo, potem ko jih je četništvo sramotno pustilo na cedilu.

SAŠA

In na taki krvavi tradiciji bomo zgradili skupno državo. To je svojevrsten pogum.

PETER

Prav v tem je cilj našega osvobodilnega boja: osvoboditi se moramo tako sovražnika kot balkanskega prekletstva!

EDVARD

Zlo je v človeku. Zla ne uničimo, če uničimo krivca, uničimo ga, kadar ga ubijemo v samem sebi.

PETER

To je izrazito krščansko, vendar samo teoretično stališče, Pavle. Tu se ne koljejo le Srbi in Hrvatje, temveč tudi katoličani in pravoslavci.

EDVARD

Pravoslavci žive v preteklosti.

SAŠA

Katoliška cerkev pa se je modernizirala le zato, da bi si v zahodnem svetu utrdila svojo pozicijo. Vatikan res ne more biti Atos!

HRAST

V Otočcu se bomo srečali s hrvaškimi delegati. A do tja imamo še kar nekaj poti, tudi kakšen hrib je še vmes, predvsem pa nešteto nevidnih oči, ki nam sledijo prek nišana.

JAKAC (*Andreju*)

Ali ni bil Hrast že pred vojno konjeniški polkovnik?

ANDREJ

Njegova življenjska usoda bi bila vredna dobrega romanopisca. Med prvo vojno je bil mobiliziran v avstro-ogrsko vojsko, potem je prebegnil na rusko stran, bil v Odesi član južnoslovanskega korpusa, se bojeval na solunski fronti, nato ostal v jugoslovanski vojski, končal vojaško akademijo in dosegel čin konjeniškega polkovnika. Leta enainštirideset je ušel iz nemškega ujetništva, v Ljubljani je v OF vključeval nekdanje oficirje, nato je bil v Srbiji in Mihajlović ga je imenoval za komandanta svojega štaba v Sloveniji. A se je kmalu uprl Mihajlovićevo politiki čakanja in sodelovanja z okupatorjem in tako ga je emigrantska vlada degradirala. Njegova zasluga je, da se četništvo v Sloveniji ni razvilo.

JAKAC

Škoda, bi nam lahko zrihtal konje, da bi pojezdili tja dol.

ANDREJ

Misliš, da si znova v Koloradu in da boš za nekaj časa postal kravji pastir?

JAKAC

No, ko si že omenil Kolorado – kaj tako veličastnega, kot je Grand Canyon, pa res nisem videl nikjer drugod. Tam človek začuti, da je samo drobec, smet pred obličjem narave. Kakšna krona stvarstva neki!

Nenadoma se pojavi starec. Slep, votle očesne dupline. Obraz oblit s krvjo.

STAREC

Luči ni več, le kri in tema. Izkopali so mi oči, me vrgli v večno noč. Ogenj bolečine žge, vse bolj črn.

HRAST

Kdo si ti, nesrečni človek? Od kod si se vzel? Saj vas je prazna, požgana in porušena.

PETER

Da ni to past?

PAVLE

Povej, starec, od kod si se vzel? Kaj se je zgodilo? Mar si preživel strašen pokol?

STAREC

Krvnik mi je rekel: "Zgneti si oči!" In jaz sem moral ... stisniti v dlaneh ... svoje oči.
Nato sem zgrmel v brezno.

PETER

Ustaši so pobili vso vas. Zmetali so jih v brezno, a še prej so jih oslepili.

HRAST

V teh krajih ne bo nikdar pomiritve med Srbi in Hrvati. Oni sploh ne potrebujejo sovražnika, saj so sami sebi največji sovragi.

SAŠA

Ker so prvi pravoslavci in drugi katoliki.

EDVARD

Ni vera tista, ki sili nož v roko, nevera je, ki človeku človeka slika kot zver.

PETER

Povej, starec, kaj se je zgodilo? Je še kdo živ? Kje je strašno brezno? Koliko so jih pobili?

STAREC

Vdrli so v vas, pijani, ponoreli, zažigali so, klali najprej ovce, nato otroke, ženskam rezali prsi ... Postavili so nas, vseh tristo, v vrsto in nas nagnali v hrib, do brezna ... Začeli so nam prebadati ušesa in skoznje potegnili zarjavelo žico ... in takoj ko se je kdo premaknil, smo vsi začutili bolečino, kot da bi nam razžarjeno rezilo zabadali v uho in še globlje v možgane ... Vpili so in pili in se krohotali ... Nato so nam z bajoneti začeli iztikati očesna zrkla ... in nam jih polagati v dlani ... Med kriki in curki krvi smo morali v pesti stisniti svoje oči... Tedaj se je začel pekel ... Drug za drugim smo morali skakati v brezno ... in kdor takoj se ni pognal za tistim, ki je padal v globino, mu je žareča žica odrezala uho ... in s streli v glavo so nas pospremili v brezdanko jamo ... in še to jim ni bilo zadosti ... scali so na nas, ki smo drug čez drugega ležali na dnu jame ...

PETER

In kako si se ti rešil?

STAREC

Kdo bi vedel, kako se je človek, ki je preklel boga in hudiča, vrnil iz pekla! In vprašaj me, tujec, ne kako, ampak zakaj, ko so vsi moji ostali tam doli in se jim kri suši v praznih očesnih duplinah ...

ANDREJ

Pojdimo k breznu! Morda še koga rešimo. Če je en sam še živ, ga moramo rešiti!

HRAST

Nikamor! Je prenevarno! Ti pijani ustaši zagotovo še kje poležavajo. Poslal bom hrvaškega kurirja, da obvesti bližnje poveljstvo.

ANDREJ

Seveda je nevarno! Saj nismo na nedeljskem sprehodu. Ves čas smo izpostavljeni skrajni nevarnosti!

PAVLE

In kaj bomo naredili s starcem?

HRAST

Prva patrolja ga odpelje v zavetje hrvaških partizanov.

SAŠA

Marsikaj si je izmislila človeška fantazija, a ko bi Dante samo slišal za to grozoto, nikdar ne bi napisal niti enega samega verza svojega Pekla.

PAVLE

Ne morem verjeti, da je človeško sovraštvo lahko tako živalsko.

EDVARD

Vse drugo, le živalsko ne. Celu zveri ne bi bile sposobne takih grozodejstev.

PAVLE

Le kaj je gnalo starca, da je čez mrtve plezal k življenju, ki ni več vredno svojega imena?

EDVARD

Morda je edina prava, resnična, nikdar rešena skrivnost človeškega bitja: preživeti!

3. prizor

Isti kot prej.

PETER (*Andreju*)

Kaj pravi ob takem zverinskem poboju tvoje načelo splošne pravilnosti, ki da je kriterij dejanske pravičnosti, o katerem si govoril še pred nekaj tedni?

ANDREJ

Govoril sem o tem, kako bo moralo biti urejeno sodstvo v novi, demokracijski državi. Ustanoviti bo treba sodišča, ki bodo morala delovati po svojih lastnih, nespremenljivih načelih neodvisnosti, neposrednosti, objektivnosti, svobodne ocene in javnosti. Za takšne zločine pa velja eno samo načelo: zob za zob, saj gre za kršitev vseh etičnih načel.

PETER

Oko za oko, bi bilo pravilneje!

PAVLE

Razločevati je treba med zločinom in poblaznelim besom.

SAŠA

Srbi in Hrvati so pravoslavci in katoličani! In dokler ne bosta patriarh in papež sedla za isto mizo, bosta – hotela ali ne – dovolila taka grozodejstva.

EDVARD

Na takem prasovraštvu dveh slovanskih plemen naj temelji naša nova skupna država?

HRAST

V teh pokrajinah je tudi Turek pustil svojo sled. Na kole je natikal tako Srbe kot Hrvate, tako katolike kot pravoslavce. Po mojem mnenju

poklicnega vojaka je tak zločin treba kaznovati s hitrim sodiščem. Pred zid in strel!

EDVARD

Ne boste me prepričali, da bodo te zločinske kali odmrle že s tem, da bomo z revolucijo spremenili družbeni sistem in ustanovili demokratično Jugoslavijo!

ANDREJ

Temelji demokratičnega državnega sistema so načela enakovrednosti, enakopravnosti, sodelovanja in soodločanja.

PETER

Andrej, da ne boš razočaran: da bomo lahko ustanovili resnično demokratično državo, bo treba sprva to demokratičnost centralizirati in nadzorovano sproščati ustvarjalne sile.

ANDREJ

Demokratično državno načelo ne more biti izvedeno brez principa narodne samostojnosti, samoodločbe narodov in – celo – pravice do odcepitve! Šele na tem lahko eksistira in se ohrani demokratična država. Zato je jugoslovanska država lahko edino federacija.

HRAST

Tovariši, saj še nismo na zasedanju. Smo v požgani vasi, v kateri se ne smemo predolgo zadrževati, treba bo iti proti Otočcu.

PAVLE (*Jakcu*)

Molčiš? Vidim, da te je prizadelo ...

JAKAC

Prizadelo? Ne, ta strahota je načela mojo vero; ne vero v pravilnost moje odločitve, ampak vero v človeka. Ljubi Bog, kaj naj s svojim hrepenenjem

po lepoti v tem pobesnelem, steklem času?! Naj mar naslikam tega od bolečine norega slepca, ki mu je kri izrisala drobne ornamente po udrtih licih ... Je še kje na svetu tak kraj, kjer bi človek najprej v sebi ubil človeka samo zato, da bi lahko potešil svojo noro žejo po trpljenju sočloveka?!

PAVLE

Pomiri se! Vse je res, kar praviš, vendar smo tu in to je naša usoda.

EDVARD

Jakac, kaj ni tako, da si človek resnično zaželi svetlobe šele, ko izkusi tisočletje teme? Kaj ni tako, da mora biti najprej trpljenje, šele nato pride odrešenje?

HRAST

Pot pod noge. Čaka nas dolga, strma, kamnita pot in – kot pravi izvidnica – računati moramo tudi na sneg.

4. prizor

Pavle in Edvard.

PAVLE

Si videl, kako je Jakca prizadelo soočenje s krutostjo vojne?

EDVARD

Mar tebe ni? Bog, kaj se dogaja z nami? Kaj se dogaja s svetom? To stoletje se je prelomilo in nikdar več se ne zaceli ta vesoljna rana! Hiše bodo na novo sezidane, požgano drevje bo znova ozelenelo, trava pognala, dež namočil trpečo zemljo ... a kdo pozdravi človeka?

PAVLE

In kaj nam je preostalo? Da zgrabimo za orožje! Le kako bi lahko drugače zaustavili to apokaliptično povodenj?!

EDVARD

S puško? Z bombami? Morijo, ki prerašča v vsesplošno kugo?

PAVLE

In v teh divjih krajih, v tem krutem času, pod tem sivim nebom smo zato, ker smo neizmerno več od nič! Ker smo v sebi ubili nič.

EDVARD

In starec, slepi starec, ki se je izvlekel iz krvavega brezna, je Ojdipov brat ali kaj? Povej mi ti, ki si vsak dan polnejši gotovosti in ti je dana možnost racionalnega razsojanja tudi takrat, ko vse druge zalije tema obupa in dvoma.

PAVLE

Partizani smo. S komunisti smo šli v revolucijo. A s tem, da sodelujemo z njimi pri osvobajanju človeka, izpolnjujemo temeljne evangelijske zapovedi.

EDVARD

Jasno je, da vse to ni nedeljski sprehod! Nikar me ne imej za popolnega nerazsodneža, pa čeprav kdaj pa kdaj zapišem kakšen verz.

5. prizor

HRAST

V Bosno gremo! Mogoče še dlje kot do Bihaća. Morda v Drvar ali celo v Jajce.

ANDREJ

Poleti štiriintridesetega sem z dr. Martinovićem prerajžal skoraj vso Bosno. Divja lepota, vrata Orienta.

JAKAC

Ali ima kdo zemljevid? Ne bi rad zašel predaleč na Orient.

SAŠA

Odhajamo brez vsake predstave o dolgi in zapleteni poti.

EDVARD

Morda pa je celo bolje, da ne vemo natančno, kam gremo in kaj nas čaka ...

SAŠA

Seveda, ti kar naprej potuješ skozi nam nedoumljive pesniške pokrajine. In se prepuščaš prizorom, ki jih ta novembrski čas slika tako po nebu kot po zemlji.

PAVLE

Proti vzhodu, kar naprej proti vzhodu – kakor nekoč križarji. Z brezmejnimi upanjem in občutkom neranljivosti.

PETER

No, potem pa recimo, da gremo vse do Jeruzalema.

EDVARD

Ta tvoj svetotajski humor, Peter, nas bo morda res odrešil ...

HRAST

S kamioni ne bo nič. Pri Lapcu so hrvaški tovariši naleteli na nemško zasedo in mine. Zato bomo morali kar peš.

JAKAC

Saj ne morem več!

SAŠA

Res bi morali izkazovati nekaj več spoštovanja svojim nogam.

ANDREJ

Čuječnost takoj popusti, ko se sprosti telo. Napor krepi voljo, Saša. Zapomni si to.

PETER

Vera je sposobna čudežev, kajne, Pavle!

HRAST

Vse to modrovanje je zaman. Pred nami je dvanajst ur hoje ... prvi del poti bomo morali biti še posebno pazljivi; tukajšnji partizani bi nas lahko imeli za ustaše, ki so začeli uporabljati nov način zavajanja. Predobro smo oblečeni in opremljeni.

JAKAC

No, zdaj smo pa tam! Še partizanov se moramo bati.

6. prizor

Livno.

Pavle, Edvard, Andrej, Saša.

SAŠA

Livno! Končno smo prišli med ljudi.

ANDREJ

In hiše.

PAVLE

Končno le vemo, do kod bomo morali romati. Do Jajca bomo šli! Peter in Hrast sta že odšla tja, da vzpostavita stik.

ANDREJ

Do Jajca je še kar daleč!

SAŠA

Šele danes sem začutil, kako strašno sem utrujen.

ANDREJ

Po kosilu bom legel.

SAŠA

Jakac leži ves vročičen.

EDVARD

V sobi, ki presunljivo diši po naftalinu.

PAVLE

Livno je muslimansko mesto.

EDVARD

Tu bi si morali namesto zvezde na čepice pripeti polmesec.

PAVLE

Morda bi bilo najbolje, da oboje združimo.

EDVARD

Islam je za pol tisočletja mlajša vera od krščanstva in zato nekam naivna, prepojena s preprosto mistiko. Koran je prepoln nadvse sugestivnih

prisposodob in prilik. In njihova nenavadna skrb za čistost: čistost telesa in šele nato duše.

ANDREJ

Tu so ljudje tako slovesni, kot da se pripravljajo na molitev.

PAVLE

Lepi in nezaupljivi.

SAŠA

Večina jih je vendarle poturic. Mohamedansko vero so sprejeli, ko so tu čez divjali turški konjeniki.

ANDREJ

Poturice ali janičarji! Jaz grem do hiše Brkićevih na zajtrk. Bosenski zajtrk.

PAVLE

Tam imajo lepo deklico ...

EDVARD

Ajša je. Kot prerokova hči.

SAŠA

Aha, zdaj mi je jasno, kaj te v tem islamu tako privlači!

PAVLE

Tudi hišna gospodarica ima lepe poteze ...

ANDREJ

Ali ni to zanimivo, za mladenke pravimo, da so lepotice, zrele ženske pa imajo le lepe poteze. Moško oko je zanimiv organ.

SAŠA

Fantje, vidi se, da nas je tale pot pošteno zdelala. Vse naše organe.

7. prizor

Še vedno Livno.

Edvard, Pavle, Brkić, pozneje Hrast.

PAVLE

Tu skoraj vsakdo nosi puško, kajne, Brkić?

BRKIĆ

Puška nam je že od nekdaj domača.

EDVARD

Saj sem rekel: tu se vsako nasprotje med ljudmi razplamti v boj na življenje in smrt.

BRKIĆ

Tu so vsakdanje besede: klanje, klavec, klati! Kar naprej diši po krvi. Za marsikoga se ne ve, komu pripada. V mestu so še vedno ustaški obveščevalci. Po lokalih slišiš grozovite pogovore, otroci se gredo ubijalske igre, celo ljubezen je postala trpinčenje. Maščevanje je bistvo medčloveških odnosov. Ustaši in četniki so ga znova prebudili in razširili epidemijo ubijanja, kakršnega ne pomnimo od turških časov ... In tu lahko vidiš ženske, ki so jih ustaši posiljevali, dokler se ni iz njih ulila kri ... Le redke so preživele in te so se kot ranjene zveri privlekle v vas ... ena je kar šest dni preživela med tistimi pijanimi klavci in se potem po vseh štirih privlekla v napol porušeno hišo, v tej pa je našla vse svoje otroke poklane, moža pa pribitega na hlevska vrata ...

EDVARD

O Bog, zakaj si se odvrnil od svojih nesrečnih otrok!

PAVLE

Kaj pa se je nato zgodilo s tisto žensko?

BRKIĆ

Nič. Snela je moža s hlevskih vrat in ga skupaj s svojimi otroki zagrebla tik kupa gnoja, ker je bila zemlja tam mehkejša ...

EDVARD

Nič drugega?

BRKIĆ

Nič, le včasih ji nekaj čudnega zablisne v očeh ... noseča je ...

EDVARD

In to je tisti napredek človeštva, o katerem so govorili vsi modreci sveta ...

BRKIĆ

Koran ve, da je zlo v človeka zasejal satan, samo zato, da bi ga odvrnil od Alaha – ni Boga razen njega in Mohamed je njegov prerok!

EDVARD

A kdo je ta – Satan? Ali koran pozna odgovor tudi na to vprašanje?

BRKIĆ

V koranu so odgovori na vsa vprašanja! Satan je padli angel. Nekoč luč, zdaj tema, nekoč dobro, zdaj zlo!

PAVLE

Zdaj nam ne bosta pomagali ne krščanska ne íslamska teologija! Partizani so edina rešitev: pomirili bodo ljudi in jih osvobodili nasilja.

BRKIĆ

Z orožjem? Ali partizani ne nosite orožja? Kako boš pomiril ljudi, prijatelj, ko pa si sam prav tako sposoben ubijati? Si že koga ubil, prijatelj? Si ga ustrelil in mu pri tem gledal v obraz? Si? Povej! Izpovej se, partizan!

PAVLE

Nismo si mi izbrali te poti. Dobro veš, gospodar Brkić, da so Nemci začeli pohod čez svet. In kaj nam je drugega preostalo, kot da se upremo? Z orožjem, s čim pa.

BRKIĆ

Prijatelj, ne vem, ali bomo tako vrnilo dostojanstvo ponižanemu človeku.

PAVLE

Prav to! Iz tega sveta brezumnega nasilja nas lahko reši le revolucija, ki bo za vselej odpravila nasprotja med ljudmi.

EDVARD

Z nasiljem odgovarjamo na nasilje, vendar se zavedamo, da se s tem rešujemo prekletstva in da bomo nato lahko ustvarili nove medčloveške odnose.

BRKIĆ

Prijatelja Slovenca, veliko vesta, morata tudi veliko razmišljati. In vajina vera ni vera v boga, ampak v nekaj, česar jaz ne razumem, ker kako naj z nasiljem izboljšujemo svet?

EDVARD

Priznam, gospodar Brkić, spraval si me v zadrego. Tako govorim in mislim, ker sem se že pred tremi leti odločil, da stopim v sredo reke, ki dere,

vse bolj krvava ... In ker mi moj Bog ni odgovoril na moje spraševanje, zakaj, čemu, sem odšel v gozd in s tovariši prisegel, da je svoboda vrednejša od mojega življenja.

BRKIĆ

Lepo govoriš, prijatelj, lepo in prepričljivo. In tvoja vera mora biti zares močna. Moj bog, ki mu je ime Alah, pa je najmogočnejši, ker je bog ljubezni in neskončnega usmiljenja.

Vstopi Hrast.

HRAST

Tovariši, gremo naprej. V Jajce. Tukajšnja konspiracija je katastrofalna, saj že otroci na cesti vzklikajo: Eto viječnika, idu k Titu u Jajce! Vse kaže, da Nemci nekaj slutijo. Zato moramo takoj na pot. A vedeti morate, da so Jajce zadnje dni Nemci bombardirali. Kot da bi kaj slutili.

III. ZASEDANJE

1. prizor

Jajce. Nekdanja bolnišnica.

Edvard, Pavle, Saša, Andrej, Jakac in Hrast. Pozneje se jim pridruži Peter, še pozneje Krištof.

SAŠA

Sem že mislil, da se naša pot ne bo nikdar končala! Tole Jajce sem si pa precej drugače predstavljal.

JAKAC

Slapovi so prav mogočni. Porisal sem že vse skicirke in če mi ne bodo priskrbeli papirja, ne bo ostalo nič od zasedanja.

ANDREJ

Res si naš zvesti podobar, a ti slapovi bi padali čez bele skale tudi brez tebe, dragi Jakac!

JAKAC

Si jezen name, ker sem te upodobil tako realistično, kaj?

SAŠA

Naš čas je preprosto premogočen, da bi se ga smelo idealizirati ...

JAKAC

Če jaz narišem tvoj obraz, je v njem skrita tudi skica tvoje duše ... ki skozi tvoje sivo zelene oči kuka v ta ponoreli svet.

SAŠA

Če boš hotel četudi samo skicirati mojo dušo, bo to trajalo precej dolgo ...

JAKAC

Sem se že nagledal tvojega obraza. In zelo kritično sem ga opazoval.

SAŠA

Kritik sem, Jakac. Zato pazi, kako boš obračal svoj svinčnik.

JAKAC

Obljubim, da te bom narisal, in to veliko lepšega, kot si v resnici. Tvoja duša pa se bo kar sama odtisnila.

PETER

Tovariš Krištof bo vsak hip tu ... In ne pozabite, tovariši, zdaj je čas, da se uresničimo, da se uresničijo naše tisočletne sanje. Slovenci bodo imeli

prvič svojo samostojno državo v okviru federativne in demokratične Jugoslavije. A pogoj za to je, da se poenotimo! Poenotimo, tovariši!

EDVARD

Mi Slovenci se bomo z zunanjo osvoboditvijo tudi notranje osvobodili; zunanje pa se bomo osvobodili z notranjo osvoboditvijo.

PETER

Obliko takšne “zunanje-notranje osvoboditve”, kot jo imenuješ ti, Pavle, bomo našli v socializmu. In šele po mnogih desetletjih bomo morda opazili, da se je začel značaj slovenskega naroda spreminjati.

JAKAC

Da je nekoliko manj fovšije in še nekoliko več privoščljivosti. Da ne bomo več rekli: naj sosedu krava crkne, ampak si ne bomo niti sami privoščili krave ... Da nam sosed ne bi mogel želeti, da bi poginila.

PAVLE

Temu bi se lahko reklo vesela dolenjska dialektika, obarvana s sramežljivo rdečico cvička ...

JAKAC

Oh, kaj bi dal za polič ...

SAŠA

Peter, dobro veš, da socializem še nima dokončne podobe ... Da je nekakšen eksperiment, ki se ...

PETER

Seveda, zdaj se je šele začelo. In mi smo poklicani k velikemu soustvarjanju novega reda! In to ne sami! Prebuditi moramo iniciativnost ljudskih množic. Mi Slovenci smo proletarski narod, kakor je prvi povedal Ivan Cankar.

SAŠA

Niti svojega buržoaznega razreda nismo imeli, četudi je bil oče slovenske dramatike in gledališča izrazit meščan s plemiško vzgojo.

PETER

Na Slovenskem bo oblast prevzelo vse delovno ljudstvo. Narod – proletariat!

ANDREJ

Ustvariti moramo izviren socializem, ki ga ne bodo predpisovale niti ekonomske razmere niti abstraktna ideja ... Njegov temelj mora biti demokracija ... Saj je to vladavina množic, Peter?

PETER

Temelj našega novega reda bo človek. Svobodni človek. Ustvarjalni človek.

SAŠA

Upam, da nas bodo v tem prizadevanju podprli Rusi.

JAKAC

Upam, da ne preveč ... saj več ... Rusjak te tako stisne k sebi, da še dihati ne moreš.

PETER

Od Rusov si še posebno želimo, da nam ne bi pomagali le s svojimi vojaškimi zmagami in diplomatskim vplivom pri določanju naših meja, temveč tudi s svojim počlovečenim idejnim vplivom na marksistični socializem.

EDVARD

Samo da ne bomo znova nasedali teoriji o slovanskem bratstvu. Da ne bomo ustanavljali še slovanske internacionale! Že v jugoslovanski

družini si morajo Slovenci zagotoviti določeno samostojnost. In pravico do samoodločbe.

PETER (*Edvardu*)

Prav je, da že razmišljaš o "jugoslovanski družini". Prav v zvezi s tem se morava pogovoriti na samem. Stopiva sèm.

2. prizor

Peter in Edvard.

PETER

Zasedanje se bo vsak hip začelo in prav je, Pavle, da ti sporočim novico, ki te bo razveselila, nas pa prizadela, in sicer, da je tovariš Tito izrecno zahteval, da ti in Andrej ostaneta v vrhovnem štabu, kajti Andreja predlagajo za podpredsednika, tebe, Pavle, pa na izrecno Titovo zahtevo za prosvetnega poverjenika v novi skupni vladi.

EDVARD

Kako, za boga milega! Kako! Dobro veš, Peter, kako sem se povezal s slovenskim osvobodilnim bojem. Ne bi se mogel kar sredi procesa odtrgati od njega.

PETER

Presenečaš me, Pavle, mislil sem, da boš počaščen zaradi tega visokega predloga in Titove izrecne zahteve. Vendar te skušam razumeti. Razburjen si.

EDVARD

Seveda sem razburjen! Kaj ti ne bi bil? Odrezati me hočete, odstaviti na stranski tir, da ne bi mogel vplivati na potek revolucije in duhovne preнове na Slovenskem. Zato sta si s Krištofom tudi izmislila Izjavo in tako rekoč izsilila, da sem jo podpisal.

PETER

Nihče te ni silil, Pavle! Da si temeljito pretehtal, si mi dejal. Poleg tega pa nisi bil edini. Vse skupine so podpisale Izjavo in tako priznale neizpodbitno dejstvo, da ima partija avantgardo vlogo in da je edina odgovorna za potek osvobodilnega boja in revolucije! Nisi samo ti, tudi drugi so okrog tebe! Poleg tega, Pavle, ali te moram res jaz spomniti na starega Machiavellija in njegov temeljni zakon oblasti: namen upravičuje sredstva?

EDVARD

Ne gre zame, gre za mojo odgovornost do vseh tovarišev in vse Slovenije. Poleg tega bo treba zelo premišljeno pridobivati za naš boj in cilje slovenske kristjane, ki imajo velike zadržke do marksizma in partijskega ekskluzivizma ... In kar zadeva Machiavellija: partija se ga je naučila na pamet.

PETER

Zaostruješ?

EDVARD

Da, zaostrujem, saj drugače ne morem! Ti me siliš v to! Ti, ki si si strašnega Florentinca resnično vzel za vzor! Si mar pozabil na Erlicha?!

PETER

Tega nisem pričakoval od tebe, Pavle! To ni moralno!

EDVARD

Ti mi pridigaš o morali! Oprosti, Peter, ampak to presega vse meje. Človeka, ki te je pomagal rešiti iz dunajskega zapora, si dal likvidirati.

PETER

Da ne boš mogel govoriti, da sem se popolnoma povampiril, priznam: profesor Lambret Erlich je na prošnjo mojega očeta res interveniral pri svojem nekdanjem sošolcu, visokem policijskem uradniku na Dunaju, da

so me predčasno izpustili. Res je. A res je tudi, da je bil Erlich eden najbolj zadržanih kolaborantov: organiziral je sodelovanje belogardističnih formacij z Italijani! Bil je, četudi profesor na teološki fakulteti, najpomembnejši voditelj izdajalcev. VOS ga je moral likvidirati! Saj smo s tem veliko naših ljudi obvarovali pred smrtjo ali taboriščem. In s tvojimi besedami: ne gre zame, za našo stvar gre! Za cilj, za katerega si tudi ti pripravljen žrtvovati svoje življenje. In kar zadeva partijski ekskluzivizem: nase prevzemamo vso odgovornost, tudi za morebitni neuspeh, čeprav je danes že očitno, da bo zmaga naša.

EDVARD

Zmaga bo resnično naša, slovenska, ne partijska, če bo Slovenija resnično suverena republika v jugoslovanski federaciji! Če bo, potem je moje mesto edino doma, reprezentirajo pa naj drugi!

PETER

Zagotavljam ti, da bo tvoje novo delo še pomembnejše in še bolj odgovorno.

EDVARD

Hočem biti zraven pri polaganju temeljev nove Slovenije.

PETER

Premnogo stvariteljskih priložnosti te čaka, Pavle!

Vstopi Krištof.

KRIŠTOF

Dragi tovariši izvršniki! Pozdravljeni in dobrodošli! Vem, da je za vami težka in dolga pot, a pred nami je velika in svetla naloga: zgraditi nov svet! (*Hrastu:*) Tebi, tovariš generallajtnat, pa hvala, da si varno pripeljal naše delegate do cilja.

HRAST

Tole res ni bila pot od Litije do Čateža. A moram jih pohvaliti, tovariš Krištof, te naše umetnike in filozofe, te naše delegate. Bili so disciplinirani,

prav po vojaško so sprejemali moja povelja. Čeprav še tako različnih glav, so bili kot ena, in to modra. Nič norega poguma, a tudi ne strahu, ki bi gnal v brezglavo ukrepanje, pa četudi so od vsepovsod streljali na nas; četniki, ustaši, Nemci, nazadnje pa še hrvaški partizani, ki so nas imeli za preoblečene ustaše.

KRIŠTOF

No, tovariši, lepo je, če vas pohvali sam generallajtnat! Kajti naš partizanski upor ima velike, če ne že kar svetovne razsežnosti. Naša revolucija je izviren pojav in to je treba pojasniti zaveznikom. Zato je vrhovni štab sklenil, da bo naša misija, ki jo bo vodil Ivo Lola Ribar, potovala k Anglo-Američanom z letalom. A, dragi tovariši, doletela nas je strašna nesreča. Sovražni izvidnik je nepričakovano presenetil naše letalo na tleh, planil nanj izza hriba in ga napadel prav tisti hip, ko je bilo pripravljeno na vzlet. Dvanajst minut ga je obstreljeval, metal nanj bombe in ga nazadnje zažgal: šest mrtvih, dva Angleža in štirje partizani, med njimi tudi Ivo Lola.

EDVARD

Ali dr. Ribar že ve? Kako bo prebolel sinovo smrt?

KRIŠTOF

Priprave na zasedanje so končane. Pričakujejo nas še to noč. Tito je že prispel.

KRIŠTOF (*Edvardu*)

Iskreno sem te vesel, Pavle! Seveda tudi drugih ...

Edvard in Pavle

EDVARD

Mene so žrtvovali, mene so porinili na vzhod, na Balkan, da bom reprezentiral Slovenijo v teh večnih plemenskih sporih, kaj sporih, spopadih, morijah, klanjih!

PAVLE

Vsi smo potencialne žrtve, ne le ti!

EDVARD

Za mojim hrbtom so se dogovorili, da me pustijo tam doli in da formalno dobim status "poverjenika" za prosveto in kulturo v prvi zvezni vladi! Vem, Tito ni zahteval tega; Peter in Krištof sta mu predlagala, da me vključi med svoje "ministre", da bi se me v Sloveniji tako na najbolj eleganten, torej najbolj perfiden način znebili, me nevtralizirali, onemogočili.

PAVLE

Pretiravaš! Za to pot si se odločil že takrat, ko si se uprl Cerкви in njenemu sramotnemu distanciranju od zločinov nacizma in fašizma.

EDVARD

Vem, kdaj sem se odločil, bil je zgodnjepomladanski dan. Tedaj sem se že vrnil iz Pariza in prebiral Mounierja. In v razsvetljenem hipu sem ugledal samega sebe kot upornika, ki hoče najprej osvoboditi svoje srce slovenske ozkosrčnosti in prirojenega strahu pred "frakom in talarjem", da bo osvobojen lahko stopil pred slovenske ljudi in se jim ponudil v službo ...

PAVLE

Pa vendar si bil, si in boš vedno predvsem v službi svoje poezije.

EDVARD

Morda bom moral po koncu vojne ugotoviti, da se po vseh grozotah in razčlovečenjih poezije sploh ne da več pisati?!

PAVLE

Ali nisi zapisal, da je ustvarjanje premagovanje smrti, da pesnik s pesmijo premaguje minljivost?

EDVARD

Tako sem pisal tedaj, ko sem se vrnil s popoldanskega sprehoda skozi tivolski park in se nato v svojem kabinetu prepustil tistemu nevarnemu povelečevanju samega sebe, ki je tako značilno za pesnike. In tedaj sem slišal glas, ki je v meni slovesno izgovarjal nekakšno molitev: Sem in bil sem in bom in zato sem več od pozabljenja, neizmerno več od zanikanja, neskončno več od ničā ...

3. prizor

Jakac, Andrej. Pozneje Peter, Pavle, Edvard, Saša.

JAKAC

Kakšna interesantna fiziognomija! Kakšen odločen profil! Poteze rojenega voditelja. Kar tri skice sem naredil med našim srečanjem. In ko spregovori Nekaj ima v glasu, kar človeka očara ... govori z gotovostjo, a hkrati umirjeno ... pa četudi je prehlajen in utrujen.

ANDREJ

No, kot ti je znano, so voditelji lahko takšni in drugačni. Njihov fizični videz je včasih v pravem nasprotju z njihovimi sposobnostmi.

JAKAC

Ko sem gledal njegov obraz – oči in veke, ki kot da so nekoliko pretežke, zato so tudi malo spuščene – morda je to zaradi utrujenosti, saj vse kaže, da mož sploh ne spi – ustnice, izredno fino oblikovane, polne, v kotičkih za spoznanje obrnjene navzgor – to daje vtis blagohotnosti, saj vsi tisti nesrečniki, ki imajo usta zakrivljena navzdol, vedno dajejo vtis nezadovoljnih ljudi ...

ANDREJ

Potem nosimo brke, da prikrijemo svojo navidezno jezljivost in nezadovoljstvo.

JAKAC

... in brada! Saj veš, da se po obliki brade ocenjuje človekova odločnost, nepopustljivost, pripravljenost na tveganje ...

ANDREJ

Aha, zato imaš ti brado – kosmato.

JAKAC

Umetniki so vedno nosili brade ...

ANDREJ

Boš rekel, da so potem četniki umetniki?

JAKAC

Ne bodo naredili usluge nam umetnikom, saj nas bodo za dolge čase popolnoma diskreditirali. Dolgi lasje in brada bodo znak razbojništva in banditizma in kar je še takšnih hudih reči ... Res ga moram portretirati. Ni dovolj, da delam samo bežne skice.

ANDREJ

Vidim, da te je zares očaral.

JAKAC

Ja, priznam. Ima tisto nekaj v sebi, kar ne privlači samo žensk, ampak tudi moške.

ANDREJ

To je znano. Govori se, da si je s svojo prvo plačo dal narediti belo obleko po meri.

Vstopijo Peter, Pavle, Edvard, Saša.

PETER

Vrhovni štab se je naselil v tovarni dušika na drugi strani reke. Kljub vsem varnostnim ukrepom in skrajni konspiraciji moramo biti zelo previdni. Če bi nas Nemci odkrili, bi se lahko zgodila nepopravljiva nesreča. Preden smo prišli sem, so tri dni zasipavali Jajce z bombami.

SAŠA

Kar neprijetno je, ko je vse tako zastraženo, vsepovsod mrki vojaki, ki nas prebadajo z očmi, četudi vedo, da smo delegati ...

PETER

To so nujni ukrepi. Nismo prišli na kongres socialnih demokratov, ki se bo končal s pesmijo in rajanjem.

SAŠA

Pripravljajo gledališko predstavo ... baje Revizorja ... malo čudna izbira repertoarja ...

PETER

Tovariši, bliža se najpomembnejši trenutek v zgodovini vseh jugoslovanskih narodov. Vem, da ste utrujeni, saj utrujenost prihaja za nami ... Prosim vas, da se seznanite z gradivom za zasedanje, ki je premišljeno zasnovano. Pripravite tudi svoje referate, da jih še skupaj prediskutiramo, saj moramo nastopiti skrajno enotni ... Pa tudi s hrvaškimi, srbskimi in bosanskimi delegati se moramo pogovoriti. Še prej pa se obrijte in uredite – kolikor je pač mogoče. Da ne boste videti kot kakšni četniki ... (*Edvardu:*) Pavle, govoriti moram s teboj.

Peter in Edvard stopita vstran.

EDVARD (*sam zase*)

Mar ni že dovolj težak ta križ!

PETER

S Titom menimo, da bil bi ti najprimernejši za to, da spregovoriš na pogrebu Iva Lole. Tudi dr. Ribar se je strinjal. Kaj meniš?

EDVARD

Peter, ne vem, če bi jaz zmožel kaj takega. Kaj ne bi mogel govoriti Moša? Ne nazadnje tudi bolje pozna dr. Ribarja.

PETER

Zakaj se izmikaš, Pavle? Vse pogosteje se dogaja, da te ne razumem. Ne vem zakaj, a zdi se mi, da je med teboj in menoj, med teboj in **nami**, zazeval nekakšen prepad. Veliko sva diskutirala, ne le v zvezi z Izjavo, poskušal sem te razumeti, a da že toliko mesecev kuhaš nekakšno zamero, da vedno znova poudarjaš svojo žrtev ... vse to, se mi zdi, ni več v skladu z našimi skupnimi dogovori in cilji. In to ravno ti, ki se nenehno sklicuješ na našo tovarišijo! Pavle, resno te sprašujem, kaj se dogaja s teboj? Navsezadnje bom res mislil, da si se s težavo, naravnost z bolečino odpovedal svojim aspiracijam, ambicijam, ker si nameraval takoj, ko se bo pokazala priložnost, ustanoviti svojo politično stranko.

EDVARD

Peter! Zdaj pa jaz tebe ne razumem. To priložnost, smrt Iva Lole in trenutke tik pred začetkom zasedanja, si izrabil za frontalni napad name. Čemu? Saj je že dogovorjeno, da moram ostati tu, da bom član zvezne vlade in da se v Slovenijo ne vrnem pred koncem vojne. Sploh ne gre le za Izjavo, gre za to, da ste me odtrgali od Slovenije. Da me želite izolirati tu v teh tujih, sovražnih, arhaičnih krajih. Funkcija poverjenika za prosveto in kulturo je, to sam veš, le formalnost. Oprosti, mislim, da sem vse te vaše grde, netovariške naklepe in dejanja dovolj mirno in dostojanstveno sprejemal. In ker nočem izdati samega sebe, če so me že moji tovariši, bom tudi to nalogo sprejel. Govoril bom Loli v slovo! Njemu in njegovemu očetu bom govoril kot oče, saj imam tudi jaz hčer. Že poldrugo leto ne vem, kako je z njo.

PETER

Hvala ti, Pavle. Bom sporočil, da boš ti govornik ob odprtem grobu.

Peter odide.

Pavle in Edvard.

EDVARD

Pavle, ne bliža se samo slavnostni čas našega zasedanja, na katerega smo se odpravili kot trije modri za zvezdo, ki jih je vodila vse do hlevčka. In s seboj smo nosili darove: svojo neizmerno vero v pravilnost naše odločitve in pravičnost našega boja. Zdaj smo tu, v jugoslovanskem Betlehemu, v tej divji pokrajini, v tem bosanskem mestecu ... Zdaj, ko bi morali slovesno stopiti k novorojenemu, se je začela naša zaveza razdirati. Čutim in vem, da se je naša skupna pot razcepila, kačji jezik vse bolj sika in že se cedi strup, da kane v rano ...

PAVLE

Kaj te je obsedlo? Preobčutljiv postajaš. Vse bolj čustveno reagiraš na vsako malenkost. Tvoja presoja je izrazito subjektivna, res se bojim, da se bo vsak hip začel usoden konflikt.

EDVARD

Ko bi slišal Petra, kako je planil name! Če se je kdo začel vesti iracionalno, je to on. Kot da bi njegov pregovorni pogum začel najedati strah. In postaja nevaren. Sovražno razpoložen do mene. Nujno moram govoriti s Krištofom ...

PAVLE

Kaj misliš, da je Krištof iz drugega testa? Ne računaj, da te bo podprl v tvojih dvomih, sumničenjih, preganjavicah, čustveni eksaltiranosti.

EDVARD

Dobro poznam Krištofa ... večni učitelj, nikdar profesor, četudi je že triintridesetega objavil razpravo Nacionalno vprašanje kot znanstveno vprašanje. Zelo samozavestno, in to še preden se je šolal na Mednarodni leninski šoli v Moskvi. Odtlej pa za leninisti ponavlja fraze o znanstvenem marksizmu, ki da bo razjasnil vse skrivnosti sveta in ga spremenil

v rajski vrt, v najboljši svet vseh svetov. Pa njegova misel ne presega niti najpreprostejše Engelsove dialektike. A zahteval bom od njega jasen odgovor. Če so se odločili, da me izolirajo, naj to storijo nemudoma, ne pa da mi ponujajo nekakšna poverjenišva!

PAVLE

Saj bo Andrej tudi ostal tu. Za podpredsednika Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije ga bodo izvolili.

EDVARD

Andreja cenim, je pošten in načelen človek. Ne da se ga podkupiti. A vendar jaz in Andrej nisva isto.

4. prizor

Krištof in Saša.

KRIŠTOF

Pot je bila naporna, kaj, Saša?

SAŠA

Bila je huda preizkušnja za vse nas. Ne le v fizičnem pogledu. Edvard pa je v svojem znanem zanosu rekel: tole naše romanje k državi.

KRIŠTOF

Samo takó, da smo izpostavljeni skrajnim preizkušnjam, bomo izkazali svojo resnično voljo, da zgradimo nov svet. In kako sicer ocenjuješ Edvardovo počutje? Ne le fizično, se razume.

SAŠA

Kljub vsem preizkušnjam, tako fizičnim kot psihičnim, celo duhovnim, vztraja v svojem prepričanju, da je nujni korektiv marksizma lahko le krščanstvo ...

KRIŠTOF

To je v redu! Pomeni, da je doumel, da s svojo metafiziko ne more na ruševinah starega sveta zgraditi novega.

SAŠA

Že, vendar vidi svojo vlogo v tem procesu približevanja, reciva, teologije in znanosti, precej poudarjeno ...

KRIŠTOF

Pesniki so vedno bili in bodo egocentriki, megalomani. Torej, kako ocenjuješ Edvarda?

SAŠA

Sam sebi pripisuje preveliko težo.

KRIŠTOF

Kaj ga Izjava ni ozemljila?

SAŠA

Odolomitila, hočeš reči?

KRIŠTOF

Vidim, da se nas vseh polašča nekakšno radostno razpoloženje ... kot otrok, ki se veselijo darov za rojstni dan.

SAŠA

Edvardov poglavitni problem je, da svojo vlogo vidi samo v Sloveniji. Upa, da bo v Sloveniji lahko zavzel vodilno vlogo in nazadnje res ustanovil svojo stranko!

KRIŠTOF

No, tega se ni bati. Za vse take nespametne aspiracije bomo že znali poskrbeti, ne boj se, Saša. In prav zato je bila naša odločitev pravilna: Titu

smo svetovali, naj zahteva, da Edvard postane član nove zvezne vlade. Tako se ga zelo elegantno rešimo. Njega in vseh njegovih francoskih personalističnih muh.

SAŠA

Oprosti, Krištof, vendar se mi zdi, da tvoja ocena ni popolnoma pravilna.

KRIŠTOF

Meniš, da ne?

SAŠA

Morda pa si bomo naredili medvedjo uslugo s tem, da bomo Edvarda izolirali. Morda bi bilo za celotno situacijo v Sloveniji vendarle bolje, če bi bil zdaj, v končni fazi našega boja, navzoč in bi lahko vplival tako na Cerkev in na škofa kot tudi na vse tiste zadržte klerikalce, ki vas ...

KRIŠTOF

Nas!

SAŠA

Nas ne bodo poslušali in bodo iskali zaveznika. Zaveznika pa bodo našli le v reakcionarnih silah in pri londonski emigraciji.

KRIŠTOF

Tvoje sklepanje ni dialektično! Z zmago revolucije pod vodstvom komunistov bo Cerkev izgubila ves vpliv. Ne bom nam treba rušiti cerkva po naših gričih, ampak bomo vplivali na zavest slovenskega človeka, in to tako, da ne bo več čutil potrebe, da bi zahajal v cerkev. Naj te nič ne skrbi, Saša, verjemi, da mi komunisti v celoti obvladujemo situacijo, pa četudi smo številčno v manjšini.

SAŠA

In kako si Tito zamišlja delež nas Slovencev v bodoči skupni državi?

KRIŠTOF

Od nas Slovencev veliko pričakuje. Da ne rečem največ. Pravzaprav se najbolj zanese prav na nas.

SAŠA

Saj je po mami naš.

KRIŠTOF

Ne zato, ampak zato, ker kot napol Hrvat, če že govorimo o nacionalni pripadnosti, čuti nezaupanje Srbov. In to nezaupanje ne sme prerasti v odkritejše nasprotovanje. Slovenci pa smo vsaj glede tega čisti.

SAŠA

Že pred vojno sva se sporekla prav ob nacionalnem vprašanju. Jaz si nisem premislil: trdno sem prepričan, da skupna jugoslovanska država lahko obstaja le ob spoštovanju vseh nacionalnosti. Niti najmanjšega poskusa raznarodovanja ne sme biti! Bomo imeli takoj vruga v komaj zgrajeni hiši!

KRIŠTOF

Potvarjaš moje besede! Kdo pri zdravi pameti pa bi glasno govoril o raznarodovanju, lepo te prosim, Saša! Govorim le o tem, da bomo morali v praksi poiskati čim manj boleč način uresničevanja Titovega gesla o bratstvu in enotnosti med jugoslovanskimi narodi. Poleg tega pa vendarle ne smemo pozabiti na Leninovo idejo o internacionalnosti proletariata. Svetovni proletariat bo postal ena, največja, najmočnejša svetovna nacija!

SAŠA

Bojim se, da bo to naša najtežja naloga. Eno so gesla, drugo pa praksa. Praksa, ki pozna tudi klanje in ubijanje med brati.

KRIŠTOF

Kot sem že dejal, Tito resno računa na nas, in to, da smo mu dali Edvarda, pa še Andreja poleg, je že prav. Tudi on ve, da se to, da sprejema od

Slovencev krščanskega socialista in sokola za dve tako pomembni funkciji, tudi njemu šteje v dobro. S tem izkazuje svojo širino, poudarja svoje razumevanje konkretnih družbenih silnic. To kaže, da je izrazit praktični marksist in ne le teoretik Zaklepetala sva se! Čas je, da se sestanemo vsi skupaj, zvečer se začne zasedanje.

SAŠA

In kdaj bo pogreb Iva Lole?

KRIŠTOF

Jutri, po končanem zasedanju. Aha, Saša, sem skoraj pozabil ... Mislim, da bi bilo naravnost odlično, da ne rečem zgledno, če bi mi Slovenci Titu podarili nekaj prav posebnega ...

SAŠA

Poleg Edvarda in Andreja – še kakšno tovarišico?

KRIŠTOF

Saj me boš še spravil v dobro voljo, Saša. Zdaj pa resno: treba je poudariti Titovo vojaško vlogo, vlogo genialnega komandanta, ki se je uprl nacifašistični uničevalni mašineriji. Zato mu moramo podeliti naslov – maršala Jugoslavije!

SAŠA

Oho, to pa je nekaj! To se pa sliši! No, seveda bodo zazijali oni tam na drugi strani, ko bodo slišali, da partizansko vojsko vodi maršal. Še Churchill bo globoko potegnil iz cigare ... in kozarca.

KRIŠTOF

Saša, ti boš na koncu zasedanja stopil za govorniški oder in dejal: tovariši delegati, predlagam, da podelimo našemu vrhovnemu komandantu tovarišu Titu naziv maršala Jugoslavije. In tvoj predlog bo sprejet z dolgotrajnim ploskanjem in ovacijami.

SAŠA

In prav jaz moram biti tisti, ki bo to predlagal? Prav jaz, kulturnik, ki se mu v novih časih ne obeta nič dobrega?

KRIŠTOF

Ker boš to storil ti, se bo upoštevalo v novih časih!

5. prizor

Krištof in drugi. Tik pred zasedanjem.

KRIŠTOF

Tovariši delegati, čez nekaj trenutkov se bo začelo 2. zasedanje Anti-fašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. Vsi boste nastopili na govorniškem odru in pojasnjevali našim bratom položaj v Sloveniji. Prikazati ga morate jasno, jedrnato in pri tem imeti v mislih, da je v Sloveniji položaj precej drugačen. Naša Osvobodilna fronta, katere trdnost smo z Dolomitsko izjavo samo še utrdili, je posebnost, ki jo drugod ne poznajo, pa tudi ne razumejo popolnoma. Celó Tito je sprva dvomil. Veliko ur sem porabil, da sem mu razložil specifičnost slovenskih razmer. In prav zato je povabil tebe, Edvard, v zvezno vlado, v kateri boš na jugoslovanski ravni opravljal nadvse odgovorne naloge. In tudi tebe, Andrej, je predlagal za podpredsednika Sveta, ker ceni tvojo razsodnost, tvoje bogate izkušnje – ne nazadnje si bil borec za severno mejo – in ve, da boš lahko precej pripomogel k naši skupni stvari. Tako, tovariši, zdaj pa moramo v dvorano.

ANDREJ (*Edvardu*)

Saj kaj pa nama drugega preostane, kot da verjameva, da brez naju na “jugoslovanski ravni” ne bi mogli. Morda so časti na svetu res samo zato, da človek pozabi na kruta dejstva.

EDVARD

Prav imaš, Andrej! Pravi pasijon je tole sobivanje s komunisti! Ni jim dovolj, da so me prisilili, da sem podpisal Izjavo, zdaj so me še odgnali od mojega slovenskega poslanstva.

ANDREJ

Edvard, nisi sam. Tudi jaz sem podpisal izjavo ...

EDVARD

Da, vendar kot predstavnik Sokolov, ki niso nikoli bili politična grupacija. Sam si večkrat dejal, in to mi je bilo zelo všeč, da ste le “vršilci nalog slovenskega naroda”.

ANDREJ

Res je, izjava ni bila potrebna, še zlasti ne v takem obsegu in s takim besedilom, ker to ni bila stvar programa OF, ampak stvar razmerja med silami v vodstvu, ki so se usmerjale v politično strankarstvo. In zdaj ti bom prvič popolnoma odkrito dejal: tudi **ti** si ves čas veliko preveč izkazoval željo po političnem strankarstvu.

EDVARD

Zdaj pa še ti! Ali te je Peter naščuval, da mi zadaš milostni udarec?

ANDREJ

Ne žali me, dobro me poznaš in veš, da mi ni potrebna Petrova vse pogosteje pregreta pamet, imam svojo in zato ti to govorim. Moral boš premisliti svoje ravnanje, saj si sam povzročil, da so se te komunisti – dobesedno – ustrašili. Preveč samozavestno si razlagal svoje videnje sožitja med krščanstvom in marksizmom. Bati so se te začeli in tvoje vztrajanje, včasih že kar zaslepljenost s to sicer zelo plemenito idejo, četudi objektivno gledano zelo problematično, da ne rečem spekulativno, jih je pripravilo do tega, da so začeli

EDVARD

Kovati zaroto!

ANDREJ

Kakor koli že to imenuješ: a vedi, da si se izkazal za precej naivnega, če si res verjel, da se bosta Peter in Krištof strinjala s tvojim konceptom osvoboditve naroda ...

EDVARD

Ti temu rečeš naivnost, jaz pa vem, da sem in bom, dokler bom, verjel v to idejo, ki ni moja osebna izmišljija, ampak imperativ časa ... Dvajseto stoletje je dozorelo za novo razumevanje človeka in zgodovine. A vse kaže, da sem v tej veri sam. Brez upanja na zmago ...

ANDREJ

Edi, vsaj nocoj dajva upanju možnost.

Pristopi Saša.

SAŠA

Tovariša, če vama bom čestital, bosta mislila, da sem cinik. Če rečem, da mi je žal, bosta rekla, da lažem. In če rečem, da vaju bom resnično pogrešal, sem govoril resnico.

ANDREJ

Saša, saj veš, kako je pojem resnice razlagal profesor Veber: ena izmed resnic je tudi, da obstajajo protislovni predmeti – npr. okrogel kvadrat. Veber nas je učil, da je treba ločevati med razvidnostjo in resničnostjo. In tako se zdaj upravičeno lahko zastavlja vprašanje, ali je naša resničnost tudi razvidnost ali samo resničnost kar tako.

SAŠA

Vebrova filozofija se mi je vedno zdela nekoliko problematična.

EDVARD

Na preizkušnji je naša vera v osvoboditev, ne naroda, ampak posameznika.

JAKAC

Preden se bomo poslovili, mi boš moral malo sedeti, Edi. Bolj smo utrujeni, izrazitejša postajajo naša obličja.

EDVARD

Morda pa bo moj portret resničnejši, če me boš narisal po spominu, ko boš spet sedel, naslonjen na stoletno smreko sredi našega gluhega Roga.

KRIŠTOF

Tovariši, zdaj pa pojdimo. Med prvimi smo bili tu, zdaj pa bomo prišli v dvorano zadnji.

PETER (*Edvardu*)

Pavle, in zadnji bodo prvi, kaj?

EDVARD

Si se kdaj, Peter, vprašal, kakšen nauk je skrit v tem paradoksu?

PETER

Priznam, nisem. Nisem se pretirano ukvarjal s svetopisemskimi rečmi, naš katehet je bil prava propaganda za ateizem.

EDVARD

Sicer pa, Peter, mi smo bili leta enainštirideset prvi, ne?

PETER

Skrivnosten postajaš. Hočeš reči, da bomo – v skladu s svetopisemskim paradoksom – potem zadnji? Le glej, da bo tvoj nastop pred delegati jasnejši in bolj nedvoumen. Zdaj se dela država, ne poezija.

6. prizor – Zasedanje, pogreb

Pavle govori na 2. zasedanju AVNOJ-a

Edvard govori na pogrebu Ive Lole Ribarja.

PAVLE

V tej slovesni noči mi dovolite, tovariši, da se tudi jaz oglasim s svojo mislijo. Nocoj čutim, da sem tudi jaz del zgodovine. Naš upor se je razvil v največjo protifašistično silo sredi zasedene Evrope ... Veličina pa je v tem, da lahko že med krvavim uporom odločamo o prvih oblikah svoje politične usode ...

EDVARD

V nenavadni temi stojimo pred zemeljskimi ostanki mladega človeka. Stojimo pred krsto, ki hrani srce jugoslovanske mladine. Žalujemo za mrtvim tovarišem. Z njegovo smrtjo je zadela nesreča vse osvobodilno gibanje. Bridka bolečina nas pretresa, Ive Ribarja Lole ni več. Ko se je hotel vzdigniti pod nebo, da bi razširil tudi naš pogled, ga je zadela sovražnikova krogla. Ta krogla je zadela tudi nas.

PAVLE

Jugoslavija je po dveh letih junaškega boja povezana bolj kakor kdaj prej. Zdaj se ustvarja pravo jugoslovanstvo: skladnost mnogovrstnosti. Šele zdaj, ko naši narodi postajajo suvereni, začenjajo spoštovati drug drugega. Kot Slovenec izjavljam, da pod novim človeškim združenjem ne mislim le na to, da je OF združila osemnajst političnih in nazorskih skupin, temveč na to, da so se v oborožen upor proti smrtnemu sovražniku zbrali najpogumnejši in najpožrtvovalnejši Slovenci, zbrali zato, ker jih je prepajal enoten človeški zanos ...

EDVARD

Toda v tej hudi bolečini nas tolaži pogled na njegovega hrabrega očeta. In to, kar je spoznal, moramo spoznati tudi mi: nič velikega ni brez žrtev.

PAVLE

Enotno podobo v malem je ponujala slovenska delegacija: drug za drugim smo šli vojak in civilist, aktivist in partizan, za delavcem je šel kmet, za slikarjem zdravnik, za pesnikom duhovnik. Šli smo ... enkratno poslanstvo slovenskega ljudstva. Moje oči so videle nad kolono pomenljiv žar, pred nami je šla svetla podoba kakor v Blokovi pesmi ...

EDVARD

Drago plačujemo svobodo, ki prihaja. Pokojni Lola pa je posebno velika žrtev, morda je celo odkupnina za slavne pridobitve, ki so se razodele v uspehih našega zasedanja. V globoke in trdne temelje novih dni polagamo prav njega – izredno dragocenost, naš talisman, enega naših najboljših in najsilnejših ljudi.

PAVLE

Žrtve, ki smo jih dali, so nas naredile gospodarje nad življenjem in zemljo ... Naša moč prihaja iz doživljanja svobode ... Enotnost slovenskega naroda je utemeljena na moralni sili. V najhujši uri slovenske zgodovine so se srečali reševalci človeka. V Sloveniji sodelujejo pripadniki dveh duhovno morda najrazličnejših nazorov: komunisti in katoličani. Velikanskega pomena je človeškost, ki druží katoličane in komuniste, ko sodelujejo v Sloveniji, na meji med Vzhodom in Zahodom.

EDVARD

V tej vojni mi vsi dobivamo nov odnos do smrti. Umiranje nam ni več tuje in nesmiselno. Sila smo, ki hoče premagati celo končnost. Sila smo, ki juriša na večnost sólo!

PAVLE

S trdno evangelijsko vero in zaupanjem v tovarišijo hočemo slovenski kristjani sodelovati v reševanju vseh političnih, družbenih in moralnih vprašanjih slovenstva. Slovenski kristjani lahko z večino ljudstva postanemo stebri nove slovenske države.

EDVARD

Pozdravljamo ga, Iva Lolo, kajti poslej bo stal na mrtvi straži in vezal preteklost in prihodnost, mladost in zrelost, Vzhod in Zahod.

7. prizor

**Kulturni dom v Jajcu. Predstava Gogoljevega Revizorja.
Revizor, I/1
Glavar, Amos Fjodorovič, Artemij Filipovič, Luka Lukič.**

GLAVAR

Gospodje, povabil sem vas, da bi vam naznanil zelo neprijetno novico: k nam prihaja revizor.

AMOS FJODORVIČ

Kaj, revizor?

ARTEMIJ FILIPOVIČ

Kaj, revizor?

GLAVAR

Revizor iz Petrograda, inkognito. In povrhu še s tajnimi navodili.

AMOS FJODORVIČ

Česa ne poveste?

ARTEMIJ FILIPOVIČ

Da ne morejo ljudje živeti v miru!

LUKA LUKIČ

Moj Bog, in povrhu še s tajnimi navodili!

GLAVAR

Naj vam preberem pismo, ki sem ga prejel od Andreja Ivanoviča Čmiho-va. Poslušajte, kaj piše ... hitim, da ti naznanim med drugim novico, da je prišel uradnik z navodili pregledovat vso gubernijo. Ker vem, da imaš

greh na vesti, in ker si premeten človek, ti svetujem, da bodi previden: ker pride lahko vsako uro, če ni že prišel ...

AMOS FJODOROVIČ

Da, nenavadna, naravnost nenavadna zadeva.

LUKA LUKIČ

Ampak čemu, Anton Antonovič, čemu vse to?

GLAVAR

Čemu? Nam je pač usojeno tako!

AMOS FJODOROVIČ

Jaz menim, Anton Antonovič, da tiči v tej stvari kakšen skrit in bolj političen vzrok.

GLAVAR

Vi ste jo pa pogruntali, prebrisanec!

AMOS FJODOROVIČ

Ne, rečem vam, vi te stvari ... vi tega ... vlada ima skrivne namene ... vlada na vse misli ...

GLAVAR

Misli ali ne misli, kar zadeva mene, gospodje, jaz sem vas opozarjal. Pazite! Artemij Filipovič, glejte, da bo vse, kakor se spodobi. Spalne čepice naj bodo snažne in bolniki naj ne bodo umazani kakor kovači ...

ARTEMIJ FILIPOVIČ

Spalne čepice zaradi mene lahko operejo.

GLAVAR

Tako je.

ARTEMIJ FILIPOVIČ

O, kar zadeva zdravljenje: čim bolj po naravi, tem bolje ...

GLAVAR

Tudi vam, Amos Fjodorovič, bi svetoval, da se malo bolj pozanimajte za sodnijske prostore.

AMOS FJODOROVIČ

Dobro, še danes ukažem ...

GLAVAR

Hotel sem vas samo opozoriti ...

AMOS FJODOROVIČ

Anton Antonovič, kaj pa razumete vi kot majhne grehe?

GLAVAR

Darila so darila ...

AMOS FJODOROVIČ

Ne, ne, Anton Antonovič, če si da kdo podariti petsto rubljev ...

GLAVAR

No, in kaj za to, če vi jemljete ... A vi, Luka Lukič, kot šolski nadzornik, vi se morate pobrigati posebno, kar zadeva učitelje ...

LUKA LUKIČ

Ali za Boga, povejte mi, kaj naj storim z njimi?

GLAVAR

Da, nedoumljiv zakon usode je že tak ...

LUKA LUKIČ

Bog vas obvaruj učiteljske službe!

GLAVAR

Vse to ne bi bilo nič, ko le tega prekletega inkognita ne bi bilo!

Saša in Edvard gledata predstavo.

SAŠA (*Edvardu*)

Kako uživajo tovariši v tej Gogoljevi mojstrovini! Pozabili so na kruto resničnost in v tej grenki komediji prepoznavajo neko novo resničnost. ... To je magija teatra!

EDVARD

Gogoljeva resničnost govori o tem, da mora biti enkrat za vselej konec družbe krink in pretvarjanja. Mi gradimo tako družbo.

SAŠA

Prav imaš, Edi!

EDVARD

Nekaj je v naju, Saša, kar naju tu pa tam ubere v eno samo čudenje. Polna sva istega spoštovanja.

SAŠA

Vedno znova me presenečaš s svojimi formulacijami. Mislim na tvoj govor ob grobu Iva Lole Ribarja. A ne pustiš se zapeljati sirenskimi glasovom,

ampak znaš na pravem mestu razsvetliti nekoliko temno, skrivnostno, skoraj že hermetično govorico, ki bi lahko vsak čas zdrknila v lirizem.

EDVARD

Mene je pretresel govor očeta Ribarja. Govoriti ob sinovem odprtem grobu je junaštvo, etično in psihično junaštvo, vredno samega Sofokla.

SAŠA

Če samo pomislim na svojega sina Tita ... Mamina smrt ga je zelo prizadela in še na njen pogreb nisva smela. Odrašča sredi tega norega viharja, kmalu jih bo imel petnajst, postaja mladenič ... brez mame, brez očeta ...

EDVARD

Tudi meni se je zazdelo, da tam v zgoščujoči se temi vidim neko svetlo luč, blede obraz svoje hčerke. Zdaj ima že pet let.

SAŠA

Saj malo sva pa lahko sentimentalna – med tole komedijo.

Revizor, V/8

Poštar, Glavar, Amos Fjodorovič, Artemij Filipovič, Luka Lukič.

POŠTAR

Čudovita stvar, gospoda! Uradnik, ki smo ga imeli za revizorja, ni bil revizor.

VSI

Kaj, ni bil revizor?

POŠTAR

Prav noben revizor. Iz pisma sem to izvedel.

GLAVAR

Kaj govorite, kaj govorite?

POŠTAR

In njegovega lastnega pisma.

GLAVAR

Kako ste si predrznili?

POŠTAR

Sam ne vem: neka nenaravna sila me je spodbodla.

GLAVAR

A kako ste si predrznili odpreti pismo tako visoko postavljene osebe?

POŠTAR

Saj to je tisto, da mož ni visoko postavljen in tudi oseba ne.

GLAVAR

Kaj pa je potem po vašem mnenju?

POŠTAR

Ne tič ne miš, sam vrag vedi, kdo je!

GLAVAR

Kaj je to: ne tič ne miš? Kako si predrznete imenovati ga ne tič ne miš in povrhu še vrag vedi koga? Zapreti vas dam ...

POŠTAR

Kdo? Vi?

GLAVAR

Da, jaz!

POŠTAR

Imate prekratke roke!

GLAVAR

Ali veste, da se ženi z mojo hčerjo in jaz sam postanem oblastnik, ki vas lahko vtakne naravnost v Sibirijo!

POŠTAR

Ah, Anton Antonovič! Kaj Sibirija! Kje je zdaj Sibirija!

8. prizor SLOVO

Edvard, Pavle, Andrej, Peter, Saša

EDVARD (*Pavletu*)

Pavle, ti si moje partizansko ime. *Nič ne pomaga, Pavle, zate ni nobene krogle, zate ni nobenega drevesa in nobenega mlinskega kamna, obsojen si na življenje, boj se samega sebe, Pavle.* Odnesi ta pisma v Ljubljano. Za Zdravko in Lučko so.

PAVLE

Čprav ti bodo govorili, da si Orfej, ki je izgubil zlato liro, jim ne verjemi. Veseli se samega sebe, Edvard!

JAKAC

Edi, tu imaš miniaturno izdajo Nove zaveze, ki jo ves čas nosim s seboj.

PETER

Pavle, prepričan sem, da boš tudi tej novi nalogi kos, kot si bil vsem doslej. Čprav morda tega ne verjameš, cenim te. Zelo dragocen človek si.

S teboj je naš boj veliko pridobil. Tudi vsem drugim si dal zgled, kako je mogoče sodelovanje pripadnikov dveh morda duhovno najrazličnejših nazorov: komunistov in katoličanov. To je izjemno spoznanje za nas Slovence. Vedno znova se bomo morali vračati v ta "kruti čas", kot si ga imenoval v govoru Ivu Loli, da bomo preverjali svojo sposobnost sobivanja. Srečno!

EDVARD

Peter, vsaj zdaj se poslovil od Edvarda! Ker Edvard ostaja tu. Edvarda ste žrtvovali, da bi lahko izpeljali svojo revolucijo, pri kateri sem hotel sodelovati, kajti ne gre samo za "sobivanje" – kot praviš – ampak za to, da mora biti krščanska vera nujni moralni korektiv marksizma.

PETER

Oprosti, čakajo me. Hiteti moram. Bova pa to diskusijo lahko nadaljevala po osvoboditvi. V svobodni Ljubljani. Zdravo!

SAŠA

Župančiču sem nekoč dejal – in dovoli, da to ponovim ob najinem slovesu – da te ne bodo bolele neizpete pesmi. Ne daj se jim!

Prihiti Krištof.

KRIŠTOF

Čez pol ure bo že prvi sestanek nove vlade.

Vsi odhajajo. Edvard sam. Tudi Pavle je že odšel.

EDVARD

Ali sem res samo orodje? Orodje zgodovine, orodje politične sile, orodje kogar koli? (*Dolg premor.*) Tudi tu sem doma; zajadral sem na visoko morje in okoli mene so zaveli močni, zdravi vetrovi in moje dlani se oklepajo varnega krmila.

EPILOG

**Orfej in Evridika. Ponovno snidenje.
Edvard in Zdravka.**

ZDRAVKA

Kod si tako dolgo hodil?

EDVARD

Bojeval sem se.

ZDRAVKA

Ves krvav si. Si ranjen ali si ubijal?

EDVARD

Ubijal nisem, ljubezen moja. Pot do tebe je bila neskončna.

ZDRAVKA

Moje čakanje nate je bilo brez konca.

EDVARD

Skoraj umreti sem moral, da sem se lahko spustil v Podzemlje. V svet mrtvih, v katerem nenehno bobni Stiks in v ušesih buči grozo.

ZDRAVKA

Zdaj bova odšla od tod, kajne, ljubi moj?

EDVARD

Pel sem pesmi in z njimi oživiljal kamne, rože ... in še živali so mi prisluhnile ... Zdaj bom oživil najino ljubezen.

ZDRAVKA

Odiviva. Od vsepovsod se kradejo temne sence tvojih mrtvih tovarišev.

EDVARD

Odiviva iz Podzemlja. Odiviva tja, kjer sije sonce in zelenijo travniki. In je večna pomlad.

ZDRAVKA

A pazi, ko bova hodila nazaj v svet živih, se ne smeš ozreti. Nikakor. Četudi se ti bo zdelo, da se za tvojim hrbtom dogajajo najstrašnejše stvari, se ne smeš ozreti. Ker če se boš, bom v hipu znova mrtva. Zapomni si, Orfej moj mili, nikdar in nikoli se ne smeš ozreti. Šele ko bova stala sredi cvetočega travnika, se boš lahko ozrl in pred seboj boš zagledal svojo nevesto v črnem.

Žanina Mirčevska

Anatomija nesreče

– navodilo za branje besedila Konec Atlasa –

Kdo stoji za nesrečo

Kje se skriva cinik

Izza katerega vogala kuka z nasmeškom na ustnicah

Zakaj črne skrinjice niso vgrajene tudi v glave

Koliko las, kože, nohtov, scalnice in dreka proizvede človek za svojega življenja

Koliko ton hrane požre

Kolikokrat poprečno se pofuka

Kolikokrat izreče laž

Kolikokrat pove resnico

Smrdi

Človeški in živalski plini izhlapevajo

Nesreča nesramno, neobvladano, neprijetno, nespodobno prdi

Tukaj je

Pripravljena za obdukcijo duha

Obdukcija telesa je že podrobno opravljena

Ali si se že kdaj dotaknil dna vrha vseh vrhov

Ali si kdaj hodil po koridorju časa

Ali si kdaj razmišljal, da bi se spustil po družinskem deblu, od vrha proti koreninam

Koliko prednikov si imel v zadnjih 1.000.000 letih

Čutiš

Slutiš

Če je vsak cvilil in žvrgolel povprečno po 50 let

po očetovi in materini strani vlečeš za sabo

milijonsko verigo neznanih, nikoli omenjenih, pozabljenih, svojih

lovcev, zeliščarjev, vračev, izterjevalcev zlih duhov, čarovnic, morilcev

Ali se tudi krivda prenaša kot genski zapis

Krivda vseh 2.097.150.000

Parada

ljubljenih, umorjenih, žalostnih, izpraznjenih

Vse zgodbe so spakirane v tebi

Osladna reciklaža predvidljivih dogodkov mi utruja duha

Zdržati življenje brez norenja, brez religijskega opija, brez perversnosti, obsesij, narkotikov ali porabniškega dopinga, to je nadčloveška naloga

Zdržati življenje brez zločinov

Kaj je en zločin po vseh dobah zločinov

Zmeraj iste pizdarije

Človeštvo trohni

Civilizacija, divjaštvo brez dna

Države

mesta

naselja

stanovanja

sobe

plitva kurbišča

Svet je brlog bojevitih, požrešnih zverin

Cmereči se angel obupa, ta edina preživela priča zgodovine, bi rad zamenjal svojo nesmrtnost za par čistih gat

Kontinuirani vzpon padca

Permanentni padec vzpona

Konstantna konstanta katastrofizma

Ni svetlobe, je rekel glas iz izkopanega groba

Če se bo luč prikazala na koncu predora, se umakni, da te ne bo povozil vlak

Notranja tema mi zakriva dolgoročni smisel naše eksistence

Kaj je skrivnost Obstoja

Ali je to morda enost vseh posameznih obstajanj v neskončni verigi vseh prednikov in naslednikov

Ali je s tem za zmeraj onemogočena možnost individualnosti

Ali so ljudje morda le podvrsta mravelj

Kako individualno zjebati skrivnost Obstoja

Kako zlomiti pečat vsakdanjika in stopiti v območje neskončnih možnosti brezmejnega Niča

Morda osmisлити svoje zadnje dejanje kot kreativen dogodek
Narediti zadnje dejanje kot hepening
Biti kreativen in režirati svoj konec

Kako

Morda drveti z maksimalno hitrostjo, podreti vse znake in signalizacije
in se razbiti na kose ...

Jahati hitrost

Eh

Škoda, da nisem krotilec levov
Postregel bi jim sebe za večerjo, z jabolkom v ustih
Naslov točke: Prostovoljna prepustitev kroženju materije
Smrt kot umetniška akcija

Mesto nesreče kot umetniški poligon
Nesreča kot umetniška instalacija
Umetniška smrt

Škoda, da ne znam klonirati mamuta

Ko bo zrastlel, ga bom peljal v največji nakupovalni center
pred njegovimi nogami bom padel na kolena in ga prosil, naj me nežno
pohodi
od mene naj ostane le marmelada na razprodaji v največjem nakupoval-
nem centru

Kako je vse mogoče

Kako je vse nemogoče

Vse je blizu

Vse je daleč

Ah, mama, samo zaradi tebe se ne morem ubiti, tako si trmasta in neumna,
da me boš spet rodila

Kdo je odgovoren za nesrečo

Kje se skriva cinik

Izza katerega vogala kuka z nasmeškom na ustnicah

Zakaj črne skrinjice niso vgrajene tudi v glave

Koliko las, kože, nohtov, scalnice in dreka proizvede človek za svojega
življenja

Koliko ton hrane požre

Kolikokrat povprečno se pofuka

Kolikokrat izreče laž

Kolikokrat pove resnico

Smrdi

Človeški in živalski plini izhlapevajo

Nesreča nesramno, neobvladano, neprijetno, nespodobno prdi

Tukaj je

Pripravljena za obdukcijo duha

Obdukcija telesa je že podrobno opravljena

Žanina Mirčevska

Žanina Mirčevska

Konec Atlasa

Grumova nagrada 2009

Osebe:

KRVAVA SREDA	67 let
ROKO ČRNO OKO	42 let
LUKA LUČKO	31 let
NIKI TAJFUN	19 let

in

MORSKA SIRENA – ženska,
od pasu navzdol riba

in še

**OKO
NOGA
ROKA**

**Dogaja se na tovarniški ladjici,
kitolovki Atlas,
nekje v bližini Bermudskega trikotnika.
Ladjica je v lasti ribiške tovarne
“Atlantik Export”
iz pristanišča Svete Barbare.
Napisano po
resničnem dogodku,
vendar brez prič, ki bi to potrdile.**

KRVAVA SREDA

67 let

Ima grd obraz. Ima mrk pogled. Ima sive lase. Ima leseno nogo.
Ima dobro skrito skrivnost. Ima tetovažo: lobanjo in dve
prekrižani kosti pod njo.

ROKO ČRNO OKO

42 let

Ima črno prevezo čez levo oko. Ima ženo. Ima hčerko.
Ima ljubico Peggy. Ima tetovažo: sidro z dvema krakoma.

LUKA LUČKO

31 let

Ima železno kljuko namesto roke. Ima golo glavo. Ima mišice. Ima
veliko žensk. Ima tetovažo: morsko deklico z zlato liro v rokah.

NIKI TAJFUN

19 let

Ima lep obraz. Ima zaročenko Fani. Ima željo, da bi postal
mornar čez oceanske ladje in da ne bi več delal kot kitolovec.
Ima tetovažo: srce, prebodeno s strelo.

8372 METROV POD GLADINO

*V morskem svetu, na dnu oceana, plavajo deli treh različnih teles –
Okno, Noga in Roka.*

OKO: Ozračje se spreminja.

NOGA: Mešajo se topli in hladni tokovi.

ROKA: Trga me v sklepu.

OKO: Jata delfinov je zbežala na dno.

ROKA: Gotovo zunaj močno piha.

OKO: Zelo slabo vreme za kitolovce.

ROKA: Misliš, da tudi danes lovijo?

NOGA: Pri takem vremenu!?! ...

OKO: Pri takem vremenu se tudi jé.

NOGA: Pri takem vremenu ranjen kit postane pošast.

OKO: Trideset metrov dolg in tristo ton težak modri kit, ki se hrani le s planktonom, z lahkoto prevrne težjo ladjo s pomočjo enega ali dveh večjih valov.

ROKA: In potem!!!

OKO: In potem je groza! Ne zaradi lakote, ampak zaradi jeze in besa razkosa ribiče na kose.

ROKA: Kako razburljivo!

NOGA: Kateri deli nam manjkajo?

ROKA: Telo.

OKO: Glava.

NOGA: Pa tudi tisto najpomembnejše.

OKO: Kaj pa je pomembnejše od očesa?!

NOGA: Tisto ...

OKO: Kaj?

NOGA: Tisto ...

OKO: Kaj, kaj, kaj tisto?! ...

NOGA: Tisto med nogami.

OKO: Zakaj to sploh potrebuješ? Kar se tiče bab, je tu izbor slab. Tudi deklic ni, le kakšna morska priplava, vrže pogled na nas in odplava.

ROKA: Ne, ne! S tem se ne strinjam. Ta kos lahko pride prav! Jaz kot Roka sem o tem vprašanju istega mišljenja kot Noga.

OKO: Ampak kako bi se lahko združili v eno telo, ko pa smo deli različnih, različnih po starosti in naučeni modrosti? Jaz sem iz Rokojeve glave; on zdaj hodi po svetu napol slep ... kjer si bodi.

ROKA: Meni pa manjka moj Luka.

NOGA: Meni pa moj stari Sreda.

OKO: Če takrat ne bi tisti mladi ...

NOGA: ... in hitri kot tajfun – ribič ...

ROKA: ... ki ga kličejo Niki ...

NOGA: ... ki je s harpuno odločno ...

ROKA: ... in natančno ...

OKO: ... in pravočasno ...

NOGA: ... in globoko ...

OKO: ... zabodel kita ...

NOGA: ... in je vse tri ribiče ...

ROKA: ... čeprav brez nas ...

OKO: ... izvlekel iz morja ...

NOGA: ... če ne bi takrat tisti Niki ...

ROKA: ... pokončal kita ...

OKO: ... bi zdaj jaz, Oko, imel vsega moža z imenom Rokó ...

ROKA: ... in jaz imel bi svojega Luko ...

NOGA: ... in jaz svojega starca Sredo.

OKO: Ozračje se spreminja.

NOGA: Mešajo se topli in hladni tokovi.

ROKA: Trga me v sklepu.

OKO: Jata delfinov je zbežala na dno.

ROKA: Gotovo zunaj močno piha.

VIHAR

Na odprtem oceanu. Ladjica, kitolovka Atlas, pluje.

Na palubi stojijo štirje ribiči: KRVAVA SREDA z leseno levo nogo;

ROKO ČRNO OKO s črno prevezo čez oko; LUKA LUČKO s kljuko

namesto desne roke in NIKI TAJFUN, najmlajši.

Piha močan veter. Njegova hitrost se polagoma večja. Pripravlja se neurje.

Štirje ribiči stojijo na palubi in pojejo

a cappella.

“Zahodni veter ima hčerko,
z Vzhodnim vetrom poročeno,
kadar koli jo obišče,
vrača domov se jokajoč ...”

*Sunki vetra postajajo vse močnejši. Štirje ribiči se komaj držijo pokonci,
videti je, kot da jih bo veter
odpihnil s palube.*

LUKA LUČKO: Stavim še to roko, da je to orkan.

NIKI TAJFUN: S kakšno hitrostjo piha ta prekleti veter?

ROKO ČRNO OKO: Sto osemindvajset kilometrov na uro ali dvanajst boforov.

Močan sunek vetra.

Vsi

popadajo na tla.

LUKA LUČKO: Pozooooor!!! Val!

ROKO ČRNO OKO: Hudiča, skoraj bi ladjo privezalo k oblaku.

NIKI TAJFUN: Oh, ne! Jambor se je zlomil.

LUKA LUČKO: Pozoor! Še en prihaja, razpenjen kot stekel pes, visok kot hrib in bel kot sneg. Vaaaaaaal!

NIKI TAJFUN: Prekledo, tudi premec je počil!

ROKO ČRNO OKO: Strgal je vsa jadra!

NIKI TAJFUN: Vse vrvi so pretrgane!

LUKA LUČKO: Pozooooor! Dvigujeta se še dva! Še višja in še hitrejša kot prejšnja dva!

ROKO ČRNO OKO: Kljun je razbit!

NIKI TAJFUN: Nagnjeni smo na levi bok. Nisem prepričan, da je gredelj še cel.

LUKA LUČKO: Pozooooor!

NIKI TAJFUN: Kaj?! Ali spet prihaja val?

LUKA LUČKO: Ne, tokrat je strela!

Udari strela.

ROKO ČRNO OKO: Hudiča, udarila je v krmo!

NIKI TAJFUN: In krma se je razpočila po dolžini.

ROKO ČRNO OKO: Podgane so že zdavnaj zapustile ladjo. Kaj je sploh še ostalo od te naše ladjice Atlas?

LUKA LUČKO: Pozooooor! ...

NIKI TAJFUN: Kaj je? Strela?

ROKO ČRNO OKO: Val?

NIKI TAJFUN: Kaj?!

LUKA LUČKO: Zajel nas je vrtinec.

KRVAVA SREDA: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?

ROKO ČRNO OKO: Kaj?! Nič ne slišim, polna ušesa imam hrupa slanega.

LUKA LUČKO: Sto morskih siren mi tuli v ušesih.

NIKI TAJFUN: Kaj, kaj sta rekla?

KRVAVA SREDA: Nekdo je zagnal na morje močan veter. In nastal je velik vihar. In ladji je grozilo, da se razbije. Jona pa je zaspal. "Kaj spiš kot klada?! Vstani! Že tri ure nas premetava divje vodovje. Požira nas temna globina morja. Vstani! Pridi, žrebajmo, da izvemo, kateri izmed nas kriv je te nesreče." In so žrebali. Izžreban je bil Jona. "Ti?!!! ... Zakaj nas je zadelo to zlo? Govori! Kaj si storil, da nas je doletela ta nesreča? Povej! Kaj naj naredimo, da se morje umiri?" In Jona jim je rekel: "Primate me in me vrzite v morje in morje se vam bo umirilo, saj vem, da je zaradi

mene ta veliki vihar nad vami!” “Ah, ne. Da bi umrli zaradi tebe? Ne! Pridi, te bomo kar vrgli.” In Jona je odgovoril: “Dajte!” In vrgli so ga v morje in pogoltnila ga je velika riba s plavutjo, veliko kot jadro. In res ... morje se je umirilo.

ROKO ČRNO OKO: Kaj?! Nič ne slišim, polna ušesa imam hrupa slanega.

LUKA LUČKO: Sto morskih siren mi tuli v ušesih.

NIKI TAJFUN: Že tri ure nas premetava močan vihar.

ROKO ČRNO OKO: In nas bo premetaval še naprej.

KRVAVA SREDA: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?

NEKAJ UR POZNEJE

*Mirno vreme. Nekaj ur po nevihti.
Ladja Atlas je razbitina. Od nje so ostali le ostanki.
Nagnjena je in potopljena skoraj do medpalubja.
Napis “ATLAS”
se komaj vidi.*

*Štirje ribiči, premočeni do kosti, gledajo drug drugega. Smejejo se.
Niki Tajfun iz smeha preide v jok.*

NIKI TAJFUN: Gotovo nas bodo tisti iz pristanišča Svete Barbare iskali.

LUKA LUČKO: Nas morda ne, ladjo pa.

ROKO ČRNO OKO: “Atlantik Exportu” ni vseeno, če izgubi tako ladjo, kot je Atlas, saj mu prinaša sto tisoč ton kitovega olja, dvesto tisoč ton kitove slanine in tristo tisoč ton kitovih jeter na leto. “Atlantik Export” ima veliko floto! ATLAS pa je opremljen z eksplozivno in električno harpuno, ima tudi harpunski top, ki v treh minutah z električnim tokom, z napetostjo 100 amperov in 220 voltov, ubije tridesetmeterskega kita, ki tehta tristo triintrideset ton dobre vage.

LUKA LUČKO: Dobra vaga v nebesa pomaga.

*Niki Tajfun se malo umiri.
Pavza.
Spet zajoka.*

NIKI TAJFUN: Gotovo nas bodo tisti iz pristanišča Svete Barbare iskali.

LUKA LUČKO: Nas morda ne, ladjo pa.

*Ribiči se postavljajo v zbor.
Začnejo peti
a cappella.*

“Zahodni veter ima hčerko,
z Vzhodnim vetrom poročeno ...”

*Na nebo priplava Luna – prvi krajec; srebrna je, ima zaprto speče
oko,
pravilen nos
in blago nasmejana usta – kot da bi se vzela iz
otroške domišljije.*

NEKAJ DNI POZNEJE

*Srebrna Luna se spušča proti morju,
hkrati se na nasprotni strani, tako rekoč iz morja, dvigne zlato Sonce.
Tudi Sonce ima oči, nos in nasmejana usta.
Nekaj trenutkov pozneje se Sonce spusti proti morju
in hkrati se Luna dvigne na nebo.
Obe nebesni telesni se
nekajkrat zamenjata, štirje ribiči pa stojijo na palubi in
pojejo.*

“... kadar koli jo obišče,
vrača domov se jokajoč ...”

NIKI TAJFUN: Zakaj še ni tistih iz Svete Barbare?

ROKO ČRNO OKO: Našli nas bodo, brez skrbi.

NIKI TAJFUN: Toliko dni je že minilo ...

ROKO ČRNO OKO: In mine jih lahko še enkrat toliko! Ampak gotovo nas bodo našli.

NIKI TAJFUN: Sedem dni je že ...

ROKO ČRNO OKO: Prvi trije so bili zaviti v meglo. Gotovo so nas takrat iskali. Iskali so nas pač v megli.

KRVAVA SREDA: Če te ne najdejo prve tri dni, te ne iščejo več. Tako je.

ROKO ČRNO OKO: Preženite meglo iz duše, prosim ...

KRVAVA SREDA: Mi jo bomo, brez skrbi, ampak oni, oni nas že imajo v spominu kot v megli.

NIKI TAJFUN: Danes je petek?

KRVAVA SREDA: Danes je sobota.

ROKO ČRNO OKO: Minilo je šest, ne sedem dni.

KRVAVA SREDA: Danes je sobota. Minil je natanko teden.

ROKO ČRNO OKO: Prepričan sem, da je petek. Ne more biti sobota.

KRVAVA SREDA: Kaj je to pomembno, petek, sobota, sobota, petek. Zaradi mene naj bo ponedeljek.

ROKO ČRNO OKO: Samo da ni sreda.

KRVAVA SREDA: Prosim?

ROKO ČRNO OKO: Danes je petek.

NIKI TAJFUN: Kako dolgo lahko človek zdrži brez vode?

KRVAVA SREDA: Nekaj več kot brez ženske ... če me spomin ne vara.

NIKI TAJFUN: In brez hrane?

*V tem trenutku se iz vode zasliši srhljivo
prodoren
pisk.*

LUKA LUČKO: Imam jo, imam jo ... imam jo ...

Luka Lučko

*s trizobom iz morja izvleče morsko sireno – žensko, od pasu navzdol
ribo. Morska sirena je prava lepotica; njeni dojki sta zares čudoviti;
na bradavičkah ima pripeti morski zvezdi. Namesto nog ima razkošno
plavut. V roki drži zlato liro.*

*Luka Lučko jo vleče po palubi, nabodeno na trizob. Morska sirena
piska in se upira.*

*Štirje ribiči zabodeno gledajo vanjo, morska sirena, ta prelepa morska
hči,*

*pa se meče po palubi,
se zvija,
stoka in sope.*

LUKA LUČKO: Čeprav je čuden, ta iz morja dar ...

NIKI TAJFUN: ... za nas je vreden več ...

ROKO ČRNO OKO: ... kot če bi bil denar.

*Luka Lučko dvigne trizob in ga spet zabode v
morsko sireno.*

NA ODPRTEM MORJU, LADJA

*Štirje ribiči si čistijo zobe z zobotrebcami, tako kot po obilnem kosilu.
Tam, kjer je ležala morska sirena, zdaj leži okostnjak – napol človeški,
napol ribji. Poleg njega leži zlata lira.
Luka Lučko dvigne okostnjak in ga vrže
v morje.*

LUKA LUČKO: Kolikokrat ribe plavajo?

NIKI TAJFUN: Trikrat, plavajo trikrat: v vodi, olju in vinu.

LUKA LUČKO: Ni res.

NIKI TAJFUN: Kako da ni res? Seveda je.

ROKO ČRNO OKO: Luka ima prav. Nismo imeli ne olja in ne vina.
Torej ribe plavajo v vodi, v trebuhu in potem spet v vodi.

LUKA LUČKO: Tudi to ne drži.

ROKO ČRNO OKO: Zakaj ne?!

LUKA LUČKO: Plavajo v vodi, v trebuhu, v vodi in potem spet v trebuhu.

ROKO ČRNO OKO: Kako spet v trebuhu?

NIKI TAJFUN: Ja, kako, kako spet?

LUKA LUČKO: Ker jo bom spet ujel ...

KRVAVA SREDA: Lahko je tudi nasprotno.

LUKA LUČKO: Kako nasprotno?

KRVAVA SREDA: Tako, da nimaš ti ribe v trebuhu, ampak si ti v ribjem trebuhu.

LUKA LUČKO: Nič ne razumem.

KRVAVA SREDA: Kot Jona. Bil je v trebuhu velike ribe.

LUKA LUČKO: In kaj, če je bil? Ga je čez nekaj dni posrala, pa kaj.

ROKO ČRNO OKO: Krvava Sreda govori v prisposodobah, ubogi človek

...

LUKA LUČKO: Ubogi mi. Dvajset morskih psov, dvajset parov zob, dvajset dni kroži okoli okostnjaka tiste morske deklice.

Niki Tajfun zabodeno gleda v daljavo.

Zajeclja.

Niti besede ne more črhiniti.

ROKO ČRNO OKO: Niki! Kaj ti je, Niki?! ... Ej, Niki, kaj je?! ...

*Niki Tajfun, še vedno v šoku, le stegne roko in s prstom
kaže proti obzorju. Vsi pogledajo tja. Gledajo. Vsi imajo odprta usta,*

*kot da bi se
v daljavi prikazal čudež.*

NIKI TAJFUN: Eheeeej! ... Eheeeej!!! ...

Vsi štirje mahajo, požvižgavajo, kričijo ...

NIKI TAJFUN: Mislite, da so nas videli?

ROKO ČRNO OKO: Plujejo proti nam.

KRVAVA SREDA: Nisem prepričan.

ROKO ČRNO OKO: Ja, plujejo proti nam!

KRVAVA SREDA: Mislim, da se držijo vzhodnega kurza.

ROKO ČRNO OKO (zajedljivo): Seveda, ti imaš vedno prav.

LUKA LUČKO: Eheeeej!

NIKI TAJFUN: Kakšna je ta ladja?

LUKA LUČKO: Angleški meteorološki trijambornik.

ROKO ČRNO OKO: Kje pa, to je francoska križarka, *Remorquee T-T-F*.

KRVAVA SREDA: Bedarija. Vsak začetnik v pomorski šoli ve, da je to pakistanski torpedo, 1-9-9-6. Se vam blede, fantje? Kot da bi bili prvič na morju!

NIKI TAJFUN: Po mojem gre štirinajst vozlov na uro.

LUKA LUČKO: Ne gre več kot trinajst.

NIKI TAJFUN: Štirinajst, če ti rečem.

LUKA LUČKO: Trinajst in pol, naj ti bo.

KRVAVA SREDA: Dvanajst celih osem vozla. Natanko dvanajst celih osem.

ROKO ČRNO OKO: Eheeeej! Eheeeej ...

NIKI TAJFUN: Pluje proti nam?

LUKA LUČKO: Mislim, da ...

NIKI TAJFUN: Kaj, kaj se dogaja? ...

LUKA LUČKO: Mislim, da je zavil ...

NIKI TAJFUN: Proti nam? ...

ROKO ČRNO OKO: Nisem več prepričan ...

KRVAVA SREDA: Imel sem prav. Pluje proti vzhodu.

NIKI TAJFUN: Le zakaj, le zakaj, le zakaj na vzhod ...

KRVAVA SREDA: Pač.

NIKI TAJFUN: Eheeeej! ... Eheeeeeeeej! ... Le zakaj, le zakaj, le zakaj na vzhod ...

Ladja se očitno oddaljuje. Evforija poneha, štirje ribiči pa še vedno z odprtimi usti gledajo proti ladji, od katere je ostala le pika na obzorju.

*Vsi štirje povesijo
glave.*

NIKI TAJFUN: Naj me strela trešči, če to ni ...

*V tem hipu se zabliska,
potem udari strela.*

ROKO ČRNO OKO: Še dobro, da te ni usekala, Niki.

LUKA LUČKO: Ta je bila pa res strela z jasnega. Če mi samo še enkrat omeniš (*šepetaje*) strela (*glasneje*) te bom na gobec.

Pavza.

NIKI TAJFUN: Fantje, jaz mislim ...

ROKO ČRNO OKO: Pssst.

NIKI TAJFUN: Pssst.

KRVAVA SREDA: Kaj?

Pavza.

NIKI TAJFUN: Jaz mislim ... Saj ... bo ...

LUKA LUČKO: ... bo ... bo ...

ROKO ČRNO OKO: ... bo, bo ... bo ...

NIKI TAJFUN: Bo?

Pavza.

KRVAVA SREDA: Saj ...

SANJE KRVAVE SREDE

Noč.

*Na nebu stoji srebrna Luna – prvi krajec. Ima zaprto oko,
kot da spi.*

NIKI TAJFUN: Noč.

ROKO ČRNO OKO: Na nebu stoji ...

LUKA LUČKO: ... srebrna luna ...

NIKI TAJFUN: ... prvi krajec ...
ROKO ČRNO OKO: ... ima zaprto oko ...
NIKI TAJFUN: ... kot da spi.
ROKO ČRNO OKO: Dokler preostali trije ...
NIKI TAJFUN: ... spijo ...
LUKA LUČKO: ... Krvava Sreda ...
ROKO ČRNO OKO: ... izpod pazduhe ...
LUKA LUČKO: ... privleče ...
NIKI TAJFUN: ... steklenico.
ROKO ČRNO OKO: Pogleda na levo ...
LUKA LUČKO: ... pogleda na desno ...
ROKO ČRNO OKO: ... in na skrivaj ...
NIKI TAJFUN: ... potegne.
LUKA LUČKO: Potegne dva ...
ROKO ČRNO OKO: ... do tri ...
NIKI TAJFUN: ... požirke.
LUKA LUČKO: Pod zvezdnim nebom ...
ROKO ČRNO OKO: ... iz obupa ...
NIKI TAJFUN: ... pomisli ...
LUKA LUČKO: "Če morju podarimo žrtev ...
ROKO ČRNO OKO: ... se lahko rešimo iz tega položaja, ki je že dolgo ...
NIKI TAJFUN: ... mrtev.
ROKO ČRNO OKO: Le kdo ta žrtev bo?!!!"
VSI (razen Krvave Srede): EN NEBEŠKI ZAKON ZA VSE VELJA,
AMPAK ENO SRCE VSAK V PRSIH IMA.
ROKO ČRNO OKO: Krvava Sreda na palubi najde ...
NIKI TAJFUN: ... zobotrebec.
LUKA LUČKO: Išče druge ...
NIKI TAJFUN: ... zobotrebce.
LUKA LUČKO: Najde vse ...
NIKI TAJFUN: ... štiri.
ROKO ČRNO OKO: Enega skrajša ...
LUKA LUČKO: ... in vse zobotrebce vzame ...
ROKO ČRNO OKO: ... v roko ...
LUKA LUČKO: ... v isti višini ...
NIKI TAJFUN: ... tako, kot se naredi ...
ROKO ČRNO OKO: ... ko se vleče ...
NIKI TAJFUN: ... žreb.
ROKO ČRNO OKO: Tisti, ki izvleče najkrajšega ...

LUKA LUČKO: ... bo pač potegnil kratko.

KRVAVA SREDA: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?!

ROKO ČRNO OKO: Vsi štirje ...

LUKA LUČKO: ... drug za drugim ...

NIKI TAJFUN: ... neučakano ...

LUKA LUČKO: ... izvlečejo iz roke Krvave Srede po en ...

ROKO ČRNO OKO: ... zobotrebec.

NIKI TAJFUN: Vsak pogleda svojega.

ROKO ČRNO OKO: Krvava Sreda ...

LUKA LUČKO: ... se nasmehne.

NIKI TAJFUN: Zadovoljno.

ROKO ČRNO OKO: Očitno kratkega ...

LUKA LUČKO: ... ni izvlekel ...

NIKI TAJFUN: ... on.

VSI (razen Krvave Srede): EN NEBEŠKI ZAKON ZA VSE VELJA,
AMPAK ENO SRCE VSAK V PRSIH IMA.

LUKA LUČKO: Krvava Sreda nekajkrat potegne ...

ROKO ČRNO OKO: ... iz steklenice.

NIKI TAJFUN: Za njim se zasliši ...

ROKO ČRNO OKO: ... zvok ...

NIKI TAJFUN: ... lire.

LUKA LUČKO: Krvava Sreda ...

NIKI TAJFUN: ... se obrne.

ROKO ČRNO OKO: Pogleda.

NIKI TAJFUN: Nihče ne stoji ...

LUKA LUČKO: ... ob liri.

KRVAVA SREDA: TO JE VETER, KI NANJO IGRA IZ VESELJA.

ROKO ČRNO OKO: Krvava Sreda ...

NIKI TAJFUN: ... spet potegne ...

LUKA LUČKO: ... iz steklenice ...

ROKO ČRNO OKO: ... in spet ...

NIKI TAJFUN: ... se zasliši ...

LUKA LUČKO: ... zvok ...

ROKO ČRNO OKO: ... lire.

LUKA LUČKO: Krvava Sreda se obrne k liri ...

ROKO ČRNO OKO: ... zmeden in ...

NIKI TAJFUN: ... zbeگان.

KRVAVA SREDA: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?!

IZGINOTJE

Dan.

Na nebu stoji nasmejano Sonce.

KRVAVA SREDA: Cele noči slišim neke čudne glasove.

NIKI TAJFUN: Verjetno zaradi vetra.

KRVAVA SREDA: Cele noči, Niki. Cele noči.

NIKI TAJFUN: To je bočni veter in ko ta piha ...

KRVAVA SREDA: Otrok, na morju sem že od takrat, ko te tvoj oče še ni zaplodil. Dobro vem, kaj je veter in kaj je val.

Pavza.

KRVAVA SREDA: Si kdaj videl mornarsko pismo?

NIKI TAJFUN: Misliš tisto v steklenici?

KRVAVA SREDA: To so poslovilna pisma.

NIKI TAJFUN: Le slišal sem zanje. Nisem jih pa videl. Si jih morda ti?

KRVAVA SREDA: Pri Sveti Montani, bil sem toliko star kot ti ... "Ljuba Hana, že tri ure smo v strašnem boju. Vihar nas premetava med morjem in nebom, strgana so vsa jadra, pa tudi premec se je zlomil. Morske sirene nam tulijo v ušesih. Polovica posadke se je že utopila. Zajel nas je vrtinec. Ljuba Hana, ko te žalost mine, se poroči z drugim. Jaz se bom poročil z morjem še to noč. Zbogom, Hana. Ne čakaj več name. Tvoj Huan ... 1601! ..."

NIKI TAJFUN: Katerega leta?

KRVAVA SREDA: 1601.

NIKI TAJFUN: Misliš, da je zares bilo od takrat?

KRVAVA SREDA: Več kot štiristo let je potovalo to pismo k Hani.

NIKI TAJFUN: Ne verjamem. Ni moglo biti od takrat.

KRVAVA SREDA: Zakaj ne?

NIKI TAJFUN: V štiristo letih se marsikaj razkroji.

KRVAVA SREDA: Steklo ne.

NIKI TAJFUN: Kje imaš pismo?

KRVAVA SREDA: Vrgel sem ga nazaj.

NIKI TAJFUN: Vrgel si ga v morje?!

KRVAVA SREDA: Nekoč bo morda prišlo do Hane.

NIKI TAJFUN: Do koga?

KRVAVA SREDA: Do Hane.

NIKI TAJFUN (*posmehljivo*): Seveda, seveda bo prišlo ... In takrat se bo končno poročila ...

*Roko Črno Oko
v paniki in zaskrbljen
priteče.*

ROKO ČRNO OKO: Kje je Luka?

KRVAVA SREDA: Kaj?

ROKO ČRNO OKO: Ni ga. Ni Luke Lučka. Nikjer ga ni!

NIKI TAJFUN: Kako ga ni ...

ROKO ČRNO OKO: Ga ni, če ti rečem. Ga ni!

KRVAVA SREDA: Gotovo je šel na sprehod.

Krvava Sreda in Niki Tajfun se zasmejeta.

ROKO ČRNO OKO: Brez šale. Brez šale. Luke Lučka ni. Nikjer ga ni! ...

Pred njihove noge vrže kljuko z roke Luke Lučka.

*Niki Tajfun in Krvava Sreda sta
v zadregi.*

*Vsi trije gledajo okoli ladje,
kjer kroži najmanj
dvajset
morskih psov.*

ROKA LUKE LUČKA

Vorskem svetu, na dnu oceana.

ROKA: Le koliko punc sva osvojila Lučko in jaz, ki sem bila njegova edina ... roka ... desna ... Le koliko punc ... Simono, Andreo, Terezo, Karlo, Johano, Julijo, Marijo, Lolo, Polo in Endži ... Tile prsti tukaj so vlekli svetle, črne, rdeče, rjave, kodraste, gladke, dolge in kratke lase ... Luki pa se je glava svetila kot lučka, ker mu lasje nikoli niso zrasli. Rekli so mu LUČKO. "Na gobec te bom, če mi samo še enkrat rečeš Lučko! Ti boš meni Lučko! Ti bom dal lučko, da se ti bo zasvetilo tudi v grobu." Tile prsti so vlekli ... in božali ... božali in vlekli, vlekli in božali in božali, vlekli, vlekli ... Sanjal je o tem, da bi ugrabil tovarniško ladjico in živel po svoje. Skratka, bil je pirat po duši ... Tisti dan, 20. OKTOBRA, je bila PRETEŽNO OBLAČNA SREDA, PIHAL JE MOČAN VETER IN MORJE SE JE Z DNA DVIGOVALO, odgriznil me je tisti ranjeni in po-

noreli kit, moj Luka pa je zakričal, kajti v tistem trenutku mu je zasvetilo tisoč obločnic naenkrat in od takrat ga nimam, me nima; ločena sva; pa tak par sva bila in toliko punc sva osvojila Lučko in jaz, ki sem bila njegova edina ... roka ... desna ... Le koliko punc ... Simono, Andreo, Terezo, Karlo, Johano, Julijo, Marijo, Lolo, Polo in Endži ...

SUM

Noč.

Srebrna Luna na nebu.

Na palubi Atlasa se treseta na nočnem mrazu

Roko Črno Oko in Niki Tajfun.

ROKO ČRNO OKO (šepetaje): Meni tukaj nekaj smrdi, Niki.

NIKI TAJFUN: Kaj?

ROKO ČRNO OKO: Stari, veš ... Si opazil, kako gleda?

NIKI TAJFUN: Ja? ...

ROKO ČRNO OKO: Lahko da je naredil kakšno neumnost.

NIKI TAJFUN: Kako to misliš?

ROKO ČRNO OKO: Kje je Luka Lučko?

NIKI TAJFUN: Padel je.

ROKO ČRNO OKO: Kako padel?

NIKI TAJFUN: Zdrsnilo mu je. Paluba je zjutraj spolzka. Šel je scat. Ali pa se je sam predal morju. Včeraj je spil veliko slane vode.

ROKO ČRNO OKO: Ja, ja, padel je. Kot Jona.

NIKI TAJFUN: Kot kdo?

ROKO ČRNO OKO: Kot Jona, ti pravim, kot Jona. Tisti, ki ga je pogoltnila velika riba s plavutjo, veliko kot jadro.

NIKI TAJFUN: Kaj hočeš s tem?

ROKO ČRNO OKO: Ta stari ima bogat dosje, veš.

NIKI TAJFUN: Je bil vohun?

ROKO ČRNO OKO: Ne. Imeli so ga pač na sumu zaradi ...

NIKI TAJFUN: Zaradi česa?

ROKO ČRNO OKO: Zaradi neke ženske.

NIKI TAJFUN: Kaj je naredil, povej?

ROKO ČRNO OKO: Ne rečejo mu kar tako Krvava Sreda.

*Krvava Sreda
naenkrat, nepričakovano
priteče.*

KRVAVA SREDA: Svetilnik! Poglejta, svetilnik!
NIKI TAJFUN: Kje?
KRVAVA SREDA: Tamle. Poglejta! Naravnost. Sveti!
ROKO ČRNO OKO: To je luna, pomiri se, stari.
KRVAVA SREDA: Svetilnik je, ne more biti luna.
NIKI TAJFUN: Pomiri se, Sreda. To je luna.
KRVAVA SREDA: Ne, ni luna, ni luna. Sveti. Svetilnik je, sveti.
NIKI TAJFUN: Tudi luna sveti.
KRVAVA SREDA: Ampak ne tako ...
NIKI TAJFUN: Ja, prav tako.
ROKO ČRNO OKO: Stari, ne pij slane vode. Sol ti gre na možgane!
KRVAVA SREDA: Ampak svetilnik je, če vama rečem ...
ROKO ČRNO OKO: Dovolj, stari!!! ...
NIKI TAJFUN: Lahko noč, Sreda.

SANJE NIKIJA TAJFUNA

Noč.

Niki Tajfun gleda v zvezdno nebo. Za njegovim hrbtom se pojavi Luka Lučko. Opozorilno zakašlja. Niki Tajfun se obrne. Skoraj omedli, ko ga zagleda.

NIKI TAJFUN: Luka!
LUKA LUČKO: Kaj buljiš vame?!
NIKI TAJFUN: Luka!!!
LUKA LUČKO: Jaz sem, jaz. Luka Lučko.
NIKI TAJFUN: Luka Lučko ...
LUKA LUČKO: Ti bom jaz dal lučko.
NIKI TAJFUN: Kje si bil, Luka Lučko?
LUKA LUČKO: Kje pa naj bi bil?
NIKI TAJFUN: Kje, kje si bil, Luka Lučko?
LUKA LUČKO: "Šel sem na spehod."
NIKI TAJFUN: Cepec neumni, mi smo pa mislili, da si se utopil. Cepec neumni! Mislili smo, da si padel, ko si šel scat, mislili smo, da ti je zdrsnilo ... da si se utopil, smo mislili ...

*Luka Lučko mu kaže roko, na kateri je bila prej kljuka. Zdaj ima spet svojo roko.
Niki Tajfun gleda vanj in osupel stopi nazaj.*

NIKI TAJFUN: Kaj hočeš tukaj? ...

LUKA LUČKO: Luč. Prišel sem po luč.

NIKI TAJFUN: Od kod prihajaš?

LUKA LUČKO: Iz službe.

NIKI TAJFUN: Kakšne službe?

LUKA LUČKO: Dobil sem dobro službo. Delam v kobilarni. Vzgajam morske konjičke!

NIKI TAJFUN: Misliš, da je to smešno?

LUKA LUČKO: Kdo pravi, da je?

NIKI TAJFUN: Zakaj si prišel? ...

LUKA LUČKO: Nekaj potrebujem.

*Luka Lučko
poskuša izrjavati svetilko na ladji.*

NIKI TAJFUN: Kaj boš z njo?

LUKA LUČKO: To, kar hočem.

NIKI TAJFUN: Vprašal sem, kaj boš z njo?

LUKA LUČKO: Saj je ne boste več potrebovali.

NIKI TAJFUN: Pusti jo, prosim. Pusti jo ...

LUKA LUČKO: Saj jo bom, saj jo bom.

NIKI TAJFUN: Izgini!

LUKA LUČKO: Pojdi z mano.

NIKI TAJFUN: Kam?

LUKA LUČKO: Tja.

NIKI TAJFUN: Stran, stran!

LUKA LUČKO: Prav, kakor želiš.

*Luka Lučko
se obrne,
gre proti izhodu.*

NIKI TAJFUN: Čakaj.

LUKA LUČKO: Kaj bi rad?

NIKI TAJFUN: Kako se je zgodilo? ...

LUKA LUČKO: Sam boš videl.

NIKI TAJFUN: Kako?

LUKA LUČKO: Mudi se mi.

NIKI TAJFUN: Pusti nam lučko, prosim. Lučko nam pusti. To je edini lučni signal, ki nam je še ostal. To je edino, kar imamo. Pusti nam lučko, prosim. Gotovo nas bodo tisti iz pristanišča Svete Barbare iskali.

LUKA LUČKO: Gotovo, gotovo vas bodo iskali. Vi kar čakajte. Še malo ... čakajte.

NIKI TAJFUN: Pusti nam lučko. Prosim.

LUKA LUČKO: Seveda jo bom pustil, seveda ...

NIKI TAJFUN: Lučko ... lučko, prosim.

*Luka Lučko
vzame svetilko s seboj in izgine.*

ZAPISANO V LADLIJSKEM DNEVNIKU

Dan.

Na nebu stoji nasmejeno Sonce.

NIKI TAJFUN: Sanjal sem o Luki Lučku ponoči ... Imel je roko.

KRVAVA SREDA: Kaj si sanjal, povej.

NIKI TAJFUN: Prepirlala sva se.

KRVAVA SREDA: Zakaj?

NIKI TAJFUN: Hotel je nekaj vzeti.

KRVAVA SREDA: In je vzел?

NIKI TAJFUN: Mislim, da je.

KRVAVA SREDA: Ni dobro.

NIKI TAJFUN: Kaj ni dobro?

KRVAVA SREDA: Če ti v sanjah nekdo, ki je mrtev, nekaj vzame, to pomeni ... smrt.

NIKI TAJFUN: Si prepričan, da je mrtev?

KRVAVA SREDA: Ne poznam nikogar, ki bi preplaval od tod do Svete Barbare. Preplaval bo le spomin, pregnan od morskih psov, ki krožijo okrog te ladje, ki to ni več.

Pavza.

KRVAVA SREDA: Tudi svetilke ni.

NIKI TAJFUN: Kaj?

KRVAVA SREDA: Svetilke ni.

NIKI TAJFUN: Kaj?

KRVAVA SREDA: Svetilke, pravim, svetilke ni. Pogledaj! Ladijske svetilke tudi ni več.

*Kaže tja, kjer je stala svetilka.
Niki Tajfun se obrne in vidi, da je zares ni.
Osupne.*

NIKI TAJFUN: Kako da je ni!

KRVAVA SREDA: Saj sam vidiš, da je ni.

NIKI TAJFUN: Kje pa je?

KRVAVA SREDA: Ponoči je pihalo z močjo šest ali sedem boforov.

NIKI TAJFUN: Ja, ja, ponoči je res pihalo ... Lahko da jo je Roko Črno Oko kam prestavil.

KRVAVA SREDA: Ne.

NIKI TAJFUN: Kaj ne?

KRVAVA SREDA: Ni je prestavil.

NIKI TAJFUN: Roko! ... Roko! ... Roko! ... Spi, kot da bi bil zaklan.

KRVAVA SREDA: Sanje nekaj pomenijo.

NIKI TAJFUN: V redu, ne bom ga zbujal. Naj spi.

KRVAVA SREDA: Tvoje sanje nekaj pomenijo. Njegove so se končale ponoči.

*Krvava Sreda
vzame ladijski dnevnik, ga odpre in vzame iz njega črno prevezo,
ki jo je Roko Črno Oko imel na očesu.
Niki Tajfun dolgo in osuplo gleda
Krvavo Sredo.*

NIKI TAJFUN: Kje je Roko? ... Kje je Roko Črno Oko?!?! ...

KRVAVA SREDA: V ladijski dnevnik je napisal sporočilo. Poglej! To je njegova pisava. Ni dvoma ... "Grem iskat svoje drugo oko ... dokler ga ne najdem ... adijo, vaš Roko Črno Oko."

*Niki Tajfun gleda okoli ladje, okoli katere kroži
najmanj
dvajset morskih
psov.*

OKO ROKA ČRNEGA OKA

V morskem svetu, na dnu oceana.

OKO: Ne kvari kave s sladkorjem in ljubezni s poroko. Ah, kje si zdaj, moj Roko? ... “Oči, oči, ujemi mi ribico. Ujemi mi ribico, oči!” “Oči ti jo bo ujel jutri. Zdaj ribice spančkajo. Zdaj spijo, zlata moja.” “Oči, ribe ne spančkajo! Ribe nikoli ne spijo, oči. To bi že moral vedeti. Saj si že odrasel. To bi moral vedeti. Samo jaz, samo Sofi spančka, ribe pa ne.” – “Pusti denar! To je tudi moj denar.” “Kakšen denar, kakšen?” “Dobro veš, o čem ti govorim.” “Vse sem ti dal. Vse.” “Vse?” “Zgradil sem ti hišo.” “Ti temu praviš hiša? A? Hiša?” “Nimam več, nimam več, verjemi mi, vse sem ti dal.” “Dobro vem, kam daješ denar!” In se je začela cmeriti. Solze so kar lile. Monsunske solze je znala točiti. Vsi so bili v skrbeh, da bo oči izjokala. Da bo oslepela. Ubogi Roko bi imel še slepo ženo na vesti. Ona pa je hotela njemu iztakniti oči zaradi ene same ženske. Le enkrat je bil z drugo. Srečal je eno frajlico iz Hamiltona. Kako ji je bilo že ime? Aaaa ... aaaa ... Peggy, Peggy! Ko jo je pogledal, mu je namignila, on pa ji je rekel, za šalo: “Ej, ženska, bi bila ti moja riba?” In ona mu je odgovorila: “Imaš doma akvarij?” Zelo bistra je bila, mater ji. Bistra in zapeljiva. Ko pa je žena izvedela, mu je hotela oči iztakniti zaradi nje. Zgodilo pa se mu je le enkrat ... Tisti dan, 20. OKTOBRA, je bila PRETEŽNO OBLAČNA SREDA, PIHAL JE MOČAN VETER IN MORJE SE JE Z DNA DVIGOVALO, tisti ranjeni in ponoreli kit mu je iz glave iztaknil oko. Pod močnim pritiskom mu je iz nosa brizgnil tisoč litrov morske vode naravnost v obaz in močni curek me je splavil iz očesne dupline in od takrat moj Roko nima očesa. Morda ima zdaj kako drugo Peggy iz pristanišča v Hamiltonu, vendar nima mene in jaz nimam njega. Ne kvari kave s sladkorjem in ljubezni s poroko. Ah, kje si zdaj, moj Roko? ...

IZPOVED

Dan.
Na nebu stoji zlato Sonce.
Na palubi ladje Atlas.

NIKI TAJFUN: Krvava Sreda!
KRVAVA SREDA: Prosim?
NIKI TAJFUN: Si bil kdaj poročen?

Pavza.

KRVAVA SREDA: Zakaj te to zanima?
NIKI TAJFUN: Vprašal sem ... kar tako ...

KRVAVA SREDA: Imel sem zaročenko.
NIKI TAJFUN: Zaročenko! ... A res?! ...
KRVAVA SREDA: Devetnajst let mlajšo.
NIKI TAJFUN: Devetnajst let!?
KRVAVA SREDA: Zakaj pa ne?
NIKI TAJFUN: Zakaj se nisi poročil?
KRVAVA SREDA: Varala me je ... z drugim.
NIKI TAJFUN: Z mlajšim? ...
KRVAVA SREDA: Ne, s starejšim.
NIKI TAJFUN: S starejšim?! Ta je pa dobra ...
KRVAVA SREDA: Varala me je z očetom.
NIKI TAJFUN: S kom?!
KRVAVA SREDA: Prav si slišal. Z očetom.

Pavza.

NIKI TAJFUN: Oprosti.
KRVAVA SREDA: Zakaj oprosti?
NIKI TAJFUN: Nisem hotel ...
KRVAVA SREDA: Saj nisi ...

Pavza.

NIKI TAJFUN: In? ... Nagnal si jo, ne?
KRVAVA SREDA: Ne. Ubil sem jo.
NIKI TAJFUN: Ubil ...
KRVAVA SREDA: Ja, ubil.
NIKI TAJFUN: Kaj pa tvoj oče? ...
KRVAVA SREDA: Veš, kako sem ju zalotil?
NIKI TAJFUN: Kako?
KRVAVA SREDA: Umril je v postelji z njo. Dobil je krč ... Bil je na njej ... Ni se mu mogla izviti iz objema. Mrtvaku sem moral zlomiti roko, da je lahko zlezla izpod njega ...
NIKI TAJFUN: Aha.

Pavza.

NIKI TAJFUN: In potem? Kaj je bilo potem?
KRVAVA SREDA: Saj sem ti že povedal.
NIKI TAJFUN: Te niso odkrili?! ...

KRVAVA SREDA: Rekel sem, da je spizdila z drugm. Z mlajšim. Vsi so verjeli.

NIKI TAJFUN: In?

KRVAVA SREDA: Kaj in, kaj in?! ... Vrgel sem jo v morje.

Iz globine prideta Luka Lučko in Roko Črno Oko, ki je zdaj brez traku na očesu.

Približata se Nikiju Tajfunu in Krvavi Sredi, ki ju ne vidita.

NIKI TAJFUN: Kravava Sreda?

KRVAVA SREDA: Kaj bi rad?

NIKI TAJFUN: Kdaj sem jaz na vrsti?

KRVAVA SREDA: Kaj?

NIKI TAJFUN: Kdaj bom jaz na vrsti? ... Kdaj boš še mene vrgel v morje?

KRVAVA SREDA: Ti resno misliš, da sem jaz ona dva porinil v morje?!
... A? Ti to resno misliš?

NIKI TAJFUN: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?

KRVAVA SREDA: Kaj misliš s tem?

NIKI TAJFUN: Kaj misliš TI s tem: "Kateri izmed nas kriv je te nesreče?"

LUKA LUČKO (kot odmev): Kaj misliš TI s tem: "Kateri izmed nas kriv je te nesreče?"

ROKO ČRNO OKO (kot odmev): ... "Kateri izmed nas kriv je te nesreče?" ... "te nesreče ..."

Pavza.

KRVAVA SREDA: Slišiš?

ROKO ČRNO OKO (kot odmev): Slišiš?

LUKA LUČKO (kot odmev): Slišiš? ... Slišiš? ...

KRVAVA SREDA: Kot da slišim odmev.

ROKO ČRNO OKO (kot odmev): Kot da slišim odmev.

LUKA LUČKO (kot odmev): Kot da slišim odmev ... Kot da slišim odmev ...

NIKI TAJFUN: Tudi jaz slišim.

LUKA LUČKO (kot odmev): Tudi jaz slišim.

ROKO ČRNO OKO (kot odmev): Tudi jaz slišim ... Tudi jaz slišim ...

NIKI TAJFUN: Čudno ...

LUKA LUČKO (kot odmev): Čudno ...

ROKO ČRNO OKO (*kot odmev*): ... Čudno ... čudno ... čudno ...

NIKI TAJFUN: Na odprtem morju ni odmeva.

LUKA LUČKO (*kot odmev*): Na odprtem morju ni odmeva.

ROKO ČRNO OKO (*kot odmev*): ... ni odmeva ... ni odmeva ... ni odmeva ...

KRVAVA SREDA: Ne, ni.

ROKO ČRNO OKO (*kot odmev*): Ne, ni.

LUKA LUČKO (*kot odmev*): Ne, ni. Ne, ni ... Ne, ni ...

NIKI TAJFUN: Ni.

LUKA LUČKO (*kot odmev*): Ni.

ROKO ČRNO OKO (*kot odmev*): Ni. Ni ... ni ...

KRVAVA SREDA (*šepeta*): Ni odmeva.

ROKO ČRNO OKO (*šepeta, ampak kot odmev*): Ni odmeva.

LUKA LUČKO (*šepeta, tudi kot odmev*): Ni odmeva. Ni odmeva ... ni odmeva ...

Krvava Sreda in Niki Tajfun se spogledata.

Luka Lučko in Roko Črno Oko se smejeta.

Krvava Sreda se zasmije kot odmev na njun smeh.

Niki Tajfun začudeno pogleda Krvavo Sredo, kajti ni mu jasno, zakaj se smeje.

NIKI TAJFUN: KATERI IZMED NAS KRIV JE TE NESREČE?

NOGA KRVAVE SREDE

V morskem svetu, na dnu oceana.

NOGA: Vse življenje sem se potepal po morjih, po obalah, pristaniščih, po otokih in dokih ... A kaj hočeš? – Brez muje se še čevljev ne obuje. Le koliko sem čevljev strgal. Grmade čevljev. Vedno po dva. Vedno v paru. Levega in desnega. Kot sreča in nesreča, kot dan in noč, kot mož in žena, kot plima in oseka, kot črno in belo, kot novo in staro, kot izgubljeno in najdeno, kot vojna in mir, kot toplo in hladno, kot levo in desno, kot graditi in podirati, kot resnica in laž, kot ja in ne, kot vid in slepota, kot sen in resnica, kot duša in telo, kot angel in demon, kot lepo in grdo, kot Sonce in Luna, kot sladko in grenko, kot plus in minus, kot govorjenje in molčanje, kot smeh in jok, kot ljubezen in sovrašтво, kot rojstvo in smrt, kot ... kot ... kot ... Tisti dan, 20. OKTOBRA, je bila PRETEŽNO OBLAČNA

SREDA, PIHAL JE MOČAN VETER IN MORJE SE JE Z DNA DVI-GOVALO, tisti ranjeni in ponoreli kit me je odgriznil do kolena ... vse življenje sem se potepal po morjih, po obalah, pristaniščih, po otokih in dokih ... A kaj hočeš? – Brez muje se še čevelj ne obuje. Le koliko sem čevljev strgal. Grmade čevljev. Vedno po dva. Vedno v paru ...

MORNARSKO PISMO ZA FANI

Dan.

Visoko na nebu se smeje Sonce.

Niki Tajfun se zbuja.

Za njegovim hrbtom stojijo Luka Lučko, Roko Črno Oko in Krvava Sreda, ki ima zdaj svojo nogo in ne šepa več.

Niki Tajfun jih ne vidi, čeprav stojijo čisto zraven njega.

KRVAVA SREDA: Dan.

ROKO ČRNO OKO: Na nebu visoko ...

LUKA LUČKO: ... se smeje ...

KRVAVA SREDA: ... sonce.

LUKA LUČKO: Niki Tajfun se zbuja.

ROKO ČRNO OKO: Obrača se okoli sebe.

LUKA LUČKO: Paluba je prazna.

NIKI TAJFUN: SREDA! ... SREDA! ...

KRVAVA SREDA: Ne duha ne sluha o Krvavi Sredi.

ROKO ČRNO OKO: Po palubi ...

KRVAVA SREDA: ... se skotali prazna ...

LUKA LUČKO: ... steklenica.

KRVAVA SREDA: To je steklenica Krvave Srede ...

ROKO ČRNO OKO: ... iz njegovih ...

KRVAVA SREDA: ... sanj.

LUKA LUČKO: Niki Tajfun dvigne ...

KRVAVA SREDA: ... steklenico.

LUKA LUČKO: Iz globine se zasliši ...

ROKO ČRNO OKO: ... zvok ...

LUKA LUČKO: ... lire.

KRVAVA SREDA: Niki Tajfun se obrača.

LUKA LUČKO: Nihče ne stoji ob ...

KRVAVA SREDA: ... liri.

NIKI TAJFUN: TO JE VETER, KI NANJO IGRA IZ ŽALOSTI.

ROKO ČRNO OKO: Niki Tajfun vzame ...

KRVAVA SREDA: ... ladijski dnevnik.

LUKA LUČKO: Ga lista.

ROKO ČRNO OKO: Iz dnevnika iztrga ...

KRVAVA SREDA: ... list.

LUKA LUČKO: Piše.

NIKI TAJFUN: "Ljuba Fani, že tri ure smo v strašnem boju. Vihar nas premetava med morjem in nebom, strgana so vsa jadra, pa tudi premec se je zlomil. Morske sirene nam tulijo v ušesih. Polovica posadke se je že utopila. Zajel nas je vrtinec. Ljuba Fani, ko te žalost mine, se poroči z drugim. Jaz se bom poročil z morjem še to noč. Zbogom, Fani. Ne čakaj več name. Tvoj Niki ... Tvoj Tajfun! ... "

LUKA LUČKO: Konča.

ROKO ČRNO OKO: Pismo zvije ...

LUKA LUČKO: ... in ga vtakne v steklenico ...

KRVAVA SREDA: ... Krvave Srede.

LUKA LUČKO: Steklenico zapre z zamaškom ...

KRVAVA SREDA: ... in jo vrže ...

ROKO ČRNO OKO: ... v vodo.

KRVAVA SREDA: Niki Tajfun dolgo ...

ROKO ČRNO OKO: ... dolgo ...

LUKA LUČKO: ... dolgo ...

KRVAVA SREDA: ... dolgo gleda za njo ...

LUKA LUČKO: ... in maha ...

ROKO ČRNO OKO: ... maha ...

KRVAVA SREDA: ... maha ...

ROKO ČRNO OKO: ... maha, vse dokler se na modrem nebu ...

KRVAVA SREDA: ... ne prikaže srebrna Luna ...

LUKA LUČKO: ... z zaprtin očesom ...

KRVAVA SREDA: ... kot da spi ...

ROKO ČRNO OKO: ... s pravilnim nosom ...

KRVAVA SREDA: ... in z nasmejanimi ...

LUKA LUČKO: ... usti.

KRVAVA SREDA: Spušča se ...

ROKO ČRNO OKO: ... noč.

LUKA LUČKO: Tema.

MORSKA SIRENA, SPET

Dan.

Paluba je prazna.

Na eni strani neba stoji Luna, na drugi strani Sonce.

Obe nebesni telesni imata oči, nos in usta.

Izpod palube pride Morska sirena – ženska, od pasu navzdol riba.

*Morska sirena je prava lepotica; njeni dojki sta zares čudoviti; na
bradavičkah ima pripeti morski zvezdi. Namesto nog ima razkošno pla-
vut. Morska sirena se pomika po palubi tako, da si pomaga z rokami.*

Videti je, kot da nekaj išče.

MORSKA SIRENA: ... Srce – plošča ledu, ki jo je zlomila ledolomilka na Antarktiki ... vsa krvava od ulova tun in tjujnjev – na Siciliji ladja z razpetimi jadri – kot pirati, galebi in kormorani – v utopljenih školjkah donijo Indijski ocean, Črno, Rdeče in Rumeno morje – kot hidrografija v ladijskem dnevniku križarke “Terre Nove” – kot hobotnica, sipa, kit in bakala – kot ihtiologija – kot navigacija – “2000 milj pod morjem” – 8372 metrov pod gladino je veliko rib – pod vodo je Titanik – tudi delfini imajo spolne odnose zaradi ljubezni – stojim in se grejem na električni ribi, veliki kot sidro – kot morska sol, ki škripa med zobmi vesti, kot vročično brstenje rib, skritih med čermi – kot ruska podmornica, tanker, nosilka, kot parna ladja, oblečena v alge in korale – kot biser, ki je patologija biserne školjke – kot fatamorgana – kot morska bolezen – kot pomorsko pravo – kot skorbut – kot slepi potnik – kot srce, ki je plošča ledu, ki jo je zlomila ledolomilka na Antarktiki ... vsa krvava od ulova tun in tjujnjev ...

Morska sirena najde svojo liro.

Nasmehne se. Srečna je in zadovoljna.

*Vzame liro in čez ograjo ladje zdrsne nazaj
v morje.*

20. OKTOBER – PRETEŽNO OBLAČNO – SREDA

Na ladji Atlas stojijo štirje ribiči:

*Krvava Sreda – brez lesene noge, Roko Črno Oko – brez črne preveze
čez oko, Luka Lučko – brez kljuge na desni roki in*

Niki Tajfun – najmlajši.

NIKI TAJFUN: Hotel sem iti v Šanghaj. "Karolina Gaj", s štirinajstimi vozli na uro, je odplula ... natančno pred mesecem. Lahko bi se prijavil. Iskali so mornarje. Vrne se čez deset mesecev, s tovorom svile, porcelana in stekla ... Zaročenka me ni pustila. Rekla je: "Če greš, bom čez deset mesecev že z drugim." Natančno čez deset mesecev bi imela šestnajst let. Lahko bi se poročila. Rekel sem ji: "Ni lahko biti kitolovec, mala moja!" Ni vedela niti, kaj je harpuna. Rekel sem ji: "Trideset metrov dolg modri kit, tristo ton težak, ustreljen z eksplozivno harpuno, umre po težki bitki šele nekaj ur pozneje. Umre samo z dodatno pošiljko električnega toka, ki ima 100 amperov in 220 voltov in traja najmanj tri minute." Ni imela pojma, kaj je harpuna. Jaz sem hotel iti v Šanghaj. Ni lahko biti kitolovec, mala moja.

KRVAVA SREDA: Katerega smo danes?

LUKA LUČKO: Včeraj je bil petintrideseti.

KRVAVA SREDA: Bodi resen, Lučko. "Atlantik Export" nam bo trgal od plač, če ne bomo imeli urejenega ladijskega dnevnika.

ROKO ČRNO OKO: Danes je dvajseti oktober.

NIKI TAJFUN: Piši: pretežno oblačna sredo.

LUKA LUČKO: Piha močan veter in morje ...

KRVAVA SREDA (piše): Dvajseti oktober, pretežno oblačna sredo, piha močan veter in morje ...

LUKA LUČKO (šaljivo): ... se z dna dviga ...

Vsi se smejejo tej poetični domislici.

KRVAVA SREDA: Mir, mir, bodimo resni, fantje.

NIKI TAJFUN: Jaz sem pripravljen. S harpuno pozdravim kita!

LUKA LUČKO: In jaz z vrvjo ...

ROKO ČRNO OKO: ... ga zvlečem ...

LUKA LUČKO: ... in tečem ...

KRVAVA SREDA: ... da ga od vlečem do ... tovarne "Eksport Atlantik".

*Vsi se smejejo Krvavi Sredi, ki se poskuša izražati poetično.
Niki Tajfun zapoje.*

"Zahodni veter ima hčerko ...

*Preostali se mu pridružijo;
pojejo a cappella.*

... z Vzhodnim vetrom poročeno,
kadar koli jo obišče,
vrača domov se jokajoč ...”

8372 METROV POD GLADINO

*V morskem svetu, na dnu oceana, plavajo deli treh različnih teles –
Oko, Noga in Roka.*

OKO: Ozračje se spreminja.

NOGA: Mešajo se topli in hladni tokovi.

ROKA: Trga me v sklepu.

OKO: Jata delfinov je zbežala na dno.

ROKA: Gotovo zunaj močno piha.

OKO: Zelo slabo vreme za kitolovce.

ROKA: Misliš, da tudi danes lovijo?

NOGA: Pri takem vremenu?! ...

OKO: Pri takem vremenu se tudi jé.

NOGA: Pri takem vremenu ranjen kit postane pošast.

OKO: Trideset metrov dolg in tristo ton težak modri kit, ki se hrani le s planktonom, z lahkoto prevrne težjo ladjo s pomočjo enega ali dveh večjih valov.

ROKA: In potem!!!

OKO: In potem je groza! Ne zaradi lakote, ampak zaradi jeze in besa razkosa ribiče na kose.

ROKA: Kako razburljivo!

NOGA: Kateri deli nam manjkajo?

ROKA: Telo.

OKO: Glava.

NOGA: Pa tudi tisto najpomembnejše.

OKO: Kaj pa je pomembnejše od očesa?!

NOGA: Tisto ...

OKO: Kaj?

NOGA: Tisto ...

OKO: Kaj, kaj, kaj tisto?!...

NOGA: Tisto med nogami.

OKO: Zakaj to sploh potrebuješ? Kar se tiče bab, je tu izbor slab. Tudi deklic ni, le kakšna morska priplava, vrže pogled na nas in odplava.

ROKA: Ne, ne! S tem se ne strinjam. Ta kos lahko pride prav! Jaz kot Roka sem o tem vprašanju istega mišljenja kot Noga.

OKO: Ampak kako bi se lahko združili v eno telo, ko pa smo deli različnih teles, različnih po starosti in naučeni modrosti? Jaz sem iz Rokojeve glave; on zdaj po svetu napol slep hodi ... kjer si bodi.

ROKA: Meni pa manjka moj Luka.

NOGA: Meni pa moj stari Sreda.

OKO: Če takrat ne bi tisti mladi ...

NOGA: ... in hitri kot tajfun – ribič ...

ROKA: ... ki ga kličejo Niki ...

NOGA: ... ki je s harpuno odločno ...

ROKA: ... in natančno ...

OKO: ... in pravočasno ...

NOGA: ... in globoko ...

OKO: ... zabodel kita ...

NOGA: ... in je vse tri ribiče ...

ROKA: ... čeprav brez nas ...

OKO: ... izvlekel iz morja ...

NOGA: ... če takrat ne bi tisti Niki ...

ROKA: ... pokončal kita ...

OKO: ... bi zdaj jaz, Oko, imel celega moža z imenom Rokó ...

ROKA: ... in jaz imel bi svojega Luko ...

NOGA: ... in jaz svojega starca Sredo.

OKO: Ozračje se spreminja.

NOGA: Mešajo se topli in hladni tokovi.

ROKA: Trga me v sklepu.

OKO: Jata delfinov je zbežala na dno.

ROKA: Gotovo zunaj močno piha.

Epilog:

*Na nebu stojita Luna in Sonce.
Obe nebesni telesi imata oči, nos in usta.
Stojita in se spogledujeta nad morsko gladino.
Zaljubljeni morda?
Iz globine morja izplava Octopus gigantis ... Morska pošast, ki ima
velikansko rumeno oko in dvanajst velikanskih lovk, ki švigajo
po zraku.
Octopus gigantis z eno lovko ujame Luno, z drugo pa Sonce.
Morska pošast povleče Luno in Sonce
v globino morja.
Tema.*

nov. 2008

V spomin moji ljubici Ari-Mari.

Srečko Fišer

Kako govoriti o svojem delu

Pišočemu človeku je avtorefleksija potrebna in koristna, vprašanje pa je, koliko je potrebna in koristna v obliki, ki je namenjena občinstvu. V pogovoru, v katerem je nekaj kolokvialne tolerance, še nekako, kot avktorialni monolog pa ... V tej obliki postane avtorefleksija tudi sama svojevrstno literarno delo, ki naj bi se na posebno kvalificiran način nanašalo na drugo literarno delo, nekakšna (meta)literatura, kot se reče dandanašnji. Skoraj kot še en prizor ali epilog drame (če govorimo o drami). Če izhajamo, kot je skoraj nujno, iz domneve, da je avtor o temi, ki si jo je zastavil, že v delu, ki ga je dal v javnost, povedal, kar je hotel ali znal, bo tak apendiks bodisi drugače ponavljal že izrečeno bodisi poskušal povedati tisto, česar avtor po svoji presoji v prvotnem besedilu ni znal prav artikulirati. V obeh primerih bo najbrž slaba reklama, saj pomen referenčnega teksta bolj rahlja kot osmišlja.

Kljub tem precej dobro znanim dejstvom avtorji še preradi govorijo o svojem delu, literarni publikum pa tudi nima veliko proti, ker mu to daje občutek bolj osebnega stika, čeprav je le-ta še najbolj gradivo za posmeh umetniškemu narcizmu. Namen je lahko kajpak tudi plemenitejši: dobiti nekaj uvida v tisto, čemur pravimo avtorjeva poetika, tisti individualni sprimek vprašanj, ki jih pišoči doživlja kot najrelevantnejša, in izbranih postopkov ubesedenja. A ravno pri tej temi je besed iz avtorjevih ust hitro preveč. No, da ne bom krivičen: brez dvoma obstajajo pisci, ki o svojih izdelkih lahko razpravljajo z olimpijsko ostrovidnostjo, a sam ne sodim mednje. Če sem bil kdaj zvabljen k takemu početju (medijski svet to rad zahteva in vse nečimrnosti ni nihče prost), sem se kmalu znašel pred vprašanjem, ali se s tem ne norčujem iz sebe ali iz občinstva ali nemara iz obeh.

Norčevati se iz občinstva pa ni pošteno in norčevati se iz sebe ni pametno. V svoj zagovor lahko rečem le, da se avtorefleksija pač ne more končati

le pri odnosu med literarnim in metaliterarnim, med tem, kar je tu, in tem, kar je "onstran". Vsaka meta ima še svojo meto. Vsak onstran svoj onstran. Ali morda vsak razen enega? Pustimo zdaj to. V skladu z uvodno samopromocijo torej prilagam verzno besedilo, ki sicer nima nikakršne genetične povezave z *Nestalnim nebom*, vendar tudi ono govori o dilemah razumevanja in artikulacije "vprašalne izkušnje". Vzemimo, da gre za besedilo, ki je v nekem smislu poetološko. Kot sicer vsako ... Toliko prej, ker govori nekako obstransko, ne prav resno.

"Bedakov hvala"
(*permutacije*)

Jezik je poskrbel – in za ta dar mu *hvala* –
da se ne vidi: so, ki hvalijo, bedaki,
ali so vice versa hvaljeni bedaki;
(ali je neki bedak le rekel *hvala*).

Ni kompliment, če nas bedak pohvali;
saj če je to, kar je, potem seveda
slišimo dosti rajše, da nas žali:
hvala iz tega vira nam preseda.

Je pa vseeno res – četudi blekne
jo le bedak, žalitev vendar rani;
in nič manj ne drži, da bolj nam tekne
hvaljeni biti kakor opsovani,

čeravno od – in zapovrh nas včasih bega,
da ne vemo zatrdno: gre res za bedaka
ali ne gre – oziroma in poleg tega
nikjer ne piše, da po sebi vsaka

beseda, ki jo reče tak, je bedastoča,
in je to misliti morda docela zmotno;
zraven pa – *hvala* spet – dilema je mogoča:
ne *sploh*, ne *vedno* – kaj je misli tej nasprotno?

Na potih logosa neredek je slučaj
(ker se na njih nikdar ne vidi čisto čisto),

da z njih vsi bedaki pridemo nazaj
oz. ne vemo, kaj smo (to pa je isto).

Še največ nam je jasno, kadar spimo:
saj če je spak res manjši spak, ko spi,
bedak je tudi bolj bedak, kadar bedi.
Sanjajmo torej, da bo aporija mimo.

Etimologija nam je pomagala.
Lahko noč in – jezik, lepa *hvala*.

Srečko Fišer

Srečko Fišer

Nestalno nebo

Razlagalna legenda

OSEBE

MRLIČ

POLIKARP

LUKAS

KATARINA

KA

AGATA

ENA

Na čistini v gozdu tlijo in se nekoliko kadijo ostanki majhnega ognja.

*Prideta dva moška, hrusta, precej zanikrno oblečena, pa dobro oborožena:
Polikarp in Lukas.*

Eden izmed njiju (Lukas) nosi čez ramo tretjega.

POLIKARP *pokaže Sem.*

LUKAS Bliže k ognju –

POLIKARP Sem ga daj.

Lukas brez ugovora previdno prisloni svoj človeški tovor ob drevo ali skalo. Oni ostane ves čas tako in ne daje znamenj življenja. Lukas gleda, ne ve, kaj bi. Izza pasu vzame meh z vodo, ga odmaši.

LUKAS Boš pil?

Potrpežljivo poskuša onega pripraviti do tega, da bi popil malo vode, vendar ni videti, da bi imel kaj uspeha. Polikarp stoji poleg.

Popij malo.

POLIKARP *čez nekaj hipov Pusti, bom jaz. Ti naloži ogenj.*

Lukas se z vprašujočim pogledom vzravna, spravi meh in se loti dela: razgrebe žerjavico, išče dračje, ga prinaša, nalaga, podpihuje ogenj. Medtem si Polikarp ogleduje onega, prisluškuje, a zdi se, da še manj kot Lukas ve, kaj bi z njim.

LUKAS *med opravili Kako je?*

POLIKARP Kaj jaz vem.

Postopoma snema onemu orožje, telečnjak, mošnjo.

LUKAS Kaj delaš?

POLIKARP Tega zdaj ne potrebuje. Kvečjemu ga moti.

LUKAS Treba bi bilo –

POLIKARP Razpihaj že tisti ogenj, ugasnil ti bo.

Lukas razpihuje ogenj.

LUKAS Treba bi bilo poiskat zdravnika.

POLIKARP Nima smisla.

LUKAS Hočeš reč, da je mrtev? Meni se je zdelo –

POLIKARP Ali pa bo vsak čas.

LUKAS Ne moreš zagotovo vedet.

POLIKARP Misliš, da nisem videl še nobenega ranjenca? Rana je smrtna, umrl bo z zdravnikom ali brez, če že ni.

LUKAS Meni se je zdelo, da še diha.

POLIKARP Tebi se marsikaj zdi. Glej, da ogenj ne bo prevelik. Da ga ne bojo videli tja do mesta.

Znova prisluškuje, ali oni še diha.

Tu ni nič več. Ne diha.

Pobere nabrane svari, se pomakne bliže k ognju, jih odloži na tla, sede. Lukas nekako upočasnjeno dreza v ogenj.

LUKAS Jaz vem, zakaj nočeš zdravnika.

POLIKARP Jaz tudi. Zato, ker ne bi bilo nobene koristi.

LUKAS Eni zdravniki znajo obudit ljudi, ki zgledata že mrtvi.

POLIKARP Eni, kateri? Jezus Kristus? Ne vem, kaj si ga sploh nosil sem.

Polikarp – s presledki – med pogovorom nadaljuje svoja opravila: razpravlja, pregleduje plen, ureja in čisti orožje, ga primerja z orožjem onega. Lukas nima takega miru.

LUKAS Tudi če mu res ne bi bilo pomoči, ne moreš pustit človeka kar tako –

POLIKARP Črvi enako dobro glodajo tu in tam.

LUKAS Že to, kako govoriš o njem; točno se vidi.

POLIKARP Kaj se vidi?

LUKAS Hotel si, da umre.

POLIKARP *čez hip* Sem ga mogoče jaz ustrelil?

LUKAS Zasedo si postavil tako, da je bil on v najbolj izpostavljenem položaju.

POLIKARP Si hotel bit ti?

LUKAS In nič nisi naredil, da bi ga zaščitil.

POLIKARP Bi ga pa ti zaščitil.

LUKAS Nisem mogel, na drugi strani sem bil.

POLIKARP Zaposlen z varovanjem svoje riti.

LUKAS Če ti pravim –

POLIKARP Edino pravilno. V boju mora vsak gledat zase.

LUKAS Če bi jaz gledal samo zase, bi tvoje kosti ležale na tisti gmajni na Sedmograškem.

POLIKARP Tisto je drugo.

LUKAS Nič ni drugo. Takrat sem ti rešil glavo, mogoče ni res?

POLIKARP Je.

LUKAS Kako potem?

POLIKARP Ti si hlapec. Hlapec rabi gospodarja. Brez gospodarja ni nič. In zato: da gleda zase, pomeni, da gleda najprej za gospodarja. Zdaj ga pa od vleci proč. Ne rabim mrliča zraven sebe.

LUKAS Kar tako?

POLIKARP Leta se vojskujemo, koliko si jih videl! Sta bila ljubimca ali kaj, si se preusmeril na moške?

Lukas se prestopi k onemu. Nagne mu glavo na prsi in posluša. Dvigne glavo.

Okrog nobenega mrtvaka še nisi delal takega cirkusa!

LUKAS Prijatelja sva postala, kar smo bili skupaj.

POLIKARP Prijatelja sta postala? Kaj to pomeni?

LUKAS Ti ne veš, kaj pomeni bit prijatelj z nekom?

POLIKARP V tvojem primeru najbrž to, da je pripravljen poslušat tvoje pridige.

Malo premolka. Lukas gleda imenovanega prijatelja.

Jih je poslušal?

LUKAS Ja.

POLIKARP In so se mu dopadle? Nikoli se jih ni naveličal?

LUKAS Tudi on je meni kaj pravil. Kako je pri njem doma; pa o svoji hčeri in to. In da bo šel kmalu domov.

POLIKARP Tisto je pravil tudi meni. Po mojem je pravil vsakemu. Najbrž te je vabil s sabo. Ti je tudi hčer ponujal? A?

LUKAS Neumno govoriš in svinjsko. Vidi se, kako si ga sovražil.

POLIKARP Tako navdušen res nisem bil nad njim kot ti, da bi mu jokal na rami. Hvala bogu, da ga je hudič vzel. Da te ne bo več pital s svojimi zgodbicami, ko imaš že zdaj polno glavo bedarij. Odvleci ga.

LUKAS Kaj pa, če še ni res mrtev? Malo počakajva.

POLIKARP Uh. Res mrtev. Pa ga potegni vsaj bolj tja, da ga ne bom ves čas gledal.

Lukas ne ve, kako bi ga prijel. Ne domisli se česa boljšega, kot da ga prime pod pazduhama in ga odvleče, narahlo, a prav zelo narahlo mu ne uspe, malo stran.

LUKAS *med opravilom* Jasno, da ga nočeš gledat.

POLIKARP Tebi je vse jasno. Ti si šolan človek. Še malo, pa bi bil doktor. Nočem ga gledat, ker ni prijetno večerjat zraven mrliča!

Lukas se vrne.

LUKAS Ti si ravno toliko šolan kot jaz.

POLIKARP Samo meni je manj škodilo. *Malo premolka. Porogljivo* Se pravi, ti misliš, da sem ga v resnici jaz ubil.

LUKAS Ja.

POLIKARP In zakaj naj bi po tvojem hotel, da umre?

LUKAS Sam veš bolje kot jaz.

POLIKARP Zanima me, kaj si ti potuhtal.

LUKAS Hotel je domov. Govoril je, da se je naveličal tega – ubijanja, vsega tega.

POLIKARP Ko vojak začne govorit, da se je naveličal ubijanja, je zrel, da jo skupi.

LUKAS Mi nismo vojaki.

POLIKARP Kaj pa drugega.

LUKAS Rokovnjači, ne vojaki.

POLIKARP Nobene razlike.

LUKAS Sicer pa ne gre za to. Njegovo govorjenje ti je šlo na živce, ker –

POLIKARP Ker mi gre na živce prazen čvek.

LUKAS – na živce ti je šlo, ker sam nimaš kam.

POLIKARP Pa si res umoval. – Kako veš, da nimam?

LUKAS Vem.

POLIKARP Tisti, ki si želijo domov, nazaj, si želijo tistega, kar so bili, hočejo vedno ostati, kar so bili. Jaz pa nočem. Zato sem šel proč in zato ne bom šel nazaj. Ne, ker ne morem; ker nočem.

LUKAS To so izgovori.

POLIKARP Kakšni izgovori?

LUKAS Ne moreš, pa rečeš, da nočeš.

POLIKARP Kako bo hlapec razumel, kaj je svoboda!

LUKAS Kaj ne bi razumel. Tvoja svoboda je lepša beseda za beg.

POLIKARP Beg, kakšen beg?

LUKAS Beg. Bežanje. Pred usodo.

POLIKARP No, saj sem vedel. Še nekam dolgo si se pripravljaj na svojo lajno.

LUKAS Ampak ji ne pobegneš. Ne moreš.

POLIKARP Noben beg ni. Tam, kjer bom, bom gospodar. In ti boš moj hlapec.

LUKAS *čez hip* Kje pravzaprav piše, da sem jaz hlapec in ti gospodar?

POLIKARP Misliš, da mora kje pisati? Da rabiš cesarski patent za to? Če ti povem v tvojem jeziku, da boš razumel: v zvezdah piše. Usojeno je.

LUKAS To ne more pisati v zvezdah.

POLIKARP Piše, piše. Ti itak praviš, da je vse usojeno, potem je tudi to. Daj si narediti horoskop in boš videl, v njem bo tako na veliko pisalo: hlapec.

LUKAS *čez hip* In če ne bi hotel biti?

POLIKARP Kaj pa naj bi, za drugo tako nisi.

LUKAS On ni hotel. To, kar je govoril – izmikal se ti je izpod komande.

POLIKARP Bi pa šel svojo pot, kdo mu je branil.

LUKAS To zdaj praviš. Ampak hotel bi svoj delež.

POLIKARP Zmeraj ga je dobil.

LUKAS Enak delež.

POLIKARP Če bi bil enak, ne bi bil pravičen. Jaz organiziram posel, jaz vodim zasede, jaz dobim več, jasno. Ne?

LUKAS Ja.

POLIKARP Ali pa misliš, da bi moral tudi ti dobit več?

LUKAS Ne.

POLIKARP Vidiš.

LUKAS Zato ga ni bilo treba ubiti.

POLIKARP Jaz nisem nobenega ubil.

LUKAS Ubil si ga, lahko tajiš, kolikor hočeš.

POLIKARP Jaz nisem nobenega ubil, jasno?

Podkrepi izjavo s krepko klofuto. Nato malo premolka. Lukas gleda v ogenj.

LUKAS Resnica je zapisana. V zvezdah je zapisana, samo prebrat jo je treba znat.

POLIKARP Zvezde so zmeraj iste in v njih lahko vsak prebere tisto, kar mu paše.

LUKAS Niso iste. Včasih nebo postane nestalno.

POLIKARP Kaj postane?

LUKAS Nestalno. Neko dejanje, zločin, naredi razpoko v red sveta. Svet je raztrgan in znakažen od greha, je rekel neki svetnik. Potem se pokaže znamenje.

POLIKARP Kakšno znamenje?

LUKAS Kakršno koli. Lahko se utrne zvezda ali zažari nova.

POLIKARP In to naj bi se zgodilo zato, ker sem – po tvojem – enega spravil s sveta, niti ne spravil, samo pustil, da je šel! Koliko smo jih že spravili na oni svet, in to zares, hoté, s svojo roko! Ti nič manj kot jaz! In tisti tam, tvoj “prijatelj”, tudi! Če bi se za vsakega mrliča prižgala ali utrnila zvezda, bi nebo žarelo kot fužina, sploh ne bi bilo noči. Tvojim zvezdam se kreše za to, kako se mi tu spodaj ravnamo. Kje si videl, da bi nebo koga kaznovalo, me prav zanima! Ljudje govorijo, da se ne sme ubijati, že odkar obstajajo, pa zaradi tega ni bil niti en sam mrtvak manj! Tudi če bi ga res ubil –

LUKAS Dobro veš, da si ga.

Klofuta.

POLIKARP Kaj sem?

Lukas molči.

Zdaj mi je jasno. Zato, ker je bil tvoj “prijatelj”. Neverjetno si neumen. Ti menda res misliš, da bo zato, ker sta skupaj pleteničila ob bokalu vina, sam gospod Bog vstal s prestola in začel sipati strele? Da se bojo zaradi tvoje jamrarije prižigale zvezde?

LUKAS Ne zato.

POLIKARP Zakaj pa?

LUKAS Saj je vseeno, zakaj. Lahko tudi zato, ker je bil moj prijatelj. Ali zato, ker je pač on tisti eden, ki je preveč. Ali zato, ker je tukaj. Ker se je tako zgodilo. Ali zato, ker ... veš, kaj pomeni dvigniti roko na svoje? Ko ne veš, kaj –

POLIKARP Nič nisem dvignil. In on ni bil moje.

LUKAS Bil, bil. – Kaj je kdo? Najstrašnejša vojska, sploh ne več vojska, od vsepovsod reži smrt, v lastnem želodcu ti klokota smrt!

POLIKARP Pridige pridige pridige. Čvek čvek čvek. Če govoriš, misliš, da si potem kaj boljši ali na boljšem zaradi tega?

LUKAS Nič ne mislim. Govorim zato, da zdržim.

POLIKARP Govoriš zato, ker si hlapec, ker nimaš moči, da bi kaj naredil. Tudi če bi imele tvoje zvezde ali gospod Bog ali kar že je kakšno mnenje, bi jim bili bolj všeč tisti, ki kaj naredijo, ne pa samo jadikujejo in se cmerijo.

LUKAS Ti misliš, da nekaj narediš zato, ker hočeš. To, kaj hočemo, to je samo nekakšna pripovedka, kot zakaj piha veter ali kako so nastali hribi in doline. Drugače ne more bit. Kot je skrivnost, zakaj se kje v telesu vžge bolečina, tako je skrivnost, zakaj kje na nebu zažari ali ugasne zvezda, v kateri je zapisana resnica. Ko se pokaže znamenje, vemo, da je znamenje. Ampak ali tudi vemo, da smo ga prav prebrali? Ne vemo. In ker ne vemo, govorimo. To nerazumljivo, ki nas obkroža, nas pritiska, da govorimo, ampak z govorjenjem ga ne premagujemo, nekako ga samo tiščimo stran, mahamo in streljamo okrog sebe na slepo, da nas ne bi naskočilo.

POLIKARP Tebi so črne šole res neverjetno koristile.

LUKAS Nekje na dnu tudi ti veš, ampak naprej goniš svojo in se delaš gluhega, in veš, zakaj? Ker te je strah.

POLIKARP Ph!

LUKAS *čez hip* Vem, kako je to. Ko te stisne pri srcu –

POLIKARP Koga stisne, tebe mogoče, pri riti.

LUKAS Vsakega.

POLIKARP Mene ne.

LUKAS Vsakega. Najbolj te je strah tistega, kar praviš, da ne obstaja. Da bi odgnal strah, praviš, da ne obstaja. *Hip premolka*. Tako je to. Nočeš poslušat, ker se bojiš.

POLIKARP Kdo se boji, a?

Klofuta.

Kdo se boji?

Še ena klofuta.

Zdaj ga končno odvleci proč. Gotovo je že napol trd. Odvleci ga proč, razumeš? Ne bom jedel zraven mrliča. In spal še manj.

Lukas molči in se ne premakne.

Odvleci ga, si me slišal?

Lukas molči in se ne premakne.

Nočeš. Ga bom pa sam. Bova že poračunala.

Vstane, da bi storil napovedano. Toda Lukas ga prehiti, skoči pokonci, nato k onemu, ga prime za pod pazduhe in ga vleče proč. Polikarp ga spremlja s pomenljivim pogledom, nato znova sede.

LUKAS *medtem ko vleče mrliča* Lahko si mašiš ušesa za resnico ali zapiraš usta tistemu, ki jo govori, ampak kar se ima zgoditi, se bo vseeno zgodilo.

POLIKARP Zgodilo se bo, da boš dobil eno okrog ušes, in to táko, da se ti bo prižgalo sto zvezd, ne ena!

Lukas odvleče onega. Polikarp odpre njegovo bisago, si ogleduje vsebino; razveže mošnjo, šteje kovance. Lukas se vrne, vidi, kaj dela Polikarp.

Si že nazaj? Ga pa nisi daleč odvlekel.

LUKAS Če še ni mrtev, potem mogoče –

POLIKARP Mrtev je, mora začet gnit, da boš verjel? Daj zdaj jedačo in vino.

Lukas razveže culo, potegne ven hleb kruha, klobase, meh. Vino postavi mednju, reže kruh, deli klobase. Se lotita, Lukas komaj kaj je, malo bolj mu tekne pijača.

Kaj ti misliš, da bi naredil s tistim, kar je imel? Misliš, da bi razdelil med naju?

Lukas molči in pije.

Ali pa misliš, naj si prisvojim njegov delež in si še bolj otežim dušo. Pridigarji so tem bolj zadovoljni, čim več greha vidijo okrog sebe.

Lukas molči in pije.

Kakšen spominek boš gotovo hotel imet od prijatelja.

Lukas molči in pije.

Si utihnil? No, še bolje. Samo ne pij toliko, boš zaspal na straži.

Premolk. Polikarp večerja, Lukas se je zagledal nekam v prazno.

LUKAS *čez nekaj hipov* Glej.

Polikarp se ne odzove, ukvarja se s hrano.

LUKAS Glej!

POLIKARP *med jedjo* Kaj naj bi gledal?

LUKAS Nebo je postalo nestalno.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Nebo je postalo nestalno.

POLIKARP In kaj naj bi to pomenilo?

LUKAS Zažarela je nova zvezda.

POLIKARP Nekaj novega, smisel za šalo pri tebi.

LUKAS Ni šala. Znamenje je. Tam. Znamenje!

POLIKARP Znamenje, da ti je zlezlo vino v glavo. Sem ti rekel, da ne pij toliko.

LUKAS Kaznovan boš. Niti sam ne bi verjel, da lahko tako naglo – naenkrat – nastane nova zvezda!

Polikarp govori posmehljivo, toda gledalec lahko dobi vtis, da si v re-snici ne upa pogledati gor in da je to, da Lukasa ne jemlje resno, samo kamuflaža.

POLIKARP Ti imaš seveda vse zvezde na nebu preštete ali vidiš in veš, če se katera vžge ali ugasne.

LUKAS Tako svetla je – in mežika v različnih barvah!

POLIKARP Od danes naprej ti ne dam več vina.

LUKAS Drugače ne more bit. Kaznovan boš.

POLIKARP Mogoče pa ni krivo vino. Od pridiganja si pijan. Od svojih praznih marenj.

LUKAS Ti govoriš prazne marnje. Da podnje skrivaš strah.

Polikarp prekine hranjenje toliko, da Lukasu prisoli klofuta.

POLIKARP Kdo skriva? Koga je strah?

LUKAS Tebe.

Še ena klofuta.

POLIKARP *zakriči* Kdo skriva? Koga je strah?

Lukas molči.

Tako.

Polikarp naprej žveči kruh in klobaso in ju zaliva z vinom.

LUKAS Vsakdo vidi, če nebo postane nestalno. Še slepci.

POLIKARP Oni še sploh.

LUKAS Tudi ti boš videl, prav dobro boš videl.

POLIKARP Drek bom.

LUKAS Nemogoče je spregledat. Nočeš videt, ampak boš vseeno videl.

Pokaže smer s prstom.

Tam je, glej.

POLIKARP *zakriči* Nič ni!

Pogled mu samogibno za hip preskoči v pokazano smer. Precej dolg premolk.

POLIKARP *z drugačnim glasom* To ... kakšna čarovnica jaha svojega prašiča po zraku.

LUKAS Kakšna čarovnica neki.

POLIKARP Čarovnice se svetijo, kadar se letijo parit s hudičem. Videt so kot zvezde, od daleč.

LUKAS Tisto je drugače.

POLIKARP Koliko si jih pa že videl, da tako dobro veš?

Lukas molči.

Potem molči. To je čarovnica.

LUKAS Nisi ti govoril, da ne verjameš v čarovnice?

POLIKARP Molči!

LUKAS *po premolku* Kako čudno lepo sije in mežika. Barve se prelivajo na nji. Vsaka barva nekaj pomeni. Rdeča pomeni kri. Modra najbrž pomeni kazen ...

POLIKARP Molči! *Čez nekaj hipov* Ta se ti je usrala, a?

Lukas molči in gleda proti obzorju, na katerem je baje nova zvezda.

To ... da je zvezda ... še ne pomeni, da tudi res kaj pomeni.

Lukas molči in strmi v zvezdo. Ni očitno, ali gre za zamaknjenje ali morda za užitek, ker je spravil nasprotnika v kot.

Boš kaj rekel? A? Hočeš še eno okoli ušes, hlapec? A?

Silovito zamahne, vendar ne udari; čez hip roka nekako ovene nazaj k telesu. Misli.

Ti. Poslušaj. Misliš, da jo vidiva samo midva?

LUKAS Kaj?

POLIKARP Jo vidiva samo midva ali jo vidi vsak, ki pogleda v tisto smer?

LUKAS Če bi jo videla samo midva, bi bila privid.

POLIKARP A ne?

LUKAS Pomenila pa bi še zmeraj isto.

POLIKARP Ampak če je ne vidiva samo midva – koliko drugih tepcev je ob istem času ... Lahko da je zvezda za katerega drugega.

LUKAS Ti upaš, da je gospod Bog gledal v drugo stran, kot sodnik na tekmi? Čudež znamenja je tak, da govori vsakemu, ki ga ima razlog videt. Ne moreš reč: to ni zame, za enega drugega je. Za vse je.

POLIKARP Če je za vse, potem je tudi zate.

LUKAS Seveda.

POLIKARP Ti nimaš nič na vesti?

LUKAS Imam in bom tudi plačal. Nisem pa ravnokar, tako kot ti, ubil –

POLIKARP *skozi zobe* Jaz nisem ubil nobenega, razumeš?

LUKAS *čez hip* Ne morem te prisilit, da sprevidiš. Ampak če nočeš sprevidet, boš sam najbolj na zgubi.

POLIKARP Če pa "sprevidim", se pravi, če verjamem tebi, bi se moral najbrž obesit kot Juda Iškarijot. *S kilavim posmehom* Tako da imam lepo izbiro.

LUKAS *zamaknjeno* – *ali pa je to velikodušna radost zmagovalca?* Ne, ne.

POLIKARP Sicer pa res. Crkneš in fertik.

LUKAS Treba je vzpostaviti nekdanje ravnotežje.

POLIKARP Kako lahko vzpostaviš nekdanje ravnotežje? Če si popil vino, ga skožlaš nazaj?

LUKAS Da se vplivat. Zmeraj obstaja pot ... *Slovesno* Moraš izpolniti njegovo željo.

POLIKARP Čigavo njegovo?

LUKAS Saj veš, čigavo.

POLIKARP Misliš?

LUKAS Ja.

POLIKARP In potem bo vzpostavljeno ravnotežje?

LUKAS Mogoče bo. Drugega ti ne preostane. Taka zvezda, to ni šala.

POLIKARP *čez hip* Kakšno željo?

LUKAS Vem, da nisi mislil resno, ko si mu obljubil, ampak ravno zato.

Polikarp bruhne v hreščec smeh.

POLIKARP Pa menda ne – A da bi nesel cekine njegovi smrkliji tja nekam na Bavarsko?

LUKAS In jo mogoče tudi odpeljal s sabo. Če tega ne narediš, poglobljaš svoj zločin in nikoli ne boš mogel iz njega. Moraš to naredit.

POLIKARP Vraga moram.

LUKAS Ti si obljubil, pa tudi če ne bi, moraš to naredit. Agata zdaj nima nikogar.

POLIKARP Kdo nima?

LUKAS Ona. Agata.

POLIKARP Kako smo domači. Da se nista res zmenila za hčer? Me pregovarjaš, naj nesem doto tvoji nevesti?

LUKAS Kakšne neumnosti govoriš.

POLIKARP A ti si pa prerok Jeremija ali kaj? Ravno tebi bi moral verjet?

LUKAS *čez nekaj hipov* Ni treba, da meni verjameš. Vprašaj koga, ki se spozna na to. Vem za enega, ki zna razložiti vsa znamenja.

POLIKARP Ja? Kaj pa je za eden?

LUKAS Zvezdomerec.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Zvezdomerec. Tak, ki pozna vse te reči – te reči o zvezdah, pa kako ... s temi rečmi tu spodaj. On ve, on nama bo povedal, kako in kaj. Potrdil bo, da morava res it po Agato in jo odpeljat s sabo v naše kraje.

POLIKARP Mogoče je pa tista smrklja čarovnica. Mora bit, da te je obsedla tako na daljavo.

LUKAS Kaj praviš?

POLIKARP O čem?

LUKAS Da greva vprašat zvezdomerca?

POLIKARP Nekam zelo siliš k njemu. A je ta ... spet kakšen tvoj "pri-jatelj"?

LUKAS Sploh ga ne poznam, samo slišal sem govorit o njem.

POLIKARP Kaj si slišal? Kje?

LUKAS Nekoč v gostilni.

POLIKARP Takih, ki znajo za bokal vina vse razložiti, sem tudi jaz že dosti slišal.

LUKAS Ta ni tak. Sploh ga ni bilo v gostilni, samo govorili so o njem. Da zna razbrat, kaj pravijo zvezde. Da ni nobeden verjel tistega, kar je napisal v svojo pratiko, pa se je vse izpolnilo. Vojska, povodnji, vse. On bo vedel, kaj pomeni ta zvezda. On nama bo povedal.

POLIKARP Kako pa mu je ime?

LUKAS Ka.

POLIKARP Ka? Kaj Ka?

LUKAS Ime mu je Ka.

POLIKARP Kakšno ime je to – Ka?

LUKAS Tako sem slišal, da mu je ime.

POLIKARP Kakšen vseved je to, niti poštenega imena nima! Še pes ima ime, ne pa tako!

LUKAS Mogoče ima še kakšno drugo, ampak tako mu pravijo.

POLIKARP Kako ga pa potem kličejo? Kot da se jim kolca?

LUKAS Ne vem, lahko ga kličejo ekselenca. Zelo je ugleden.

POLIKARP *čez hip* Kje pa je? Mislim, kje stanuje?

LUKAS V Pragi.

POLIKARP V Pragi! Misliš, da bom hodil v Prago zaradi enega šlogarja, ki ne premore niti človeškega imena? Nimaš kakšnega kje bližje?

LUKAS Ta je najboljši. In mora bit v Pragi, ker je cesarski dvorni matematikus.

POLIKARP Kaj je?

LUKAS Cesarski dvorni matematikus.

POLIKARP A cesarski? Dvorni?

LUKAS Ja.

POLIKARP *čez hip* Kaj pa je to – tisto, kar si rekel? Makamaka ali kaj je?

LUKAS Matematikus.

POLIKARP To, ja. Makemakus. Kaj je to?

LUKAS To je – mislim – tak, ki zna vse izračunat.

POLIKARP Kako vse?

LUKAS Vse. Kar je, kar bo.

POLIKARP Tega nobeden ne zna.

LUKAS On zna.

POLIKARP Tisti tvoj makamaka je navaden slepar, poznam take. En drek vreden.

LUKAS Misliš, da bi bil cesarski in dvorni, če bi bil en drek vreden? To nekaj pomeni, ne?

POLIKARP *čez hip* Pomeni, da je bogat?

LUKAS Tudi, prav gotovo. Čeprav to niti ni važno. Vem, da stanuje v gradu.

POLIKARP *čez nekaj hipov* Če je tak gospod, se ne bo hotel niti pogovarjat z nama. Še do njega ne prideva.

LUKAS Lahko mu rečeva, da sva popotna sholarja.

POLIKARP No, saj to je na en način res, skoraj.

LUKAS In potem se bova pogovarjala z njim, mu povedala kakšne stvari, ki ga zanimajo, on bo povedal nazaj svoje stvari.

POLIKARP Kaj pa midva veva takega, da ga zanima?

LUKAS Menda ga vse zanima. In iz tvojih besed vidi, kako stojiš glede na zvezde in planete.

POLIKARP In potem, ko mu poveš svoje in on vidi svoje, ti pove, kaj moraš narediti? Ti da horoskop?

LUKAS Eni pravijo, da ti ga lahko tudi ne da. Pogovarjaš se z njim, on ti govori nazaj tiste svoje stvari in iz njih razbereš, kako bo in kaj moraš.

POLIKARP Se pravi, ista pesem kot pri zvezdah in sanjah in vsem, lahko razumeš tako ali pa drugače.

LUKAS Ne, matematikus je tako dober, da se da vse točno razbrat in izračunat. On je izračunal, kako svet kroži okoli sonca, po kakšni poti točno.

POLIKARP To je izračunal?

LUKAS Ja.

POLIKARP Norec, se pravi. Zdaj mi je jasno. Se mi je zdelo, da sem že slišal tisto tvoje makamaka. Narobe si povedal, v resnici ni makamaka, ampak makako. Opica, norec. Cesarski dvorni makako. Ti bi me rad peljal k dvornemu norcu.

LUKAS Motiš se, zelo je spoštovan. Čeprav je res malo čudaški. Ampak vsi veliki učenjaki so čudaški.

POLIKARP Tako govoriš o njem, kot da si ga že srečal.

LUKAS Nisem ga srečal. Samo pripovedovat sem slišal o njem.

POLIKARP Ne govori se tako o nekom, ki ga poznaš samo iz druge roke. Čez hip No?

LUKAS Videl sem ga v sanjah.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Sanjalo se mi je o Pragi in tam sem ga videl.

POLIKARP Saj sem vedel. Ti bi me rad vlekel okoli za svojimi norijami. Ti bom že jaz dal Prago!

LUKAS Bilo je sporočilo! In tisto, kar sem ti povedal o njem, je res, lahko vprašaš druge, če hočeš. Njegovi računi vsi pokažejo prav. On ima tako telo –

POLIKARP Jasno, da ima telo, menda ni prikazen, telo ima vsak, še tak tepec kot ti!

LUKAS Geometrijsko telo! Tako posebno, razne oblike v eni obliki –

POLIKARP Kaj? Razne oblike v eni obliki? Kaj je spet to?

LUKAS Tako so mi rekli. In notri v tisti stvari so zaprte vse skrivnosti vesolja, zvezd in planetov. Po njegovih navodilih so naredili tisto stvar iz samega zlata in srebra.

POLIKARP Iz samega zlata in srebra?

LUKAS Ja.

POLIKARP *tehtno* Velika reč? Težka?

LUKAS *pokaže z dlanema* Nekaj takega menda. Kakšnih pet funtov že mora tehtat, tudi deset mogoče, ne vem.

POLIKARP Pet ali deset funtov zlata in srebra.

LUKAS Tisti, ki mi je to pravil, je prisegel, da je stvar videl na lastne oči. Tudi opisal mi jo je natančno, ampak si nisem zapomnil, vse tiste grške besede...

POLIKARP Mora bit kar precej vredna.

LUKAS Skrivnost, ki je zaprta v njej, je vredna še veliko več.

POLIKARP Kje pa je dobil toliko zlata in srebra tvoj makakus?

LUKAS Cesar mu ga je dal, najbrž. Ali pa, kaj jaz vem, ga je sam naredil.

POLIKARP Zlato?

LUKAS Ja.

POLIKARP Tudi alkimist je? Čarovnik?

LUKAS Mora bit, če pozna skrivnosti. Tudi njegova mati je čarovnica, pravijo. Enkrat so jo že hoteli sežgat na grmadi, ampak jim ni uspelo, zgle-da, da je močnejša od tribunala, ali pa on. *Malo premolka* Kaj praviš?

POLIKARP *čez hip* Prav. Greva v Prago. Da slišiva, kaj ima čarovnik makako povedat o zvezdi in o vsem.

LUKAS Res? Si za to?

POLIKARP Ja.

LUKAS *navdušen* Ne bo ti žal. Taka zvezda, to ne more bit, da nič ne pomeni. Po Agato morava, to pomeni, vem.

POLIKARP Molči že enkrat. Da bom končno lahko zaspal. Ti si na straži.

LUKAS Te zbudim čez tri ure?

POLIKARP Se bom že sam zbudil. Zjutraj, če ne prej.

LUKAS Celo noč naj stražim?

POLIKARP Ti si hlapec, ti stražiš.

DVE

Zvezdomerčeva delovna soba. Prostor je, kot prizorišče vseskozi, bolj ali manj (pol)krožnega tlorisa. Miza s knjigami in papirji. Posoda, v kateri gori majhen ogenj. Po sobi so razmeščene naprave. Armilarna sfera, sekstant, posebej opazen je kvadrant, katerega lok je prislonjen na steno in sega čez vso sobo; nasproti loka je odprtina, skozi katero v sobo gledajo zvezde. Znamenito Kajevo telo je na podstavku.

Prostor dobiva svetlobo od zgoraj – zdi se, da je strop morda prosojen – ter od ognja na podstavku; precej klavrna osvetlitev, v kateri je razločiti bolj obrise kot podrobnosti, razen Kaja, ki ima po večini tako pozicijo, da mu ogenj osvetljuje obraz. Prostor se izdatno razsvetli ob motnjah, ko posveti močna luč bodisi od zgoraj ali skozi vrata ali stranske špranje.

Ka ni star, morda je le malo starejši od obeh obiskovalcev; ima pa izrazito drugačno postavo od njunih, hrustovskih. Pri predavanju si pomaga tudi s knjigami in zapiski; prebere kakšen košček, komentira, improvizira, zaide drugam, kakšno stvar ponovi. Težko je reči, koliko ga motnje res motijo, saj tudi brez njih izdatno preskakuje sem in tja v misli in besedi. Obiskovalca sicer razglaša za svoja učenjaška kolega, ravna pa z njima bolj kot s šolarjema.

Vstopi Katarina, z njo svetloba, za njo s previdnim rešpektom, razgledovaje se po prostoru, Polikarp in Lukas.

Polikarp je iz trenutka v trenutek bolj domač, Lukas ni take sorte. Med sabo govorita svoj jezik, s Kajem njegovega.

KATARINA Izvolita, gospoda. Vsakdo, ki išče modrosti, je dobrodošel v tej hiši. Moj sin, njegova ekscelenca cesarski matematikus, je bral o vajinem primeru –

Naštudiran premolk.

POLIKARP Bral je –?

KATARINA Bral je o vajinem primeru in ga podrobno pozna.

Polikarp in Lukas se spogledata.

Vendar je moral nujno na dvor v zvezi s svojo najnovejšo prerokbo; se bo pa vsak čas vrnil in se vama popolnoma posvetil. Čeprav ima zelo veliko dela, kot si lahko predstavljata, kajti od njegovih izračunov in dognanj je odvisna usoda cesarstva in sveta, nikogar ne pusti lačnega modrosti, za vsakogar najde čas. Gospoda sta vojaškega stanu, če prav razumem?

POLIKARP Ehm ... Popotna sholarja.

KATARINA V vojaškem življenju je dober horoskop neprecenljive vrednosti. Sam vojvoda Himmler se pri načrtovanju svojih pohodov in bitk zmeraj posvetuje z mojim sinom. Še včeraj je bil tu. Pravi, da bi ga hotel imet nenehno pri sebi, a kaj, ko ga ima že cesar.

LUKAS *tiho Karpu* Si slišal? Sam Nebeščan. Če naju vidi ...

POLIKARP Tepec. Misliš, da vsakega pozna po obrazu? *Katarini* E... Bo vojvoda tudi danes prišel?

KATARINA Ne, danes ga ne bo, na deželi je. Zakaj vprašate?

POLIKARP Kar tako. Znamenit mož je in ...

KATARINA Pa ni edini, veste. – Gospoda bi torej želela horoskop.

POLIKARP *previdno* Ja ...

KATARINA Moj sin, njegova ekscelenca cesarski matematikus, izdeluje najboljše horoskope na vsem svetu, krščanskem in ne. Pravilno je napovedal verske vojne, sušo, kugo, povodnji in katastrofe.

LUKAS *pohlevno* Tudi novo zvezdo?

Katarina ga strogo pogleda.

KATARINA Napovedal je že veliko zvezd. O najnovejši zvezdi pripravlja obširen traktat, ki bo popolnoma pojasnil njeno epifanijo.

Lukas pogleda Karpa, kot češ: sem ti rekel.

Kakšno napoved želita gospoda? Dolgoročno? Kratkoročno?

POLIKARP Bolj ... kratko ...

KATARINA Aha. In kaj gospoda predvsem zanima? Denar? Zdravje? Ljubezen? Ali tako, na splošno?

POLIKARP Ee ... na splošno ... ampak ...

KATARINA Splošna kratkoročna napoved z ozirom na kak poseben element?

POLIKARP Tako nekako.

KATARINA Mogoče glede na ljubezen?

POLIKARP *se zareži* To bolj za njega.

KATARINA Pri vas pa se bo ta element razodel sproti?

POLIKARP Tako, ja. Sproti.

LUKAS Tudi pri meni. Jaz ...

KATARINA Ne podcenjujmo ljubezni; ljubezen je zelo pomembna. V pogovoru z njegovo ekscelenco se vama bo vse razodelo.

POLIKARP Si slišal, govedo? *Katarini* Brez zamere ... slišal sem, da zna gospod maka–

KATARINA *uvidevno* Njegova ekscelenca cesarski matematikus.

POLIKARP Ja, njegova ekscelenca cesarski makemakitus, da zna tudi naredit iz enega, kot, kaj jaz vem, iz kamna ... mislim, drugo, kot –

KATARINA Gospod misli preobrazbe snovi? Razumeli boste: to niso sejmarske potegavščine, to so prave stvari, poleg ostalega zelo nevarne. Te umetnosti niso na prostem trgu. Nad tem bedi zakladni minister.

POLIKARP *tuhtaje* Aha. A kako lahko –

KATARINA Rekli smo splošna kratkoročna napoved z ozirom na poseben element. To je tri zlatnike.

POLIKARP *šokiran* Tri zlatnike!

KATARINA Najvišja umetnost ima svoje zahteve; naprave, snovi, pomočniki ... cesarski matematikus drugače živi zelo skromno – tudi dvor ni med najboljšimi niti med najbolj rednimi plačniki, mimogrede povedano.

Polikarp prikimava.

KATARINA Imate izkušnje s tem?

POLIKARP Ne, mislil sem reč ... saj si lahko sam –

KATARINA Uporaba skrivnih veščin za lastno korist bi imela najhujše posledice, na tem in še zlasti na drugem svetu.

Iztegne roko in čaka.

POLIKARP *Lukasu* Daj tri cekine.

LUKAS Jaz?

POLIKARP Ti si hotel, da prideva sem, ne? *Katarini* On je moj zakladni minister. On bedi nad cekini.

KATARINA Gospod bo poravnal za oba? Torej šest.

Hip osuplega premolka.

LUKAS *pohlevno* Rekli ste tri ...

KATARINA Na osebo.

POLIKARP *zlobno režé* Ne boš skoparil pri tako važni stvari.

Lukas poražen seže v globino mošnje in privleče na dan ustrezno število cekinov.

KATARINA Ponižna hvala. Videla bosta, ne bo vama žal. In dokler čakamo, da se vrne njegova ekscelenca cesarski matematikus – to bo prav kmalu – se gospoda morda zanimata za kakšne magične izdelke? Imam čarobne napoje in uroke, vse po zelo ugodnih cenah. Za vojake je zelo dobrodošel napoj za neranljivost, v nekaterih primerih lahko celo obudi mrliča –

LUKAS Mrliča obudi?

KATARINA V nekaterih primerih.

LUKAS Kakšnih?

KATARINA Ja – za začetek, mora bit sorazmerno svež, in potem –

LUKAS *razočaran* Aha.

KATARINA Mrtvih se ne da kar tako obujat, spoštovani gospod. Zato pa zelo dobro deluje proti raznim boleznim, tudi proti francoski bolezni, imam pa tudi ljubezenske napoje, za večjo, saj veste, moč, pa za omreženje ljubljene osebe; zraven spada še vrsta zarotitev – vse to sem vam pripravljena zaupat, seveda pod obljubo popolne molčečnosti –

Vstopi Ka.

KA *živčno* Prosil sem vas, mati, da ne ponujate svojih zvarkov in urokov, dovolj sitnosti je že bilo s tribunalom.

KATARINA Nobenega nisem nič silila. Človek lahko pove, ne? *Karpu* Se potem pomenimo do konca. *Kaju* Gospoda sta naročila horoskop, tale gospod *kaže s prstom na Karpa in gleda vanj* splošni kratkoročni z ozirom na neki posebni element, tale tu *pokaže na Lukasa* pa še povezavo z ljubeznijo. Drugače pa sta gospoda –

KA Gospoda sta popotna sholarja, to sam vidim. Zanima ju znanje o skrivnostih veselja. Ne pa vaše čenče. Kajne, gospoda?

Katarina jima mežika Kaju za hrbtom.

KATARINA Seveda, seveda. Znanje o skrivnostih veselja. To sem mislila.

KA Že dobro, mati, pustite nas zdaj same.

KATARINA Tam zraven bom, če me boš kaj rabil, sin.

KA Le pojdite po svojih opravkih, mati, ne bom vas rabil.

KATARINA Nikoli se ne ve .

Katarina med odhajanjem mežika. Polikarp in Lukas debelo gledata.

KA Dobrodošla! Ravno sem premišljeval: ko bi vojska nekoliko ponehala, da bi spet začeli hoditi sholarji okrog! Zadnja leta so bili sami vojaki ali še huje, tisto nekaj vmes, napol vojaki napol banditi. Kakšen se je poskušal izdajati za popotnega sholarja, vendar sem ga takoj spregledal.

POLIKARP Seveda.

KA Pomeni, da vojska ponehuje, to je dobro znamenje. Lepo je srečati ljudi, ki so željni znanja, ne tako kot tisti, ki znanje zatirajo. Za kaj se posebej zanimata?

Polikarp suva Lukasa, naj kaj reče.

Po navadi vsi rečejo, da jih zanimajo zvezde, v resnici pa ...

Noter pomoli glavo Katarina.

KATARINA Ko boš končal – pozabila sem ti reč – pojdi dol in prinesi premog. Spredaj je kibla.

KA Se mi zdi, da ga ni več?

KATARINA Pa sem ti rekla, da poskrbi pravočasno!

KA Vojna je, težko se dobi –

KATARINA Me ne briga nič! Pojdi na dvor in reci, naj ti dajo!

Izgine.

KA Ko da je dvor premogovnik ... Čez hip Kaj sem že ...?

LUKAS Vsi pravijo, da jih zanimajo zvezde, ekscelenca.

KA Ne kliči me ekscelenca. Eni mislijo, da je najimenitnejša stvar, če pometaš hodnike v palači s svojimi škrici. Ne jaz. Jaz sem učenjak. Lahko me kličeš magister, ker sem učitelj zvezdomerstva.

LUKAS Magister.

KA Tako. – V resnici jih zvezde zanimajo prav malo. Čez *hip* Vaju pa res zanimajo, vidim na prvi pogled.

LUKAS Zanimajo, eksc– magister.

KA No, in, sta rekla, katero področje zvezdomerstva posebej?

Zadrega.

Kaj je vzrok, da sta se oglasila pri meni? Najbrž nista prišla zato, ker je bilo pač spotoma?

Se spogledujeta in malo suvata.

Kaj sta tako zadržana. Tu sta med svojimi. Brez svobodne izmenjave mnenj znanost ne more napredovati. Pred menoj ne imejta skrivnosti.

Se suvata naprej.

POLIKARP Daj ti.

LUKAS Zakaj jaz?

KA Sholarja, a preprosti duši. To je vrlina. Kako se imenujeta? *Preden utegneta odgovoriti* Sicer pa ni pomembno. V posvečenem svetu znanosti se imena spremenijo, kot med redovniki. Tebe *Karpu* bom klical Simplex, tebe *Lukasu* pa Candidus. Imeni za preprosti duši. Simplex in Candidus. Sta vama všeč? *Kaže* Simplex – Candidus.

Polikarp in Lukas stojita natanko kot dva šolarja.

No, in zdaj ti, Simplicij – ti imaš med vama glavno besedo, ne? – odgovori na moje vprašanje.

POLIKARP čez *hip* Jaz... Tule moj hlapec... hočem reč, kamerad... mislim, kolega bo to bolje pojasnil.

LUKAS *Karpu tiho* Zakaj bi jaz bolje pojasnil? Ravno toliko vem kot ti!

POLIKARP Ti nenehno pleteš o zvezdah. Ti si predlagal, da greva sem.

LUKAS Zaradi tega, kar si ti naredil.

POLIKARP Kdo je kaj naredil? *Skozi zobe* Da ne boš pobiral zob v malho, ko prideva ven.

Preobrazi režanje v nasmeh Kajju.

KA *radovedno* Kakšen jezik govorita med sabo? *Čez hip* Slovanski, ne?

LUKAS Ja, eksc– ehm, magister.

KA Vendar ni govorica teh krajev, se mi zdi? Nista Boema? Od kod prihajata?

Takoj sam odgovori; zdi se, da mu je všeč nedolžna igrlica ugibanja.

Izpod Karpatov. Slovaka.

LUKAS *previdno* Ne, magister. Bolj ...

KA Z druge strani Karpatov. Malorusa.

LUKAS Ne v tisto smer. Bolj proti jugu.

POLIKARP *Lukasu* Kaj ovinkariš? *Kaju* Na meji z Benetkami in s Turki.

KA Aha. Že vem. Vajino ljudstvo se imenuje ... čakajta ... tako zanimivo ime ... A – Krobati!

POLIKARP Ne, Hrvati so naši sosedje.

KA Tako? Če nista A-krobata, kako se pa potem imenuje vajino ljudstvo?

POLIKARP Slovenci.

KA Saj sem rekel, da sta Slovaka!

POLIKARP Ne, ne. To je drugo.

KA Toliko že vem, da Slovaki sebi pravijo Slovenci. *Dobrovoljno* Ti me hočeš preslepiti, Simplici. Ne bo ti uspelo. Kajne, Candide, da me hoče preslepiti?

LUKAS E... ne, magister. Res je, kar pravi.

KA Tako? Zanimivo. Pripadata torej ljudstvu, ki se skriva pod tujim imenom. Zanimiv način soočanja z breznom časa.

POLIKARP Ne, oni se skrivajo pod našim.

KA Saj. *Čez hip*. Nisem vedel za to ljudstvo. Pa sem nekoč živel v tistih krajih, vesta? Štajerska. Graz. Saj menda se ne motim tudi tokrat, je to tam zraven? Okrogel planet povzroča človeški planimetriji nekaj težav.

POLIKARP Tam zraven, ja.

LUKAS Vaša slava je še živa v tistih krajih, magister.

KA Pusti komplimente, Candide. Vajin izvor pojasnjuje vajin videz: divji kraji, v katerih je tepež najbolj vsakdanja stvar. Zato sta na zunaj bolj podobna landsknehtoma kot sholarjema. A seveda smo tu zato, da gledamo onkraj videza. *Malo premolka* Slovaška, Štajerska, Štajerska, Slovaška: na kaj me to spominja? Že vem. Tam, na Štajerskem, smo bili sosedje Elizabete Bathory, sta slišala zanjo? Slavna gospa, pametna, izobražena. Seveda je nihče ne pozna po tem. Poznajo jo po govoricah, ki krožijo o njej: da kolje mlada dekleta, device morajo biti, in se koplje v njihovi krvi – to naj bi ji dajalo večno mladost. Sliši se, da ima v kleti svojih gradov prava grobišča. Samo jaz tega ne verjamem preveč. Niti tega, da ima tisto tak učinek, niti tega, da grofica tisto počne. Prav mogoče je, da jo hočejo očrniti, ker ni na pravi strani, politični, verski, kakšna je sploh razlika. Pa zato, ker je res videti kot hudobna lepotica. Zato se je tudi umaknila iz Štajerske na Slovaško. To je to: Štajerska – Slovaška. Elizabeta Bathory. Na Slovaškem, pod Karpati... *Čejte* se imenuje grad, zapomnil sem si. Pametno je naredila, da se je umaknila. Včasih si mislim: tja bi bilo treba iti, tam človek mogoče lahko v miru opravlja svoje posle. Kje sem že ostal? *Se posmeje* V Gradcu so rekli, da sem zelo slab predavatelj, da nenehno preskakujem z ene stvari na drugo. Zgled tega sta že dobila. *Čez hip* Torej, kje sem ostal?

LUKAS Grofica...

KA Kaj? A, grofica.

POLIKARP Ehm ... magister ...

KA Ja, Simplici? Nekaj si hotel vprašat?

POLIKARP Kako pa dobi vse tiste punce? Grofica?

KA Ugrabi ali pa kar kupi. Baje. Zelo je bogata in ljudi je dosti naprodaj te čase.

POLIKARP Aha.

KA Ampak tisto ni pomembno. Nekaj drugega sem vaju vprašal.

Polikarp krepko sune Lukasa.

No, da slišimo, Candide.

LUKAS *oklevajoče* Nestalno nebo ...

KA Da?

LUKAS Zasijala ... je nova zvezda ...

KA Aha. Stella nova. In pede Serpentarii.

POLIKARP Ste jo ... videli? Magister?

KA *se zasmije* Če sem jo videl! Zanimivo vprašanje! Kadar ni bilo oblačno!

V zadregi se zraven smejeta še onadva; pri tem Lukas očitajoče pogleduje Karpa.

Imata morda s seboj meritve? Primerjalna meritev na različnih lokacijah je zelo dragocena.

POLIKARP *čez hip* Nisva utegnila ... Bila sva zdoma ...

KA Da. Seveda.

Se namesti za predavanje.

Torej. Preden začnemo govoriti o vesolju – nečesa se je treba najprej zavedati. Vesolje je harmonično, ker ga je ustvaril Bog.

Človeški duši prijajo harmonije, ki so matematična razmerja. Toda približno, ne natanko: matematično popolne, božanske harmonije so za uho človeške duše razglašene. Kar je zares popolno, za nas ni popolno. Naša duša veruje v popolnost nepopolnega. Vsaka drugačna vera ji je naložena od zunaj in ne more biti nikdar pristna. Pristno človekovo izkustvo popolnosti je samo lepota; je to, kar je z onega stališča zmeraj nepopolno.

Edino en vzgib ima človeška duša, s katerim lahko stopi v stik z božanskim, to pa je želja po spoznanju, torej želja prvega greha. Svetoskrunstvo znanosti je naš edini stik s svetom popolnosti božanskih zakonov. Zares popolno je spoznano popolno; človek ne more stremeti k popolnosti sami, temveč samo k spoznanju le-nje.

Bog je popoln in človek nepopoln. To je razumska ugotovitev; človekovo intimno, notranje gledišče je nasprotno. Teološki paradoksi so opis in skrivališče tega večnega boja. Večnega, ker gre za soočenje dveh precej enakovrednih nasprotnikov.

Od zunaj se z zelo nizkim zvokom razleže silovita detonacija, od katere vse zadrhti; spremlja jo močan blisk, ki močno razsvetli prizorišče (morda celo piš – ali pa se tako le zdi). Sledi še nekaj drobnejšega pokanja.

Ka prisluškuje v zunanji mrak.

Očitno vojna še ni čisto ponehala.

LUKAS Ne, res ne.

KA Kateri pa so to? Čez hip Ti veš, Simplici?

POLIKARP Ne vem, kateri so tokrat. Magister.

KA Saj. Vsakič so drugi, vrag vedi, kateri so. Čez hip Ja. Torej, kje sem ostal?

Pogleda v papirje.

Glasba aludira na blagolasje; vsebuje ga kot eno brezštevlnih možnosti, okrog njega se suče v korakih mnogoterih plesov.

Lukas visi Kaju na ustnicah; v nasprotju z njim se Polikarp začne počasi sprehajati po sobi in si ogledovati opravo. Ka ga tu in tam pogleda, malce v strahu, da ne bi česa polomil. Lukas zazna katerega izmed Kajevih pogledov, mu sledi in poskuša z očmi ustaviti Karpa, a se mu ta v odgovor samo nemo reži.

Ne more ne aludirati na blagoglasje, saj bi bila potem zgolj brezoblični hrup, tako brezobličen, kakor se ga da samo slutiti, ko v globoki noči prisluškujemo v nebo in se od kraja, od onkraj nepredirno mehkega zidu temine, sliši zvok, ki v svoji enosti povzema, poleg vsega, tudi to.

Ne more več kot aludirati na blagoglasje, ker je ona, glasba, sama po sebi namig; pa ker je to, kar biva tam drugje, v drugem enem, onstran sipin v gladko moko namlete teme; ker je ona točka, v katero se opre šestilo, vbod, ki je tudi rana, boleča.

Zato bo v harmoniji sveta zmeraj zaznana napaka, zmeraj disonantni interval kakšne vrste; ker smo ustvarjeni, da jo želimo; zato, da moremo želeli.

Tako zgodba, vsaka zgodba, vsebuje privid pravične urejenosti, etične evfonije; vsebuje ga kot šum ozadja in kardanske gonilne gredi in se zato nikoli ne konča, ne more se.

Jaz gledam lepoto nebesne geometrije z radostnim zanosom. Ko sem izračunal razmerja med tirnicami planetov, sem opisal del nebesne harmonije. Dokazano sem se motil. A sem imel v zmoti vendar prav.

Katero koli stvar premerimo, naj bo še tako nepopolna, jo moramo le dovolj temeljito premeriti, pa bomo v nji našli vsebovana razmerja vesolja. Napisal sem majhno razpravo o majhni šesterokotni snežinki. Vzorci v mikrokozmosu ne morejo govoriti o makrokozmosu; iskanje vzorcev je urejanje misli in vice versa. Zame pravijo, da zelo potrebujem tako urejanje, nemara se zato pečam s temi stvarmi.

Vesolje je harmonično, ker ga je ustvaril Bog, sem rekel; druga oblika iste trditve: vesolje je harmonično, ker tako malo vem o njem. Več vem, bolj je pomemben disonantni detajl. V teku misli odseva nedoumna geometrija sveta. Nepopolnost si prizadeva stopiti onkraj sebe, a zadnjega koraka v to smer ne more nikdar narediti. Na koncu umovanj nas čaka demon, čigar edino opravilo je, da nam mede umevanje. Proti temu nimamo orožja,

edino naše orožje proti njemu je Bog. Da sploh kaj razumemo, je dokaz božjega obstoja!

A morda to ni res; morda nas demon pita z utvaro, da smo razumeli, četudi nismo razumeli nič.

Oziroma: Bog nima nič proti, da odkrijemo skrivnost; le da ni potem nič manjša.

V sami besedi, ki to govori, je kal brezbožnosti, kakor je kal pobožnosti.

Se obrne k Lukas.

Nestalno nebo, si rekel, Candide!

Harmoničnost je stalnost, po našem. Nebo je stalno in harmonično. Prižge se nova zvezda, nebo postane nestalno. Nestalno je nepopolno: nam pomeni nepopolno.

Nova zvezda. Če nebu vlada harmonija, je poglavitno vprašanje v podrobnostih, lahko rečemo: kako je harmonija temperirana. Ali nova zvezda ruši harmonijo neba ali jo nemara temperira? Je nestalnost izmik sveta ali člen stalnosti, katere pravil ne poznamo? Delež tolmača je tu velik: tanko uglaševanje harmonij šestih glasov.

Predah najde Karpa ob armilarni sferi. Izkoristi ga za to, da z nohtom plinkne po obroču, da zvonko zacinglja. Ka se nasmehne.

Zanima te zvenenje sfer, Simplici? Hotel sem, da bi bile uglašene v kvintah in kvartah, čez dve oktavi, ampak mojster zlatar je rekel: "Lahko rečt!"

Se posmeje.

In tako ...

POLIKARP Zlatar? Potem je to zlato?

KA še vedno smehljaje se Medenina, Simplici. Kaj bi z zlato armilarno sfero, tudi če bi jo lahko plačal? Bila bi pretežka, obroči bi bili premehki in nenehno bi trepetal, da mi jo bodo ukradli.

POLIKARP Aha.

Vprašujoč pogled Lukasu. Lukas mu kaže, naj bo tiho.

A potem to ni tista reč, ki vsebuje skrivnost vesolja?

KA *zmeden* Kaj?

POLIKARP O planetih, tisto.

KA Misliš moja platonška telesa? Precej neveden si za sholarja. Tudi tvoje izražanje ... Saj, novi časi.

POLIKARP Pardon. Temačno je tu notri.

Pokaže na drugo stran.

A tisto tam je?

KA *malce nervozno* Tisto, ja. Zdaj me pa ne moti več, Simplici. To je pomembno. Kje sem ostal?

Polikarp se počasi napoti proti pokazanemu predmetu. Še naprej se sprehaja naokoli, a se vedno znova vrača h Kajevemu telesu in se največ zadržuje pri njem.

Bere iz papirjev "Ključni uglaševanja. Zvezda vodnica, zvezda kaznovalka, zvezda mera sveta in božje navzočnosti, zvezda sentimentalni sen. Zvezda grozna, zvezda prelepa, zvezda iz snovi, iz kakršne je zemlja, zvezda nebeška entiteta, zvezda sanjski dom ... zvezda domača, zvezda tuja in mrzla."

Novih zvezd je bilo v preteklih časih opaženih že mnogo. Zadnja izmed njih dobrih dvajset let tega, tudi sam sem jo videl. Koliko je bilo poleg tistih, ki so opisane, še takih, ki se zapis o njih ni ohranil ali morda niso bile niti opažene! In torej, koliko jih še bo! Morda bo nekoč migetalo toliko novih zvezd, da jih nihče niti opazil ne bo več; morda jih bo toliko, da še noči ne bo, da bo svetloba skrila globino neba in bodo morali ljudje hoditi po temino globoko vase.

Ni dvoma, da nova zvezda napoveduje, v resnici bi bilo točneje reč: *zapoveduje*, določa. In ker je njen pojav zunaj navadnega, je tudi tisto, kar določa, zunaj navadnega. Od tod razširjeno mnenje, da nova zvezda pomeni katastrofo. Ko hoče človekova govorica pripovedovati o nečem, kar je "zunaj normalnega", ima nekaj težav s koncepti.

Pri prejšnji zvezdi, tisti, ki sem jo sam videl, so poročali o strašnih spopadih v Afriki, v deželi, ki se imenuje Barbarija, tam so bili ubiti trije kralji, po drugih tolmačenjih trije veliki magi, mogoče je to isto. Zdajšnja zvezda je neprimerno svetlejša in veličastnejša od tedanje, torej bi bilo mogoče misliti na kaj še hujšega in še bližjega, bolj vsesplošno besnilo klanja in ljudožerstva.

Ko sem nekoč pred davnimi leti, še mlad študent, učitelju opisoval svoje zadržke glede napovedovanja – napačna napoved je slabša od nobene, mar ne! – kaj mi je odgovoril? “Napoveduj katastrofo.” Imel je prav. Katastrofa ima okrog sebe poseben obstret, ki jo perspektivno zveča. Tako je tudi pri zvezdah. In tu in tam enako je vprašanje, ali pripada obstret stvari sami ali opazovalcu? Je katastrofa – ker je razodetje najboljša manifestacija božje navzočnosti – želja našega očesa?

Iz tega nedvoumno sledi, da nova zvezda ne zapoveduje nujno katastrofe; da je to sicer zelo mogoče, je pa mogoče tudi kaj drugega. Najslavnejši zgled tega drugega je pač rojstna zvezda našega Odrešenika. Upoštevajmo možnost nekatastrofičnega znamenja! Nemara je prišel čas zanj! Da!

Velik in zelo primeren dogodek bi bil, denimo, propad in konec islama. Ampak – mohamedanci še vedno obstajajo, bosta rekla. Seveda obstajajo. Toda kaj je konec? Od daleč se zdi konec le trenutek, iz bližine pa traja lahko več kot človeško življenje. Kdaj je konec nečesa? Takrat, ko je vse dopolnjeno, ali takrat, ko se začne odvijati neustavljivi proces? Morda se je nekje globoko v Arabje pušavi en mohamedanec spreobrnil ali celo samo pomislil na spreobrnitev in ta neznatni dogodek bo neogibno – čez leto, deset, sto – privedel do konca mohamedanstva.

Lukas je čedalje bliže nekakšni negibni ekstazi. Polikarp v polmraku neslišno kroži po prostoru, si ogleduje (in otipava) stvari ter posluša in opazuje početje onih dveh...

V srcu pa se mi vidi verjetno, še bolj verjetno, da nova zvezda zaznamuje nekaj čisto drugega. Čez hip Selitev v novi svet. Čez hip V Ameriko, da. Med divjake. Ki pa gotovo ne bodo zmeraj divjaki. Pravzaprav se je to gotovo že začelo. Kot tisto z mohamedanci. Kak divjak se je tam razdivjačil, je pa v odmev in ravnotežje nemara tostran eden več.

LUKAS Jaz sem poznal enega, ki je šel v Ameriko! Moj bratranec, ime mu je, ali mu je bilo, Karl! Čez leto je prišlo od njega pismo. Čudno pismo

in težko je bilo iz njega prepoznat bratranca. Druga dežela spremeni človeka. Pisal je o nekem naravnem gledališču. Ne vem, kaj je hotel reč.

KA Morda je hotel reči, da se *theatrum naturae*, alias *theatrum mundi*, seli onkraj morja. *Theatrum* pomeni prizorišče, a tudi kraj, kjer se gleda, in to v obe smeri.

Najti pomen tega, kar je tu spodaj, tukajšnjih stvari, dejanj, v zvezdah; v onem pomenu tega: tu neumljivega v daljnem ali snu ali deželi sna Ameriki. Kot da bi besede, ki jim v lastnem jeziku ne veš *določanja*, hotel brati po kitajsko; a vedeti je treba, da bo Kitajec tudi hotel razbrati, česar ne razume – nič bolj kot nas jih ne uboga pamet – po naše; in da si bodo prebivalci zvezd in lune razlagali pomen svojih početij gledaje proti nam; in ne bodo tu videnega razumeli nič, a zdelo se jim bo, da si jasniyo svoje s pomočjo oblakov našega; *dvomeče* edino prebivalci sna, ko gledajo semkaj –?

Napisal sem knjigo o pogledu iz dežele sna, o pogledu sanjanov, sanjanih. To je ta knjiga.

Pokaže.

Grmenje oddaljenih detonacij.

Mir!

Od vekomaj so zvezde pripomoček za vstop v um nedoumljivih: Boga, zlodeja, norca ... V resnici ni mogoče vstopiti v nikogaršnji um, vse so samo približki, razlika med približnim in točnim pa je ravno najbistvenejša, težko je ugotoviti, kateri infinitezimalni delec, denimo, norčevih misli ali dejanj nosi resnico, z drugimi besedami, katero nebistveno je bistveno. Pri Bogu naj bi bilo laže, ker smemo domnevati, da nas ne zavaja iz norosti ali zlobe, če nas zavaja; toda ni laže, ker ne vemo, ali tega ne počne zlodej, ki se izdaja za tisto, kar ni.

Astrologija ni nič prida in z njo ni mogoče nič napovedati. Astrologi so šarlatani. Zvezda določa, a naše oči so prešibke, da bi zaznale gibanje univerzuma, razen v predsmrtni zenici, kjer je čut odprt na stežaj, a je odprt samo še on, drugo vse zaprto. Jaz sem brljavec, ne vidim nič.

Skozi draperijo pogleda noter Katarinina glava.

KATARINA Ne verjemita mu. V resnici je najboljši, njegovi horoskopi so cenjeni od Švecke do Španje. Celo sultan je poslal odposlanca s prošnjo. To govori samo zato, da bi me jezil. Še dobro, da ljudje verjamejo njegovim napovedim in ne tistemu, kar sam pravi o njih. Od česa bi sicer živel, vaju vprašam? Bi jedla zrak, vaju vprašam?

KA Vi, mati, ne razumete nič. Potrebna je kontemplacija, ne pa hokuspokus. Dolžnost učenjaka je, da je odkrit do sebe in drugih.

KATARINA Neumnosti trobezljaš. Tako kot se jim od mojih napojev bolj dvigne, če mislijo, da je imel hudič prste zraven, tako jim bo tudi zmeraj všeč, če bojo videli svoj pohlep in svojo pohoto zapisano na nebu, ne samo v svoji gnili duši.

KA Gospoda sta sholarja in ju zanima učenost, ne čarovni zvarci in babje čenče.

KATARINA Naredi, kar je treba, in podvizaj se, nimam s čim naložit ognja.

Izgine.

KA Ja.

Popazi na vrata, Simplici, če si tako prijazen, in je ne spusti noter, če se prikaže; sicer ne bomo nikamor prišli, prav nikamor ne.

Polikarp se ubogljivo postavi k vratom in ker je tam blizu Kajevo telo, ga med stražo dobro prouči; igra vidnega, pa celo tipalnega in vohalnega približevanja magičnemu predmetu.

Venomer nekaj hočejo ... Jaz sem zvezdomerec, zvezde kažejo pot mojim računom in računi kažejo pot zvezd in to je vse. Nisem eden od tistih šarlatanov in alkimistov, ki se šopirijo s svojimi tako imenovanimi iznajdbami, ko v resnici niso še nikoli nič iznašli, niti poštenega piva ne znajo zvariti, kaj šele zlato ... ampak znajo pa zato nekaj drugega zelo dobro: rovariti in spletkariti po tistih svojih katakombah ... tam so skrivne povezave, ne v njihovih formulah ... to mesto se še osemsto let ne bo izmotalo iz tega, kar so oni navozlali tam spodaj ... za večno, moj Ka, se boš zapletal v niti misli, ki se menjajo v dogodke in nazaj, dogodki v misli ... Snov v snov, ja, to so menjave ...

Spet blisk in detonacija.

To so oni, gotovo ... To znajo ... Ampak mene ne bojo prestrašili, ne!

Se nasmehne in pomolči.

Smo postali mi prispodoba sveta za naslednjih toliko let ... vendar, ali prispodoba lahko realno obstaja? Gotovo, z božanskega gledišča ... prav lahko smo drugo, neobstoječe, secundum comparationis! Kako bomo potlej kaj razumeli! Zato pa: da nečesa ne razumemo, je dober dokaz, da tisto obstaja. (Ni pa res, kar je rekel oni Be, mir njegovi duši, kakšno strašno plačilo za zmote! – da vse, kar izgovorimo, nekako tudi obstaja; prej bi bilo nasprotno.)

Z večanjem gmote spoznanj se večja gmota vprašanj, gmota nerazumljivega, gmota obstoječega; in najmodrejši bo zaradi nje najbolj nebogljen; bo jetičen pisarček, zavarovalniški uradnik, ki brez konca prevaja, poskuša prevajati, skrivnost veselja v številke in jih vpisuje v rubrike ... in več bo vedel, več imel rubrik, manjša bo njegova vera, da lahko razume, da lahko tolmači znamenja; znal bo, a ne bo maral gledati v prihodnost, ker bo tisto, kar bo tam ugledal, strašno onkraj suše, ujme, vojske brezverske – in takrat bo zlodej, ki mede razumevanje, segel s svojo kosmato šapo naravnost v sredo veselja –

Nov blisk in detonacija, malce šibkejša kot prejšnjikrat.

Kar pokajte. Zalega.

Ka v soju svetlobe opazi, da se je Polikarp naveličal stati pri vratih in se je odpravil malo okrog po sobi.

Zaskrbljeno Raje pojdi nazaj k vratom, Simplici.

POLIKARP Takoj bom. Ta moment je ne bo, sem jo slišal it nekam drugam.

Ka malo skeptično odmaje z glavo. Čez nekaj hipov se Polikarp sam od sebe vrne na svoj stražarski položaj.

KA Začenja se naslednji cikel. Na sredi že, ob hemiciklu, bo moj naslednik – neslednik med temi stenami poznal neverjetno mnoge skrivnosti neba, a bo gledal le še v tla, kakor psoglavec, meril samo še zemljo, zemljemerec bo;

dognal, da z opisovanjem svojih nebesnih – zemeljskih meritev ne govori, ne reče drugega kot “ego, ego, ego”, “jaz, jaz, jaz” (to je odtis božjega v nas in obenem poslednje bogokletje),

tuhtal, ali morda govorica po svoji naturi ne zna reči drugega;

in bo obrnil pogled in drugi hemicikel gledal le še vase in namesto na nebu v sebi iskal znamenja, ki bi mu ponujala pro-gnosis; (in imel druge like namesto platonskih teles, ki jih imam zdaj: in namesto spiralnih meglic, ki mi jih je našel moj novi teleskop, tisti z dvema konveksnima lečama, ki kaže vse obrnjeno, bo imel kako drugo spiralo: spiralo iz delcev materije, kjer je v najmanjšem zapisana skrivnost največjega);

in ker bo teritorij delovanja nov in tako rekoč na dosegu roke, bo namesto stare razvil novo magijo, s katero bo dognanja in prognoze dopolnil, menceč, da lahko vpliva nanje; in bo strošil cikel za ugotovitev, da je globoko notri enako daleč kot visoko onkraj;

in slednjič sklenil, da znamenja vstopajo v pogovor le z drugimi znamenji, a če hočemo, da vstopajo v pogovor s sublunarnim svetom, moramo vmes natresti nekaj megle ali nemara one žametno gladke moke iz teme –

Preveč govorim? Kot takrat, ko si ravno dovolj opit, da govoriš, kar si že kajkrat povedal; to dobro veš, ker nisi toliko pijan, da bi pozabil, dovolj pa, da si ne moreš kaj, da ne bi še enkrat, ker se ti zdi zelo pomembno, haha!

Govorimo, ker smo sredi nerazumljivega, toda ali zaradi govorjenja kaj več razumemo? Umnost tepca se ne zveže v govorico razodetja. In še dobro, da se ne, ker –

Nov blisk in detonacija. V blisku vidimo Polikarpa, ki že spet z velikim zanimanjem proučuje neustavljivo privlačnost Kajevega telesa; menda je vtaknil prst prav v sredo Kopernikovega osončja. To vidi tudi Ka, stopi bliže k njemu. Lukas ostane, kjer je bil, negiben v zamaknjenju.

Tebe res zelo zanimajo zvezdemerska orodja, Simplici.

POLIKARP Ta reč, magister ... kako se ji že reče ...

KA Telo. Moje telo. Platonska telesa.

POLIKARP Tudi to telo, telesa, niso zlata.

KA *ironično* Po tvojem bi morale biti vse zlato? Hotel sem res, da bi ga naredili iz zlata, ampak so rekli, da ni dovolj denarja. Tako ga je dvorni rezbar naredil po mojem načrtu iz jesenovega lesa. Zanimivo, čeprav sem mu dal natančne podatke o dolžinah stranic in premerih krogel, mu je vseeno tu pa tam malenkost zmanjkalo ali pa ostalo, pa je malo pogoljufal, tako kot znajo mojstri. Ampak je vseeno v redu. *Z nasmeškom* Temperirano.

POLIKARP Deluje, hočete reč.

KA Kaj naj bi delovalo?

POLIKARP Skrivnost vesolja.

KA Skrivnost vesolja? Pač v platonske like prevedena razmerja med tirnicami planetov, pa še to je treba ... mislim, novejši izračuni mi kažejo, to je v zvezi z doživetjem popolnosti nepopolnega, kot sem ga opisal –

POLIKARP *kaže letvice telesa* Kaj pa je to, kar tu gor piše?

KA A, tisto ... Hebrejski in arabski izreki ... Rezbarju je postala stvar vseč, pa je rekel, lepo bi bilo, če bi bile te letvice tudi kako okrašene ... in sem mu pokazal izreke, ki govorijo o teh stvareh, približno ... Bolj za šalo pravzaprav ... Všeč mu je bilo ...

POLIKARP Izreki? Formule? Magične?

KA Magične formule? *Se posmeje* Hja! Kaj je sploh magično! Kaj je sploh formula!

POLIKARP *preudarno* Dve pravi besedi, postavljeni skupaj. Dve pravi besedi, postavljeni skupaj, lahko premakneta svet.

KA Dve pravi besedi, postavljeni skupaj?

POLIKARP Ja.

KA *vedro* Dve pravi besedi, postavljeni skupaj, to je prisproda.

POLIKARP Kaj je?

KA Prispodoba. Reče eno, pove drugo.

POLIKARP Točno to.

KA Ti si filolog, Simplici.

POLIKARP *ponosno* Nekaj malega vem.

KA Lepo. Lepo.

Se vrne k mizi in Lukasu.

Ja. No, torej. Ja. Kje sem ostal? Ja, kaj pomeni?

Prva možnost: dana so znamenja, vendar jih je zelo težko tolmačiti.

Druga možnost: Dana so znamenja, ki jih je zelo težko tolmačiti, to pa pomeni, da je več tolmačenj pravih; to je tako imenovana svoboda.

Tretja možnost.

Se smeji, polista po neki knjigi, pokaže s prstom.

“Homer je bil astrolog.”

Se smeji.

Kaj je Heraklit mislil s tem?

Homer nič ne napoveduje. Slep je – gleda z očmi drugih, ne napoveduje, pripoveduje. Nekaj pove zraven.

To pomeni gledati z očmi drugih; zato so v starih pripovedkah vidci slepi, slep je tudi Homer; jaz nisem slep – malo v tej smeri samo, brljav ...

Se posmeje.

Zakaj Homer?

Nasproti nerazumljivemu, ki nas obkoljuje, postavimo, nastavimo – kot vojsko? talca? žrtev? – najboljše, kar imamo, v upanju, da bo dovolj dobro ... vsaj če smo količkaj pametni ... in se ne zaletavamo v tisto s kilavostjo svojih umovanj ...

Ne moreš reči: ta in ta stavek pomeni to in to; zajemaš pomene, ki ti govorijo o stvareh sveta, preteklih in bodočih in sedanjih; toda zajemaš in odbiraš jih, kako bi jih? samo na slepo. Drugače nimaš upanja, da boš našel resnico. Drobec besedila, odmlet v času, ki se ti pokaže v uri zbravnosti, je nova zvezda, ki zasije in odpre okence v nebo ...

Bere "In kar je vmes – elipse, vrzeli, izpusti, praznine, mrki – so oči astronomov; ti upadi svetlobe pomenijo za znanost porast v obilju, ti manki razsvetljujejo duše smrtnikov z najdragocenejšimi in najumetelnejšimi podobami. O, kakšen velik argument v hvalo sence, ki ga je treba priporočiti vsem ljudem!"

Tudi jaz poskušam pripovedovati, a kako drobni in kako zmedeni so moji stavki! Je zvezd toliko, kolikor je besed v vseh govoricah vesolja?

Vendarle vse, kar lahko izrečemo, nekako in nekje obstaja. Potem se Be ni motil in kaznovan je bil za resnico, ne za zmoto.

O vseh svetovih je mogoče govoriti le metaforično. Vse, kar izsanjamo, nekako in nekje obstaja.

Bere "Ponoči, ko ugasne vid oči, se vendarle dotikamo svetlobe." V naravi stvari je neznano, mera neznanega je govorica. Vnaprejšnje vedenje, prognoza, je umik vesolja v govorico.

V naravi govorice je prepovedano: o nekaterih stvareh se ne sme govoriti. O njih govorimo s pomočjo vsega drugega.

Ko bi bilo mogoče o tem govoriti brez pomoči vsega drugega, bi tedaj govorica mogla vse izreči? Ne, tedaj bi onemela.

Razprava, pripovedka, igra, pesem so poskusi sistema.

Razlika med najboljšim in najslabšim astrologom ni v ugotovitvi – ugotovitev je dokaj malo in tako ali drugače ne morejo ne biti prave – temveč v razlagi: kdo zna preliti usodo v besede?

Bere "Praznoverje: Zli duhovi si priborijo vstop v človeka, ki pije iz nepopolne čaše." Praznoverje je, da verujemo, kar je prazno, ničevno; a čaša, posoda, je govorica: morajo biti prave besede; da ujamejo sozvočje.

Besede se pretakajo druga v drugo, spreminjanje snovi. Čaša – je torej vendarle alkimistična čaša? A?

Noter pomoli glavo Katarina, seveda popolnoma drugje, kot straži Polikarp.

KATARINA Sine, zunaj je prokurist Wallenstein. Pravi, da je imel sanje in v njih te je videl kot ščurka.

Ka potrebuje nekaj hipov, da preklopi od svojega izvajanja k novim podatkom.

KA Kaj? Kdo?

KATARINA Prokurist Wallenstein. Sanje. Ti. Ščurek.

KA *zmeden* Ja. Ja. *Formalno* Trenutek potrpljenja vaju prosim, Candide in Simplici.

Odide, izgine tudi Katarinina glava.

POLIKARP *čez hip* Dobro, da je šel. Nisem več zdržal nakladanja, po glavi bi ga mahnil s tistimi njegovimi obroči.

LUKAS Meni je bilo pa –

POLIKARP Seveda. Pridigarski ceh. Sem mislil, da se boš razlezel od blaženosti. Zdaj pa vzemi tisto reč.

LUKAS Tisto ... telo? Od planetov? Zakaj?

POLIKARP Primi in nesi. Greva.

LUKAS Kam?

POLIKARP Že jaz vem, kam.

LUKAS Ukradel da bi ...? Čarovniku, cesarskemu ...!

POLIKARP Primi in nesi, hlapec!

Lukas po hipu oklevanja dvigne Kajevo telo, a spet zastane.

LUKAS Hotel sem še kupit ...

POLIKARP Prišparal sem ti nekaj cekinov.

LUKAS In niti horoskopa še ni naredil!

POLIKARP Jaz sem zadosti slišal.

LUKAS Kaj pa jaz?

POLIKARP Ti boš slišal od mene.

LUKAS Od tebe? Kako boš ti razložil, če niti ne –

Klofuta.

POLIKARP Je bila dobra razlaga? Nesi! Greva!

Lukas uboga. Polikarp mimogrede vzame še knjigo z mize. Odideta.

TRI

Ni več jesen, temveč je zdaj pomlad; sicer pa podoben prizor kot na začetku I.: popotniki, utaborjeni za noč. Nad ogenjčkom visi kotliček, v njem se nekaj kuha, temu nečemu in ognju streže Agata. Agata ne govori, ukvarja se s svojim opravilom, ki ji ga nikoli ne zmanjka: prinese dračja, razpiha plamen, pomeša vsebino kotlička, doda v jed še kakšno sestavino. Razveže malho, vzame ven hlebec kruha, kos sira, reže in deli moškima; postavi prednju bučo pijače; vse to molče. Če kdaj le nima dela, sede malo stran od njiju in malo dlje od ognja in gleda v plamen s sledjo nasmeška na obrazu. Kdaj celo kaj popeva, brez besed, zaprtih ust. (Polikarp na to reagira s kretnjo, ki pomeni: kaj se je spet spomnila, zmešanka; Lukas pa s pogledom strahu in žalosti.) Zdi se, da pogovora med moškima ne razume in je tudi ne zanima. Včasih sicer kak gib njene glave nakaže, da ve ali sluti, da govorita o njej, a morda je to le varljiv vtis.

Res pa je tudi, da onadva nikdar ne izrečeta njenega imena. Sedita in se pogovarjata, gledata in drezata v ogenj, jesta in pijeta. Za dekle se ne menita ali vsaj mislita, da se ne. Morda je to znak nekega človeškega zadržka – ali nasprotno, gledanja nanjo popolnoma kot na stvar; ali pri enem tako, pri drugem tako. A včasih se zgodi, da se pogledi tudi srečajo. Polikarp jo pogleda redko; če jo, jo kot lastnik. Nasprotno jo Lukas pogleda večkrat, in to z opisano mešanico občutkov in ob nenavadnih tonih govora.

Z neba gleda nova zvezda. V njenem in ognja soju Polikarp proučuje znamenja, na gosto vžgana v letvice, ki oblikujejo kokon Kajevega telesa.

LUKAS Tista reč je nerodna ko vrag. Ne vem, zakaj jo morava vlačiti s sabo.

POLIKARP Vem jaz, ti pa molči in nosi. Splačalo se ti bo.

LUKAS Misliš postat še ti zvezdomerec ali kaj!

POLIKARP Postal bom nekaj boljšega.

LUKAS Ja, kaj pa?

POLIKARP Kaj bi človek rad bil? Bogat.

LUKAS S tistim kosom lesa?

POLIKARP E, moj butelj. V njem je skrito zlato.

LUKAS Se mi je zdelo, da je nekam težek. Zakaj ga potem ne prežagava, vzameva zlata ven in –

POLIKARP Skrito na ta način, tepko, da se les spremeni v zlato. Kdor zna, lahko to naredi.

LUKAS *razočaran* A ja. In ti znaš.

POLIKARP Ja.

LUKAS In kako se to naredi?

POLIKARP Z ognjem, ne!

LUKAS To vsi vejo, da alkimisti čistijo snovi z ognjem. Če bi bilo to vse, bi lahko vsak delal zlato. Tudi če je ta reč prava, ni zadosti.

POIKARP Je.

LUKAS Moraš imet tudi izreke.

POLIKARP Seveda.

LUKAS Kaj seveda? Boš rekel, da jih imaš?

POLIKARP Ja.

LUKAS Vraga imaš.

POLIKARP Moraš imet odprta ušesa in pamet, ne samo buljit v luno kot ti. Sicer pa, menda ne misliš, da ti bom povedal. Neumen kot si, bi gotovo kje kaj sčvekal. Zate je dovolj, da veš: to stvar se spleča nosit. Ima čudežno moč, če povem tako, da boš razumel.

LUKAS *čez hip* Če bi bila ta stvar res tako dragocena, je ne bi imel zvezdomerec kar tam, vsem na očeh.

POLIKARP Vsem na očeh je najbolj skrito.

LUKAS *čez hip* Če veš, kako se naredi, zakaj tega ne narediš?

POLIKARP Ti bi raje nosil zlato kot les?

LUKAS Zlato lahko stolčeš v kepo, ne bo tako nerodna reč kot to.

POLIKARP Težka pa.

LUKAS Po tvojem bo toliko?

POLIKARP Seveda.

Nekaj hipov premolka. Lukas si ogleduje Kajevo telo.

LUKAS Vseeno bi lahko počakala, da bi nama povedal do konca, kar je mislil. Mogoče bi bilo še več vredno kot –

POLIKARP Meni je zadosti povedal. Ti pa ne bi bil nič na boljšem, tudi če bi ga poslušal celo zimo.

LUKAS Razumem. Po tvojem ne ve nič takega, kar bi se splačalo slišat.

POLIKARP Nasprotno. Pameten je tvoj makakus. Vedeževalci so sploh pametni. Znamenje sem, znamenje tja. Lahko pomeni nekaj, lahko nekaj drugega. Vsak razume, kar mu paše.

LUKAS To se pravi, da prodaja prazen čvek in v resnici nima pojma o skrivnostih sveta.

POLIKARP Kako da ne. Ampak prave stvari obdrži zase.

LUKAS Katere prave stvari?

POLIKARP Bogve katere. Zlato. Zlato ni pripomoček za menjavo, zlato je njena resnica. Kaj misliš, da je vse to govorjenje o nespremenljivem, stalnem, resnici? Zlato je nespremenljivo, stalno, zlato ne laže, zlato je resnica. Zlato je v žlahti s smrtjo in nesmrtnostjo. Zato ubijamo zanj, ne? Čez hip Nekaj filozofije sem se našel. Čez hip V bistvu sem se tudi jaz naveličal ubijati. Namreč, do zlata se da prit udobneje. Obstajata predvsem dva odlična načina: alkimija in trgovina.

Lukas se je zagledal v Agato, ona pa tega ne vidi; kot še kdaj.

Ki je tudi neke vrste alkimija. Menjava snovi. Iz nežlahtnih naredi zlato. To sem ugotovil pri tvojem makakusu. Obisk je bil zelo koristen.

LUKAS To misliš, da dela zvezdomerec. Vari zlato in vara ljudi s svojimi horoskopi, ki niso nič drugega kot laž.

POLIKARP Kdor je pameten, mu ni treba lagat. Dovolj je povedat tako, da noben ne razume. Bedaki zijajo, pametni kasira. To dela makakus. In ko bo imel dovolj zlata, jo bo stegnil v Ameriko.

LUKAS V Ameriko? Zakaj pa v Ameriko?

POLIKARP Nisi slišal, kako je govoril o Ameriki? Tam so odprte možnosti.

LUKAS Možnosti, da se lahko bodeš z divjaki.

POLIKARP Kdor ima zlato, se mu ni treba bost z njimi. Lahko pa trguje. Ni takih divjakov, da ne bi hoteli trgovat, samo pravo robo jim moraš ponuditi.

LUKAS *čez hip* Alkimija, kot jo ti razumeš, ne temelji na raziskovanju, ampak na kraji. In tvoja trgovina ne pomeni, da ni več ubijanja, samo drugim si prepuštil, da to opravijo namesto tebe.

POLIKARP Pač take vrste alkimija. Sploh, nekako je treba dobiti začetni kapital. Naj ga sanjam ali kaj? Sklatim tvojo zvezdo z neba dol? Sicer pa, ti, ki rad govoriš o usodi, tu se lepo vidi, kako so zvezde naklonjene trgovini in podjetnim ljudem.

LUKAS Ne moreš do zlata z nečisto mislijo. Do resnice z lažjo in prevaro.

POLIKARP Pravljica. Svoboda rabiš za to, ne svetniške gloriole.

LUKAS In svoboda je to, da kradeš in goljufaš.

POLIKARP Trguješ, delaš.

LUKAS Delaš, da so drugi ogoljufani in okradeni.

POLIKARP Za vsak posel sta potrebna dva. Izbereš, a si raje ta ali ta.

LUKAS Ne moreš kar tako žonglirat s temi stvarmi. To je povezano z usodo.

POLIKARP Usoda ni nekaj, kar je nekje zapisano in čaka, da prebereš. Usodo prebereš tako, da jo narediš.

LUKAS In če ne moreš? Kako veš, da je res tisto, kar misliš ti, ne tisto, kar mislim jaz?

POLIKARP Preprosto. Kar mislim jaz, nekaj koristi, kar misliš ti, pa nič. Zato je tisto, kar govorim jaz, res, tisto, kar govoriš ti, pa babja jamrarija. In zato sem jaz gospodar, ti pa hlapec.

Malo premora. Agata začne popevati.

POLIKARP Kaj ta smrklja že spet cvili. *Proti Agati Ti! Ti, ja!*

Traja nekaj hipov, da ona ugotovi, da kliče njo.

Nehaj pet!

Agata ga gleda pohlevno, brezizrazno.

Nehaj!

Pokaže: si z dlanjo zapre usta.

LUKAS Nekaj ima lahko tudi ona od življenja.

Agata se vrne k svojim opravkom in ne poje več.

Polikarp mirno obdeluje svoj kos kruha. Lukež čuti nepremagljivo željo, da bi pogledal Agato, in hkrati grozo pred tem, da bi jo pogledal. Naredi nekaj vmes: pogleda, odvrne pogled.

POLIKARP Se ti dopade, a.

LUKAS Pridna je.

POLIKARP Vajena delat. Dobra žena bi bila. Če boš kdaj iskal ženo, si najdi tako. Delavno in mutasto.

Lukas ne odgovori.

POLIKARP *se zareži* Ti bi kar to, ne? Ne bo nič. Ta je za druge namene. Čez hip Sicer pa je tudi brez ficka. Če jemlješ ženo, je dobro, da ni čisto brez ficka.

LUKAS Ni brez ficka. Zlato ima, samo da si ji ga ti pobral.

POLIKARP Se pravi, je brez ficka. Če sem jo šel iskat, je nisem zato, da bom dajal zlato stran, ampak da ga po možnosti še kaj dobim.

LUKAS Zločin na zločin. Ubil si ji očeta ...

Klofuta.

POLIKARP Kdo je koga ubil!

LUKAS Pobral njeno zlato ... Pa ti še ni zadosti, zdaj jo hočeš prodat tisti čarovnici!

POLIKARP Ne vem, kaj je tako težko razumet. Sam si silil k makakusu, ne? Hotel si izvedeti, kaj pomeni tista zvezda? No, in si izvedel. Makakus je rekel: klanje in ljudožerstvo.

LUKAS Ni tako rekel!

POLIKARP Točno tako, in rekel je grad Čejte na Slovaškem, krvava grofica Bathory, se pravi, naredila sva po njegovih napotkih: šla sva iskat smrklo in zdaj jo peljeva tja.

LUKAS Zvezdomerec je vse tisto, o klanju in ljudožerstvu in še sploh o krvavi grofici, govoril tako, mimogrede, sploh ni rekel, naj narediva to, kar zdaj delava!

POLIKARP Prerokovanja je treba raztolmačit. Takega preroka, ki bi ti jasno in glasno rekel, naredi to, naredi ono, ne bi nobeden resno jemal.

LUKAS To govoriš zato, da lahko tolmačiš njegove besede, kot tebi paše!

POLIKARP A ja, in ti, a ti mogoče tolmačiš njegove besede tako, kot tebi ne paše? Vsak po svoje.

LUKAS Vsak po svoje, ampak če so tolmačenja nasprotna, kdo določi, katero je pravo, po katerem se je treba ravnati?

POLIKARP Vidiš, to je pametno vprašanje. Odgovor je: gospodar. Tisti, ki ni gospodar, pa posluša in uboga in naredi tako, kot mu gospodar ukaže.

LUKAS *odkimava* Ljudi lahko preslepiš z besedami, usode ne moreš. Usoda na koncu poskrbi za pravico. S takimi dejanji sprožiš ... nekaj, kar bo tebe samega stalo življenje.

POLIKARP Česa ne poveš. In kdo bo orodje pravične usode? Si že nabrusil nož?

LUKAS *osupel* Ne, jaz ne ...

POLIKARP Hahaha!

Med smehom lopne Lukeža po plečih. Lukas se zgrbi in se celo kislo nasmehne. Nekaj premolka.

LUKAS Ne bi bilo bolj pametno, da jo obdrživa pri sebi? Jedačo pripravljaja, streže nama ...

POLIKARP Ne bo nič. Cekinčki so cekinčki. Cekinčki se ne pokvarijo, ona pa bi se prej ali slej naveličala to počet. Z ženskami je nasploh tako, če še tako paziš nanje, postanejo široke in kaj boš potem z njimi? Za vojsko niso, prodat jih pa tudi ne moreš več.

LUKAS Jaz bi pazil, da se to ne bi zgodilo.

POLIKARP Hahaha! Ti boš pazil nanjo, ja, ki je imaš že zdaj polne oči, da ne rečem še kaj! Vse tvoje usmiljenje je samo to, da bi jo rad povaljal. Ravno to te najbolj žre, da ti ne pustim, ker mora bit devica.

LUKAS Koliko let pa ima. Otrok je še.

POLIKARP Do zdaj se ne spomnim, da bi bila leta kdaj ovira.

LUKAS To je drugo!

POLIKARP A ja, oprostí, seveda, tvoji nameni so čisti kot studenec. Namenil si se po Avguštinovi poti. Najprej razuzdanec, potem svetnik.

LUKAS Ne, svetnik ne bom nikoli –

POLIKARP Vidiš: ker ne moreš bit ne eno ne drugo, si lahko samo tisto, kar si: hlapec.

Malo premolka.

LUKAS Pa kar tako vpríčo nje se pogovarjaja o tem ... Kako je to grozno.

POLIKARP Zakaj grozno, itak nič ne zastopi, in kar je še bolj važno, ne zna nič povedat.

LUKAS Kot ko se ljudje vpričo živali pogovarjajo, kako jo bojo zaklali, in žival gleda in vsak trenutek bolj razume ...

POLIKARP In ko vse razume, je vseeno, ali razume ali ne razume.

Se smeje. Eden Lukasovih okrnjenih pogledov proti Agati.

LUKAS Jaz ne morem verjet, da je res mutasta. Nič taka ni, kot so mutci, oni bolj malo zastopijo, po navadi so tudi gluhi, nasploh nekam tumpasti ...

POLIKARP Tudi ti si tumpast, ki nisi gluhi in tudi mutast ne. Na žalost.

LUKAS Ona ... zmeraj takoj ugane, kaj mora narediti!

POLIKARP Ni težko uganiti. Zakurit, skuhat, pospraviti, hoditi naprej.

Vendar je tudi njemu že prišlo na misel isto kot Lukasu, a ne mara priznati niti sebi, kaj šele hlapcu. Po hipu premolka.

Ti pazi, da slučajno ne ugane še katere tvoje želje. Že res, da ne zna povedati, ampak ...

LUKAS *čez hip* Mogoče samo zato ne govori, ker ne razume našega jezika. Sčasoma bi se naučila.

POLIKARP Ne bi se, ne. Tudi po njeno sem jo nagovoril, pa ni nič odgovorila. Mutasta je.

LUKAS *čez hip* Se spomniš, ko si mi takrat rekel ... takrat, takoj po ... saj veš ...

Polikarp ga strmo pogleda.

... ko sem te prepričeval, da greva ponjo ... da je čarovnica, da me je uročila na daljavo?

POLIKARP In?

LUKAS Če je res? Čarovnica? Kar naprej se mi zdi, da nekako, ne vem, kako, vseeno razume ...

POLIKARP *renčé* Normalno se obnašaj in ne bulji ves čas vanjo.

LUKAS Tudi če gleda stran ... Nekaj posebnega je.

POLIKARP Za posrat. Ti, govedo, si se res zatrapal v smrkljivo.

LUKAS Sploh ni v tem stvar. Če je čarovnica –

POLIKARP Povedal sem ti že in ti povem še enkrat, ker si očitno pozabil: čarovnic ni.

LUKAS *osuplo* Ampak po tistem si ...

POLIKARP Ni jih!

LUKAS Kako se pa potem dogajajo čarovnije?

POLIKARP Sploh se ne.

LUKAS Če pada toča ali se skoti tele z dvema glavama –

POLIKARP Pač pade toča ali se skoti tele z dvema glavama. Kakšne čarovnije je tu treba? Včasih je tako, včasih je drugače.

LUKAS *čez hip* Matematikus po tvojem tudi ni čarovnik?

POLIKARP Ne.

LUKAS Kaj pa tole?

Pokaže Kajevo telo.

POLIKARP Ja, kaj je s tem?

LUKAS Skrivnost vesolja! Kaj je to drugega kot čarovnija?

POLIKARP Kakšna čarovnija! To je znanost. Naravoslovje. Ti ne ločiš čarovnije od znanosti.

Malo premolka.

LUKAS Če imaš zlato ... če ga boš imel ... kaj je potem treba še ta malo prodajat?

POLIKARP Pameten človek ima več želez v ognju.

Malo premolka. Lukas gleda obzorje.

LUKAS Zvezda je napovedala katastrofo.

POLIKARP Drek je. Zvezda je napovedala, da bova bogata.

LUKAS In če je grofica ne bo hotela?

POLIKARP Če je ne bo hotela, potem bomo videli naprej. Ampak vem, da jo bo hotela.

LUKAS *čez nekaj hipov, skoraj zase* Če je res čarovnica, potem tega ne bo dovolila.

POLIKARP *naveličan odmahne* Kaj se sploh pogovarjam s tabo. Kot da bi kamnu tamle razlagal. Ali pa frajli mutasti tumpasti.

Agata pristopi malo bliže. Kaže, da ji je nerodno.

AGATA Jaz ... malo ... razumem, kaj govorita.

Izgovarja nekoliko okorno; tempo njenega govorjenja je tudi sicer vse-skozi počasen. Osupel molk.

POLIKARP Kaj?

LUKAS Kako – razumeš?

AGATA Precej dolgo že ... potujemo ... poslušam, se pogovarjata. Vidva ... precej govorita.

Precejšen premolk. Lukas je od razburjenja, da lahko govori (bi lahko govoril) z ljubljnim bitjem, sam skoraj izgubil dar govora. Polikarp je najprej osupel, potlej po mrščanju sodeč poskuša razumeti, kaj se prav-zaprav dogaja.

AGATA A zdaj pa ... ne rečeta več?

LUKAS Zakaj nisi – že prej povedala?

AGATA Nisem znala začeti. Zamudiš trenutek, vsak naslednji je slabši.

LUKAS *malo proti nji, malo proti Karpu* Sem ti rekel! Tako hitro in prav razume, kaj mora narediti! To je čudež, da se je tako naučila po naše; to je znamenje, ki –

Polikarp je za silo prišel k sebi.

POLIKARP Molči, teslo!

LUKAS Ne bom molčal zdaj ... Zakaj bi moral molčat?

POLIKARP Zato, ker sem ti ukazal!

Klofuta.

Nekaj ti bom povedal, govedo. To ni nobeno znamenje in še manj je čudež!

LUKAS Kaj pa je potem?

POLIKARP Prevara! Sleparija!

LUKAS *osupel* Čakaj malo. Kdo pa bi naju sleparil? In zakaj?

AGATA Pospravim, vidva tačas pogovorita.

POLIKARP Nikamor! Da se ne premakneš!

Agata poslušno obstane. Polikarp nekaj štorasto, krčevito gestikulira proti sebi in okoli sebe – pozneje se izkaže, da so to znamenja križa. Govori hlastno.

Ona ali pa kdo drug z njeno pomočjo. Lahko bi bil makakus. Lahko bi bila tista njegova hudičeva mati. Lahko bi bil sam Švarckobler.

LUKAS Kako Švarckobler, če pa je –

POLIKARP Si ga dobro pospravil? Globoko zakopal? Obtežil s kamni?

Lukas strmi.

Najbrž si ga samo zavlekel v grmovje! Čez *hip* Najbolj verjetno pa – smrklja je čarovnica, v primernem trenutku naju misli začopatit, oziroma predvsem mene, ti pa bi hlapčeval naprej, ko si že uveden v to obrt.

LUKAS Nisi rekel, da čarovnic ni?

Klofuta, ki se ji Lukas izogne.

POLIKARP Molči!

LUKAS Če bi to hotela, kaj bi šla nama pravit? Lažje bi bilo zanjo, če midva ne bi nič vedela!

POLIKARP Kaj ti veš, kakšne hudičeve spletke so to! To je treba ugotovit!

Križi se zgostijo.

Ugotovili bomo takoj!

Se zasukne proti Agati in se izprsi kot sodnik oz. preiskovalec.

Pridi sem, ti!

Agata poslušno pristopi.

Kdo te pošilja?

AGATA Vidva sta me prišla iskat –

Polikarp ji prisoli krepko klofuto, tako da komaj obstane na nogah.

POLIKARP Misliš še naprej lagat?

AGATA Ne lažem, prišel si po svobodni volji –

POLIKARP Ha! O svobodni volji najraje govorijo tisti, ki znajo potihoma vplivat nanjo! To je dokaz!

LUKAS Kakšen dokaz, človek božji –

Klofuta tudi njemu.

POLIKARP Ti molči, ki si sam pod vplivom peklenskih sil in tepec in hlapec brez lastnega mnenja! Agati Priznaj!

AGATA Kaj priznam?

POLIKARP Da si čarovnica in delaš na komando peklenskih sil.

Agata molči. Polikarp nekaj hipov tuhta. Nato presenetljivo mirno:

POLIKARP Ne rečeš nič. Na žalost tu nimamo naprav, ki vzamejo besede hudičem in jih vrnejo resnici! Moramo bit zadovoljni s tistim, kar je pri roki!

Si odpne opasač in zamahne po Agati. In še enkrat in še. Ona se ne poskuša braniti, samo včasih nakaže nagoni gib roke v zaščito obraza.

LUKAS Nehaj, se ti meša?

POLIKARP Hočeš še ti, hlapec?

Res zamahne tudi v drugo smer; nato Agati.

Priznaj!

Udarec.

Zakaj si ostala z nama in nisi pobegnila? Zakaj?

Udarec.

AGATA Kaj pa bi?

POLIKARP Tako ti meni, lajdra smrkava? Prisluškuješ in se delaš neumno?

Metodični udarci, Agata zleze na tla, udarci se nadaljujejo.

Lukas zgrožen gleda, ne ve, kaj bi, nato zarjove:

LUKAS Pa kdo jo bo hotel, če jo boš čisto zmrcvaril!

Našel je pravo, kajti Polikarp zastane, pomisli in pobesi roko s pasom.

POLIKARP To imaš pa prav.

AGATA čez hip iz svojega kupa Kam grem? Če ne vidva, me dobijo drugi. Ne bo boljše, mogoče slabše.

Ta argument se Polikarpu zdi prepričljiv.

POLIKARP čez nekaj hipov Tako ... Potem ... Lukas uzmagoslavno Ha! Vidiš! Jaz sem imel prav! To je usojeno! To!

Nekaj hipov premolka. Lukas zgrbljen molči; nato plane pokonci.

LUKAS *kriči* Ne! Ne! Ni usojeno!

POLIKARP Usojeno. Zvezda je povedala! Klanje in ljudožerstvo! Hahaha!

LUKAS Ne!

Potegne bodalo in zabode Polikarpa.

POLIKARP Lej ga, hlapca –

Lukas mu z eno roko zamaši usta, z drugo ga še nekajkrat besno zabode. Polikarp pade, premolk. Agata dvigne pogled iz svojega pretepenega skupka.

AGATA Ubil si ga.

Malo premolka.

LUKAS Preden sem pomislil, sem storil.

AGATA Zaslužil je smrt. Bil je kaznovan.

Agata vstane. Ne zdi se, da bi ji bil brutalni tepež prišel hudo do živega.

Usoda ga je kaznovala.

LUKAS Jaz sem ga pravzaprav hotel z bogat z usodo. Jaz... rad sem ga imel. V resnici sem ga pa okrog prinesel, bolj kot je on kdaj koga, zmamil sem ga v pogubo!

AGATA Usoda je tako hotela.

LUKAS Če je usoda hotela, da moj gospodar umre, zakaj mu ni zavalila skale na glavo, kaj je bilo treba mene mešat zraven, da sem ostal krvav in pohabljen!

AGATA Usoda je zelo varčna. Nikoli ne stori v dveh dejanjih, kar lahko opravi v enem.

LUKAS Hočeš reč, hotela je...

AGATA Da postaneš gospodar.

LUKAS Postal pa sem hlapec brez gospodarja.

AGATA Ne bodi malodušen. To se bo spremenilo.

LUKAS Misliš?

AGATA Ja.

LUKAS Če sem pa pravkar videl, da niti usodi ne moreš zaupat.

AGATA Ne gre za zaupanje. Ne moreš je dognat.

LUKAS Tebe je poslala, da me zmami kdove kam.

AGATA Nikamor, če sam nočeš.

LUKAS *čez hip* Čeprav je usoda udarila z mojo roko, je to, kar sem storil, vendarle zločin.

AGATA Seveda.

LUKAS On je bil poln zločinov – ko sem ga ubil, sem jih vzal zase. To pomeni, zdaj jih imam vse.

AGATA Moč ni bit brez greha, temveč jih nosit.

LUKAS *čez hip* Si mi ti ukazala, naj ga...?

AGATA Nisem. *Čez hip* To je vseeno.

LUKAS Jaz jih ne morem nosit.

AGATA Lahko.

LUKAS Ubil sem gospodarja. Če si je še tako zaslužil smrt – ubil sem sebe s tem.

AGATA Oživel si. Zdaj si ti gospodar.

LUKAS *živčno* Čigav, tvoj?

AGATA Tudi.

LUKAS Ne morem bit gospodar. Morilec sem.

AGATA Morilec je lahko prav dober gospodar. *Čez hip* Na umoru je marsikaj osnovano. Umor je dejanje.

LUKAS Dejanje! Je edino pravo dejanje umor?

AGATA Eno od takih je gotovo.

LUKAS Kako ti vse to veš?

AGATA Ne vem. Zdi se mi.

Nekaj hipov premolka.

Zdaj boš hotel, da sem kot tvoja žena.

Ni jasno, ali je to strah ali nemara predlog.

LUKAS Ne!

AGATA Kaj pa?

LUKAS Ne vem.

AGATA Me pelješ h grofici?

Ni videti, da bi spraševala zato, da bi kaj izvedela. Vendar on tega ne utegne slišati, ker mora dognati odgovor.

LUKAS Ne.

AGATA Kaj pa?

LUKAS Ne vem.

AGATA *čez hip* Se me bojiš?

LUKAS Ja. Bojim se te.

AGATA Ni treba.

LUKAS Vseeno se.

AGATA Jaz grem zdaj s tabo, kamor rečeš. Imam samo tebe.

Malo premolka.

Poberi mu zlato.

Lukas se kot v rahli omotičnosti skloni k mrliču, vendar se ustavi.

LUKAS Ne morem se ga dotaknit.

Agata pristopi in odreže Karpu mošnjo izza pasu.

AGATA Tako.

Položi mošnjo poleg Lukasa, ta pa je ne pogleda, boji se je.

Bil je močen človek. Zdaj moraš bit ti močen človek.

LUKAS Ne morem.

AGATA Hočeš, da ga odvlečem proč.

LUKAS Ne, nočem. Jaz ga bom odvlekel.

AGATA Ti si odvlekel mojega očeta. Tega jaz odvlečem. Ti si gospodar, jaz pospravim.

Prime mrliča pod pazduhama in ga vleče proč. Precej se muči, kajti mrlič je velik in težek, ona pa drobna. Lukas je ne gleda, strmi nekam proti obzorju, najbrž gleda zvezdo. Potem odmota Kajevo telo in ga postavi predse; nato še knjigo; jo tudi položi predse. Gleda oba predmeta, kot bi čakal, da bosta spregovorila. Pobere knjigo, jo odpre, gleda vanjo, vendar se ne zdi, da bere. Morda niti ne zna več brati. Odloži spet knjigo. Pobere Kajevo telo, si ga ogleduje, nato gleda skozenj v ogenj, s prsti gre po nenavadni pajčevini platonskih teles.

Agata se vrne.

Zdaj sva sama.

LUKAS Kam si ga dala?

AGATA Ni važno, kam. Ne pride nazaj.

Malo premolka.

LUKAS Ti si čarovnica.

AGATA Nisem.

LUKAS Jaz ga nisem hotel ubit. Ne bi mogel. Nikoli ne bi. Ti si me pripravila do tega.

AGATA Pripravila. Bil si pripravljen. Mu nisi prerokoval?

LUKAS Tisto ni bilo prerokovanje.

AGATA Nikoli ni. Ne koristi vedet, kaj se bo zgodilo, če ne veš, na kateri brezštevilni način. Tega ne veš nikoli. *Čez hip* Ljudje ne sprejmejo radi odgovornosti za dejanja, prelagajo jo na bogove in zvezde. Ampak bogovi so lenobni, ne marajo delat za ljudi. *Čez hip* Nestalno nebo govori samo o menjavi. Zvezda slabi, vidiš? Ugasnila bo.

LUKAS Spodbudila je svoj delež klanja in zdaj ugaša.

AGATA Če se ne bi hoteli klat, se ne bi zaradi zvezde.

Malo premolka.

LUKAS *kaže napise na Kajevev telesu* Ti znaš prebrat, kaj to piše?

AGATA Teh črk ne poznam.

LUKAS Misliš, da je v tem res skrito zlato? Skrivnost menjave? On je rekel, da ima magične formule. Mora bit to, kar je vžgano na teh prečkih in obročih. Ne more bit drugo kot to.

AGATA Tebi se je zdel zelo pameten, ne?

LUKAS Ja.

AGATA Zakaj?

LUKAS Ne vem. *Čez hip* Znal se je odločit. *Čez hip* Mogoče zato, ker je bil hudoben. *Čez hip* Misliš, da se bo res spremenilo v zlato, če ga dam v ogenj?

AGATA Mogoče. Poskusi.

LUKAS Če res nastane zlato?

AGATA Jaz ga nesem.

LUKAS Ne boš mogla.

AGATA Bom, bom. *Ponosno* Si videl, kako sem odvlekla njega?

Lukas strese z glavo, ne mara poslušati o tem.

LUKAS Ti misliš, da bo nastalo?

AGATA Ne vem. Ti bi rad, da bi nastalo?

LUKAS Ne vem.

AGATA Potem boš vedel. Kar daj.

Previdno kot dete v zibko položi Kajevo telo v ogenj. Gledata kot otroka, vsesana v čarobno moč plamena.

LUKAS Še bolj kot zlato me zanima, ali je res – to, mislim, skrivnost vesolja, planetov ...

AGATA Skrivnost menjave.

LUKAS Čeprav, če imava veliko zlata, lahko greva v Ameriko.

AGATA To ni odvisno od zlata. Eni grejo ponj. Čeprav, zna bit, ga tam ni lažje dobit kot tu. Način je isti. Rop – menjava. *Čez hip*. Pri tem in tem zmeraj nekaj ostane, kar ne gre v račun in se ne da zares pojasnit. Položiš veliko morje med tisto, kar je bilo in kar bo. Samo nikoli ni dovolj veliko. Morje pa vendarle.

Malo premolka.

LUKAS Ko ogenj oblizuje to čudno telo, se mi zdi, kot da se prikazuje duša, neka nezatna duša.

AGATA Najbrž zato zažigajo čaravnice.

LUKAS Ti si res čaravnica, ne?

AGATA Mogoče. Ne vem.

LUKAS *čez hip* Zdi se mi, da se spreminja v zlato.

AGATA Mogoče.

Gledata.

LUKAS Prhni.

AGATA Ja.

LUKAS *čez hip* Sesulo se je.

AGATA Ja.

LUKAS *čez hip* Misliš, da je zgorelo zato, ker tisto o zlatu sploh ni res, ali zato, ker sem naredil kaj narobe?

AGATA Ne vem.

LUKAS Veš. Ti si vedela, da bo preprosto zgorelo.

AGATA Zakaj preprosto? Ne veš, v kaj je zgorelo. Da naj se spremeni v zlato, tako si mali človeški um predstavlja in želi popolnost. Razmerja, ki določajo telesu obliko, obstajajo kot prej.

LUKAS Vnaprej si vedela, da bo zgorelo. Vnaprej si vedela, da ga bom ubil. Ves čas si naju razumela, od prve ure. Ti zmeraj veš, kaj se bo dogodilo in kako. Ti si čarovnica.

AGATA Jaz nisem nič.

LUKAS Zakaj obstajajo čarovnice?

AGATA Ker obstaja bolečina.

LUKAS Hočeš reč, potem je bog pravičen?

AGATA Ni pomembno, ali je pravičen ali krivičen ali sploh kakršen koli.

Nekaj hipov premora.

LUKAS Misliš, da tudi divjaki v Ameriki vidijo novo zvezdo?

AGATA Še zmeraj misliš na Ameriko.

LUKAS Pove tudi njim, da bomo prišli? Ali jim pove kaj drugega? Mogoče, naj grejo oni sem?

AGATA Taka zvezda sporoča kakor sanje. V hipu je vse razločno, vse več, čez hip pa nič več. Potem sledi tolmačenje, tu se zatakne že pri opisu. Da opišeš nekaj hipov sanj, je treba ure pripovedovanja; na koncu opis ni dober – že to, da je predolg. Noben človek ne more sam raztolmačit.

LUKAS Kaj pa naj?

AGATA Najbolje je čakati naslednjih sanj, da razložijo prejšnje. Sposodiš si cekin, da vrneš onega, ki si ga dolžan; tako naprej, obrneš ogromno cekinov in tvoj dolg je zmeraj poravnan razen tistega edinega cekina.

LUKAS Ampak da vrneš sposojeni cekin, rabiš več kot cekin, dolžan si zmeraj več. In nekega dne ne najdeš več nikogar, ki bi ti posodil.

AGATA Zvezde niso bankirji. Prižge se nova zvezda in menjava steče. Na koncu si res za enega na slabšem, a cena za to, da si vse življenje ravnal vprašanja kot stare žeblice, je nizka.

LUKAS Ne bova šla v Ameriko. V svoje kraje te bom peljal. Majhna dežela namesto velike dežele.

AGATA Vojna je.

LUKAS Vojna se bo končala in začela se bo naslednja.

AGATA Prav. Zamenjala sva za vračanje. Čez hip Še knjigo imava. Jo vrževa v ogenj? Vidiva, kaj bo?

LUKAS Kakšen naslov ima, znaš prebrat?

AGATA Znam, to so navadne črke. Bere "Somnium."

LUKAS Veš, kaj pomeni?

AGATA Ne. V ogenj?

LUKAS Nesla jo bova s sabo. Lahko jo nekoč nekdo prebere. Če telo opisuje zvezde, je knjiga mogoče sanjska.

AGATA Sanje zmeraj govorijo o vračanju, kamor koli greš. Tako tudi zvezda. Nebo je zmeraj nestalno. Ljudje hočejo, da je stalno, ker jim preveč znamenj dela strah. Ampak znamenj vidiš samo toliko, kot jih moreš videt. Koliko pomenov vsak dan ugasne, ne da bi jih kdo slutil.

LUKAS *čez hip* Res ugaša.

AGATA Ja. *Čez hip* Pogasiva ogenj?

LUKAS Ja.

Posipata ogenj s prstjo.

Hočem, da si kot moja žena.

AGATA Ja.

LUKAS Ves čas že to hočem. Od zmeraj.

AGATA Vem.

Andrej E. Skubic

Andrej E. Skubic

Mrtvi so drugačni

Hura, Nusferatu je bilo strašljivo pisati – tako zaradi vsebine, ki je od mene zahtevala brezkompromisno iskrenost, kot zaradi same forme, za katero sem imel prvič občutek, da se odpira pred menoj kot nekakšen nov, še neosvojen teritorij. Kljub dvema dramskima postavkama v bibliografiji je ta tekst namreč prvi, ki je nastajal neposredno kot drama. Obe prejšnji besedili sta nastajali na podlagi prozne predloge – *Fužinski bluz* sploh ne pod mojo roko, temveč pod roko Ane Lasić, ki mi je prva demonstrirala čarovnijo odrskega življenja svojih besed. In bil sem ujet.

Šlo je za izziv nečesa, česar nisem niti dobro poznal. *Neskončni šteti dnevi*, prvi tekst, ki sem ga poskušal napisati sam, so nastajali s potrpežljivo pomočjo Janeza Pipana, ki je vsakič znova komentiral neštetokrat popravljane različice in mi razlagal nekaj, kar mi zlepa ni “potegnilo”. Gre za nekaj, kar je treba instinktivno začutiti, za kar ni učinkovitih navodil – podobno kot pri vožnji s kolesom, žvižganju ali delanju obročkov iz cigaretnega dima. Da so bili nazadnje celo uspešno uprizorjeni, je pravi čudež, saj sem po teatru hodil kot slon, ki je iz rojstne savane pod vodstvom preambicioznega vojskovodje priblodil v podalpsko rastje.

Ko se mi je pojavila ideja za *Hura, Nusferatu*, pa sem se v trenutku zavedel, da to ni iztočnica za prozno zgodbo, saj bi jo ta neizbežno naredila patetično; bila je iztočnica za preprosto dogajanje v fizičnem prostoru ob konkretnih dogodkih, ki razdirajo drug drugega pred našimi fizičnimi očmi. Bilo je kot čarovnija: prostor je zaživel. Iz ene same drobne iztočnice.

Ta je bila pričevanje, na katero sem naletel na internetu – pričevanje matere otroka, ki je umrl zaradi posledic sindroma Dravet, ki ga ima tudi moja hči (gre za nevrološko okvaro, eden izmed vidikov katere je huda epilepsija – manifestacije te sem že prej vpletal v različne zgodbe). Njeno pričevanje je v meni vzbudilo vihar, ki je presegel žanr “resnične zgodbe”;

otrok s to boleznijo namreč lahko predvsem v določenem življenjskem obdobju (ki ga je moja hči hvala bogu uspešno prerasla) v čisto poljubnem trenutku umre – čeprav je najčudovitejše bitje na svetu. Strahoviti opis smrti otroka, tako podobnega mojemu, je v svoji dobesedni podobi (precej zvesto posneti v prvem prizoru drame) dolgo vztrajal z mano in se mi nazadnje v glavi razklal v niz prizorov – v podobo življenja pred njo, ko smo se do zahtevnega otroka vedli v skladu s preživitveno logiko subkulture staršev nevrološko zelo specifičnih otrok, ki je dojemljiva samo poznavalcem, ki so drugačnost teh otrok ponotranjili in sprejeli za svojo – in podobo možnosti življenja po smrti, po kateri ni nič več popravljivo (“Mrtvi so drugačni. Z njimi se ne da nič več zmeniti.”) Svetova stanehno živa in se prepletata – spomin na živo stvarnost in arhetipski svet, v katerem se oče znajde pred sodiščem zaradi umora, o katerem ne zna povedati nič konkretnega. Brani ga – to ga edino lahko odreši – hči sama, za to pa se mora spopadati s sicer dobronamernima mamó in babico.

Tu ni bilo nobene poezije – le živi ljudje, ki lahko s svojo telesno navzočnostjo, izmenjavo in ekspresijo vsaj približno sestavijo vse, kar mi je vzrojilo v glavi. Kot bi se mi odprl čisto nov prostor izražanja. Namesto valujočega principa jezika je zaživela logika dogodkov, prihajanja in odhajanja, izrekov, dejanj, ki presenetijo – še mene samega. Tekst je torej nekakšen obračun z možnostjo radikalnega doživetja, da se dozdevno popolnoma neobvezujoče ravnanje, tako, ki rešuje tvojo lastno normalnost, v trenutku sprevrže v nepopravljivo zaradi nesmiselnega dejstva nepričakovane – ali v svoji možnosti potlačene – smrti.

Odzivi občinstva na branjih *Noferatuja* so me občasno presenetili – ne na mestih, ki jih zlahka pripišem svoji dramaturški naivnosti, ampak tam, kjer je šlo za razumevanje uprizorjene družine kot patološke. Kot poznavalec načina življenja s prizadetim otrokom opisovane družine v nobenem trenutku nisem dojemal kot nenormalne. Družina s hudo bolnim otrokom funkcionira po popolnoma enakih pravilih kot vsaka druga – le da so vse stave v njej povišane. Pri povišanih stavah pa je vedenje na subtilne načine drugačno – čeprav so vzvodi v ozadju čisto enaki kot pri družini, ki živi v sosednji vrstni hiši. Dejstvo, da starši “drugačnih” otrok posvojijo, “dedujejo” njihovo drugačnost v družbi in z njo (samo)ironično shajajo, jih ne naredi nenormalnih – poanta teksta se mi je zdela tako univerzalna, da sploh nisem uvidel, da je nekaj, kar se meni zdi normalno, lahko za koga tudi bizarno oziroma slikovito. Edini razlog, zaradi katerega se mi je motiv epilepsije – ki pa v tej drami ni osrednji, osrednji je motiv nepopravljivosti ravnanja po usodnem dogodku in grozoviti, rušilni občutek krivde – kdaj v prejšnjih zgodbah zdel provokativen, je prirojeni človeški

strah pred izgubo nadzora nad svojim telesom, vedenjem itn. – a vse to je tu predvsem nerelevantno. Je lahko Aleš odrešen? Ima hči to moč? Se lahko v neznosnosti doživetja združi z drugim – ženo in sinom –, ali pa je to neizvedljivo in bo ostal sam? Ni pomembno; vsakdo izmed nas živi s svojim občutkom krivde, z nožem, ki mu ga je ubiti porinil v roko; milost je le, če najdemo zagovornika, ki se bo pripravljen postaviti za nas.

Andrej E. Skubic

Hura, Nosferatu!

konverzacijska igra

Za Kevina Jamesa Richardsona (1997–2003)

OSEBE

ALEŠ – okoli 40 let

NATAŠA – dobrih 30 let

VIDA – njuna hči; njena vloga se menjava med otrokom z epilepsijo, okoli 6 let, z zmernim zaostankom v razvoju, laže gibalno oviranim (ataksična, spastična), in odvetnico, staro okoli 30 let, brez posebnosti; obe vlogi igra ista, odrasla igralka

LUKA – njun sin; 13–14 let

Aleševa MAMA – okoli 60 let

Prostor v igri naj bi bil ločen na dva dela, vendar pregrada med njima ni nujna, lahko je le nakazana oziroma igrana. V enem delu štedilnik in majhna jedilna miza, v drugem delu kavč in manjša mizica, podobna pisarniški. Oba dela imata izhod na domnevni hodnik zadaj.

3.–15. 10. 2007, Krems an der Donau

26.–29. 6. 2008, Ljubljana

1. NAJHUJŠI DAN V ŽIVLJENJU

VIDA sedi na kavču in opazuje.

NATAŠA v kuhinji pripravlja kavo, vstopi LUKA v pižami.

LUKA

Dobro jutro.

NATAŠA

O, dobro jutro. – Danes si pa zgodnji. A nisi danes malo zgodnji?

LUKA

Kaj zgodnji? Saj je dan.

NATAŠA

(si naliže kavo)

Dan za poležavat. A tega ne bomo pri tebi dočakali? Da bi kdaj zjutraj malo poležal.

LUKA

A je zjutraj nujno treba poležavat?

NATAŠA

Nujno ni. – Samo če ima človek mirno vest, pol trdno pa dolgo spi. Ti si priden fant, se pravi, kaj imaš za delat pokonci?

LUKA

Zakaj si pa ti potem pokonci? Saj bi lahko spala danes.

NATAŠA

Daj, ne ti mene. Ko si še premlad. – A je Vida v redu?

LUKA

Spi ko kanon. Lepo diha.

Pavza.

LUKA

Kje je pa oči?

NATAŠA

Oči BI garant še spal, garant, samo nima mirne vesti. Je bil poreden, ker je imel svoje muhe.

LUKA

Zakaj je bil poreden? Saj nisem nobenega dretja slišal.

NATAŠA

(ga pozorno pogleda)

Daj, hecam se, kaj, a se ne smem hecat? Ene stvari je šel rihtat za pot, ker bomo potem en mesec sami, brez očija.

(pogleda skozi okno)

Kaj so za eni črni oblaki zunaj ...

LUKA

A bo danes dež?

NATAŠA

Nima veze ... Mi bomo danes imeli en lep, prijeten dan skupaj. Cela družina. A ne da? Za tvojo sobo bomo šli gledat pohištvo. A se veseliš?

LUKA

(se nasmehne)

Ja. – Ti, mami, poslušaj. Ko bom jaz imel svojo sobo, a bo lahko še zmeraj Vida pri meni spala?

NATAŠA

Zakaj pa pri tebi? – To ni glih fora tega, da imaš svojo sobo. A? – Zdaj bosta imela vsak svojo sobo. Luka, saj moraš imet tudi ti svoj mir. Vsak rabi en svoj mir. Za učit.

LUKA

Saj da Vida čisto mir. Ni meni noben problem.

NATAŠA

Ni noben rekel, da ni.

LUKA

Samo je sedem let stara. A je ne bo strah?

NATAŠA

Daj, daj. Samo da ne bo tebe preveč strah.

LUKA

Daj, mami nehaj, ker nisem več otrok! Ne vem, za koga vidva mene imata!

NATAŠA

Otrok? Bog ne daj. Trinajst let! Eni so pri teh letih že poročeni. Eni že famijijo preživljajo...

LUKA

(nestrpno)

Mami! – Ne seri.

(Nataša utihne.)

A si ti kaj živčna?

NATAŠA

Pa veš, da sem malo res.

LUKA

Saj bom jaz na vaju pazil, ko bo oči v Avstriji. – Pa tudi za take stvari je bolje, da spi Vida pri meni.

NATAŠA

Daj, Luka, nehaj. Ti nisi naspan. Pa to vsi čisto dobro vemo, zakaj. To ni nič slabega, če to priznaš, v teh letih rabiš zadosti spanja. Pa ni fer od očija pa od mene, da moraš z Vido spat!

LUKA

Pa jaz rad spim z Vido! Saj to pravim!

NATAŠA

Rad že spiš, samo ne spiš!

LUKA

Ni res!

NATAŠA

Trinajstletni otroci spijo do enajstih, če jih budilka gor ne meče. Ti NE spiš. Pa rabiš spat.

LUKA

To nima nobene veze! Jaz bi lahko spal, če bi hotel.

NATAŠA

Ma, daj, daj.

LUKA

A hočeš reč, da če bom do enajstih spal, da bo lahko Vida pri meni spala? Da ne bo sama!

NATAŠA

Pa jaz ne morem verjet, kakšne jaz tukaj poslušam. – Če ne bo mene, pol nima nobenega za bit strah, sploh ne Vide. A je Vido sploh kdaj strah? Ona bi še v reko skočila, v momentu, ker je ni strah. Če je kaj problem, potem je to, da nje ni strah. A brez tebe ni pa nič prav? – Pa to ni za verjet! Kdo je kdaj sam, v tej bajti? – Vsi jo poslušamo ves cajt, non stop. Če bi bila jaz ona, bi hotela bit kaj bolj sama. Skoraj ni sekunde, da je ne bi kdo gledal. – Tebi bo oči namalal eno Vido na steno, ko je umetnik. A bo to v redu?

LUKA

Oči je pisatelj, ne pa slikar. – Kaj, a ti resno misliš, da bi lahko po stenah slikal? Ker to bi jaz lahko. – Jaz bi si na steno nekaj naslikal, če vidva pustita.

NATAŠA

Na steno slikat? Kaj bi pa ti rad naslikal?

LUKA

Jaz bi Sedno naslikal.

NATAŠA

Sedno.

LUKA

Ja. To je en ... kakor en planet, samo da ni planet. Tam vmes med Kuiperjevimi pasom pa Oortovim oblakom kroži. Še ful bolj daleč kot Pluton. Pride skoraj tako blizu kot Pluton, potem pa gre spet ven ful daleč ... Dvanajst tavižen let rabi, da pride okrog sonca. Ful po temi kroži, Sonce je za njega ena majhna zvezdica, tako ko za nas Večernica.

NATAŠA

Vesolje bi si slikal na steno?

LUKA

Sedna luta po temi pa mrazu, tako da so ji dali ime po eni eskimski boginji morja. Kao, je bila hčerka od eskimskega boga Angute, pa je toliko žrla, da je doma vse požrla. Še očeta je glodala, ko je spal.

NATAŠA

A mame pa ne?

LUKA

Pol je bil pa oče hud, pa jo je iz čolna v morje vrgel. Ko se je za čoln držala, ji je prste posekal. Iz prstov so ratali kiti pa tjulnji pa mroži, ki jih ljudje jejo, ona je ratala pa boginja morja. – Nora štorija.

NATAŠA

Pa kaj daje oči tebi ene knjige za brat?

LUKA

Ne, saj ne daje. Saj to je na internetu.

NATAŠA

Aja? A seks vam blokirajo, to pa lahko berete. – Pa si slikaj uno Sedno, če bo oči dovolil. On bo ziher za. – Daj, ali te za Vido skrbi, ZDAJLE je sama. Daj, pejdi ti zdaj k njej pogledat, če se ni zbudila. Se bomo mi še o vsem zmenili. Jaz bom pa zajtrk pripravila medtem.

LUKA

A boš jajca spekla?

NATAŠA

Lahko bojo jajca. Jajca pa zdravila moram pripraviti. Samo pazi, da je ne ...

LUKA

... zbudim. Daj, za koga me imaš.

NATAŠA

Samo da veš!

LUKA

Ja, mami, če se Vido na hitro zbudi, kaj se zgodi? – Ko da prvič delam.

NATAŠA

Točno tako, kot si rekel.

(Luka odide. Nataša začne jemati stvari iz hladilnika in jih pripravljati. Vmes navrže:)

Sedna.

Iz offa histerični otroški kriki.

LUKA

Mami! Mamiiii! Umrla je! Umrla je, Vida! Mami, Vida je umrla!!!

Nataša steče ven, topotanje po stopnicah. V kuhinjo stopi ALEŠ, v roki nosi trač revijo. Sede na stol za mizo, naglas bere. Vse se vrti.

ALEŠ

Stekla sem po stopnicah mimo Luke, ki je primrznil na steno nasproti vrat otroške sobe in je govoril: Jaz nisem nič naredil, mami, prisežem, da nisem. Pričakovala sem, da ima Vida napad, mogoče hujši kot ponavadi; včasih je znala postati tudi čisto plava. Pa ni bilo to; bilo je hujše od vsega, kar sem si znala predstavljati. Ležala je na postelji krvava okrog ust, mrzla, črna, zatečena. Šlo mi je na bruhanje, ampak morala sem ostati prisebna. Začela sem jo oživljati, zraven sem pa kričala.

NATAŠA

(IZ OFFA)

Ne, tega mi pa ne boš naredila. Tega mi pa ne moreš narest.

ALEŠ

Nisem je mogla pripraviti, da bi zadihala, vedela sem, da je ni več, vdati se pa tudi nisem hotela. Zapodila sem se do telefona.

V kuhinjo se pripodi Nataša, okrog ust ima sledove krvi. Steče k telefonu.

ALEŠ

Zgrabila sem telefon in poklicala Aleša. Samo kričala sem: Hitro pridi, umrla je, pridi pomagat. Vidi sem spet nekaj časa dajala umetno dihanje, potem pa enako histerično poklicala še taščo, ki živi čisto blizu. Aleš je prišel menda kar hitro, bil je videti nekam zbeغان in je spraševal, ali sem poklicala rešilca. Nisem ga. Vedela sem, da je Vido mrtva. Ni se znala več vrniti nazaj v telo. Aleš je poklical reševalce. Čez nekaj minut sem Vido spustila, ampak Aleš je govoril: Ne, še jo daj!

V kuhinjo stopi MAMA.

ALEŠ

Okus krvi sem imela v ustih. Bil je mrzel, ogaben je bil. Prišla je mama in rekla:

MAMA

O, ne, Nataša.

Objame Natašo in jo objema do konca prizora, čeprav se ji ta poskuša iztrgati.

ALEŠ

Ostati sem morala prisebna, Alešu sem rekla, da je ni več in da naj jo dvigne in da naj jo pocrklja. Tako je naredil, in takrat so prišli reševalci.

Ker je bila smrt na domu, smo morali še čakati, da policijski preiskovalci vse poslikajo, zdravnik je naročil avtopsijo. Lahko sem samo še kričala nanje, da naj odidejo in nas pustijo pri miru. Nazadnje so me prepričali, da morajo Vido odpeljati v mrtvašnico v bolnišnici. Potem je deset dni nisem videla.

Pokopana je bila prvega junija 2006. Do zadnjega počivališča je krsto vlekla kočija s konji, jaz sem jih najela. To bi ji bilo tako všeč.

(Pavza.)

To je bilo res.

Zapre revijo. Zatemnitev.

2. MATEMATIKA

ALEŠ stopi h VIDI, ki ima pred sabo zvezek/mapo.

ALEŠ

Dobro, Vida, zdaj si se pa že malo spočila. A zdaj bova?

(Vida trmasto molči, se zvirra, ozira naokrog.)

Dobro, Vida, glej, saj veš, da če ne boš znala, ne boš mogla it v drugi razred. A ne da, da veš? – Glej: samo to nalogo do konca narediva, potem bova imela pa mir. Cel kup planov imava, kaj bova lahko delala. Lahko se igrava vrtec. Lahko se igrava rojstni dan. Lahko greva ven, na igrišče. Pa mimogrede v trgovino, pa kupiva nalepke.

VIDA

Oči, jaz bi ti nekaj povedala.

ALEŠ

Vida, mi boš potem povedala. Zdaj morava najprej narest domačo nalogo.

Pavza.

Glej, Vida, sej je enostavno! Tele rožice v krogu znaš prešteti. No, daj, poglej, koliko jih je? – Enaa, dvaaa, tri. Tako, tri so. Koliko jih je pa tukaj? – Enaa, dva. Koliko je tri pa dva? A? Vida? Daj, povej. Koliko je tri pa dva?

Tišina se vleče mučno dolgo, nazadnje Vida med oziranjem naokrog postrani pogleda Aleša in mu zapiči svinčnik v roko. Aleš plane pokonci, se zgrabi za roko.

ALEŠ

U, preklet psihotik mali.

(Stoji, bolšči vanjo, potem se odpravi proti kuhinji.)

Okej, potem pa sedi tam. A bi se lahko ti kdaj obnašala malo normalno? A bi se lahko kdaj? – Pa boš sedela cel popoldan, dokler mamica ne pride. Boš ti očija s svinčnikom. Pa razmišljaj, zakaj se ne igrava, zakaj ni igrišča. Pa bomo to videli. – Smrklja mala.

Se usede za mizo v kuhinji, obsedi. Zatemnitev.

3. CHIT-CHAT/FACTI BRUTI

ALEŠ za mizo v kuhinji, VIDA na kavču kot prej. Na štedilniku vre. Tišina.

VIDA

No, pa poglejmo vaš primer.

Vstopita NATAŠA in MAMA, Nataša začne mešati v piskru na štedilniku, Mama gleda.

NATAŠA

Jaz upam, da bo Aleš že doma za cajt za Vido dat spat. Samo ti ne morem garantirat. To so take zelo umetniške zadeve. – Samo za Vido pa zase pol oddevaj, midva bova to imela za jutri.

MAMA

Sem nič ne mudi. Jaz sem samo vesela, da lahko kaj pomagam.

NATAŠA

Samo ...

MAMA

Ko mi tako malo pustita.

NATAŠA

... jaz pa tudi moram kdaj ven.

MAMA

(Vzdihne)

Seveda moraš. – Saj ti ni lahko.

NATAŠA

A da mi ni?

MAMA

Ja, vem, da ni. Pa tudi vem, da ni Aleš zmeraj čisto v oporo.

NATAŠA

Kdo pa pravi, da mi ni v oporo?

Pavza.

MAMA

Ne vem, zakaj iz vsega skupaj on eno tako dramo dela, namesto da bi kaj res pomagal. – Ker meni se zdi, da z Alešem res ni v redu. A si brala uno zgodbo, ki jo je objavil v Poletni zgodbi? O tistih klošarjih?

NATAŠA

Ja, to je njegov stil. Saj si ga zdaj že navajena, menda.

MAMA

Take morbidne stvari piše. Zakaj ne more na stvari z lepše plati gledat? Jaz mu skoz govorim, kdaj bo kaj za mene napisal. Za mojo dušo. On pa se zataplja v neke ...

NATAŠA

Življenje je življenje, Marija.

MAMA

Ma, jaz ne vem, če je to življenje. To je samotortura, ne pa življenje.

NATAŠA

A ti zgleda zamorjen? On ni zamorjen. Ona ima svoje male izhode. Glej, čez en mesec za mesec dni v Avstrijo. – Zadosti ima on svojih izhodov.

MAMA

(zaupljivo)

Kaj pa ti?

NATAŠA

Jaz sem okej.

Mama jo nezaupljivo gleda, a se odloči, da bo nadaljevala v istem tonu.

MAMA

Meni je res žal, da je on tak. Da ne šofira. Da je vse na tebi.

NATAŠA

Saj denar pa domov nosi. Pa zmeraj on kuha. Pa vse nakupi. Pa ...

MAMA

Samo, jaz se tako bojim, da vidva nista srečna.

(Pavza. Nataša jo gleda.)

Pa da še Luka ni srečen.

NATAŠA

Sreča. Ne bi zdaj o sreči. A lahko ti malo mešaš? Se grem obleč.

*Ji izroči kuhalnico, gre v drugo polovico sobe, kjer sta
Aleš in Vida nepremična. Se preoblači, oblači jakno.*

MAMA

(Meša)

Jaz bi rada, da bi bila.

NATAŠA

Sreča je dosti subjektiven občutek. A veš to? Ni objektivne sreče.

MAMA

Kaj si rekla? – Lej, to ti hočem reči: vidva sta krasna starša.

NATAŠA

Kako, če Luka ni srečen? Zdajle si rekla, da Luka ni srečen.

MAMA

Boljših si Vida ...

NATAŠA

Samo Vida je pa srečna.

MAMA

... skoraj da ne bi mogla želet.

NATAŠA

Samo Vida nikoli ne bo tega sveta štekala, hvala bogu.

MAMA

Samo vidva zavračata ta svet. Tak občutek imam jaz. – Kako ne bo nikoli tega sveta štekala? Evo, točno o tem govorim.

NATAŠA

A tebi se zdi, da ga Aleš, recimo, glih zdajle zavrača? A misliš, da je on zdajle slabe volje, po tiskovki od založbe? A ti veš, kaj oni zdajle delajo?

MAMA

Jaz ti o širši stvari govorim. Zdaj ti tukaj praviš, da Vida ne bo nikoli tega sveta štekala? Pa kako lahko tako negativno razmišljaš? Pa misliš, da boš srečna?

Govorita druga čez drugo.

NATAŠA

To ni negativno ...

MAMA

Vidva zavračata normalnost od tega sveta.

NATAŠA

... to je res. Pa ne vem, zakaj bi si to zanikala. – Marija, normalnost je pa sploh en relativen pojem. Samo ne ti meni, da mi nismo normalni. A če Vida ne bi imela napadov, pa ne bi bila prizadeta, bi mi bili bolj normalni?

MAMA

Pa niso svet samo Vidini napadi. – Pa tudi ni samo tisto bluzenje, o katerem Aleš piše.

NATAŠA

Poslušaj, srečen nisi, če živiš v utvari, ampak če realnost vidiš pa se pobrigaš, da jo lahko shendlaš.

MAMA

Svet je tudi kakšen krasen sprehod ob Malem Grabnu na sončno jutro. Pa cvetje. Pa ptički. Pa vonj po kavi. Časopis zjutraj. Svet je ena volja, da vstaneš zjutraj pa rečeš: nekaj se lahko *popravi*.

NATAŠA

(*se vrne oblečena*)

Ptički.

MAMA

Samo se mi zdi – pa upam, da se motim – da se vidva zato matrata, ker se hočeta matrat. Kar je pa zelo narobe!

NATAŠA

(*se šminka*)

Ja, Marija, zelo narobe.

MAMA

Nekaj se bo *popravilo*. To morata verjet. Pa saj vem, da mi sploh ni treba govoriti, da je Vida krasna, pa pametna pa nabrita. Vsak si želi otroka, ki bi imel toliko volje do življenja. Zakaj se vidva utapljata v teh enih genskih analizah, pa travmah pa bizarnostih? Normalno je predvsem to, da se trudiš za priznanje svoje normalnosti.

NATAŠA

A sem kdaj rekla kaj drugega od tega, kar ti praviš?

MAMA

Samo da bi tako delala, pa ne vidim.

NATAŠA

Ja, ti tega ne vidiš. A ti veš, da vsi mislijo, da bi bili na našem mestu bolj normalni, kot smo mi. Mi pa mislimo, da smo mi normalni, samo ena pravila moramo upoštevati. Trenutno nam situacija ni čisto naklonjena, samo kako bi se lahko bolj trudila za priznanje normalnosti kot s tem, da te prosim, da mi otroka popaziš, ko grem na poslovno večerjo? Kje je tukaj *bizarnost*? – O bizarnostih se s svojim sinom zмени, jaz rabim samo praktične stvari.

MAMA

Ti že veš.

NATAŠA

Dajva pustit to.

MAMA

Nisem rekla, da bi jaz bila bolj normalna. Samo normalnost je tisto, kar moramo vsi zmeraj ves čas iskat. Ker nam uhaja.

NATAŠA

(Se vrne, oblečena, v jakni.)

Globoko. – Marija, jaz moram zdaj it.

MAMA

Vida bo zdrava. Ona v bistvu je zdrava. Tako morata to razumeti. In potem vam bo vse fino. Tega si jaz želim. Če Aleš beži v eno boemskost ...

NATAŠA

Seveda je zdrava, nima angine. – Aleš nikamor ne beži. Pred kom? A pred mano? A pred Vido?

MAMA

Ja, saj praviš, da ga zdaj ni tukaj.

NATAŠA

A je tebi res težko, da prideš čuvat?

MAMA

Bog ne daj! Kaj sem pa rekla? Samo pravim ...

NATAŠA

Saj ne bomo več dosti pogosto. Ko bo res nujno.

MAMA

Nataša! Da mi ne rečeš več nikoli kaj takega!

NATAŠA

Zdajle je. Adijo. Spravi samo, prosim, zdaj Vido stran od računalnika, naj si malo možgane zbudi, cajt je, da gre lulat.

(Odide, iz offa:)

Adijo.

MAMA

Ja, jaz ga imam samo rada. Vse vas imam rada.

(Pavza, meša po piskru.)

Vida! – Vidaa!

Odloži kuhalnico, odide. V piskru še naprej vre.

V dnevni sobi se Vida zgane.

VIDA

Dober dan.

Aleš za kuhinjsko mizo se ne zgane, tišina.

VIDA

Jaz sem Vida Petrič, vaša zagovornica.

Pavza.

Ker menda nimate sredstev za zagovornika po svoji izbiri, imate pravico do ... mene, v bistvu. Kar ni katastrofa, na srečo. Bi lahko bilo slabše. A mislite, da bova v redu skupaj orala?

Pavza.

Upam, da bova. Bi jaz samo, če nimate nič proti, zdajle par dejstev preletela ... Vi se pa oglasite, če vam kaj ne bo prav.

(Bere.)

Sodi se vam zaradi umora 42-letnega Vida Petriča. Takole: junija je na Lepodvorski 3 v Ljubljani soseda Marjeta Prijatelj hotela odnesti Vidu Petriču kosilo, kot je to občasno počela. Umorjenca je našla ležati na tleh njegove kuhinje v mlaki krvi s poškodbami po vsem telesu, še največ po glavi. Obdukcija je pokazala, da je umrl zaradi izliva krvi v možgane, kot posledice večkratnih topih udarcev najbolj verjetno z glavo ob tla, med peto in deseto zvečer prejšnjega dne.

Osumljena je 32-letna Ivanka Poredoš, brezdodka, ki je pri umorjenem občasno živela, a je ta dala izjavo, ki so jo potrdile tudi druge

priče, da ste bili 28. junija zvečer zadnja oseba v stanovanju Vida Petriča ... vi. Ona je stanovanje zapustila, ko je zaslišala, da se prepirata, ker pri tem "ni želela biti navzoča". Policija vas je aretirala 30. junija ob 17.45 ... na domu.

(Ga pogleda.)

A ti podatki držijo? – Ste bili 28. junija okoli šestih zvečer pri Vidu Petriču v stanovanju? Kaj se je tam dogajalo?

Pavza.

Gospod Petrič, jaz sem tukaj zato, da vam pomagam. Ne da vam kaj težim. – Samo to bo bolj težko, če ne boste malo sodelovali. – A je bil še kdo drug v tistem času tam?

Pavza.

Veste, gospod Petrič, sodni postopek je zapletena stvar, ima ena taka pravila, ki jih vi ne poznate. Ker niste za to šolani. Zato sem tukaj jaz, da zastopam vaše interese na tak način, da bova mogoče lahko kaj dosegla.

(Pavza, potem tiše, zaupljivo:)

Gospod Petrič, a bi vi zdaj radi s kom stopili v stik? S kakšnim svojcem?

Pavza.

A vi veste, da zunaj na travnikih že začenja vse cveteti. Na travnikih so trobentice, vijolice pa ranjak, marjetice sploh niso nehale cveteti, ko je bila taka mila zima. To nobenega ne pusti hladnega. A bi vas to zanimalo videt? – A bi šli z mano na en sprehod? – A bi šli z mano na en pir? A bi šli na dva? – Gospod Petrič?

Aleš bolšči predse. Zatemnitev.

4. JUTRO

ALEŠ na drugi strani sobe v kuhinji. VIDA na isti kot prej, pri njej je NATAŠA, ki jo oblači. Vida je očitno povsem infantilna, hiperaktivna, njeni gibi so rahlo spastični. Ko ji mama natika nogavice in vleče gor trenirko, se zvija na vse strani in prijema zdaj ta, zdaj oni predmet.

NATAŠA

(vpije)

Vida, nehaj! A bi lahko bila ti eno sekundo pri miru?

Vida zgrabi okroglo ogledalce in se gleda vanj. Ko ga odloži nazaj, se to prevrne in skoraj pade na tla, Nataša ga ujame.

NATAŠA

Ne, tega mi pa ne boš naredila. Vida, to bo kaznen!

ALEŠ

(utrujeno)

Pa daj, no, ni se ti treba tako dret.

NATAŠA

Samo ti mi še tiho bodi! A ne znam svojega otoka zrihtat ali kaj?

ALEŠ se obrne k štedilniku, kuha kavo poleg Natašine, ki se že kadi iz skodelice na mizi, poslušša dogajanje, kot da je v sosednji sobi.

NATAŠA

A bi se lahko ti za eno sekundo umirila? A bi bilo to preveč komplirano? Koga pa pri šestih letih še mama takole oblači? Glej, kaj delava. Tako je, kot da bi hobotnico oblačila. A si ti ena hobotnica?

VIDA

Ne, nisem hobotnica.

NATAŠA

Ja, pa si, ja, pa si! Ti si ena hobotnica. Ti si mamina hobotnica.

VIDA

Nisem mamina hobotnica!

NATAŠA

A imamo zdaj nogice v nogavičkah? Ajde, šibaj zdaj, za mizo. Šibamo!

Vida priteče na drugo stran sobe v kuhinjo, za mizo, začne pohlepno jesti. Za njo pride Nataša, Aleš jo gleda.

ALEŠ

Pa saj veš, da če se dereš, ona rata samo še bolj živčna, pol se pa čisto vase zapre, pa itak ne ve več, kaj ji govoriš. Saj veš, da si ne zna pomagat.

NATAŠA

Saj vem, saj vse vem, dragi. Mi ne moreš nič novega povedat! Jaz sem slaba mama.

ALEŠ

Ne, nisi slaba mama ...

NATAŠA

Samo ne se mi not mešat. Imava midve svoj sistem.

ALEŠ

Ko da je vsako jutro prvič.

NATAŠA

(se zastrmi vanj)

Okej. Jaz sem vsako jutro živčna. Imam pa vsaj slabo vest pol. Kako si pa ti tako blazno na izi, ko vstaneš? – Zato, ker lahko do takrat že sam kavo piješ pa cajteng bereš v praznem stanovanju. Kaj si zdaj pokonci? Petnajst čez sedem je, komaj!

ALEŠ

A sem na izi? A veš, kako je to, ko vsako jutro takole dretje slišiš v posteljo?

NATAŠA

Kako vsako jutro? Saj je pridna, zadnje čase. Ta teden je danes prvič.

(Aleš pomenljivo molči.)

Če te pa dretje moti v postelji, bi se dalo pa hitro zrihtat. Bi ga bilo ziher dosti manj, če ne bi ti spal! Če bi ti kdaj takole, na primer zjutraj tamalo pedenal!

ALEŠ

Ja, to.

NATAŠA

Samo da ne bi bilo pol tvoje dretje, slučajno?

ALEŠ

Ja! Bom jaz zjutraj vozil v vrtec! Izpit za avto, zdajle! Bomo imeli še enega! Čisto premalo pleha spodaj pod blokom!

NATAŠA

Pa kdo govori za še en avto?

(Strmita drug v drugega, pavza.)

Daj, pomisli recimo. Kaj zdajle Vida v naslednjih minutah rabi? Kaj bi lahko ti zdajle naredil? Pa da ti jaz posebej ne govorim?

Strmita drug v drugega. Čez čas se Aleš zgane, vzame s kuhinjske poličke pladenj, poln škatel zdravil. V tarrilnico začne metati različne tablete. V nadaljevanju jih počasi zdrobi, potem pretrese v žlico, pripravi kozarec vode. Vida medtem jé, se zraven neznansko zvija, okrog ust je vsa umazana. Nataša vzdihne, gre proti radiu, ga prižge. Pomirjujoča glasba.

NATAŠA

Hvala.

ALEŠ

Daj, jej lepo, Vida, kaj se ti je treba takle zvirat. Danes je športni dan v šoli. Boš tam migala. – Pa reči, da oči pa mamica dovolita, da plezaš!

(Oba jo opazujeta, kako jé.)

Danes bosta bolj pozni za kosilo, menda?

NATAŠA

Ja, po šoli je glasbena terapija. Te bom poklicala. Danes je še tazanjanja poskusna, pol se pa za individualni program dobimo.

ALEŠ

Pa se tebi zdi, da bo za kaj?

NATAŠA

Jaz ne vem, če bo kaj, samo tamala pa uživa. Mene šefica ne pusti zraven. Se mora Vida sama emocionalno izražat. Kot da ji to kdaj kdo lahko omeji.

ALEŠ

(jo pomenljivo pogleda)

Kaj pa ona pravi?

NATAŠA

Za zdaj nič dosti. Samo iz sobe se slišijo blazno bizarni zvoki, nabija tamala na vse živo kot ubrisana. Tam nekaj vmes med The Stroj pa Sinička se je usedla. – Mislim, res, se jo splača peljat, samo da to slišiš.

ALEŠ

(se nasmeji)

Bom res enkrat šel zraven.

Pavza.

NATAŠA

Bom pa zmatrana. Bi mi pasala ena masaža zvečer.

ALEŠ

Jaz imam eno varianto za danes zvečer ...

NATAŠA

Aja?

ALEŠ

Me je Primož klical. Pa še par folka ...

(Nataša molči. Aleš previdno:)

Samo se mi ne ljubi kaj dosti.

NATAŠA

Zakaj pa ne bi šel? Da ne boš skoz doma stacioniran.

ALEŠ

Mah, nima veze... Ali sem pa s familijo.

NATAŠA

Ja no, ti se moraš odločit.

ALEŠ

Ja, sem rekel, da bom s familijo! – Saj si rekla, da bi ti ena masaža pasala? Pa kakšno buteljko imamo tudi doma, mi ni treba za razvrat k Primožu hodit ...

NATAŠA

Daj, ne boš tukaj buteljčk pil, pejd med folk. Itak si se zabubil doma, ko en socialni retard ...

Vstopi LUKA.

LUKA

Dobro jutro!

ALEŠ

O, dobro jutro, mladi mož!

NATAŠA

Luka, daj si vzemi kaj za jest, ker smo pozni.

Pavza, Luka si jemlje stvari iz hladilnika.

ALEŠ

Luka, tvoja sestra bo muzkontarica, menda.

LUKA

Kaj bo pa za en inštrument igrala?

ALEŠ

Vida, kaj boš igrala?

VIDA

Vse.

ALEŠ

Vida bo Rok Golob.

VIDA

Ne golob. Bom imela svojo muziko.

ALEŠ

Ja, seveda, da svojo. Ko jebe imitatorje!

LUKA

Daj, pazita, kaj govorita pred njo.

NATAŠA

Tako, Vida.

LUKA

Jaz bi pa električno kitaro špilal. – Samo res.

NATAŠA

U, Vida!

VIDA

Ne, bom JAZ kitaro igrala. Bom igrala Avsenike.

ALEŠ

Avsenike? Pa ni treba, da si tako retro. Saj je fajn tradicija, samo ...

(Ujame Natašin pogled.)

Ne, saj se hecam. Najprej tradicijo, itak. Evo, bojo gibalno ovirani plesali v Na zdravje! To je tudi avantgarda!

NATAŠA

Kaj, a bi ti res kaj špilal, Luka? To je pa nekaj novega.

LUKA

Ja, saj sem rekel. Mare me je malo učil. On bi s svojim bratom delal bend. Ful sta obadva huda.

ALEŠ

Samo *električno*? Pa ne bi vseeno s čim malo bolj tihim začel, za vsak slučaj? Da ne rabi feršterkerja ali da ne da več kot šestdeset decibelov od sebe?

NATAŠA

Ja, samo, da imaš ti mir.

ALEŠ

Ne, saj jaz sem tiho.

LUKA

Daj, saj sem samo ...

ALEŠ

Ne, saj je vse v redu! – Špilaj ti! Kaj si ti kriv! Malo sem z enim koščkom možganov pomislil na zdravo pamet vseh ljudi tukaj v bajti, pa še kot čisto zajebancijo sem rekel.

(Nataša je nervozna, a raje molči.)

A sem kaj takega, obvezujočega rekel? A ni bilo štos? – Saj sem čisto tiho!

VIDA

Mama! Oči!

ALEŠ

Kaj je, ljubika?

VIDA

(Očitno je hotela samo pritegniti pozornost, ne ve, kaj reči.)

Ah...

ALEŠ

Bom jaz šel na glasbeno terapijo. Bom jaz tam igral na harmoniko, mi bo čisto pasalo. Pa na pipec pa na količek.

NATAŠA

Ja, boš ti igral, ja. Bravo. To bo dan.

LUKA

Jaz ne bom nič igral. Pejta vidva nekam.

Odide. Pavza, Vida jé.

ALEŠ

Samo tako, da veš, če bi jaz samo na to mislil, da bi imel jaz mir, pol bi to tudi kako drugače zgledalo.

NATAŠA

(ga pogleda, potem odide; s hodnika:)

Aja? Kako bi drugače zgledalo?

ALEŠ

(po neodločnem premoru)

Bi to drugače zgledalo, nič se bat.

Odide skozi druga vrata. Vida ostane sama, jé, se neznansko packá. Počasna zatemnitev, medtem se iz offa sliši glasno Natašino govorjenje.

NATAŠA

Ti samo eskiviraš v une svoje zgodbe. Kakšne zgodbe? Samo zmišljuješ si ene poceni trike, grozne štorije, samo eno nasilje zadnje cajte. Ždiš pa doma, kot mona. Kot da si kaznovan. Če greš ven, pa samo piješ. Tekste izrezuješ iz medijev, kao, jezikovni artefakti. Nova semiotična poetika. Pa jemlješ Vidine stavke. Pa delaš montaže s teksti. Če mene to vprašaš, to meni pomeni, da ti že sto let nisi nič dejansko novega napisal. Nekaj iz sebe. Samo en horror sestavljaš, ki je itak že, pa smo vsi not v njem. *Pa kaj pol?* – Ne jebemo mi imitatorjev? Pa koga ti jebeš? Mene ne jebeš! S temi svojimi teksti! Pa s čim drugim tudi ne! Pa koga ti sploh jebeš?

5. ČASI TEŽKIH PREIZKUŠENJ

VIDA pije kavo, z NATAŠO in MAMO, ki govorita izmenično, kot ena oseba.

VIDA

Tega jaz ne zastopim. – Tudi bev ali pa mev noče reč. A si to predstavljaš?

NATAŠA

Eh, kako jaz to poznam! – Samo kaj bi rada, si se za take odločila, ko si izbirala, kaj bi v tem življenju rada.

VIDA

Ja, ne vem, če glih za take.

MAMA

Samo je ta folk poživinjen, da ne boš mislila.

VIDA

Saj niti ne zgleda poživinjen. Samo tiho je. Tiho je, kot da ni Slovenec.

NATAŠA

Pa to veš, da je on bivši umetnik?

VIDA

Bivši umetnik? Ne ga biksati?

NATAŠA

Pisatelj. Dramatik!

VIDA

Ti pa več veš o njem ko jaz. Pa naj bi bil moj, kao.

NATAŠA

O-o-o, punca, on je moj. Ti ga zagovarjaš, jaz ga bom pa obtožila. Moj je. Zato to vem. – Samo je res, bivši pisatelj. Je tudi nagrade dobival, svoje cajte – bi vedela, če bi več brala. *Sic transit gloria mundi*. Je čudno, da nas niso obtožili za omejevanje umetniške svobode, ker ga imamo tukaj.

VIDA

Bivši pisatelj. Ma, ne mi reč. – To bi bilo v knjižnici malo za pogledat.

MAMA

V knjižnici?! Pa to sem za zafrkancijo rekla! On ni zaradi knjig not, tudi če bi lahko bil, mogoče. Ker so une zgodbe res grozne, že takrat – same ene čudne stvari.

VIDA

Ne, samo, mislim ...

MAMA

Ker imaš ti hujše probleme kot to, če že greš na njegovo osebno prezentabilnost. Tip se je ločil, petnajst let nazaj, ženo je totalno spravil ob živce, kaj jaz vem, ga je dolgo zagovarjala, saj veš, uno, pred drugimi, na noter pa sami problemi, dokler niso enkrat res napočile... neuskladljive osebnostne razlike. – To je tako kot v politiki odstop iz osebnih razlogov.

VIDA

Ne, samo to mislim, da je v redu tistemu človeku, ki ga zastopaš, zlest pod kožo. Mu zvohat dušo, če hočeš. Dodana emocionalna vrednost.

NATAŠA

Dušo vohat! Pa ne njemu, jao! Kaj je tebi?

VIDA

Ja, dobro, ti si izbirčna, samo takle mamo! Kaj, a misliš, da sem jaz *new age*? – Če misliš tako kot on, so ti tudi kakšne druge fore jasne kot pa une zljajnane. Znaš videt kakšno stvar, ki je še on ne. To je prednost. Samo še vi tožilci padate na zljajnane fore, sodniki ne več, v teh cajtih, zato pa toliko primerov zgubite.

NATAŠA

(*se posmehne*)

V teh cajtih še sploh. – Ta tip je zjeban, a to zastopiš? Čisto banalno zjeban, ne tako kul. Ne pa toliko zjeban, da ne bi bil sposoben kakšnega drugega še bolj zjebat, in enega je. To je stoprocentno. Imamo pričevanja, eno iz samega dogodka, za motive se pa tudi še nabira. Bomo imeli tudi DNK, če je treba. Ne se tukaj izmikati pred realnostjo, punca, on je *ad acta*, to imaš za izhodišče.

VIDA

Saj vem. Saj nisem rekla, da ni. Ali pa tudi ne? Mi še ni svoje verzije povedal, je ves skrivnosten. Pa: zakaj? Evo, ajde, tega pa tudi ti še ne veš.

MAMA

Zakaj ... V čem je pa to važno? Vse bomo na koncu zbrali. A je za Petriča to kaj važno? On je pokojni!

VIDA

Ti pa Petrič ... Kaj pa če je bil on kriv? A so angelčka po glavi?

MAMA

Eden *je* kriv. Pa to po moje ni Petrič! A tebe zanima, kakšen človek je Petrič? – Lej: ko je bil majhen, je živali mučil. A češ pogledat tukaj? Z enim sošolcem, dosti nižje inteligence od sebe, to bi rekla, je iskal slepce pod kamni na šolskem športnem igrišču, pol sta jih pa ciljala z žepnim pipcem, tekmovala sta, kdo jih bo bolje zadel pa na tla pribil, najprej eden, pol pa drugi. Dokler niso nehali migat. Pa veš, da je zmagoval? Dokler ju niso sošolci zalotili ... A veš, kakšne sta slišala? In on je na koncu enemu sošolcu, enemu svojemu najboljšemu prijatelju, ki ga je hrulil, rekel: ma, ti tega ne razumeš.

VIDA

(nejeverno)

Od kje ti vse to veš?

NATAŠA

A se ti zajebavaš? Kdo na teh koncih pa ne ve o vsakem vse ...

VIDA

A razen mene?

NATAŠA

Saj ti tudi veš. Če se malo potruдиš... – Samo, ti kar vohaj. A diši kaj po potici? Po sveže zaliti cvetlični gredi? Po sončnem zahodu na petek zvečer? O bože, bi ti njegove knjige brala! Daj, beri knjige! Literatura izboljšuje!

(Vstane.)

Lej te osebe! Te umetniške forme! Te konstrukcije! Lej ta jezik!

VIDA

Ne jezik!

MAMA

A ti povem jaz kakšen povzetek?

VIDA

Zakaj me tako rada nekaj v nič devaš?

NATAŠA

(osupla)

Jaz tebe v nič devam?

VIDA

Saj si rekla, da tudi jaz vem.

MAMA

Seveda veš. Saj glih to.

NATAŠA

A rabiš res potem te ene zblojene zgodbice, da se spomniš? Zgodbice, ki si jih je on izmislil? Dejstva poglej.

VIDA

Samo vsako dejstvo je zmeraj zgodba. Kako to ...

NATAŠA

A, ja. Ti si pristašica tega: res je naredil težko sranje, ampak je imel težko otroštvo, foter ga je pretepal, psa mu je avto povozil ...

VIDA

Se pravi, ti misliš, da to ne bi mogla bit ti.

MAMA

Jaz! Evo, samo še to!

Pavza.

VIDA

Ti mene res v nič devaš. – V življenju se ogromno enega zgodi!

MAMA

To imaš pa čisto prav.
Z Natašo vstaneta.

NATAŠA

Moram it. Imam zdaj jaz enega, ki se mu je zgodilo, da je svojega očeta ustrelil. Ej, koliko človek enih zanimivih ljudi sreča.

VIDA

Zakaj?

MAMA

Ja, bog ve? Če jaz zastopim, se je naveličal z njim kregat. Pa en denar je bil, samo dobro, to je itak samo tako, za senat. Gospa zagovornica, v življenju se ogromno enega zgodi, mi moramo pa to gledat. Glavno je, kontrole ne zgubit.

NATAŠA

Preberi si ti svoj spis, dobro, mogoče je pa tudi tam kaj. Ne vem, kaj ti iščeš. Mogoče ga je mama enkrat imela rada? V kakšnem trenutku?

MAMA

Če ni to še huje. – Se vidimo!

NATAŠA

Se vidimo!

Odideta.

VIDA

Se vidimo!

Zatemnitev.

6. PIKNIK

ALEŠ, NATAŠA, VIDA, LUKA in MAMA sedijo na tleh, torba, sendviči, sok, pivo, piknik, jejo in pijejo. Aleš je že malo pijan.

VIDA

(iznenada)

Jubiii!

NATAŠA

Vida, reče se: jupii, ne jubii.

Aleš Vidi obriše usta, jo nagajivo poljubi na čelo.

MAMA

Je fino tukaj, a ne, Vida?

Vida se obrne proti njej, se nepremično zastrmi v njen pulover. Pulover ima droben, kontrasten vzorec. Vidi potrepetajo veke.

NATAŠA

(zavpije)

Vida! Ne gledat! Stran poglej!

Aleš Vidi zakrije oči, Vida se zdrzne, pogleda stran.

VIDA

Saj nisem gledala.

ALEŠ

Pa, a ti tudi nikoli ne pomisliš, mami.

MAMA

(si ogleduje svoj pulover)

A to? Pa saj je čisto v redu ...

ALEŠ

Kurac je v redu.

MAMA

(užaljeno)

Ma, no ... Daj malo pa tudi pazit na eno formo.

ALEŠ

Jaz pazim na formo. Forma ne sme bit mrežasta, ker če se Vida zagleda v mrežast vzorec, ji možgani začnejo delat bzk bzk, pol jo

imaš pa v deset sekundah na tleh, ko brejkdenserco! To je forma!
A ne moreš malo pomislit?

Nataša ob tem kreganju uživa. Mama sleče in pospravi pullover, obleče anorak.

MAMA

Ni treba tako govorit. Pred njo.

ALEŠ

Tako pa še sploh ne.

MAMA

Kaj, a jo zdaj že spet bolj moti?

NATAŠA

Marija, nikoli je ni manj motilo.

MAMA

Pa saj sta rekla, da ni nič ...

ALEŠ

Saj ni nič takega, ni treba iz tega scene delat, samo, ja, mami, to je tako, kot sva rekla, da ni njen EEG na pregledu nič posebnega. Ti si pa razumela, kot da je normalen. Midva sva pa mislila, da je pač tak kot zmeraj, počasen pa da se mu kolca.

(razločno:)

Nič bolj posebnega kot ponavadi, mami.

VIDA

Zakaj se EEG kolca?

ALEŠ

To se samo tako reče, ljubica. V resnici se mu ne kolca.

VIDA

Zakaj se tako reče?

MAMA

Jooj, kako je lep dan.

NATAŠA

A ne da, a ni topla jesen?

VIDA

Zakaj se tako reče?

ALEŠ

Ja, nekaj moramo reč, ljubica. Ne moremo bit kar tiho. – Aneda, je lep dan, mami? Samo iz tvojega puloverja Vidi v glavo strele udarjajo.

MAMA

(potihem)

Tako sta vidva črnogleda ...

NATAŠA

Babi, nisva midva črnogleda. Samo prilagodit se je treba.

ALEŠ

Če ne veš, se pa ne sekiraš, to je pa tudi res.

MAMA

Jaz ne vem. Jaz vem, kolikor mi vidva povesta. Tisto, kar jaz vama povem, da bi vse možnosti poskusila ... Tistega pa vidva ne slišita.

ALEŠ

Kako ne slišiva? Mami ... dvoje tvojih alter variant smo sprobali.

NATAŠA

A ne bi zdaj malo pustili to?

ALEŠ

Saj veš, kako je bilo to fajn? Ti alter zdravniki ... Sem jaz rekel tipu: ona ima napako v hardveru, napako v zgradbi celice, a se da to kako kompenzirat s tem vašim neortodoksnim znanjem, jaz sem za vse odprt danes. Pa on meni pravi: ja, bomo dodali dobro energijo ... On bi v napeljavo, kjer so vsa stikala razštelana, dodajal še eno energijo ...

NATAŠA

Pa to samo zgleda, da on toliko ve o elektroniki.

ALEŠ

Njo že tako od viška energije po tleh meče!

MAMA

Jaz samo pravim ...

ALEŠ

Še dobro, da je itak samo veter z rokami okrog nje delal pa kasiral, je bilo še najmanj. Ali pa tisti homeopat? "Moja zdravila so skoraj zastoj, osemdeset evrov morate zato za flaško plačati, ker so mene v prejšnjem režimu toliko znanstveniki zajebavali." Dal je eno kapljico v flaško pa zraven vodo iz pipe natočil, čista magija. Tistega živega srebra je že itak v vodi iz pipe več kot pa v tisti njegovi flaški.

MAMA

Jaz samo pravim ...

ALEŠ

Samo to ti pravim: dajmo malo paziti, kaj delamo pa kaj oblečemo, nič več. Vido je pač treba gledati, ko je pa za to poskrbljeno, se pa lahko fajn imamo na pikniku!

NATAŠA

(Luku in Vidi, spodbudno)

Ja, koliko se fajn imamo! A ne?

LUKA

(ironično)

Ja, mami.

ALEŠ

Midva sva pa črnogleda!

MAMA

Dajmo zdajle to malo pustiti. A prav? A ni preveč lep dan?

(Pavza, Aleš strmi stran.)

Kako pa kaj tvoja kitara, Luka? A že znaš kakšno zašpilati?

LUKA

Ma, zdaj se še učim ... Samo kar delamo. Svoje komade.

NATAŠA

Luka vztraja, a ne, Luka? Luka ne vrže puške v koruzo. Kar takoj pa ne.

VIDA

Luka ima puško, mami!

NATAŠA

Nima Luka puške, ljubika. A si že pojedla? Daj se malo obriši.

VIDA

Ker je Luka lovec!
Se briše.

ALEŠ

Nima Luka puške, ljubika, hvala bogu. Glih še živo municijo v stanovanju rabimo. – Samo kitaro ima. Pa žaga po njej ... ko Hendrix.

VIDA

Kaj je to hendriks?

LUKA

Itak, da žagam. A nisi ti tudi, ko si imel bend? A ti ni všeč?

NATAŠA

Ljubika, Hendrix je en muzikant.

ALEŠ

Luka, ti super špilaš. Če bo kdo kaj drugega rekel, ga bom na gobec. Jaz sem ponosen nate. Moj sin šiba pank.

MAMA

Pank?

NATAŠA

A ti še nismo povedali? Luka bo v bendu. Z enim sošolcem pa njegovim bratom.

ALEŠ

Šibali bojo pank. Zakaj nisi kitare s sabo na piknik prinesel? Bi za babi uno zašpilal:

*Bil sem normalen, v šoli mi je šlo,
Zdaj sem pa panker, in mami je hudo!*

NATAŠA

Bi se babi malo zavrtela s svojim sinom tukaj po travi, v spomin na dvajset let nazaj.

MAMA

Jaz imam tak občutek, ko da se tukaj iz mene norca delajo. Samo to je meni čisto vseeno. Ker imam tukaj vnučke.

(Se skloni proti Alešu.)

Lahko bi pa tudi ti malo manj pil.

(Aleš utihne, jo zgroženo pogleda. Vsi so že pojedli, mama vstane, brezbrizno:)

Dobro. Kdo je zdaj rekel, da gre z babi v gozd po gobe? Kdo bo gobo najdu?

VIDA

Jubiii!

MAMA

(proti staršema)

A tisto za napade prekinjat je v torbici? Da ne bosta rekla, da na nič ne mislim.

NATAŠA

V hladilni torbi so.

MAMA

Če bo kaj narobe, bo že Luka sem pritekkel, a ne da? Samo bomo samo tamle za drevesi. Ne gremo daleč.

NATAŠA

Ne, ne, kar pejte. Saj midva bova skoz tukaj, ne bova šla nič ple-sat.

VIDA, LUKA in MAMA odidejo. Pavza.

NATAŠA

Dobro nam gre. A veš ti to? Dobro nam gre.

ALEŠ

Ja, včasih kar malo pozabim. To imaš pa prav.

NATAŠA

Si jih ji pa končno enkrat malo napel ...

ALEŠ

(zbežano)

A ja? A se ti zdi?

NATAŠA

(zaljubljeno)

Mi je fejest, če se malo za svojo družino postaviš. – Veš kaj, ti lepotec moj... Da v bistvu ni razloga, da se midva ne bi začela malo bolj zanašat tudi na kakšne bejbisiterje. Malo ven hodit, med ljudi. Saj zna babi fajn z njo, če ji vse poveš. Pa Vidi tudi paše, malo spremembe.

ALEŠ

Če ji vse poveš. Drugače pa kar vse pozabi pa je vse krasno. – Mislim! Ignoranca je njena modrost, potem bi pa pamet solila. Te vizije sreče! Pa tega ni konec! Že pet let, pa se ni skulirala, še živi v oblakih. To je še hujše, kakor pa tisti: kako ste vi brezobzirni do tamale, tako ubogo je pa ja treba crkljat crkljat crkljat, ji pustit, da je drugačna ... – Filozofirat pa zna.

NATAŠA

Ja, kot da ti ne.

ALEŠ

Pa take malenkosti, mislim! En pulover, samo ne, ne more si zapomnit ...

NATAŠA

No, saj gre tudi meni na živce, samo kaj. Da bi štekala, to sem jaz

že itak odpisala. Bi pa rada pomagala, to je pa res. Bi rada bila več zraven. Kolikor more!

ALEŠ

Saj ni treba, da vse šteka. To je meni že zdavnaj jasno, da živi v enem svojem svetu. Gospa, pa kofetek v Intersparu vsak dopoldan, pa abonma ... Saj bi ona rada bila več zraven, samo, kako ji boš to pol turil? Pol pa, ko se dejansko enkrat nekaj zgodi, ko tamalo rutinsko vrže, je pa še cel teden v depri. Pa: ojoj, ubogi naš cukrček zlati, kako je bila plava ...

NATAŠA

Daj nehaj. Malo bodi tiho.

(Pavza.)

Daj sem roko.

(Aleš jo prime za trebuh.)

Ti, a veš, kaj mi je zadnjič rekla? Je rekla, da bo dosti jedla pa da bo imela velik trebuh, pa da bo rodila dojenčka.

(Aleš se smeji.)

Sem ji rekla, da otroci ne ratajo, če dosti ješ. Pa je pol rekla, če ratajo, če malo ješ. Pa da bo malo jedla.

(Se smejita.)

Samo pol pa hvala bogu ni več kaj dosti spraševala.

ALEŠ

Bi pa mogoče morala ti sama ponudit, da ji kakšno življenjsko resnico razložiš. Ti, ki si kompetentna.

NATAŠA

Za kaj sem kompetentna?

ALEŠ

Drugače nam lahko še anoreksična rata. – Ja, za vse pomalem, mislim.

(Pavza.)

A bomo pol imeli vnuke!

NATAŠA

Ja. – Take male osebe z Dravet sindromom bomo imeli! Eno četico.

ALEŠ

Ja, midva bova v penziji, babica pa dedek, kakšno tako malo romantično komuno za samopomoč bomo imeli nekje v zelenju, bomo gojili jabolka pa breskve ...

NATAŠA

Pa svoj domač bio topamax pa stiripentol bomo kuhali.

ALEŠ

V tavelikem kotlu! Pa travarico bomo kuhali, svojo domačo, za turistom prodajat. Tonik-klonik!

NATAŠA

Ja, moraš zmeraj zraven vrinit kakšen alkohol. – Daj mi moj kozarec! – A veš, kako ste mi bili zadnjič všeč, na unmu žuru pri Primožu. Tega ti pa še nisem rekla.

ALEŠ

Aja?

NATAŠA

Tam ste stali v tisti kuhinji, za unim šankom, ste mešali v piskru pa modrovali, z glaži v rokah, o enih začimbah. Pa ti v unmu novem puloverju, tistem tazelenem ...

ALEŠ

Opaa! Pazi, nas boš morala še domov peljat.

NATAŠA

(koketno)

Ne, saj ni treba, da sem pijana, da ti dam kdaj kakšen kompliment. Si fejest zgledal. Me tri smo sedele v dnevni za mizo pa smo gruntale, kakšne fejest dedce smo si najdle. Koliko smo imele srečo.

ALEŠ

Fejest kuharje.

NATAŠA

Take, seksi kuharje. Saj ne vem, koliko unadva Primoža res kaj dosti kuhata, samo sta tudi fejest.

ALEŠ

Ja no, vsaj hranim dobro, če sem že za vse drugo tako malo zraven.

NATAŠA

Kako misliš, malo zraven? Saj nisi malo zraven.

ALEŠ

Ma, ajde ...

NATAŠA

Zakaj ima Vida tebe raje kot mene? Tako malo že nisi, da te ne bi opazila.

ALEŠ

Ja, ona že.

NATAŠA

Jaz pa tudi, veš, jaz sem preprosta ženska, samo da so moje seksualne potrebe zadovoljene, pa se režim.

ALEŠ

Ja, samo ve ženske ste preprosta bitja, mi smo pa dosti kompleksni.
Ji smukne z roko pod majico.

NATAŠA

Opaa! Pa ne zdajle.

Se smejita. Iz offa se zasliši vpitje.

VIDA

Goobaaa! Goobaa!

MAMA

Vida je že najdla eno gobo!

VIDA

Goobaaa!

LUKA

A ti veš, kaj je to za ena goba, Vida?

VIDA

Lisiiiičkaaa!

NATAŠA

(se dvigne, ga zgrabi za obraz, poljubi)

Ma, ti si moj. Ti si tako moj! A veš ti to?

Nataša vstane, koketno steče v gozd za drugimi. Aleš obsedi, nenadoma je strašansko utrujen.

7. IVANKA

ALEŠ kot prej. Vstopi VIDA z mapo, polno papirjev, se usede v drugem "prostoru" – če je Aleš v "dnevni sobi", je ona za kuhinjsko mizo. Gleda v papirje.

VIDA

Gospa Poredoš je v preiskavi dala izjavo, samo zgleda, da bo težko še kaj drugega od nje zvedet ... Je rekla, da sta tisto jutro vstala ob sedmih, spila kavo pa še liter vina. Naprosjačila še za liter, ga spila, za kosilo pojedla kruh pa konzervo sardin. Menda ste bili videt raztreseni pa niste kaj dosti govorili. – Tako kot zdajle! – Pol ste šli vi spat, ona pa po cigarete. Po poti je srečala ... Petriča.

(Pavza.)

Gospod Petrič, lahko mirno kadarkoli vskočite, daste komentar, tudi če je trivialno, kakšno kontradikcijo izpostavite. – Gospod Petrič jo je povabil domov na vodko, samo gospa Poredoš ni hotela sama, zato sta se zmenila za pozneje. Vrnila se je domov in vam rekla za povabilo. Šla sta k njemu, tam pa se je po kakšni uri, ko je zmanjkalo vodke, vnel prepir. Gospa Poredoš je bila na stranišču in ni mogla razločiti, za kaj gre, slišala je vpitje in udarce. Namesto v kuhinjo je odšla na hodnik in ven, domov ... Vi ste prišli čez pol ure in ste bili menda čisto tiho, ves čas. – Gospa Poredoš ni vedela, da je gospod Petrič mrtev, to je izvedela naslednji dan, ko jo je pred njegovimi vrati prestregla policija ... – A bi bilo to v grobem prav?

(Pavza.)

Dobro, ste skrivnostni ... To je tudi ena možnost. – Čeprav je bolj slaba možnost, če lahko povem, ker je izjavo od gospe Poredoš delno potrdil tudi sosed, Marjan Praznik, ki je videl prihod pa slišal prepir, samo mu ni posvečal pozornosti, ker menda takrat, kadar ste bili skupaj, kakšno povzdigovanje glasu ni bilo ravno izjemna stvar. Gospod Praznik je menil, da je v bistvu kriva gospa Poredoš, ki je občasno prenočevala “tako pri gospodu Petriču kot pri vas”. Isto misli Marjeta Prijatelj, ki ima gospo Poredoš za “slabo žensko, ki je zapustila svoja dva otroka, da morata živeti pri njeni mami v Murski Soboti”, in ima nasploh navado zapuščati ljudi v stiski.

(Aleš se zgane, a Vida tega ne opazi.)

Vas je pa, nasprotno, označila za osebo, ki je tudi v hudi pijanosti zelo mirnega, zadržanega vedenja, razen občasno, ko pa tudi ... menda kakšno zaorjete. Samo na žalost, to ne vpliva na fakte ...

(Aleš vstane.)

Gospod Petrič? A imate kaj za reč?

ALEŠ

Kje pa je Ivanka?

Pavza.

VIDA

O, a se bomo nekam premaknili! Obremenilno pričanje sem vam prebrala, vi pa vprašate za osebo, ki je vam blizu! Zaskrbljeni ste! – To je za mene taka reakcija, da ne kaže nujno na ... slabo osebo.

ALEŠ

(gre obotavljivo proti njej)

Kje je Ivanka?

VIDA

Ona je trenutno nedosegljiva, na žalost. Vabila se vračajo iz Murske Sobotice s pripisi, to je zanimivo, “naslovnik neznan”, policija pa je ne more najti na vašem naslovu, pa tudi ne pred Mercatorjem na Celovski. – Gospe Ivanke v bistvu ni.

ALEŠ

Aha. Ivanke ni.

Zatemnitev.

8. PADEC

ISTA kot prej, a ALEŠ je zdaj v kuhinji, kuha – v piskru makaroni, v voku omaka. VIDA zraven, infantilna, se vmešava.

VIDA

Bi jaz tudi kuhala.

ALEŠ

Ne, ne, Vida, zdaj ne moreš zdaj kuhat. Zdaj jaz kuham. Boš ti pol kuhala.

VIDA

Kaj pa kuhaš?

ALEŠ

Makarone, Vida, še zmeraj. Še zmeraj so makaroni. Niso se vmes v solato spremenili.

VIDA

(zgroženo protestira)

Ne v solato!

ALEŠ

A bojo v redu, makaroni?

VIDA

Bojo v redu. – Bom pomešala.
Zgrabi kuhalnico, začne mešati omako.

ALEŠ

Ne, daj, ne ti mešat ... Ajde.

Ji pusti, pozorno gleda. Vida meša, potem zagrabi krožnik z naribanim parmezanom in ga strese v lonec, preden utegne Aleš reagirati. Aleš ji izpuli krožnik in kuhalnico, hitro meša.

ALEŠ

Pa kaj zdaj to delaš, Vida?!

(Neprimerno eksplodira, da se Vida preplašeno umakne.)

Pa kaj, a moraš ti skoz nagajat?! Zakaj ne moreš ti čisto nikoli ubogat? – A ne moreš malo premisliti, preden narediš neumnost? Samo za en moment pomislit?

VIDA

Jaz sem hotela ...

ALEŠ

Ne, poslušaj ti mene. A ti veš, kaj ti jaz govorim?

VIDA

Ja, vem.

ALEŠ

(pritiska nanjo)

A ti veš, kaj ti jaz govorim?

VIDA

Jaz bi po svoje kuhala.

ALEŠ

Kaj ti veš, kaj ti jaz govorim! Kuhaj ti po svoje drugje! Imaš svoj štedilnik, na terasi! – Kaj je zdaj to? Pa kako naj zdaj ta sir ven dobim? Vse je šlo v maloro! – Pejd ti v dnevno sobo pa glej malo televizijo. Pa ne ji preblizu stat! Jaz moram tole zdaj nekako rešit! – Ajde, saj bomo zrihtali.

Vida odide v dnevno sobo, prižge televizor, sede.

ALEŠ

Zdaj bo tole vsak cajt za na krožnike dat.

(Se zavestno umiri, meša omako.)

Dobro, nima veze. Bo malo drugačen recept. Špageti s tuno á la gavnarji! Male tajne malih epileptičara!

(Pavza.)

Daj, oprosti, Vida, malo sem bil hud zdajle. Saj ti babi pusti pomagat, samo midva z mami pa ne marava glih s šlaufom kuhinje špricat po vsakem kosilu. – Samo, a veš kaj? Če boš pridna, boš pa mogoče z mami lahko zvečer kakšno pecivo spekla. A? A bi bilo to v redu?

VIDA

Ne z mami! S tabo!

ALEŠ

Vida, z mano si boš pri peki bolj malo pomagala. Pri tej bajti ima vsak eno svojo nalogo. A veš? Mamica take stvari zna. Mamica je tudi zelo fajn.

VIDA

Ne, ne zna.

ALEŠ

Seveda zna. Mamica zna polno enih stvari. Mamica peče. Mamica te kopa pa ti lase pere. Mamica šofira avto. Mamica ti obleko kupuje. Mamica zna za enega celega vruga enih stvari!

VIDA

Ne, ne zna vruga.

ALEŠ

Mama, a veš, kaj ona zna. Ona je enkrat enega fanta pretepla. Oziroma, ona ga je taprva udarila, pol sem moral pa jaz vmes skočit, da ni on njo nazaj. A veš, kako velikega fanta je udarila? Še hvala bogu, da je bil moj prijatelj. – Če bi mamica vedela, kako blazno jaz njo cenim zaradi vsega, kar ona zna, potem bi bila čisto preveč važna. Že tako je čisto preveč važna. Da si ne bi mislila.

VIDA

Ne, ni važna.

ALEŠ

(po premolku)

Ja, saj to imaš prav, Vida. Mama res ni važna. Mama bi samo rada, da bi jo jaz malo hvalil. Mama bi skoz rada, da bi jo nekaj hvalil. Ker ji manjka samozavesti. Vse zna, samo samozavesti ji manjka. In kaj pol dela? Pol ona očiju zameri. – Ni važna. Kaj pa je pol? – Lepa je. Pametna je. – Zakaj je jaz ne hvalim? Pa ima oči rad mamico, toliko, da veš; tebe ima rad, pol pa mamico tudi. Vedve sta moje-moje. Samo zakaj je nič ne hvalim? Mislim, tako spontano?

Vida vstane, stopi k DVD-predvajalniku, izvrže disk. Hoče vzeti s police nov DVD, a se zastrmi v televizor iz neposredne bližine. Nepremično obstoji.

ALEŠ

A ti tudi nimaš ideje? – Zdajle bom dal nama na krožnike. Mama bo danes sama jedla, pozneje. Zdajle bo še Luka prišel vsak cajt iz šole. Bo on tudi kakšen pajs dobil. A mu bova dala?

VIDA

Ne.
Strmi v televizor.

ALEŠ

Aja? – Samo veš kaj, to pa tudi ni lepo. Luka bi tebi vse dal. – Midva z mamico si od kosila odtrgava od ust, da dava vama majčkeno za malico. Še dobro, da nama pustiš jest!

(Vidi trepetajo veke, nepremična je.)

A če bi pa tistemu Harisu v šoli morala dat za popapat en makaron, a pol bi bilo pa vse v redu?

VIDA

(s težavo)

Ja.

Aleš se nasmiha, Vida stoji kot hipnotizirana.

ALEŠ

A se ti v redu počutiš?

VIDA

(s težavo)

Ja.

Aleš postane pozoren, odloži kuhalnico in se odpravi proti dnevni sobi. V trenutku, ko jo zagleda, Vida že skoraj omahne; plane, da jo prestreže v naročje. Vida se stisne k njemu; med napadom ne izgubi zavesti, nima krčev, le zbegana in povsem nemočna je.

VIDA

Oči, napad imam.

ALEŠ

(jo dvigne, nese na kavč, sede)

Šššš ... nimaš napada ... samo mali napad imaš.

VIDA

Ne, imam velik napad!

ALEŠ

Vida, ne moreš to takole ... pa kaj je to danes s tabo, to je že drugič ... Ššš ... Saj je v redu ... Ni napada ... Ni, ni... Ne moreš to tako, Vida... Pa ne morem jaz bit vsako sekundo s tabo, a veš? ... Ne da se to tako ...

(Vida ga močno objame. Zajeca:)

Daj, Vida, oprosti ... A veš, da smo mi tako hecni ... Kar nekam stran stopimo ... Take nas je bog dal ... Ne morem bit vsako sekundo s tabo, ne morem bit ... Pššš, Vida ... Če se tebi kaj zgodi ... Vida, jaz ne bi mogel živet brez tebe.

VIDA

Vem, oči. Boš umrl.

ALEŠ

Oči bo zmeraj pri tebi.

Dnevna soba se zatemni, Aleš še naprej tolaži in boža Vido, ki počasi zaspi. Zatemnitev.

9. PRVI POGOVOR

ISTA kot prej, sedita skupaj na kavču. Aleš govori, kot da že dolgo ni govoril.

VIDA

No, vidite, gospod Aleš, da se da! Saj gre dobro! Takole počasi, od srečanja do srečanja bova še kam prišla.

ALEŠ

Ja, se trudim ... Vida.

VIDA

Samo, veste kaj... Na par stvari bi bilo še dobro opozorit. Am ... ko bo razprava, se bo tam začelo vse živo izpostavljat. Jaz probavam vašo stvar predstaviti z najboljšo možno interpretacijo, tožilstvo pa z najslabšo. Potem mora pa en tretji odločiti, kaj je res. To ni nič osebno, samo tako to gre.

ALEŠ

Razumem jaz to.

VIDA

Lahko bi se pojavile insinuacije, glede motivov za to, kar se je zgodilo. In česar ne zanikate. Kolikor vas jaz razumem.

ALEŠ

Aja?

VIDA

Priče so povedale, da je Ivanka občasno hodila h gospodu Petriču in da je tam tudi prespala, občasno je pa – večino časa – živela pri vas. Tožilstvo lahko išče motiv, pa ne bo za vas nujno ugoden. Na sodišču, mislim. Tako tožilstvo dela, to je fora.

ALEŠ

Kakšne insinuacije?

VIDA

Tožilstvo išče maksimalne utemeljitve, preračunljive motivacije. Išče naklep. Lahko bojo rekli, da je bil konflikt med vami pa gospodom Petričem poslovne narave.

ALEŠ

Poslovne narave.

VIDA

Ja. Lahko rečejo, da gospod Petrič ni hotel plačati, kar ste od njega pričakovali, vi pa gospa Ivanka.

ALEŠ

A! Vi mislite, da se je ona k njemu hodila kurbat? Za denar?

VIDA

Ne, nisem jaz to rekla ...

ALEŠ

Za kakšen denar pa, to?

VIDA

Mislim, lahko se postavi, da ste vi organizirali te stike, pa se je situacija zapletla bolj, kot je kdo pričakoval ...

ALEŠ

Ja, ja, ja. – Dobro, kao prvo. – Vid je bil un, ki naju je z Ivanko sploh spravil skupaj. On je njo prej poznal kot jaz, najmanj en mesec prej. Več kot en mesec. Kao drugo, za tisto, kolikor je Vid našical, bi se Ivanki komaj splačalo hodit unih tristo metrov k njemu. Ne bi bilo za čevlje.

Pavza.

VIDA

Kako bi, se pravi, vi opisali vaše razmerje?

ALEŠ

Tako da se kar pomirite. Mislim, res. – Ona je hodila k njemu ... ker se meni več ne dvigne. Pa ne, ker bi bila kurba, če to mislite. Če Praznik tako misli. Ta Praznik je ...

VIDA

(osuplo)

Vi ste ... impotenten.

ALEŠ

Če ga človek deset let oreng pije, pol nisem taprvi, pa tazadnji tudi ne, a ne? Mi ni za zamerit, a ne da ne? – A je njej? Je fejest punca, Ivanka. – Samo je pa punca. Punce imajo potrebe. – Praznik bi pa rajši, da bi k njemu hodila.

Pavza.

VIDA

Sem slišala, da ste bili poročeni.

ALEŠ

A ja?

VIDA

A je bil tudi z ženo kakšen podoben problem? Mislim, da sta šla narazen?

ALEŠ

(z nasmehom)

Kaj je pa to važno? Je pa evfemizem dober: da sva šla narazen.

Pavza.

VIDA

Evfemizem.

ALEŠ

A ni taprava beseda? Ni slovenska, je grška. Samo znam pa jaz tudi še kaj iz kakšnega drugega jezika, če rabite kulturo. Ker imam par šol, brez zajebancije! Tri svetovne jezike aktivno pa dva pasivno! Eintrete ohne zu klopfen! Bitte! Ja!

VIDA

Ne, saj ne mislim, da bi vas podcenjevala, samo ne vem, kaj je evfemizem, ko sem rekla ...

ALEŠ

Da sva šla narazen, za enega, ki ga je avto zbil do smrti!

VIDA

Avto zbil ... koga? A vašo ... ženo, v prometni nesreči? Joj, to pa nisem vedela ... To pa ni v spisu! Joj, mi je žal ...

ALEŠ

Ne se nič opravičevat! Samo mislim, nisem je jaz, to pa ne morete meni naprtit. Avto je bil. Jaz nisem nad njo roke dvignil. Nikoli. Pa nad Ivanko tudi ne.

Pavza.

VIDA

A jo je *on* kdaj?

ALEŠ

Kdo? A Vid?

VIDA

Ja.

ALEŠ

Nad Ivanko? Ja, je, sem pa tja. Zato pa ni marala prevečkrat tja hodit. Sama, mislim.

Pavza.

ALEŠ

Jaz mu nisem zameril, če to mislite. Da jo je užgal. Si je bila sama kriva. Lahko ne bi tja hodila. Samo je. Pa je čisto dobro vedela, kaj jo čaka. – O tem je nam samo to znano, da imajo ženske svoje potrebe.

VIDA

Ja, a vi pa ne?

(Pavza.)

A kakšnega bolj prijaznega ji pa ni ratalo najt?

ALEŠ

Jah... saj je imela mene. Najboljše iz obeh možnih svetov ...

(Se zahahlja.)

Ne, saj vem, da ga zdaj že vi ne marate, samo veste, kaj je: folk pride v paketu. Ne moreš kaj dosti izbirat: to mi je na tem človeku vseč, to mi pa ni, to bi rad spremenil. Vse je to en paket DNK-ja. Ali je ali ga pa ni. Takle imamo: vzemi ga. Če ga rabiš vzeti.

(Pavza.)

Če bi mu eno stvar stran vzel, pol ne bi bil več on, a ne da? Bi se ko karte sesul.

VIDA

Ma, veste kaj. Sem pa vseeno, izobrazba pa te izkušnje, kaj več pričakovala.

ALEŠ

Kaj?

VIDA

Te klišeje! To so sami moški izgovori! A ste zato na cesti? Ker je narava kriva? Vaš DNK?

ALEŠ

Saj nisem na cesti. Imam stanovanje. Samo elektrike nimam.

VIDA

Prvič, ljudje se znamo prilagodit. Zato, ker smo socialna bitja. Se prilagodimo, da nas drugi sprejmejo; drugi nas spremenijo. Če nam je kaj do tega.

ALEŠ

Ja, saj je res. Samo njemu ni bilo kaj dosti do tega.

VIDA

Pa drugič, to je pa še bolj važno, takega človeka si izberemo, pri katerem nam nobena lastnost ni absolutno nesprejemljiva ... Da se ne bi dala zdržat.

ALEŠ

Ali pa tudi ne moremo izbirat.

VIDA

Zmeraj se da izbirat.

ALEŠ

(posmehljivo)

O-jej.

Pavza.

VIDA

Se pravi, da vas ta ... aranžma ni motil? To, se pravi, pravite?

ALEŠ

(jo dolgo gleda)

Ivanka je ... drug človek ... A veste, kaj je to. – To je nekaj.

VIDA

Ja, jaz vem, da je nekaj. Samo ...

ALEŠ

Ne, vi veste, kaj vam jaz govorim.

VIDA

Seveda vem. Samo to sem ...

ALEŠ

Ne, vi veste, kaj vam jaz govorim.

VIDA

(nejevoljno)

Ja, vem, kaj mi vi govorite.

ALEŠ

(nenadoma)

Jož, ne, sori, spet. Ne, Vida, jaz se pardoniram.

VIDA

Jaz ne maram, da mi kdo v besedo skače.

ALEŠ

Ne, saj nisem tako mislil. Jaz nisem bil zmeraj tak.

(Pavza.)

Ne, v bistvu sem bil zmeraj tak. Kaj jaz vem, zakaj sem bil tak. Nisem se drl, nisem tepel, samo pa znak pritiskat. Najedat sem znal. Pa sem vedel, da ni okej. Samo si nisem znal pomagat. Pri enih stvareh se res ne da pomagat.

(Pavza.)

A se da to oprostiti?

Vida se uleže na kavč.

VIDA

Ma, po moje se da zmeraj oprostiti.

ALEŠ

A Vida meni oprosti?

VIDA

Vida oprosti.

Zatemnitev.

10. HURA, NOSFERATU

VIDA spi, vročična. NATAŠA in LUKA jo gledata.

NATAŠA

Ni še to to. Tako hitro diha. – Bo treba še počakat.

LUKA

Pa saj si ji dala svečko v rito. A še ni prijela?

NATAŠA

Ma, daj, dvajset minut nazaj sem jo dala. To bo še ene dvajset minut trajalo, preden pade vročina.

(Pavza.)

Daj, pejd spat, Luka.

LUKA

Ne, saj nisem zaspan. Bom tukaj s tabo.

NATAŠA

(neodločna, potem ne vztraja)

Je zdaj moral hodit. Točno ve, da ima vročino, da bo imela napade, samo da bi odpovedal, to pa ...

LUKA

Če ima pa branje. To je za njega služba.

NATAŠA

Branje. Tega se ne da zamudit. Jaka muda! Literarni nastop od Vinka Herberta v kafiču Gajo, prozaista, ki gre slavnemu pisatelju Alešu Petriču drugače blazno na živce, v vseh normalnih razmerah, če ni zraven deset gajb ...

(Se zadrži.)

Oči ga biksa včasih, a veš ti to? Včasih ga malo biksa.

Pavza.

LUKA

Mama, kako je tebi všeč ime za bend: Hura, Nosferatu?

NATAŠA

Nosferatu ... Od kje ti je pa to na pamet padlo?

LUKA

Tam pri šoli je bil en grafit. Smo vsi dol padli, ko smo ga videli – kera fora, ej. Hura, Nosferatu, to je to.

NATAŠA

A ti veš, kaj je to, Nosferatu? Pa zakaj pa "hura"?

LUKA

Nosferatu ... Kao en tak, ki je mrtev, pa ni mrtev. Samo okrog hodi pa zgago dela. Tak vampir. Hura pa ... to pomeni, da je enemu fajn, da Nosferatu.

NATAŠA

Malo odštekano.

LUKA

Ja, evo.

NATAŠA

Pa še malo bolj bolj butasto kakor pa odštekano. – Da nisi ti sam unega grafita napisal? Reklama za bend? Za koncert v Festivalni drug teden?

LUKA

Pa daj, kaki! Za koga ti mene imaš? A za otroka?

NATAŠA

Ej! Luka! Sem pozabila! Kako je bilo danes pri likovnem? Ko smo že pri slikanju!

LUKA

Ja, dobro ... Prfoksa je rekla, da bom jaz tudi umetnik, tako kot oči ...

NATAŠA

A ja? A to je rekla?

LUKA

Da jo bo dala na razstavo, itak. Samo jaz bi jo rad pol domov prinesel, za Vido, za nad posteljo. Bo po moje ful vesela. – Kaj, a nisem tako kot oči?

NATAŠA

Ja, ne vem, ni na meni, da bi jaz sodila. Jaz sem zainteresirana stranka. Kaj si pa naslikal?

LUKA

Vido sem naslikal, ko je kazala luno.

NATAŠA

Kako luno kazala?

LUKA

Ja, tako kot zadnjič na igrišču. Sta bile obedve take bele. – A veš, kaj sem se takrat spomnil? – Saj je malo blesavo. Samo je po svoje fajn, da ima Vida Dravet sindrom. Ker je tako lepa pa se toliko crklja.

NATAŠA

Kako ti je pa to na pamet padlo?

LUKA

Kaj padlo. A ni res?

NATAŠA

Veš kaj. To nima kaj dosti veze. Vida je bolana. Tako, po svoje. Ni nič takega, ni ona kriva. Samo ni pa lepa stvar, tudi za njo ne. A veš,

kako je bilo, ko si ti imel norice, pa si bil dvanajst let star, koliko je bilo zoprno? Ko smo šli skoraj v bolnico?

LUKA

Ja, saj je bolana! Sam to je skoz tako. To ni tako kot norice.

NATAŠA

Ja, v bistvu ni.

LUKA

Ona je taka! Taka bela. Ni taka ko une *babe* v klasu, ko bi bile rade darkerice. One so pritegnjene. Ona je *res*.

NATAŠA

A Vida ni pritegnjena?

LUKA

Kaki pritegnjena! Ona je ona!

NATAŠA

Ti, a veš, Luka, da sem jaz tudi baba. A sem jaz tudi pritegnjena?

LUKA

Daj, ne seri. Ti nisi *baba*.

NATAŠA

A da ne? Ja, kaj pa jaz vem. – Saj jaz tudi ne vem. Da se ti preveč z očijem ne pogovarjaš.

(*Luka molči.*)

Nosferatu. Pa kdo je tebi Nosferatu? A je Vida Nosferatu, ker je taka lepa pa bela? Ta je *res* blesava. – A je oči Nosferatu? On se bolj z enimi grotesknimi zgodbami ukvarja ... A je on Nosferatu?

LUKA

Mami, to je samo fora ...

NATAŠA

Samo dobro, vidva bi obadva ene slike gledala. Razčistita vidva sama s sabo. Ni to to. Evo, daj, lej: poslušaj, kako diha ... To ni redu. To pomeni, da ima vročino. Da se njeno telo spopada z bacili.

– Da je treba tukaj delat. Se spopadat. Da se je treba za eno stran odločit. A smo mi za bacile?

LUKA

Pa daj, nisem jaz ...

NATAŠA

A bomo risali bacile? A bomo pisali o njih? Ne, bomo napadli bacile! V napad!

Vida trzne, vročinski epileptični napad s krči. Nataša jo drži za glavo in ji tiho prigovarja, pogleduje na uro. Luka gleda.

NATAŠA

Dajmo, Vida, dajmo, Vida, saj bo, ljubika ...

LUKA

Ti, mami, a bom šel jaz jutri v šolo?

NATAŠA

Zakaj pa ne bi šel?

Napada je konec, Vida zahrope, spi naprej.

LUKA

Ker bi lahko jaz bil na bolniški, da bi tebi pomagal. Bo zihér Vida jutri imela vročino. Oči mora pa delat, on nima bolniške, ko je samozaposlen.

NATAŠA

(pogleda na uro, potem Luko)

Štirideset sekund ... Na bolniški? Ja, saj bi znal bit bolj koristen kakor kdo drug. Ker si ti v redu. – Daj, ti tudi na pamet pade. Bom jaz na bolniški; takrat, ko bo to meni preveč, se bom pa res lahko šla samo še stran vržt.

LUKA

A boš sama?

NATAŠA

Verjemi ti meni, štepsel, da jaz to znam sama. Imam prakso. – Petnajst čez enajst je ura! Pa to ni za verjet! A kdo od osmih do enajstih bere? A bi to lahko bilo mogoče? – Ti moraš pa tudi spat! Ajde! Si si zobe umil? Si! Ajde ajde ajde ajde! Gremo! Hitro spat!

LUKA

Lahko noč, mami. Se bomo videli zjutraj.
Odide.

NATAŠA

Se bomo videli zjutraj.
(Ko je sama, pobere mobitel, pritisne številko, čaka. V slušalko, počasi, razločno:)
Jaz imam tega tvojega egoizma čez glavo zadosti!

Prekine zvezo, ugasne mobitel. Stopi k stacionarnemu telefonu, odloži slušalko. Se uleže k Vidi v posteljo, ugasne luč. Tišina.

11. NEUSKLADLJIVE OSEBNOSTNE RAZLIKE

VIDA pije kavo z NATAŠO in MAMO, ki govorita izmenično, kot ena oseba.

VIDA

Samo čisto vsega mi pa nisi rekla ... Zadnjič mi nisi rekla, da je njegova žena umrla. Si samo rekla, da sta šla narazen. A pol jo je pa – avto povozil?

MAMA

Kaj, a on ti je to rekel?

VIDA

Ja, on je povedal. A po ločitvi?

NATAŠA

A zdaj govori pa take stvari? Evo, lepa reč.

VIDA

Kaj?

MAMA

Ne, čisto tako. Ker, mislim, gospa Petrič ni mrtva. Kje pa!

VIDA

Ni mrtva?

NATAŠA

Kaki, mrtva.

VIDA

Kako pol zdaj ...

MAMA

Ona je zelo živa oseba. Dela na ministrstvu za delo, to je eno tako metadelo, ne samo navadno delo. Pa dela v dobredelnih organizacijah, s prizadetimi otroki, se angažira družbeno, sem pa tja ...

VIDA

A sta imela otroke?

NATAŠA

A take da ti pol ven meče? Da ni pol še nazadnje bolj pameten, kakor zgleda ... Se bo norega delal? To bi bilo totalno nefer do vseh nas, ki se trudimo.

MAMA

Daj, pozabi ti na otroke, to tukaj nima veze, ker so druge stvari zanimive. Zakaj on pravi, da je njemu žena umrla? Pa taka? Dajva se malo temu posvetit.

VIDA

Zakaj sta šla narazen, pol?

MAMA

Ja, imela sta neuskladjive razlike v značajih, a nismo rekli? On ga je od zmeraj rad pil. Stagniral. Kao, nekaj ustvarjal. Ona je bila pa aktivna. Na tisoč koncih. Saj pravim! Kako je šlo to skupaj?

VIDA

Ja, bi znalo it, če bi on kdaj kaj pokazal kakšno iniciativo.

NATAŠA

Aha! Evo, ideja.

VIDA

Ona bi se pa tudi lahko po svoje prilagodila.

NATAŠA

Da bi se prilagodila? Glej no, glej. Zakaj bi se pa prilagodila enemu, ki ni dorasel?

VIDA

Ja. Zaradi drugega človeka, recimo. To tudi ni za stran metat.

MAMA

Vida, jaz moram reč, da tej tvoji liniji razmišljanja čisto ne sledim. A drug človek? Ni za stran metat, zato ga pa ne ubiješ. Na to se tukaj vse zvede. Tukaj je en človek mrtev, pa mu ne bi bilo treba bit. A nisva midve tukaj bolj ali manj zaradi tega? A je en človek umrl od batin? Ali je bilo mogoče od zanemarjanja? Ker ni bilo nobenega zraven, da bi pomagal? – To ni fajn kompanija, Vida, kjer se tako umre; ne morejo ti ljudje kar umirat. – Če ne bi smeli.

VIDA

A ne smejo?

MAMA

Ja, če se da preprečit, pol ne! Ker ni niti v skladu z nagoni, niti z družbeno kohezijo, niti z zakoni. Da ne rečem, da se ne spodobi!

VIDA

(zamišljeno, kot nova tema)

A si ti predstavljaš en tak svet, v katerem ni več nobene šanse kaj za izbirat?

NATAŠA

A da so samo še nagoni?

VIDA

To je ena varianta. Samo si predstavljam še hujše: da so samo še naključja. Da kar nekaj narediš, pa sploh ne veš, kaj.

NATAŠA

To ni naključje, to je lenoba. Naključje ima drugo definicijo.

MAMA

O čem govoriš? Tukaj je umor! Smrt! Kakšno je to naključje?

VIDA

A je kakšna varianta, da so naključja v raznih svetovih različna?

NATAŠA

Aja? V katerih?

VIDA

Daj, saj se samo pogovarjava, neobvezno! Kaj si živčna? Izstrelil en odgovor, kaj ti pravi instinkt. Saj samo malo skupaj razmišljava.

NATAŠA

On je fental Petriča. Tega je res, pa še, kao, ženo, to pa v besedah! A ti tudi to tako vidiš? Tako jaz to vidim! Eden je res mrtev, drugi ni, samo kaj, a je to verodostojnost? A moram jaz tebe voditi v tvojem fohu? Pa koliko iztočnic rabiš? Ne ti ratat on, prosim. Kaj tebe zanima?

VIDA

Zakaj.

MAMA

Zakaj.

(Napeto opazujeta Vido, ki razmišlja in ne reče nič.)

To v nobenem primeru ne moreš pričakovati, da bi jaz, ki predstavljam ljudstvo v tej situaciji, odobraval.

NATAŠA

To razumem, da ti moraš potegniti ven vse, kar njemu na pamet pade. Samo pazi, kako daleč boš šla. Ker ni neprišteven, jaz mu tega ne bom verjela. On je kriv, ni neprišteven.

VIDA

Zakaj si pa rekla, da vprašanje otrok ni relevantno?

MAMA

Zato, ker on ni kaj dosti naredil zanje! Zato! To, kar je z njimi, je stvar mame. Tega ne moreš pozabit. Tega ne smeš pozabit. Njega ni bilo zraven.

Pavza. Nataša in Mama vstaneta.

VIDA

Meni ni všeč, ko ti tako govoriš z mano, kot da ne znam sama presodit, kaj je važno pa kaj ni.

MAMA

Ja, mogoče pa res nimaš kaj dosti šans, da bi izbirala.

NATAŠA

Jaz ne bom več težila, to računaj. Samo to si zapomni: ko se bova naslednjič videli, bo šlo pa zares.

VIDA

A misliš, da mi moraš grozit?

MAMA

Kdo ti grozi? To je: ura teče. Ti moraš to v doglednem cajtu nekam pripeljat. Jaz ti pomagam, samo namesto tebe pa ne morem nič narest.

VIDA

Kdo te prosi? Pogovarjava se zato, ker se poznavava. Ker se imava radi.

NATAŠA

Seveda se imava radi, zato pa pravim. – A ti ješ kaj sadja? Bolj slabo zgledaš.

VIDA

Jem vitamine.

MAMA

Pa ne tablete. Je treba jest naravne hranljive snovi. To je čas za citruse, ananas se dobi krasen. Zimska jabolka. Ne moreš pustit, da ti odpornost pade. V teh cajtih.

VIDA

Kakor da te blazno skrbi zame.

NATAŠA

Ja, tukaj zunaj. Tukaj te lahko pazim. Ko bomo not, bo pa druga pesem. Tam te bom razkomadala. Brez zajebancije, če ne boš pripravljena. Bo treba bit v formi.

VIDA

(infantilno)

Bom citruse jedla.

NATAŠA

Ti naredi, kar znaš. Jaz bom pa tako, kakor znam jaz.

Pomežikne, z mamo odideta. Zatemnitev.

12. DRUGI POGOVOR

ALEŠ in VIDA.

VIDA

Nekaj stvari bi me še zanimalo, ker bi rada nekaj drugega zastopila ... Saj ne vem, a vas moti, če bolj kaj bolj osebnega vprašam?

ALEŠ

Ma, jaz sem oseba tukaj, na tem placu. Vi kar užgite.

VIDA

Meni je važno, da zastopim, kakšni so tukaj med ljudmi odnosi.

ALEŠ

To ste si pa zadali nalogo.

VIDA

Med konkretnimi ljudmi, v tej situaciji, to bi bilo čisto zadosti. Vsak ima eno nalogo. Vi mi nočete povedat, nikakor, kako je sploh gospod Petrič umrl.

Aleš dolgo molči.

VIDA

Veste, da sem videla policijske slike, kaj se je zgodilo. Sem videla prizorišče. Bilo je grozno. To ni razumno. Imel je kri na ustih, čisto plav je bil. Da se ti srce ustavi. Jaz komaj lahko verjamem, da bi bili vi sposobni česa takega. V bistvu, človek ne bi verjel, da je bog sposoben česa takega, samo to je druga stvar. – Ampak vi pa ne zanikate, da ste ga.

ALEŠ

Kaj ne zanikam? Saj sem bil tam ... ali me pa ni bilo. Jaz nič ne vem. Bil sem. – Je pa kar bilo. Tako da ... – Kaj čem vam reč?

VIDA

Aha! – No, evo, to je izjava, če se da izluščit ven, za to sem pa jaz tukaj. – V glavnem, vi hočete povedat, da se nič ne spomnite!

ALEŠ

Jaz sem ga tudi videl. – Sem ga pa tudi fental. Ker vem.

VIDA

Dajmo razčistit, da to vem upoštevati. A se vam dogaja to večkrat, da izgubite spomin, če pijete? Da se česa ne spomnite? Sploh kaj neprijetnega? Kaj takega, kar bi vas v zadrego spravilo?

ALEŠ

To sem kriv. A ni zadosti? Če priznam? Da se mi pol odpusti?

Pavza.

VIDA

Gospa Ivanka, recimo, ona je bila z vami, koliko časa? Dve leti?

ALEŠ

(naveličano)

Eno leto, osem mesecev, trinajst dni ...

VIDA

Ni se treba norca delat. Ona je imela prejšnja razmerja, a ne? Je bila poročena?

ALEŠ

Ne. Je pa enega imela, ja.

VIDA

Dva otroka ima. Koliko ste se vi zanimali za njeno življenje? A vi ta dva njena otroka poznate?

ALEŠ

Ja, ima sina pa punčko.

VIDA

A ju poznate?

ALEŠ

Ne.

(Citira Ivankino dikcijo.)

Zdrava sta ko dva majhna kozlička. Večji je fantek, tamala je pa punčka. – Živa ko poper.

VIDA

A ju niste nikoli videli?

ALEŠ

Ne vem. Enkrat, enega, mogoče, nisem ziher. Ne morem bit ziher.

VIDA

Kako to mislite, ne morete bit ziher?

ALEŠ

Lejte, dajte si predstavljat situacijo ... ker je bila malo ... kočljiva. Ivanko je enkrat ... en avto sunil. Je šla čez cesto ... iz štacune, pa direkt pred avto. Kadar vino nosi, nič ne gleda. Saj je počasi peljal,

je šele pol na gas stopil, ko je videl, da se je ona po cesti zvalila pa da jaz tja proti njemu laufam. Ona je ležala na tleh, kri ji je iz ust tekla, ker je s čeljustjo ob robnik ... Pa sem jo peljal v kafič, zraven! Da se umije pod vodo pa da vidimo, kaj je zdaj to! Samo naju niso hoteli not spustit. Mislim, saj, tudi zastopim. – Ker, kaj je bilo, ko jo je avto butnil, se je tako ustrašila, da se je uscala. Res! Cela je bila poscana po nogah, pa kri ji je lila po celem ksihtu. A si morete to mislit? Oni pa ena – veganska restavracija.

VIDA

Kaj ste pa pol naredili?

ALEŠ

Njih že srce boli, če morajo melancan čez pol prerezat. Kaj še, če babi kri teče.

VIDA

Kaj ste pa potem naredili?

ALEŠ

Pa se uščije. – Ja, čudna fora je bila. Glih sem se kregal, da naj rešilca kličejo, pa šef ni hotel nič slišat, da se on ne bo v naša posla mešal, da nas bo imel pol skoz na vratu ... je pa iznenada stal pred nama en lep majhen fantek, gledal je Ivanko pa je rekel: mama.

VIDA

Ne!

ALEŠ

Ja! Stal je pred njo pa ji je rekel: mama.

VIDA

Kaj je pa ona rekla?

ALEŠ

Bila je v momentu čisto bela, tako da je una kri na njej še bolj čudno zgledala, čisti Matisse, samo je fantka en tip zgrabil pa ga stran potegnili, pa se pred mene postavil pa rekel: A bi ti rad eno na gobec? A?

VIDA

Kdo je pa to bil?

ALEŠ

Jaz nimam pojma. Samo ga nisem imel tapravega veselja vprašat.

VIDA

Kaj pa ona?

ALEŠ

Kaj ona? Saj ni bilo dosti za naredit. Spljuvala se je, kakor je treba, pa sva se šla domov umit. Od Stare Ljubljane do Šiške, pešaka. Pa je nisem spraševal glede unga fantka, če vas to zanima.

Pavza.

VIDA

Meni se pa zdi, da bi jo pa lahko.

ALEŠ

Ja, saj se meni tudi zdi, da bi bilo fajn, če bi jo vprašal. Včasih bi se moral človek malo bolj pozanimat, kako se ta drugi počuti, tudi če si misliš, da ni treba, ker točno veš. Samo kaj, včasih nam pa tudi ne rata. – Drugače pa itak, kaj ima to veze s tem, zaradi česar sem jaz tukaj, to itak sploh ne vem, zakaj vam vse to govorim!

VIDA

No, dobro, vi mi povejte, zakaj ste tukaj. Zato se motava tukaj kot dva mačka okrog vrele kaše, ker ne poveste, kako se je to zgodilo pa zakaj! Zakaj ste tukaj?

ALEŠ

Kako se je zgodilo? Kaj? – Samomor je bil, pizda materina, kaj, saj so to tako napisali!

VIDA

Samomor?

ALEŠ

Pa ne misliš valda, da sem jo jaz? V zapisnik poglej! Kako bi jo jaz lahko? V kakšnem smislu bi to pa bilo meni v interesu?

VIDA

Koga?

ALEŠ

Pa nimam pojma, zakaj je to naredila. Jaz sem jo imel rad. Za popizdit sem jo imel rad. Bila je ... iste sorte človek kot jaz. A veš ti to? To je blazno redko, da človek na to nabaše. Pa da je še drugega spola. Dobro, to ima tudi kakšne slabe strani, samo tudi kakšno dobro. Enega drugega takega sem še poznal, samo tisti je bil tip! – Če ti kdaj na kakšnega takega nabašeš, se ga drži. Ti jaz na srce položim. Ali si ti že kdaj nabasala?

VIDA

Dobro ... ne vem ...

ALEŠ

Vsak bi moral kdaj v življenju na enega takega nabasat. Isti smisel za humor, tudi! V bistvu, več se je ona meni smejala kakor jaz njej, samo to tudi pomeni isti smisel za humor. Zelo podobni pogledi na svet! Če je bilo kdaj kaj zajebanega, sva oba to znala zagrabit na isti način, racionalno, pa z eno distanco, z enim humorjem ... To je preživetje. A veš? A zastopiš? Volja za preživetje. Pol pa kar iznenada, kako naj jaz tebi povem, zakaj je en dan šla pa se dol fuknila z balkona? Z enajstega štuka? A se to da zastopit? Ker jaz tega boga ne zastopim!

VIDA

A vi govorite o ...

ALEŠ

(se obvlada)

O kom mislite, da govorim?

VIDA

O ženi. A sem dobro zastopila?

ALEŠ

O ženi, jebemu mater? O kom govorim?

VIDA

Samo za en moment sem se ustrašila, da govorite ...

ALEŠ

O kom?

VIDA

Ne, nič.

ALEŠ

O kom da govorim?

VIDA

O Ivanki.

ALEŠ

O kateri Ivanki?

VIDA

Gospe Poredoševi. O uni, ki jo policija išče, pa je ne najde.

Aleš nejeverno zija vanjo, potem vstane.

ALEŠ

Pa kaj bi vi od mene radi?

VIDA

Nič. Nič ne bi rada.

Aleš začne krožiti okrog mize ...

VIDA

Samo zagovarjala bi vas rada. Za to sem jaz tukaj.

Aleš hodi okrog mize in Vide počasi, v vse večjih krogih ...

ALEŠ

Zagovarjala bi me rada. – Zagovarjala bi me rada.

Hodi v vse večjih krogih, odide iz sobe. Zatamnitev.

13. ČEZ VODO

VIDA sama. Poje, pleše.

VIDA

Mrzla zvezda je nad mestom,
luč ugasne v temi,
nekdo okno je zaprl in to vem, da nisi ti.
Ta reka nima konca, da izlila bi vode,
ta puščava nima mravelj, da pojejo mi srce.
Le sanjarim, le ugibam,
ker ne morem čez vodo,
kaj boš ti, ki nimaš vesla, mi prinesel čez temo.
Ta reka nima konca, da izlila bi vode,
ta puščava nima mravelj, da pojejo mi srce.
Tu je tiho, prinesi ogenj,
da polži mi kosti
prinesi ustnice in trave in odveži mi vrvi.
Ta reka nima konca, da izlila bi vode,
ta puščava nima mravelj, da pojejo mi srce.

Zatemnitev.

14. TRETJI POGOVOR

ALEŠ in VIDA, pred Vido odprte mape.

VIDA

Gospod Petrič, obravnava je čez pet dni. Saj vem, da se vam zdaj že ponavljam, samo jaz ne smem nikoli zgubit upanja, haha – to je moj poklic! A ste se mogoče vi karkoli novega spomnili? Karkoli takega, kar jaz še ne vem?

ALEŠ

Kje je Ivanka?

VIDA

Nič ni novega glede Ivanke ... na žalost. Policija tava v temi. – A vi mogoče veste, kje bi lahko bila?

ALEŠ

A ste pogledali v službi? Jo je tam kdo iskal?

VIDA

V službi? Kaj pa s tem mislite? A ona dela?

ALEŠ

Čisto tako.

Pavza.

VIDA

A vi mene zafrkavate?

(Pavza.)

Veste kaj, nekaj sem vas hotela vprašat... A bi imeli vi kaj proti, če bi vas zdravnik pregledal? Čisto tako, rutinsko, da bi imeli eno mnenje pred obravnavo. Kakršnokoli že bo. Bo pa strokovno, objektivno. Vsaj nekaj. Jaz mislim, da bi bilo koristno.

(Pavza.)

A bi imeli vi kaj proti? Saj proti vaši volji itak nima smisla, samo bi bilo pa dobro. Malo slabo zgledate, da boste vedeli.

(Aleš se nasmehne, skomigne.)

Dobro, bom to jaz zrihtala. Vam ni treba nič skrbet, vi boste samo ... čisto taki, kot ste. – Pejva zdajle malo nazaj. A ste se kaj spomnili?

ALEŠ

Vsak mora enkrat umret. Jaz bom moral enkrat tudi umret. Vi pa tudi.

VIDA

A to ste se spomnili? – Samo večina ne tako, da jim kdo buta z glavo ob tla.

ALEŠ

(skomigne)

Človek nikoli ne more vedet, kje ga kakšno presenečenje čaka. Čisto tako, če mojo ženo pogledate ...

VIDA

A bo zdaj spet vaša žena? – Saj jaz se opravičujem, samo ne vem, ali naju bo to kam pripeljalo.

Pavza, dolgo se gledata.

VIDA

Ja?

ALEŠ

Ne, vam bom pol povedal. Najprej nekaj, kar sem se zdajle spomnil. Nekaj, kar se mi je zgodilo, ko sem bil čisto majhen?

VIDA

A to se kaj nanaša na ...

ALEŠ

Jaz, ko sem bil majhen, sem v sobi spal skupaj z bratom.

VIDA

Ja ... Okej.

ALEŠ

Spal sem skupaj z bratom v sobi, sicer ne zelo dolgo, ker je pol enkrat on hotel imet svojo sobo, ampak takrat sva pa še skupaj spala.

VIDA

Dobro.

ALEŠ

Preveč sem njegovim obiskom težil s svojimi risbami pa vodenkami.

VIDA

Ja?

ALEŠ

Ampak enkrat sta šla pa foter pa brat nabirat gobe, že navsezgodaj, ko sem jaz še spal. In sem se zbudil v sobi sam.

VIDA

Ja.

ALEŠ

Nisem bil navajen, da sem sam. Pa še nekaj je bilo. Zbudil sem se z enim – takim groznim občutkom. Sanjalo se mi je nekaj. Ne vem, ali sem kakšen čuden film gledal prej ali kaj. Sanjalo se mi je, da se tam blizu naše hiše, na cesti, dva borita. Z noži, in naenkrat je en drugega z nožem kar v trebuh. Pa je ta tip, tazabodeni rekel: Svaka ti čast, kakšen je to nož. Pa si ga je izdrl pa ga dal v roke meni. Pa sem pogruntal, da sem v bistvu jaz tisti, ki se je z njim boril, jaz sem mu ga zapičil pa mu ga pustil not. In on se je ulegel pa umrl. Šel sem proti domu, in tam je ob pešpotki ležal še eden, mrtev. Tudi njemu sem ven potegnil nož iz trebuha. Ga nisem jaz, samo je bil – kar za vzet. Prišel sem pred bajto, kjer se je mama s sosedami pogovarjala. Una dva noža sem za hrbet skril pa prijazno pozdravil, ko sem šel noter. V kuhinji sem ju lepo opral pa sem ju gor v svoji sobi nekam skril. Pol sem se pa zbudil.

VIDA

Zdaj ne vem, kam ...

ALEŠ

Samo v sobi je bilo pa grozno! Še bolj ko v sanjah. Bilo je tako, ko da se je zrak kar nekako razredčil. Sploh nisem vedel, kaj je narobe, sem mislil, mogoče nas je pa notranji sovražnik napadel z bojnimi plini. A veste, ko so takrat otroke še učili v šoli, NNNP. Nisem mogel dihati. Kot da je vse nekako obrnjeno. Srce mi je razbijalo, bil sem čisto mrzel – pa nič prešvican, kar na suho. Nobenega ni bilo blizu. Nobenega nisem znal poklicati. Kaj sem zdaj hotel jaz povedat ...

VIDA

Ja, to se jaz sprašujem.

ALEŠ

(zaupljivo)

Eno stvar pa morate vedet. Mrtvi so drugačni. Z njimi se ne da nič zmenit.

VIDA

Ja, bi rekla.

ALEŠ

Ti kar dajo nož v roko. Ti pa samo debelo gledaš.

VIDA

Aha.

ALEŠ

In to me pripelje do moje žene. O ženi sem vam hotel govorit.

VIDA

A je to treba?

ALEŠ

Lejte, žena mi je tudi ob porodu umrla. Sva pričakovala punčko. Bi nama pasalo, po že enem sinu ...

VIDA

Punčko sta čakala.

ALEŠ

Bil je en zdravniški feler. Ginekologinja je rekla, da je plod velik za tako majhno medenico, pa da bo najbrž treba carski rez. Samo kaj, ko sva prišla v porodnišnico, so rekli: ni problema, gospa, mi pogledamo, mi popedenamo, kakšen carski rez, gospa, smo mi že kakšno večjo ribo ven iz vode potegnili, a nismo? Za kaj smo pa v šolo hodili? Bo šla ko ostriga ven iz lupine!

VIDA

Gospod Petrič ...

ALEŠ

(vpije)

Jaz sem bil zraven! Pa smo pritiskali! Pa ni šlo nikamor! Štiri ure oreng! Pa so rekli, nam se zdi, da so tile popadki bolj švoh, bomo malo dodali. Sestra! Oksitocin, prosim!

VIDA

Gospod ...

ALEŠ

Pa so ji dali. Pa je šlo. Še dve uri. Jaz sem mislil, da jo bo razčefukalo. Je bila čisto plava. Med popadki praktično ni bilo pavze. Trda je bila ko dila. Mokra. Pol je pa enkrat v enem momentu ratala čisto bela, ko zid, pa je rekla: ojoj! Zdaj bom pa umrla. Ker se je vse nekaj strgalo v njej, je začutila. Otrok ni šel nikamor. Maternica je šla prej! Puf! Jaz sem bil pri njej pa sem jo v naročju držal, še preden je kakšnemu zdravniku sploh ratalo zraven prilaufat. Maternica počila! Pa veste, kaj je hecno?

VIDA

Tile vaši ekscesi so čisto ... sami sebi namen!

ALEŠ

Sam sem bil pri njej. Tako ko tisto jutro, ko sem bil majhen, pa se je zrak v sobi tako čudno zredčil. Ni mi ratalo nobenega poklicat ...

Pavza.

VIDA

(izkoristi tišino)

Gospod Petrič. Jaz sem si eno svoboščino dovolila. Upam, da mi ne boste zamerili. Vašo ženo sem poklicala.

(Aleš jo pogleda.)

Ja, sem poklicala. Sem jo vprašala, ali bi hotela pričati. Samo karakterno, če bi. Je živela z vami ... dolgo. Gospe Ivanke ni, pa ona je itak ... ni najbolj prepričljiva priča, saj veste, saj ste študirani.

ALEŠ

Vida?

VIDA

Za tako ciljno publiko, kot jo boste tam imeli. – Pa mogoče vas bo zanimalo, da je rekla ja. Se je zanimala za vas. Ni vedela, kaj je z vami, sploh. Ji ni noben povedal. Vi še sploh ne. Zakaj ne?

ALEŠ

Vida?

VIDA

Je pokazala veliko presenečenje. Da ne rečem sočutje ...

ALEŠ

Vida. Ne moreš. Vida, ne zastopiš. Vida, Nataša je zmešana ko kura.

VIDA

Kaj ... je ona?

ALEŠ

Ona je nora. Ona ne more o meni nič takega povedat, kar bi imelo sploh kakšno vezo.

(Pavza.)

S tako noro se ni dalo živeti. A ti sploh veš, da je ona mislila, da si ti umrla?

VIDA

Da sem JAZ umrla?

ALEŠ

Ja. Ona je mislila, da si TI umrla. A si ti moreš to mislit? Saj jaz sem ji govoril, en cajt: ja, ja, Nataša, okej, samo zato, da ne bi ona ven padla. Samo ni bilo pa lahko. A si moreš mislit?

Vstane.

VIDA

Gospod Petrič ...

Se odmika.

ALEŠ

Kako si to lahko misliš? Ona? – Jaz sem itak skoz vedel, da bo še nekaj iz tebe.

VIDA

Gospod Petrič ...

ALEŠ

Jaz sem vedel, da ni šans, da bi ti umrla. Ti si bila zmeraj – jaz, če sem jaz živ, si ti še bolj, ker si bila *zmeraj* bolj. Ti si zmeraj res živela. Ti si bila ti.

VIDA

(se zmeraj bolj odmika)

A vi v zaporu nič ne pijete? Nič litra vina za zajtrk?

ALEŠ

Daj, lej se. Advokatinja ... Krasna stvar.

VIDA

A prehrano imate urejeno?

ALEŠ

To sem si mislil, da boš nekaj z ljudmi delala. Ker si tako hotela, čeprav te ni nobeden zastopil – pred otroka na igrišču si se postavila pa mu v fris rekla: kdo-si-ti? On je pa samo spizdil.

VIDA

(se mu umika, začinja plezati po inventarju)

A bi pozvonila pazniku? Da bi naju malo gledal?

ALEŠ

Enih sivih las si nam naredila ... Samo si bila pa ... taka lepa. Taka bela. Taka navihana! Taka popolna!

VIDA

A sem bila popolna?

ALEŠ

Mislím, okej, saj bi rad, da ne bi bilo napadov, že zaradi tebe, samo, kako bi si želel, da bi bila lahko drugačna? Pa ti si bila iz mene živa! Ti si bila kompletna persona – zmeraj! Kdo bi si sploh lahko mislil, da bi bilo lahko kaj narobe s tabo? Kateri kreten?

VIDA

(vse bolj koketno)

A vas kaj more tlačijo? A imate živce sredi noči kaj napete?

ALEŠ

Včasih, ja; včasih se kar zbudim na sredi noči pa sem napet za popizdit, roka mi trza pa sploh ne diham ...

VIDA

(govori istočasno z njegovo naslednjo repliko)

A imate kosti, ki so na dotik občutljive? A se vam roke tresejo? Kakšen pritisk v glavi? Tak občutek, da vas bo ob glasnem zvoku kar razfukalo?

ALEŠ

... pa ti sediš na meni pa me gledaš. Gledaš me, samo taka majhna, majhna, bolj majhna kot ... – Sam sem, kurac! Samo meni se ne bo odpulilo, ne bo se mi, tako kot Nataši.

(Ko ona neha:)

Ja! Če bi po pravici povedal, je spanje malo problem. Ne morem spati sam v postelji. Jaz to ne znam, pa če se jebem.

VIDA

(istočasno z njegovo naslednjo repliko, na melodijo Mi se imamo radi)

Oči je zaspaan, naš mali oči, oči je zaspaan, naš mali oči!

ALEŠ

A ti veš, una muhavost, tvoja? Krasna. Uni napadi, tvoji, una tvoja odprtost, crkljivost ... Iz enega čisto majčkenega, iz enega čisto minimalnega naključja, iz enega preskoka! Ti sploh nisi kriva! Pa jaz tudi nisem kriv. A se ti strinjaš, da midva nisva? – Nobeden ni nič kriv. A mi ne zameriš?

VIDA

Zakaj bi ti zamerila, če ni nobeden nič kriv?

ALEŠ

V genu SCN1A, ta, ki definira, kako se ti kanalčki za natrij na nevronih razvijajo ...

VIDA

A za natrij? Ma, neee.

ALEŠ

... točno tam, na meji četrtega eksona, tam se ti je ena aminokislina zamenjala, v enem od treh milijard parov!

VIDA

Od treh milijard?!

ALEŠ

Namesto gvanina adenin! Majke mi! In to si bila ti! Če bi to vzeli to, bi bila ti čisto drugačna! Bi vse vzeli! Pa ne bi bila ti več ti!

VIDA

Vse?

ALEŠ

Vse! Mislim, garant! Vsi otroci, ki imajo na tem kanalu kakšno mutacijo, so si po karakterju pa po napadih dosti podobni. Kjerkoli na tem kanalu: nobena zdravila ne pomagajo, ataksija, razvojni zaostanki, problemi z govorom, impulzivni so ...

VIDA

A natrij je bil pol?

ALEŠ

Ja, pa imajo zaostanke – razne – v razvoju, sem pa tja kakšen umre, samo še več jih pa ne ... Samo jaz sem te imel rad točno tako! Ajde, ne bom rekel, da sem imel rad vsak tvoj napad posebej, nismo pri norcih, samo z vsakim napadom si bila moja!

VIDA

In to je pol vse?

ALEŠ

To je pol vse!

VIDA

Kako pa zdaj, da sem pol zdaj drugačna?

ALEŠ

Kaj drugačna? Saj nisi nič drugačna. Vse drugo je drugače. Ti si tukaj, smisla pa ni ... Nič drugega ni ... Ves ta svet je drugačen, jaz sem ti hotel skuhat njoke, ti si pa ... Kaj si ti ... Vida! Moja Vida, jebemu mater ... A ti sploh veš, kako sem te jaz imel rad? A ti sploh veš, kako sem te jaz imel rad! Jaz nisem bil, mene ni bilo zraven, oprosti! Ti si bila sama, mene pa ni bilo, nisem bil ... Ti si bila ... Ti moja Vida ... Ti moj štepsel! Ti moj razbojnik!

Vida plane nanj in začne butati z njegovo glavo ob tla. Aleš jo še naprej kliče po imenu in vzdevkih. Vdreta MAMA in NATAŠA in Vido odtrgata od njega, jo zvežeta v prisilni jopič. Vida tuli in se otepa.

MAMA

(Alešu)

A sem ti lepo rekla? A ti moraš pa zmeraj svoje gonit? A si ti sploh človek? Pa kaj si ti? Kdo si ti? Pa kaj, a si ti normalen?

Od vlečeta jo ven. Tišina, Aleš gleda za njima, si popravlja ovratnik, zbira Vidine papirje v mapo, jo da pod pazduho. Odide.

15. SLOVO

ALEŠ, NATAŠA, LUKA in MAMA; VIDA je okrog ust krvava, se poslavlja. Bučna glasba. Objemanje, poljubi. Vida odhaja skozi vrata, slovo. Glasba še traja. Preostala četverica umirjeno nazdravlja. Zatemnitev.

16. ODHOD

Prostor prazen, ista glasba, a precej tišja. V sobo pride ALEŠ, z obešalnika sname plašč. Čaka. Čez čas prideta tudi NATAŠA in LUKA. Aleš pomaga Nataši obleči plašč. Stopijo do vrat.

Ko stopijo skozi, hoče Aleš očitno nagonso zaviti na desno. Toda Nataša obstane, ga poljubi, potem še Luka, kar Aleša očitno bega. Odideta na levo. Aleš stoji in strmi za njima, dolgo.

Glasba počasi povsem izzveni. Aleš s sklonjeno glavo stoji med vrati. Zatemnitev.

RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA
KULTURNO-UMETNIŠKI PROGRAM

Uredništvo domačih filmov in nadaljevank

razpisuje

JAVNI ANONIMNI NATEČAJ
ZA IZVIRNO TV-IGRO IN TV-FILM

Žirija bo upoštevala izvirne scenarije, napisane v slovenskem jeziku, posebej za TV-medij.

Besedil, ki ne bodo napisana v obliki scenarija, ne bomo upoštevali.

Zaposleni na TV Slovenija na natečaju nimajo pravice sodelovati.

Tematika in žanr sta poljubna, prednost bodo imeli scenariji, ki obravnavajo teme iz sodobnega življenja.

Nagrade v bruto znesku EUR:

Scenarij za izvirno TV-igro (55–60 min):

1. nagrada 4.000 EUR
2. nagrada 2.500 EUR
3. nagrada 1.500 EUR

Scenarij za TV-film (70–80 min):

1. nagrada 5.000 EUR
2. nagrada 3.000 EUR
3. nagrada 2.000 EUR

Nagrajena besedila prejmejo tudi običajni odkupni honorar.

Avtorji/avtorice dokažejo avtorstvo s četrto kopijo scenarija.

Scenarije v treh izvodih pošljite do **4. januarja 2010** (velja datum poštnege žiga) na naslov:

Televizija Slovenija – za TV-igro/TV-film, Kolodvorska 2, 1550 Ljubljana.

Rezultati javnega anonimnega natečaja bodo objavljeni na spletnih straneh RTV SLO.

